

Vergaderjaar 2003–2004

29 200 X**Vaststelling van de begrotingsstaat van het
Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2004****Nr. 2****MEMORIE VAN TOELICHTING****Inhoudsopgave**

A.	Artikelsgewijze toelichting bij het begrotingswetsvoorstel	2	2.3.	De niet-beleidsartikelen	110
				Niet-beleidsartikel 60 Ondersteuning krijgsmacht	110
				Niet-beleidsartikel 70 Geheime uitgaven	134
B.	De begrotingstoelichting	3		Niet-beleidsartikel 80 Nominaal en onvoorzien	134
				Niet-beleidsartikel 90 Algemeen	135
1.	Leeswijzer	4	3.	De bedrijfsvoering	141
2.	Het beleid	11	4.	Agentschappen	143
2.1.	Beleidsagenda	11	4.1	Defensie Telematica Organisatie	143
2.2.	De beleidsartikelen		4.2	Dienst Gebouwen, Werken en Terreinen	150
	Inleiding tot de beleidsartikelen	24	5.	Bijlagen	160
	Beleidsartikel 01 Koninklijke marine	26		Bijlage 1: Verdiepingsbijlage	161
	Beleidsartikel 02 Koninklijke landmacht	43		Bijlage 2: Moties en toezeggingen	175
	Beleidsartikel 03 Koninklijke luchtmacht	63		Bijlage 3: Overzicht wetgeving en ciculaires	181
	Beleidsartikel 04 Koninklijke marechaussee	80		Bijlage 4: Meerjarenramingen	182
	Beleidsartikel 09 Uitvoeren crisisbeheersingsoperaties	90		Bijlage 5: Ramingskengetallen en volumegegevens	195
	Beleidsartikel 10 Civiele taken	97		Bijlage 6: Toerekening uitgaven	217
	Beleidsartikel 11 Internationale samenwerking	103		Bijlage 7: Lijst van afkortingen	222

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET BEGROTINGS- WETSVOORSTEL

Wetsartikel 1 (uitgaven/verplichtingen en ontvangsten)

De begrotingsstaten die onderdeel uitmaken van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 1, derde lid, van de Comptabiliteitswet elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld. Het onderhavige wetsvoorstel strekt ertoe om de begrotingsstaat van het ministerie van Defensie voor het jaar 2004 vast te stellen.

Alle voor dit jaar vastgestelde begrotingswetten tezamen vormen de Rijksbegroting voor het jaar 2004. Een toelichting bij de Rijksbegroting als geheel is opgenomen in de Miljoenennota 2004.

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de uitgaven, verplichtingen en de ontvangsten voor het jaar 2004 vastgesteld. De in de begroting opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de begrotingstoelichting).

Wetsartikel 2 (begrotingen agentschappen)

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de baten en lasten en de kapitaaluitgaven en -ontvangsten van de agentschappen Defensie Telematica Organisatie (DTO) en de Dienst Gebouwen, Werken en Terreinen (DGW&T) voor het jaar 2004 vastgesteld. De in die begrotingen opgenomen begrotingsartikelen worden toegelicht in onderdeel B van deze memorie van toelichting (de begrotingstoelichting) en wel in de paragraaf inzake de agentschappen.

De Minister van Defensie,

H. G. J. Kamp

Het advies van de Raad van State wordt niet openbaar gemaakt op grond van het bepaalde in artikel 25a, derde lid, onder b, van de Wet op de Raad van State.

**MEMORIE VAN TOELICHTING (DEEL B):
DE BEGROTINGSTOELICHTING**

1. Leeswijzer
2. Het beleid
- 2.1. De beleidsagenda
- 2.2. De beleidsartikelen
- 2.3. De niet-beleidsartikelen
3. De bedrijfsvoering
4. Agentschappen
5. Bijlagen

1. LEESWIJZER

Indeling begroting

De indeling van de begroting 2004 is gewijzigd ten opzichte van de begroting 2003. Deze wijziging volgt de groei van de begroting naar een lastenbegroting en de voorgenomen invoering van servicecenters en productcenters.

De wijziging betekent dat de ondersteunende eenheden van de defensie-onderdelen budgettair zijn verzameld in het niet-beleidsartikel 60 «Ondersteuning krijgsmacht». In dit artikel werd eerder het Defensie Interservice Commando ondergebracht. De elementen van het artikel «Ondersteuning krijgsmacht» komen in aanmerking om op termijn te worden omgevormd tot servicecenter of, indien van toepassing, tot een agentschap.

Het artikel «Ondersteuning krijgsmacht» heeft de onderstaande indeling gekregen:

- Ondersteuning Koninklijke marine:
  - Mariniers Opleidings Centrum (voorheen onderdeel van «Commandant Korps mariniers»)
  - Marinebedrijf
  - Centrum voor Automatisering van Missiekritieke Systemen
  - Koninklijk Instituut voor de Marine
  - Opleidingen Koninklijke marine
- Ondersteuning Koninklijke landmacht:
  - Materieel Logistiek Commando (voorheen onderdeel van «Nationaal Commando» en «Overige eenheden BLS»), bestaande uit het Hoger Onderhoudsbedrijf KL, het Landelijk Bevoorradingsbedrijf KL en de Directie Materieel
  - Koninklijke Militaire Academie (voorheen onderdeel van «Overige eenheden BLS»)
  - Opleidings- en Trainingscommando
- Ondersteuning Koninklijke luchtmacht:
  - Logistiek Centrum Koninklijke luchtmacht
  - Opleidingen Koninklijke luchtmacht
- Ondersteuning Koninklijke marechaussee:
  - Opleidingscentrum Koninklijke marechaussee
- Defensie Interservice Commando.

Hoewel deze gewijzigde indeling van toepassing is vanaf de begroting 2004, zijn de gevolgen van de wijziging ook verwerkt in de cijfers van de jaren 2002 en 2003. Dit om een evenwichtige presentatie van de budgettaire reeksen te krijgen.

Wijziging ramingmethodiek Opleidingscentrum Koninklijke marechaussee

Door verbetering van de raming- en verantwoordingstechnieken binnen de Koninklijke marechaussee zijn de ramingen voor het Opleidingscentrum Koninklijke marechaussee op een andere wijze dan gebruikelijk tot stand gekomen. Tot en met de begroting 2003 werd het budget vastgesteld op basis van de procentuele verdeling van de te realiseren personele sterkte. Met ingang van de begroting 2004 is voor het Opleidingscentrum Koninklijke marechaussee een afzonderlijke raming gemaakt op basis van de behoefte, taakstelling en personele omvang. De verdeling van de

uitgaven van de taakvelden, eveneens op basis van de procentuele verdeling van de te realiseren personeelssterkte is, vanwege de toevoeging van de tabel «Extracomptabele verdeling van de uitgaven», met ingang van deze begroting achterwege gebleven.

Wijziging artikelbenaming

Met ingang van de begroting 2004 is de benaming van het beleidsartikel «Vredesoperaties» veranderd in «Uitvoeren crisisbeheersingsoperaties». Dit past, in lijn met de uitgangspunten van VBTB, beter bij het uit te voeren beleid. Immers, niet alleen vredesoperaties worden ten laste van dit beleidsartikel geraamd. Ook de internationale strijd tegen het terrorisme bijvoorbeeld, waaronder de inzet van Nederlandse militairen in Afghanistan, wordt ten laste van dit beleidsartikel geraamd. Met de nieuwe benaming van het artikel komt de artikelduiding meer in overeenstemming met het daadwerkelijk uit te voeren beleid.

Toerekening uitgaven

In de begroting 2004 is een verdere voortgang gemaakt in het toerekenen van uitgaven aan onderwerpen van beleid. Bij de beleidsartikelen waar de uitgaven voor de operationele eenheden en de krijgsmachtdeelstaven zijn geraamd, is niet alleen zichtbaar gemaakt welk deel van de daar geraamde uitgaven kan worden toegerekend aan de operationele doelstellingen uit de doelstellingenmatrix, maar ook welk deel van de uitgaven is geraamd op het niet-beleidsartikel 60 «Ondersteuning krijgsmacht». Tevens is in bijlage 6 een toerekening van uitgaven aan de drie algemene beleidsdoelstellingen van Defensie opgenomen.

Voortgang projecten in het kader van het Defensiematerieelproces (DMP)

Met ingang van de begroting 2003 is het Materieelprojectenoverzicht (MPO), dat voorheen als bijlage werd gevoegd, geïntegreerd in de artikelsgewijze toelichting. Daarin vindt u informatie over de lopende niet-gemandateerde DMP-projecten en de niet-gemandateerde DMP-projecten waarvan wordt voorzien dat in de periode tot eind 2004 een fase afsluitende (A-, B-, C- of D-)brief zal worden aangeboden aan de Kamer. Ondanks de integratie van de informatie uit het MPO en de artikelsgewijze toelichting, blijft het MPO als zodanig bestaan. Het is beschikbaar op de internetsite van het ministerie van Defensie (www.mindef.nl).

De informatie in de artikelsgewijze toelichting omvat de doelstelling van het project en de DMP-fasering. Voorts wordt in de inhoudelijke toelichting bij de projecten met name ingegaan op activiteiten en ontwikkelingen die in het begrotingsjaar 2004 worden voorzien. Waar mogelijk en voor zover dit uit commercieel oogpunt toelaatbaar wordt geacht, wordt nadere financiële informatie gegeven over de niet-gemandateerde DMP-projecten indien in de periode van de meerjarenbegroting een verplichting of kasuitgave wordt voorzien. In andere gevallen zal worden volstaan met een indicatieve aanduiding van de financiële projectomvang.

Tevens zijn opgenomen de vervallen en verschoven projecten, voorzien van een korte toelichting. Een actualisering van de voortgangsinformatie zal worden gegeven bij de eerste suppletore begroting. Hiermee wordt invulling gegeven aan de in de brief over de evaluatie van het Defensie-

materieelkeuzeprocess gedane toezegging om twee maal per jaar een overzicht te geven van de grote investeringsprojecten.

Algemene veronderstellingen

Deze begroting is gebaseerd op voorgenomen maatregelen als gevolg van besluitvorming in het kabinet in verband met het Strategisch Akkoord en Hoofdlijnenakkoord en maatregelen om de interne budgettaire problematiek op te lossen. Wel moet worden bedacht dat het voorgenomen tempo en de veronderstelde effecten van de maatregelen wat betreft de budgettaire consequenties zijn gebaseerd op een planmatige benadering. Bij de uitwerking van de maatregelen, bijvoorbeeld in de vorm van concrete reorganisatieplannen, kunnen zich verschuivingen in tijd en geld aandienen. De maatregelen bedoeld om de interne budgettaire problematiek op te lossen, zijn vooral gericht op het, met ingang van deze begroting, op een verantwoord en juist niveau brengen van exploitatiebudgetten en investeringen.

Defensiebrede VBTB paragraaf

Kwaliteit van de doelformulering

Algemene beleidsdoelstellingen en artikelindeling

Defensie kent drie algemene beleidsdoelstellingen, te weten (1) de bescherming van de integriteit van het eigen en bondgenootschappelijk grondgebied (inclusief de Nederlandse Antillen en Aruba), (2) de bevordering van de internationale rechtsorde en stabiliteit en (3) de ondersteuning van civiele autoriteiten bij rechtshandhaving, rampenbestrijding en humanitaire hulp. Deze doelstellingen zijn algemeen, politiek herkenbaar, maatschappelijk (internationaal) geïntereerd en voor langere duur geldig. De instrumenten van het defensiebeleid (de krijgsmachtdelen) zijn inzetbaar voor alle drie de hoofdoelstellingen. De artikelindeling van de defensiebegroting is gebaseerd op een gezamenlijke wens van de Commissie voor Rijksuitgaven en de Vaste Kamercommissie voor Defensie. In bijlage 6 is een totaaloverzicht opgenomen van aan de drie algemene beleidsdoelstellingen en de onderliggende nader geoperationaliseerde doelstellingen toe te rekenen uitgaven.

De transparantie wordt verder vergroot, door in de begrotingsindeling de primaire activiteiten (gereedstellen en inzetten) van de krijgsmachtdelen te onderscheiden van de activiteiten voor ondersteuning. Dit is opportuun, mede gezien de bestuursvernieuwing bij Defensie en de intentie de ondersteuning doelmatiger te organiseren. Diensten en bedrijven, waarvan vele in toenemende mate krijgsmachtbreed werken, worden samengevoegd en in servicecenters en in agentschappen ondergebracht. Omdat de ondersteuning niet meer is gekoppeld aan een beleidsartikel, wordt het ondergebracht in het niet-beleidsartikel «Ondersteuning krijgsmacht». Met de agentschapsvorming zal dit niet-beleidsartikel op termijn in omvang verminderen.

Ministeriële verantwoordelijkheden

De minister is resultaatverantwoordelijk voor de in de begroting geformuleerde beleidsprioriteiten en geoperationaliseerde doelstellingen en beperkt resultaatverantwoordelijk voor enkele algemene beleids-

doelstellingen. Het betreft dan algemene beleidsdoelstellingen waarvan de beoogde effecten van beleid grotendeels afhankelijk zijn van externe factoren. Dit is het geval bij de Koninklijke marechaussee (beleidsartikel 4) en bij civiele taken (beleidsartikel 10).

Beleidsprioriteiten en nader geoperationaliseerde doelstellingen

De formulering van de beleidsagenda en de hierin aangekondigde beleidsprioriteiten (speerpunten) zijn nog niet op alle punten voldoende «SMART». Om dit volgend jaar te kunnen bewerkstelligen, zullen bij het opstellen van de beleidsagenda vanaf de begroting 2005 de volgende uitgangspunten worden gehanteerd:

Specifiek. Om de samenhang van beleidsprioriteiten met de beleidsartikelen te verduidelijken zal per maatregel worden aangeduid welk artikel dit betreft en wie de specifieke actienemer(s) is (zijn).

Meetbaar. Teneinde de voortgang van de beleidsprioriteiten te volgen, zullen waar mogelijk tussendoelen worden geformuleerd die in het begrotingsjaar dienen te worden bereikt.

Acceptabel. De defensieonderdelen die voor de uitvoering van het beleid verantwoordelijk zijn, blijven betrokken bij het opstellen van de beleidsbegroting, waardoor in een vroeg stadium de haalbaarheid en acceptatie van de beleidsdoelstellingen worden geborgd.

Realistisch. Het realiteitsgehalte van het beleid zal verder worden verhoogd door, meer dan voorheen, maatregelen en voornemens bij te stellen naar aanleiding van de actualiteit (bijvoorbeeld nieuw regeerakkoord).

Tijdsgebonden. Bij alle beleidsdoelstellingen zal worden aangegeven wanneer (jaar en eventueel maand) het gestelde doel bereikt dient te worden.

In de VBTB paragraaf bij de beleidsartikelen is toegelicht of en op welke wijze de geoperationaliseerde doelstellingen van het beleidsartikel in de begroting 2005 meer SMART moeten worden geformuleerd.

Volledigheid van de prestatie- en effectgegevens, inclusief kwaliteit en tijdige beschikbaarheid derdengegevens

Algemene beleidsdoelstellingen

Voor de algemene beleidsdoelstellingen kunnen geen reguliere prestatiegegevens worden ontwikkeld die inzicht geven in de effecten van het beleid. Deze beleidseffecten zijn immers, gezien de aard van de doelstellingen, niet te vertalen in kwantitatieve streefwaarden, omdat ze niet éénduidig zijn te relateren aan activiteiten van de krijgsmacht. Grotendeels zijn deze effecten het gevolg van externe factoren. Inzicht in de effecten van het beleid is daarom alleen te verkrijgen met periodieke beleidsevaluaties.

In het kader van het (inter)nationale planningsproces wordt periodiek inzicht verkregen in de effecten van de eerste beleidsdoelstelling (bescherming eigen en bondgenootschappelijk grondgebied) en de tweede beleidsdoelstelling (bevordering en handhaving internationale rechtsorde en stabiliteit). Bovendien worden crisisbeheersingsoperaties geëvalueerd door toepassing van het toetsingskader voor militaire operaties vooraf en door evaluaties van elke missie achteraf. Evaluaties van de derde beleidsdoelstelling (ondersteuning van civiele autoriteiten) worden geprogrammeerd in het meerjarenoverzicht evaluaties Defensie.

Geoperationaliseerde doelstellingen

Bij de beleidsartikelen worden prestatie-indicatoren gepresenteerd die samenhangen met de activiteiten. Effectinformatie wordt verkregen door gebruik van evaluatieonderzoek. De gewenste inzetbaarheid van de krijgsmacht wordt gepresenteerd in een doelstellingenmatrix met indicatoren voor kwaliteit, kwantiteit en reactietijd van alle operationele eenheden. Deze doelstellingenmatrix is het resultaat van een onderliggend systeem dat de inzetbaarheid in termen van geoefendheid, materiële gereedheid en personele gereedheid beziet.

Behalve de doelstellingenmatrix wordt ook gebruik gemaakt van indicatoren zoals oefendagen, vaardagen en vliegdagen. Deze indicatoren dienen om de samenhang tussen doelstellingen, activiteiten en uitgaven verder inzichtelijk te maken en te kwantificeren, conform de VBTB opdracht. Vanaf de begroting 2005 zullen deze indicatoren met bijbehorende uitgaven worden gepresenteerd, per categorie wapensysteem of operationele eenheid.

Voor details wordt verwezen naar de VBTB paragraaf bij het betreffende beleidsartikel. Wat betreft geoperationaliseerde doelstellingen is voor de begroting en het jaarverslag geen informatie van derden benodigd.

Beschikbaarheid en betrouwbaarheid van niet-financiële informatie (prestatiegegevens)

De Tweede Kamer heeft met de moties van Van Walsem c.s. van 13 december 2000 en van 15 april 2002 de regering gevraagd garanties te geven dat niet-financiële informatie in begroting en jaarverslag betrouwbaar is en hiervoor een normenkader en controlekader te ontwikkelen. De niet-financiële informatie in de begroting moet voldoen aan de eisen gesteld in de Regeling Prestatiegegevens en Evaluatieonderzoek Rijksoverheid (RPE). Deze regeling is voor Defensie uitgewerkt in een aanwijzing, waarmee de kwaliteit van de beleidsinformatie wordt geborgd. Voorgeschreven is dat de verantwoordelijke voor een beleidsdoelstelling tenminste éénmaal per twee jaar de kwaliteit van het systeem van reguliere prestatiegegevens (monitoringsysteem) evalueert. De monitoringsystemen zijn de essentiële informatiebronnen voor het management om tijdig te kunnen bijsturen. De directeur-generaal Financiën en Control ziet toe op naleving van de aanwijzing en zorgt voor een steekproefsgewijze toetsing van de kwaliteit van systemen van reguliere prestatiegegevens, uit te voeren door de Audit Dienst Defensie. Daarnaast wordt de komende jaren een geautomatiseerd management-informatiesysteem ontwikkeld voor het centrale en decentrale management. Hiermee moet op flexibele, gestructureerde en betrouwbare wijze informatie bijeen worden gebracht voor ondersteuning van het planning- en controlproces.

WWW¹ samenhang in tabel budgettaire gevolgen van beleid

Omstreeks 2010 zijn alle uitgaven en kosten gerelateerd aan geoperationaliseerde doelstellingen. Om dit te kunnen realiseren worden twee parallel lopende trajecten uitgewerkt: kostentoerekening en vorming van agentschappen.

---

¹ **WWW**: **W**at willen we bereiken, **W**at gaan we daar voor doen en **W**at gaat het kosten?

Kostentoe rekening

Voor de beleidsartikelen 01 tot en met 04 is een systematiek uitgewerkt om de uitgaven toe te rekenen aan de geoperationaliseerde doelstellingen. Bij de overige artikelen is deze toerekening al gerealiseerd in de VBTB-begroting 2002. De toerekening voor de beleidsartikelen 01 tot en met 04 wordt in eerste instantie beperkt tot de uitgaven en gepresenteerd in een extracomptabel overzicht. Uitgaven die nog niet kunnen worden toegerekend, worden tijdelijk separaat opgenomen. Deze toerekening van uitgaven van ondersteunende producten en diensten is een logische vervolgstap op het VBTB-pad. In de defensiebegroting wordt daarmee een belangrijke stap gezet om de transparantie te vergroten in de WWW-samenhang. In een later stadium worden ook kosten toegerekend. De toerekening van uitgaven is vooralsnog op grovere basis dan een kostprijscalculatie, die pas mogelijk is, nadat de herstructurering van de informatievoorziening voor Defensie heeft geresulteerd in een nieuw financieel IV-systeem.

Vorming van agentschappen

Het streven is er op gericht het budget voor ondersteunende diensten en producten onder te brengen bij de operationele eenheden en de ondersteunende eenheden om te vormen tot agentschappen. Als voorbereiding op het laatste is een overgangssituatie voorzien, waarin sprake zal zijn van een prijsmechanisme waarbij de budgetten voor ondersteuning naar de afnemer zijn overgeheveld. Als het ware koopt de afnemer dan de producten en diensten van de leverancier. Bij de overgang naar een agentschap moet aan alle instellingsvoorwaarden zijn voldaan en zal ook het baten-lastenstelsel van toepassing zijn. Gedurende de komende jaren zal gefaseerd de baten-lastensystematiek worden geïntroduceerd, waarbij nu nog niet voor alle ondersteunende eenheden is aan te geven wanneer dit zal plaatsvinden.

Tijdschema

2004	organisatiemodel bestuursvernieuwing bekend
2005	alle uitgaven zijn toegerekend aan de doelstellingen uit de beleidsartikelen
2005 – 2007	ondersteunende diensten en bedrijven voldoen aan instellingsvoorwaarden voor agentschap
2005 – 2008	toerekening van kosten aan doelstellingen
2005 – 2010	overgang van ondersteunende diensten en bedrijven naar agentschapsstatus

Aanwezigheid van een dekkende evaluatieprogrammering

Voor de programmering en werkwijze van beleidsevaluaties baseert Defensie zich op de Regeling Prestatiegegevens en Evaluatieonderzoek Rijksoverheid. Onderscheiden worden beleidsevaluaties ex ante, monitoringsystemen (systemen van reguliere prestatiegegevens) en beleidsevaluaties ex post. Het betreffen methodologisch verantwoorde evaluatie-instrumenten die leiden tot periodiek beschikbare, betrouwbare en controleerbare gegevens waarmee de doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid, alsook de doelmatigheid van de bedrijfsvoering kunnen worden beoordeeld. De evaluatiefunctie richt zich op het hetgeen in de beleidsparagraaf van de begroting is opgenomen. Uitgangspunt is dat elke beleidsdoelstelling tenminste eens in de vijf jaar wordt geëvalueerd.

Het meerjarenoverzicht evaluaties Defensie vormt het instrument voor de programmering. Aan de hand van de begroting wordt dit overzicht jaarlijks bijgesteld door het Audit Comité van het ministerie van Defensie. De resultaten van de evaluaties vinden hun weerslag in het departementaal jaarverslag en (uitgebreider) in het Evaluatieoverzicht Rijksoverheid.

Onderstaand is een overzicht opgenomen van de uit te voeren evaluaties van algemene en geoperationaliseerde doelstellingen:

Algemene beleidsdoelstelling ● Geoperationaliseerde doelstellingen	Begrotingsartikel	Maand jaar start evaluatie
Koninklijke marine	01	
● gereedheid KM		feb 2005
Koninklijke landmacht	02	
● gereedheid KL		feb 2006
Koninklijke luchtmacht	03	
● gereedheid Klu		feb 2007
Koninklijke marechaussee	04	
● beveiliging		sep 2004
● handhaving vreemdelingenwet		sep 2004
● politietaken Defensie		sep 2004
● politietaken burgerluchtvaartterreinen		sep 2004
● assistentieverlening, samenwerking en bijstand		sep 2004
Crisisbeheersingsoperaties	09	
● deelname operatie in hoger deel gewelds- spectrum		2008
● deelname operaties in lager deel gewelds- spectrum		2008
Civiele taken	10	
● kustwacht voor de Nederlandse Antillen en Aruba		sep 2006
● kustwacht Nederland		feb 2004
● explosievenopruiming		sep 2004
● hulp civiele overheden		sep 2005
Internationale samenwerking	11	
● bijdrage aan Navo-begroting		sep 2005
● bijdrage versterking Europese capaciteit		sep 2005
● attachés		sep 2005
● overige internationale samenwerking		sep 2005

2. HET BELEID

2.1 Beleidsagenda

Inleiding

Nederland voert een actief vredes- en veiligheidsbeleid dat bij onze belangen en waarden past. Onze krijgsmacht vormt daartoe een wezenlijk bestanddeel van het instrumentarium. Dit komt onder meer tot uitdrukking in het belang dat ons land hecht aan de inspanningen in het kader van internationale samenwerkingsverbanden als de Navo en de Europese Unie. Ook wijst de ervaring uit dat Nederland behoort tot de groep landen die voortdurend met militairen in het buitenland actief is. Sinds de Koude Oorlog hebben tienduizenden Nederlandse militairen deelgenomen aan een groot aantal crisisbeheersingsoperaties, van de Balkan tot Afghanistan en van Cambodja tot Haïti. De uitzending van onze militairen in Irak maakt duidelijk dat deze kabinetsperiode eveneens een groot beroep op de krijgsmacht zal worden gedaan. Onze krijgsmacht oogst in internationaal verband veel waardering voor de goede kwaliteit van haar militaire bijdragen.

Defensie moet een kwalitatief hoogwaardige militaire bijdrage aan internationale vrede en veiligheid blijven leveren tegen de achtergrond van een zorgwekkende financiële situatie. Er moeten omvangrijke bezuinigingen worden behaald als gevolg van het Strategisch Akkoord, de Voorjaarsnota 2003, het Hoofdlijnenakkoord en een taakstelling in het kader van de competitieve dienstverlening; zij bedragen in 2004 in totaal € 255 miljoen. Voorts zijn aanvullende maatregelen nodig om de financierbaarheid van de krijgsmacht op langere termijn te waarborgen en de investeringen op peil te brengen. De begroting van Defensie staat onder zware druk, mede als gevolg van het strakke financiële keurslijf van de Defensienota 2000. Er is nauwelijks ruimte om tegenvallers te verwerken en begrotingsrisico's op te vangen. De budgetflexibiliteit is de afgelopen jaren afgenomen door de aanzienlijk gestegen kosten voor de materiële en personele exploitatie en dreigt de komende jaren verder af te nemen door de stijgende uitgaven voor pensioenen en wachtgeld. De stijging van de exploitatielasten heeft bovendien tot gevolg gehad dat noodzakelijke investeringen uitbleven. Juist investeringen zijn van groot belang om de krijgsmacht aan te passen aan veranderingen in de internationale veiligheidssituatie en in de wijze van militair optreden. De hierdoor noodzakelijk geworden interne herschikkingen bedragen in 2004 in totaal € 215 miljoen.

Het resultaat is een over de gehele linie van Defensie uit te voeren reeks maatregelen en aanpassingen. In onze brief van 30 juni jl. stelden wij de Tweede Kamer hiervan al op hoofdlijnen op de hoogte, onder het beslag van besluitvorming in het kabinet over de defensiebegroting voor 2004 (Kamerstuk 28 600 X, nr. 49). De maatregelen uit deze brief zijn nu volledig verwerkt in de voor u liggende begroting. Zij zijn uitvoerig beschreven en toegelicht in de beleidsbrief die u gelijktijdig met deze begroting is toegezonden (voortaan: de Prinsjesdagbrief). De taken en middelen van Defensie zijn daarin kritisch tegen het licht gehouden, mede op grond van de analyse van de internationale veiligheidssituatie en in het licht van de afspraken die in de Navo en de EU zijn gemaakt over de versterking van militaire capaciteiten.

Het gaat nadrukkelijk niet alleen om de verwerking van bezuinigingen. De maatregelen moeten leiden tot een nieuw evenwicht tussen enerzijds de

taken en de ambities van de krijgsmacht en anderzijds de middelen die de samenleving daarvoor beschikbaar stelt. Ook in andere opzichten is een nieuw evenwicht binnen de krijgsmacht geboden. Overeenkomstig de uitdrukkelijke wens van de Navo zal voorrang worden verleend aan kwaliteit boven kwantiteit. Ten koste van de omvang van de krijgsmacht en het aantal hoofdwapensystemen – fregatten, tanks, jachtvliegtuigen, enzovoort – waarover zij beschikt, wordt zodoende meer belang gehecht aan de inzetbaarheid van de krijgsmacht en het vermogen wapensystemen doeltreffend in te zetten. Voorts zullen de exploitatielasten worden teruggedrongen ten gunste van investeringen in hoogwaardige militaire capaciteiten. Ook met behulp van de intensiveringen in het Hoofdlijnenakkoord (voor de inzetbaarheid van de krijgsmacht voor vredesoperaties) en het Strategisch Akkoord (voor het EVDB) zullen investeringen worden verricht die de krijgsmacht in staat blijven stellen tot een kwalitatief hoogwaardige bijdrage aan de internationale vrede en veiligheid. Als gevolg van deze maatregelen zal het krijgsmachtbrede investeringspercentage de komende jaren worden verhoogd tot ten minste twintig.

Op andere terreinen gaat bij Defensie de komende jaren eveneens veel veranderen. Eerder stuurden wij u al een brief over de herziening van de topstructuur van Defensie (zie Kamerstuk 28 600 X, nr. 96, d.d. 28 mei jl.). Hoofdpunten hiervan zijn een duidelijke scheiding tussen beleid, uitvoering en toezicht, en de versterking van de positie van de chef Defensiestaf, zowel wat betreft de operationele inzet van militaire eenheden als de defensieplanning. De staven worden samengevoegd en met een derde verkleind. Met deze maatregelen is de grondslag gelegd voor een krijgsmacht waarin het onderscheid tussen de krijgsmachtdelen minder belangrijk is en de gezamenlijkheid voorop staat.

Verder vragen de gevolgen van de toenemende samenhang tussen interne en externe veiligheid, die onder meer tot uitdrukking komt bij de maatregelen tegen de toegenomen terroristische dreiging jegens westerse samenlevingen, en het veelvuldige beroep op de krijgsmacht door civiele autoriteiten in Nederland nadrukkelijk om aandacht. In overleg met de meest betrokken departementen zal Defensie werken aan de verdieping van de samenwerking met civiele autoriteiten die van de diensten van de krijgsmacht gebruik maken.

Een helder toekomstperspectief voor de krijgsmacht is voor het personeel van Defensie van groot belang. Dit laat onverlet dat pijnlijke maatregelen voor het personeel onontkoombaar zijn. De komende jaren zullen als gevolg van al lopende interne reorganisaties, het Strategisch Akkoord en het Hoofdlijnenakkoord en de overschrijding van de begrotingssterkte 2003 ten opzichte van de huidige begrotingssterkte bij Defensie in totaal 11 700 functies verdwijnen. In de Najaarsbrief (Kamerstuk 28 600 X nr. 10, d.d. 8 november 2002) aangekondigde vermindering met 4 800 functies is hierbij inbegrepen. In 2004 zullen bij Defensie in totaal ongeveer 2 400 functies komen te vervallen, waarvan een deel overigens door «zachte» maatregelen, zoals het beperken van de instroom van militair- en burgerpersoneel, het beëindigen van het nadienen van militairen en het bevorderen van de vrijwillige uitstroom. In de Personeelsbrief die u gelijktijdig met deze begroting ontvangt, wordt uitvoerig stilgestaan bij het personeelsbeleid en de gevolgen van de ingrijpende maatregelen voor het personeel van Defensie.

Uit het bovenstaande vloeien voor 2004 de volgende beleidsprioriteiten voort, waarop in deze beleidsagenda nader wordt ingegaan:

1. tot stand brengen van een nieuw evenwicht tussen de taken en de middelen van de krijgsmacht (overeenkomstig de Prinsjesdagbrief);
2. verbetering van de inzetbaarheid van de krijgsmacht voor vredesoperaties (overeenkomstig het Hoofdlijnenakkoord);
3. versterking van de Europese militaire capaciteiten in de Navo en de Europese Unie;
4. bestuurlijke vernieuwing (inclusief de herziening van de topstructuur van Defensie en de samenvoeging en verkleining van staven);
5. verdieping van de samenwerking met civiele autoriteiten in Nederland.

1. Hernieuwing van het evenwicht tussen de taken en de middelen van de krijgsmacht

Eén van de belangrijkste doelstellingen van Defensie is het bereiken van een nieuw evenwicht binnen de krijgsmacht, waardoor deze ook op langere termijn financieerbaar en beter inzetbaar is en over voldoende ruimte beschikt voor noodzakelijke investeringen in nieuwe capaciteiten. De redenen hiervoor zijn hierboven genoemd. De taakstellingen en herschikkingen bij Defensie worden waar mogelijk gerealiseerd door de exploitatiekosten van de organisatie structureel te verminderen, door de drastische verkleining en samenvoeging van staven en door de verdere verbetering van de doelmatigheid. Uit de Najaarsbrief was evenwel al gebleken dat, om de bezuinigingen in het Strategisch Akkoord te behalen, ingrepen in de operationele capaciteiten van de krijgsmacht in aanvulling daarop onontkoombaar zijn. De Prinsjesdagbrief treft op dit vlak nog verdergaande maatregelen. Om operationele capaciteiten waaraan in internationaal verband nog steeds grote behoefte bestaat desondanks zoveel mogelijk te ontzien, is er naar gestreefd zoveel mogelijk besparingen te behalen door vermindering of opheffing van operationele capaciteiten waaraan in het licht van de internationale veiligheidssituatie minder behoefte bestaat en door de afstoting van daardoor overbodig geworden locaties. Hierdoor wordt ook een doelmatiger gebruik van de infrastructuur bereikt.

Om een nieuw evenwicht te bereiken, worden in 2004 de volgende maatregelen uitgevoerd (of wordt een begin gemaakt met de uitvoering).

Koninklijke marine

- De operationele activiteiten van de maritieme patrouillevliegthuigen worden per 1 januari 2004 beëindigd. De tien P-3C Orions worden vervolgens verkoopt gemaakt. Het marinevliegkamp Valkenburg wordt met ingang van 2004 gesloten; er zal uitsluitend nog sprake zijn van vliegbewegingen die verband houden met het verkoopt gemaakt maken van de vliegtuigen. In interdepartementaal verband wordt onderzocht hoe tijdig in een geschikt alternatief kan worden voorzien voor de uitvoering van de luchtverkenningstaken ten behoeve van de kustwachten in Nederland en in de Nederlandse Antillen en Aruba.
- Twee van de in totaal acht M-fregatten beëindigen in 2004 hun operationele activiteiten en worden uit dienst gesteld.
- Overeenkomstig de Najaarsbrief zullen de L-fregatten hun operationele activiteiten in 2004 beëindigen.
- Twee Alkmaar-klasse mijnenbestrijdingsvaartuigen hebben hun operationele activiteiten inmiddels beëindigd.
- De eerste beveiligde verbindingsmiddelen voor mondelinge communi-

catie en dataverkeer ten behoeve van het Korps mariniers worden in gebruik genomen (het eerste deel van het project Nieuwe verbindings-apparatuur mariniers).

Koninklijke landmacht

- De reserve-eenheden worden overeenkomstig de Najaarsbrief afgeschaft, met uitzondering van de Nationale reserve (Natres) en reservisten die tijdens crisisbeheersingsoperaties individueel worden ingezet op specialistische functies.
- Het aantal gevechtstanks wordt verminderd van 180 naar 110. Aangezien deze vermindering uitsluitend betrekking heeft op tanks uit het mobilisabele bestand, blijft het aantal parate tanks van de Koninklijke landmacht gelijk. Een deel van de af te stoten tanks wordt mogelijk overgedragen aan Noorwegen in het kader van een meeromvattende ruil van materieel.
- In verband met de opheffing van de staf van de 41ste Gemechaniseerde brigade, inclusief de stafverzorgingscompagnie en een deel van de logistieke capaciteit, en de sluiting van de legerplaats in Seedorf (Duitsland), wordt een begin gemaakt met de infrastructurele aanpassing van locaties in Nederland ten behoeve van de huisvesting van overblijvende eenheden van deze brigade (waaronder het pantserinfanteriebataljon). De verhuizing van deze eenheden naar Nederland begint in 2005 en wordt in 2007 voltooid, waarna de legerplaats in Seedorf wordt afgestoten.
- De «Pantser Rups Tegen Luchtdoelen» (PRTL-Cheetah) wordt vanaf 2004 afgestoten. In het kader van de luchtverdediging nieuwe stijl worden Stinger-systemen op het gepantserde voertuig Fennek en op ongepantserde voertuigen aangebracht. De basis De Peel wordt gereed gemaakt voor het nieuwe operationele verband dat wordt geformeerd uit luchtverdedigingseenheden van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht.
- In het kader van het project Vervanging pantservoertuigen worden nieuwe pantservoertuigen ingevoerd zoals het lichte bewakings- en verkenningsvoertuig van het type Fennek.
- Er wordt een begin gemaakt met de invoering van wissellaadsystemen ter vervanging van verouderde vrachtwagens.
- Tevens wordt een begin gemaakt met de uitbreiding van de parate capaciteit van het Korps commandotroepen met 80 functies en met de uitbreiding van de geniecapaciteit met 150 functies.
- Er worden geavanceerde nachtricht- en zichtmiddelen ingevoerd (€ 3,2 miljoen in 2004). Hierdoor worden de inzetmogelijkheden van te voet optredende eenheden bij verminderd zicht, zowel bij dag als bij nacht, sterk verbeterd.

Koninklijke luchtmacht

- Het aantal F-16 gevechtsvliegtuigen wordt in 2004 met vijftien verminderd, waardoor het totaal aantal toestellen daalt van 137 tot 122. Overeenkomstig de Prinsjesdagbrief zullen deze kabinetsperiode nog eens veertien toestellen worden afgestoten.
- De operationele activiteiten op de luchtmachtbasis Twenthe zullen in 2004 worden verminderd. De basis zal uiterlijk in 2007 worden afgestoten. Op de vliegbases Leeuwarden en Volkel worden aanvullende voorzieningen getroffen voor het onderbrengen van extra F-16's.
- De voorraad precisiemunitie voor F-16's wordt uitgebreid door onder meer de verwerving van «Joint Direct Attack Munition» (JDAM), waarmee met behulp van satellietnavigatie doelen onder alle omstandigheden nauwkeurig kunnen worden geraakt.

- Er worden in 2004 zes Apache gevechtshelikopters afgestoten. De gevechtswaarde van de resterende 24 helikopters wordt vergroot door de doelopsparing, doelidentificatie en de eigen veiligheid te verbeteren.
- Er worden voorbereidingen getroffen voor de verplaatsing van de transporthelikopters van de Tactische helikoptergroep van Soesterberg naar Gilze-Rijen. Deze helikopters worden tussen 2005 en 2007 verplaatst, waarna vliegbasis Soesterberg wordt gesloten. De infrastructuur in Gilze-Rijen wordt aangepast.
- De Hawk-luchtverdedigingsystemen worden afgestoten. Deze systemen worden niet vervangen en de eenheden worden opgeheven.

2. Verbetering van de inzetbaarheid van de krijgsmacht voor crisisbeheersingsoperaties

Het Hoofdlijnenakkoord bevatte een intensivering ten behoeve van de verbetering van de inzetbaarheid van de krijgsmacht voor crisisbeheersingsoperaties. Deze loopt op van € 30 miljoen in 2003 tot € 100 miljoen in 2007 en is daarna structureel. Besloten is deze intensivering aan te wenden voor de versterking van de parate capaciteit en het voortzettingsvermogen van de krijgsmacht, voor de versterking van de strategische en tactische luchttransportcapaciteit, voor de verbetering van de commandovoering en voor de verbetering van de zelfbescherming en van de logistieke ondersteuning. De € 30 miljoen die voor deze doeleinden in 2004 beschikbaar is, wordt besteed aan:

- de uitvoering van de maatregel uit de Defensienota 2000 ter versterking van de parate pantserinfanteriecapaciteit door de oprichting van drie extra compagnieën. Dit betekent dat de vertraging met drie jaar van deze maatregel, waartoe in de Najaarsbrief was besloten, beperkt blijft tot een jaar. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de tijdens de behandeling van de defensiebegroting voor 2003 aanvaarde motie-Kortenhorst c.s. (28 600 X, nr.22) over de versterking van de parate capaciteit van de krijgsmacht. Met deze maatregel is in 2004 een bedrag gemoeid van € 1,5 miljoen;
- investeringen in het *Soldier Modernisation Programme* (SMP) om het operationele vermogen van de Koninklijke landmacht en het Korps mariniers te versterken (€ 4,8 miljoen in 2004);
- de verwerving en exploitatie van een DC-10 transportvliegtuig voor strategisch transport van personen en goederen (ongeveer € 18 miljoen in 2004). De verwerving van dit extra transportvliegtuig vergroot de Europese strategische transportcapaciteit. Het maakt het tevens mogelijk de tankercapaciteit van de KDC-10 vliegtuigen beter te gebruiken ten behoeve van de ondersteuning van jachtvliegtuigen. De verwerving van de DC-10 is des te belangrijker, omdat de F-16 jachtvliegtuigen, mede door de sluiting van de vliegbasis Twenthe, meer in het buitenland zullen moeten oefenen;
- de versterking van de inzetbaarheid van de transporthelikopters van de Koninklijke luchtmacht (€ 5 miljoen in 2004).

Aan deze maatregelen zijn ook na 2004 kosten verbonden. Alle maatregelen, die zijn mogelijk gemaakt door de intensivering uit het Hoofdlijnenakkoord, zijn volledig verwerkt in de defensiebegroting voor 2004. Zij staan uitvoeriger beschreven in de Prinsjesdagbrief.

3. Versterking van de Europese militaire capaciteiten in Navo en Europese Unie

De regering streeft naar versterking van de Europese militaire capaciteiten in het kader van de Navo en de Europese Unie. In de Prinsjesdagbrief is uiteengezet hoe voor de Nederlandse bijdrage aan de versterking van het

Europese militaire vermogen prioriteiten zijn gesteld aan de hand van de internationale behoefte en de hieraan ten grondslag liggende veiligheidsanalyse. In het Strategisch Akkoord is voor het versterken van de Europese militaire capaciteiten een structurele voorziening getroffen, oplopend tot € 50 miljoen in 2006 (de «EVDB-voorziening»). In 2004 is € 30 miljoen uit deze voorziening beschikbaar. De financiële reeksen die bij dit speerpunt horen zijn ondergebracht op beleidsartikel 11. De inspanningen zijn in 2004 gericht op:

- het nakomen van toezeggingen die Nederland heeft gedaan in het kader van het «Prague Capabilities Commitment» tijdens de Navo-Top van Praag (november 2002) en het «European Capabilities Action Plan» van de EU (eind 2001). Een overzicht van deze toezeggingen is de Kamer gezonden op 12 november 2002 (Kamerstuk 28 676 X, nr. 2). Voor enkele projecten die eerder ter hand zijn genomen, is geld gereserveerd, waarvan ook in 2004 een deel tot besteding komt. Dit betreft onder andere de plaatsing van de commandofaciliteiten op het tweede amfibische transportschip en het opleiden van 25 marechaussees voor inzet in civiele politiemissies (het tweede deel van de groep van in totaal 100 marechaussees in 2007). Voorts wordt geïnvesteerd in de verwerving van extra NBC-middelen, grondwaarneming («Alliance Ground Surveillance»/Sostar), een operationeel informatietransmissiesysteem voor de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht (project TITAAN fase II), alsmede een verder onderzoek naar onbemande verkenningsvliegtuigen (Unmanned Reconnaissance Aerial Vehicle (URAV));
- het vaststellen van een precieze bijdrage aan de «Nato Response Force» (NRF), de in oprichting zijnde snelle reactiemacht van de Navo. De omvang van de snelle reactiemacht is door de Navo vastgesteld op ongeveer 20 000 militairen met een land-, een lucht- en een maritieme component. Nederland wil daaraan een actieve bijdrage leveren. De reactiemacht moet over een hoge mate van geoefendheid beschikken en zeer snel inzetbaar zijn. Dit zal een extra beslag leggen op de eenheden die aan de reactiemacht deelnemen. Zij zullen voor de duur van een half jaar uitsluitend voor de NRF zijn geoormerkt. Om die reden moeten zij een half jaar in een vrijwel permanente staat van gereedheid zijn, waarvoor tevens een substantiële voorbereidingstijd is vereist;
- versterking van samenwerkingsverbanden met Europese partners. Dergelijke samenwerking is gericht op het doelmatiger verwerven en instandhouden van materieel, op het delen van kosten voor capaciteiten, op het «poolen» van capaciteiten en wellicht op het specialiseren in bepaalde taakgebieden. Met Duitsland wordt, naast de samenwerking in het Duits-Nederlandse legerkorpshoofdkwartier, sinds enkele jaren een omvangrijk bilateraal militair samenwerkingsprogramma uitgevoerd. Hoewel Defensie zich genoodzaakt heeft gezien terug te komen op een beginselovereenkomst met Duitsland voor de overname op gunstige voorwaarden van extra Patriot-luchtafweersystemen ter vervanging van de verouderde Hawk-systemen van de Koninklijke luchtmacht (zie de Prinsjesdagbrief), wil zij waar mogelijk gevolg blijven geven aan de aan de Tweede Kamer gestuurde intentieverklaring om de bilaterale defensiesamenwerking met Duitsland op uiteenlopende terreinen verder te verdiepen (zie Kamerstuk 28 000 X, nr. 33). De overige samenwerkingsafspraken uit de intentieverklaring, zoals die met betrekking tot luchtverdediging, luchtmobiel optreden en de bescherming tegen nucleaire, chemische en biologische wapens, zullen in overleg met Duitsland zoveel mogelijk worden uitgevoerd. Met Frankrijk wordt gezamenlijk gewerkt aan de ontwikkeling van een

onbemande vliegende verkenningcapaciteit voor de middelbare hoogte. Er zal voortdurend worden gezocht naar nieuwe mogelijkheden om met andere Europese landen de gezamenlijke Europese militaire capaciteiten te versterken, wapensystemen doelmatiger te verwerven en middelen te «poolen». Een voorbeeld hiervan betreft de voorbereiding van een eind 2003 te sluiten overeenkomst met Noorwegen. Beide landen hebben de intentie onder andere zwaar materieel en wapensystemen uit te wisselen;

- af te stoten materieel zal worden aangeboden aan de regeringen van landen die voldoen aan de criteria van het wapenexportbeleid. Om de integratie van nieuwe lidstaten in de Navo en de EU te bevorderen, heeft de verkoop aan deze landen de voorkeur;
- Defensie is via het Europees veiligheids- en defensiebeleid (EVDB) voor het eerst rechtstreeks bij het voorzitterschap betrokken en zal een actieve bijdrage leveren aan de verdere ontwikkeling van dit beleid. De Nederlandse beleidsprioriteiten voor het EVDB vallen binnen het thema «een actief, betrokken en slagvaardig extern beleid». Nederland zal zich daarbij vooral richten op het *European Capabilities Action Plan* (ECAP) en op het intergouvernementele agentschap voor capaciteitversterking en materieelverwerving, de *European Capabilities Development and Acquisition Agency* (ECDAA). In dit verband streeft Nederland naar synergie met het Nederlandse voorzitterschap van de *Western European Armaments Group* (WEAG) in 2003 en 2004. Uiteindelijk streeft Nederland er naar de WEAG onder te brengen bij het agentschap. Voorts hecht het Nederlandse voorzitterschap groot belang aan de verdieping van de Navo-EU relatie, onder meer op het gebied van het tegengaan van de proliferatie van massavernietigingswapens en de dreiging van terrorisme. Tenslotte richt het voorzitterschap zich op de effectieve uitvoering van crisisbeheersingsoperaties door de EU. Ten behoeve van de coördinatie is per 1 september 2003 een departementale taakgroep opgericht, die belast is met de inhoudelijke en organisatorische voorbereidingen. De taakgroep coördineert ook de intensieve samenwerking met Buitenlandse Zaken. De contouren van de Nederlandse prioriteiten zijn opgenomen in de Staat van de Europese Unie 2004 (hoofdstuk 2).

4. Bestuurlijke vernieuwing (inclusief herziening topstructuur en samenvoeging staven)

Defensie wordt de komende jaren ingrijpend gereorganiseerd. Deze reorganisatie geeft uitdrukking aan het gegeven dat de afgelopen jaren het onderscheid tussen krijgsmachtdelen minder belangrijk is geworden en de gezamenlijkheid steeds meer voorop is komen te staan, zowel in operationele zin («jointness») als in de ondersteuning en het beheer («paars»). Ook openheid en aandacht voor de bestuurlijke en maatschappelijke omgeving waarin de krijgsmacht functioneert, zijn daarbij belangrijke uitgangspunten. Over de hoofdlijnen waarlangs de topstructuur van Defensie wordt herzien, bent u op 28 mei jl. per brief ingelicht. In 2004 zullen de eerste gevolgen hiervan merkbaar zijn.

Hoofdpunten in deze bestuurlijke vernieuwing zijn een duidelijke scheiding tussen beleid, uitvoering en toezicht alsmede de versterking van de positie van de chef Defensiestaf, zowel wat betreft de operationele inzet van militaire eenheden als de defensieplanning. Onder de secretaris-generaal en naast de chef Defensiestaf en de directeur-generaal Financiën en Control zijn hoofddirecties in oprichting voor algemene beleidszaken, voor personeelsbeleid en voor materieelbeleid. Op grond van een nieuw besturingsconcept voor de defensieorganisatie zal zowel de herinrichting

van de beleidsdirecties en de defensiestaf op het kerndepartement, als de inrichting van de ondersteunende eenheden die defensiebreed diensten gaan leveren in 2004 gestalte krijgen.

Ook in de verhouding van het kerndepartement tot de krijgsmachtdelen zal veel veranderen. Defensieplannen worden met ingang van 2004 niet per krijgsmachtdeel, maar integraal, onder leiding van de chef Defensiestaf, opgesteld. Op operationeel gebied zal een vergelijkbare koers worden gevolgd. Het Defensie operatiecentrum (DOC) zal in dienst worden gesteld en de situatiecentra bij de bevelhebbers worden opgeheven. De chef Defensiestaf zal uiteindelijk – in ieder geval binnen deze kabinetsperiode – een directe bevelslijn onderhouden met de commandant Zeemacht van de Koninklijke marine, de commandant Operationeel commando van de Koninklijke landmacht en de Commandant Tactische Luchtmacht van de Koninklijke luchtmacht. De huidige functies van de bevelhebbers van de Koninklijke marine, de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht houden op te bestaan. De bevelhebbers zullen in de overgangperiode hun taken op het gebied van opleiding, gereedstelling, instandhouding en nazorg overdragen aan hun operationele commandanten of aan de Centrale organisatie.

Overeenkomstig de Najaarsbrief zullen de staven de komende jaren in het kader van de bestuurlijke vernieuwing ingrijpend worden gereorganiseerd en met een derde worden verkleind. Het gaat om de vermindering van 2 000 van de in totaal 6 000 staffuncties bij de staven in de periode tot 2006. Deze afslanking wordt ook in 2004 voortvarend ter hand genomen. In 2003 zijn al maatregelen genomen om de staven versneld met ongeveer zeshonderd functies te reduceren (zie de brief van de staatssecretaris, Kamerstuk 28 600 X, nr. 42, d.d. 3 april jl.). De hiermee samenhangende organisatorische maatregelen worden per 1 januari 2004 uitgevoerd. In 2004 zullen nog eens 365 staffuncties worden opgeheven als gevolg van organisatorische maatregelen op het gebied van het beheer van personeel, financiën, informatievoorziening, vastgoed en geneeskundige voorzieningen.

Naast de verkleining en de samenvoeging van de staven wordt ook op andere terreinen, vooral die van de ondersteuning en de infrastructuur, alles in het werk gesteld om de doelmatigheid verder te vergroten door meer marktconform te werken. Wij hechten hieraan bijzonder belang. Hoe meer immers op dit vlak wordt bezuinigd, hoe minder maatregelen ten koste hoeven te gaan van de operationele capaciteiten van de krijgsmacht. Er wordt een groot aantal doelmatigheidsmaatregelen in de ondersteunende sector uitgevoerd of in gang gezet. In 2004 gaat het om de volgende maatregelen:

- een doelmatigheidswinst van vier procent bij de Dienst Gebouwen, Werken en Terreinen (DGW&T), dit levert in 2004 € 0,8 miljoen op;
- rationalisatie van de (militaire) vertegenwoordigingen in het buitenland en bij internationale organisaties;
- vermindering van het aantal functies in de militaire muziekkorpsen (50 vte'n);
- oprichting van één Defensie horeca organisatie (DHO) (120 vte'n);
- de Defensie Telematica Organisatie (DTO) zal meer dan voorheen marktconform werken.

De doelmatigheid zal verder worden bevorderd door de invoering van competitieve dienstverlening (CDV). In 2004 beginnen er CDV-trajecten voor het hogere onderhoud bij onder meer de Mechanisch centrale

werkplaats (MCW), waar het groot materieel van de Koninklijke landmacht wordt onderhouden, en bij het Marinebedrijf, het onderhoudsbedrijf van de Koninklijke marine. Ook wordt een CDV-toets uitgevoerd op de bestaande dienstverlening op het gebied van vastgoed, ruimtelijke ordening en milieu bij zowel de DGW&T als de andere defensie-onderdelen. Tevens worden studies verricht naar de mogelijkheden van publiekprivate samenwerking (PPS) op het gebied van ICT.

Voorts zal de volledige personele capaciteit van een defensieonderdeel worden gekoppeld aan arbeidsplaatsen. In de toekomstige formatie van een defensieonderdeel zullen zowel arbeidsplaatsen zijn opgenomen voor personeel dat op een functie zit, als voor personeel dat een initiële opleiding volgt. De formatie wordt dus in balans gebracht met de begrotingssterkte. Deze nieuwe werkwijze wordt in deze begroting al gehanteerd (zie ook de Personeelsbrief die u gelijktijdig met deze begroting ontvangt).

5. Verdieping van de samenwerking met civiele autoriteiten in Nederland

De toegenomen terroristische dreiging, het beroep dat in uiteenlopende omstandigheden op de krijgsmacht wordt gedaan voor (bijzondere) bijstand en steunverlening alsmede de toegenomen inzet van de Koninklijke marechaussee leiden ertoe dat het belang van de derde hoofdtaak van de krijgsmacht – de ondersteuning van civiele autoriteiten – de afgelopen jaren belangrijk is toegenomen. Door de kwetsbaarheid van onze complexe open samenleving en de mogelijke ontwrichting door terroristische aanslagen is de samenhang tussen interne en externe veiligheid versterkt. Ook in de toekomst zal op Defensie herhaaldelijk een beroep worden gedaan, aangezien de krijgsmacht beschikt over specifieke kennis, vaardigheden en middelen die in uiteenlopende situaties ter ondersteuning van de civiele autoriteiten kunnen worden ingezet.

De maatregelen uit het «Actieplan terrorismebestrijding en veiligheid» (oktober 2001) en het rapport van de taakgroep «Defensie en terrorisme» (januari 2002), die de regering na de terroristische aanslagen in de Verenigde Staten heeft getroffen, zullen ook in 2004 verder worden uitgevoerd. In 2004 is voorts sprake van de volgende activiteiten:

- om de mogelijkheden en de omvang van de ondersteuning te inventariseren, hebben de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Defensie in 2002 het project «Civiel-Militaire Bestuursafspraken» (CMBA) in het leven geroepen. In het kader van dit project worden de afspraken geïnventariseerd die betrekking hebben op de inzet van de krijgsmacht bij rampenbestrijding, steunverlening ten behoeve van het openbaar belang en de militaire bijstand in het kader van de Politiewet 1993. Ook wordt bezien hoe de bestaande afspraken moeten worden aanpast. De eerste, inventariserende fase is inmiddels beëindigd. De aanbevelingen uit deze fase zullen worden uitgewerkt. Het gaat onder meer om het verwerven van meer inzicht in de bij de krijgsmacht voor civiele doeleinden bestaande capaciteiten, het maken van sluitende procedurele afspraken en het ontwikkelen van een gemeenschappelijk oefenbeleid. In verband hiermee zal Defensie tevens meer aandacht besteden aan de rol die het Korps Nationale Reserve (Natres) daarbij kan spelen;
- Defensie is nu reeds vertegenwoordigd in een reeks interdepartementale projecten waarvan de werkzaamheden gevolgen kunnen hebben voor de inzet van de krijgsmacht ten behoeve van de nationale veiligheid. Het gaat onder meer om het rijksbrede project «NBC-

terrorisme» en het project «Bescherming vitale infrastructuur», dat in 2004 een samenhangend pakket van maatregelen ter bescherming van de infrastructuur van de overheid en het bedrijfsleven zal presenteren. Ook in het kader van de «strategische functie rijksbreed» zal aandacht worden besteed aan de gevolgen van de toenemende samenhang tussen interne en externe veiligheid. Defensie zal in 2004 aan het overleg en de beleidsontwikkeling in deze organen een actieve bijdrage leveren.

Financiële gevolgen van het Defensiebeleid

Om de aansluiting van de begroting 2004 met de begroting 2003 (in totalen) mogelijk te maken, is hieronder een overzicht opgenomen met de mutaties. De financiële gevolgen van het beleid, in een meerjarig perspectief, worden nader toegelicht in de Prinsjesdagbrief.

Bedragen x € 1 miljoen

TOTAAL DEFENSIE	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Standen ingediende ontwerp 2003	7 524,0	7 311,7	7 283,0	7 273,1	7 165,1	7 137,5
Nota van wijziging		- 3,7	- 3,7	- 3,7	- 3,7	- 3,7
Gewijzigde stand OB 2003	7 524,0	7 308,0	7 279,3	7 269,4	7 161,4	7 133,8
Najaarsnotamutaties 2002	- 121,0					
Slotwetmutaties 2002	- 17,3					
<i>Beleidsmatige mutaties</i>						
Bijdrage in verband met Irak		16,5				
Enveloppe Veiligheid SA			4,0	9,0	13,0	13,0
Overheveling naar/van andere departementen		22,3	6,1	6,6	6,6	5,1
Herfasering SDD		17,1	11,0	- 0,4	- 10,8	- 9,1
Aanpassing taakstelling TNO		1,8	2,9	4,1	4,6	4,6
Taakstelling Hoofdlijnenakkoord						
- Inhuur externen			- 10,3	- 13,6	- 13,6	- 13,6
- Taakstelling subsidies			- 1,2	- 2,1	- 2,1	- 2,6
- Taakstelling additionele efficiency			- 0,1	- 0,2	- 0,2	- 0,4
- Doorwerking WW-maatregel				- 0,5	- 1,0	- 1,9
- Taakstelling additionele efficiency ZBO's				- 0,2	- 0,2	- 0,2
- Inhouding prijsbijstelling			- 50,0	- 49,7	- 49,6	- 49,0
Doorwerking Hoofdlijnenakkoord						
- Inhuur externen		- 2,0				
- Taakstelling subsidies		- 0,1				
- Taakstelling niet-belastingontvangsten		- 3,8				
- Inhouding prijsbijstelling		- 50,0				
Ramingsbijstelling verkoopopbrengsten			65,7	129,9	124,5	177,6
Enveloppe Veiligheid			30,0	50,0	80,0	100,0
Intertemporele compensatie	- 134,0		100,0	34,0		
Overheveling KWNA naar BZK	- 15,2		- 8,1	- 8,1	- 8,2	- 8,2
Totaal beleidsmatige mutaties		- 147,4	150,1	158,8	143,0	215,3
<i>Technische mutaties</i>						
Doorwerking eindejaarsmarge		84,8				
Loonbijstelling		165,3	145,3	144,4	145,0	145,5
Prijsbijstelling		83,3	83,3	83,0	82,6	81,6
Rentecompensatie vermogensconversie agentschap- pen	- 0,5		- 0,5	- 0,5	- 0,5	- 0,5
Ramingsbijstelling ontvangsten	1,4		6,6	6,0	5,9	2,6
Ramingsaanpassing niet-relevante uitgaven	- 56,0		3,9	40,3	12,7	6,5
Totaal technische mutaties		278,3	238,5	273,1	245,5	235,7
Ontwerpbegroting 2004	7 385,8	7 438,9	7 667,9	7 701,5	7 550,0	7 584,8

Toelichting mutaties*Algemeen*

Naast de verwerking van de taakstellingen zijn binnen de defensiebegroting ombuigingen nodig gebleken om ontstane exploitatietekorten te financieren en de exploitatiekosten van de organisatie structureel te verminderen. Ombuigingen zijn ook nodig om de voorgenomen investeringen te waarborgen en ruimte voor nieuwe investeringen te scheppen. Voor het jaar 2004 belopen deze ombuigingen € 215 miljoen.

Beleidsmatige mutaties

Overhevelingen naar/van andere departementen

Dit betreft een bijdrage van het ministerie van Justitie in verband met de intensivering van de aanpak van drugskoeriers, een bijdrage ten behoeve van het opzetten door de MIVD in samenwerking met de AIVD van satellietinterceptie en een bijdrage aan het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voor de start van cryptofaciliteiten.

Herfasering SDD

De in het Strategisch Akkoord opgelegde korting inzake de SDD-fase voor de JSF, als gevolg van een meevallende dollarkoers, is in lijn gebracht met de daadwerkelijke vrijval van het berekende voordeel.

Aanpassing Taakstelling TNO

De in het Strategisch Akkoord opgelegde korting inzake te verlenen subsidies is aangepast voor de subsidies, welke door tussenkomst van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, worden verleend aan TNO.

Enveloppe Veiligheid SA

Eén van de intensiveringen van het Strategisch Akkoord betrof de Enveloppe Veiligheid. Deze gelden zijn onder meer bestemd voor de verbetering van de samenwerking van politie met douane en marechaussee.

Taakstelling Hoofdlijnenakkoord/Doorwerking Hoofdlijnenakkoord

De in het Hoofdlijnenakkoord neergelegde maatregelen zijn, met een doorwerking naar de begroting 2003, verwerkt in de budgetten van de defensieonderdelen als onderdeel van de totale budgettaire problematiek. De gelden uit de Enveloppe Veiligheid ten behoeve van de «Verbetering inzetbaarheid vredesoperaties» zijn reeds toegevoegd aan de Defensiebegroting en toegekend aan de daarvoor in aanmerking komende defensieonderdelen.

Ramingsbijstelling Verkoopopbrengsten

Als gevolg van de maatregelen die zijn genomen ter oplossing van de taakstellingen die zijn neergelegd in zowel het Strategisch als het Hoofdlijnenakkoord, zal een grote hoeveelheid strategisch en niet-strategisch defensiematerieel overtollig worden. Het defensiebudget is met de verwachte opbrengsten bijgesteld.

Intertemporele compensatie

Aangezien nu reeds voorzienbaar is dat gelden bestemd voor EVDB en de Koninklijke luchtmacht niet meer tot besteding worden gebracht in 2003 doch in latere jaren, is overeengekomen om nu reeds een herfasering in de tijd van deze budgetten aan te brengen.

Overheveling KWNA naar BZK

In de Rijksministerraad is overeengekomen dat de uitgaven voor de Kustwacht voor de Nederlandse Antillen en Aruba, voor zover niet betrekking hebbend op de inzet van defensiemiddelen, niet langer door Defensie zullen worden geraamd en verantwoord, doch door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Technische mutaties

De belangrijkste technische mutaties betreffen de uitdeling van de loonbijstelling 2003, de uitdeling van de prijsbijstelling, de toevoeging, conform de systematiek van de eindejaarsmarge, van de niet in 2002 tot aanwending gekomen gelden (waaronder een deel van het EVDB-budget) en de verhoging van het uitgavenbudget als gevolg van hogere ontvangsten dan voorzien. De uitdeling van de prijsbijstelling is in het overzicht opgenomen alsof deze voor de volle 100% door het ministerie van Financiën is uitgekeerd. Het niet-uitgekeerde deel (60%) is opgenomen onder de «Taakstellingen Hoofdlijnenakkoord». Daarnaast heeft een bijstelling plaatsgevonden van de niet-relevante ramingen in verband met de kapitaaldekking prepensioenen.

2.2. De beleidsartikelen

Inleiding tot de beleidsartikelen

De hoofdtaken van Defensie

De basis van de hoofdtaken van Defensie is vastgelegd in artikel 97, lid 1 van de Grondwet: «Ten behoeve van de verdediging en ter bescherming van de belangen van het Koninkrijk, alsmede ten behoeve van de handhaving en de bevordering van de internationale rechtsorde, is er een krijgsmacht». Voor de krijgsmacht gelden drie hoofdtaken, te weten:

1. de bescherming van de integriteit van het eigen en bondgenootschappelijke grondgebied, inclusief de Nederlandse Antillen en Aruba;
2. de bevordering van de internationale rechtsorde en stabiliteit;
3. ondersteuning van de civiele autoriteiten bij rechtshandhaving, rampenbestrijding en humanitaire hulp, zowel nationaal als internationaal.

De drie hoofdtaken van de krijgsmacht worden gerealiseerd met behulp van de vier krijgsmachtdelen. Al naar gelang de aard en wijze van optreden zijn per krijgsmachtdeel nader geoperationaliseerde doelstellingen bepaald en in het betreffende beleidsartikel opgenomen en toegelicht.

Eerste doel van het defensiebeleid is het verzekeren van de eigen en bondgenootschappelijke territoriale integriteit. Aan deze algemene beleidsdoelstelling wordt invulling gegeven door het gereedstellen en instandhouden van operationele eenheden van de krijgsmacht. Voor de algemene verdediging kunnen alle middelen van de krijgsmacht worden ingezet. Omdat Nederland vrijwel altijd met andere landen, in de eerste plaats de Navo-partners, zal optreden is interoperabiliteit en flexibiliteit van de strijdkrachten vereist. Door spanningen en destabiliserende ontwikkelingen aan de rand van het Navo-verdragsgebied of door terrorisme kunnen eigen en bondgenootschappelijke belangen worden aangetast. Hierdoor kunnen verplichtingen op grond van artikel 5 van het Navo-verdrag ontstaan. Zowel het inzetgereed krijgen en houden van operationele eenheden als het gezamenlijk kunnen optreden («joint») van krijgsmachtdelen is in een dergelijk geval van cruciaal belang.

Met de inzet van militaire middelen levert Defensie een bijdrage aan een actief veiligheidsbeleid, dat zich niet beperkt tot de zorg voor de veiligheid van het eigen land en die van de bondgenoten, maar zich ook uitstrekt tot breed opgezette conflictpreventie, crisisbeheersing en vredesopbouw, zowel in Europa als daarbuiten. Ook in 2004 zal Nederland, teneinde de internationale rechtsorde te handhaven en te bevorderen, met militaire middelen bijdragen aan internationale crisisbeheersingsoperaties. Naast de al langer lopende operaties op de Balkan, worden Nederlandse militairen tevens ingezet in Afghanistan en Irak. De verwachting is dat in 2004 in ieder geval (een deel van) de operaties zal worden voortgezet. Het belang van crisisbeheersing voor de krijgsmacht is na 11 september 2001 geenszins afgenomen. De teloorgang van staatsstructuren en samenlevingen elders in de wereld, hoe ver weg ook, kan immers gevolgen hebben voor onze eigen veiligheid. Ook het lenigen van humanitaire nood en het voorkomen van vluchtelingenstromen is een belangrijk motief om deel te nemen aan crisisbeheersingsoperaties.

Defensie wil voorts door middel van internationale samenwerking bijdragen aan de verwezenlijking van de doelstellingen van het Nederlandse veiligheids- en defensiebeleid. Het belang van internationale samenwerking is verder toegenomen in het licht van de in EU- en Navo-verband voorgenomen versterking van de Europese crisis-beheersingscapaciteiten. Deze versterking – één van de speerpunten uit de beleidsagenda – is nodig om de effectiviteit en de doelmatigheid van de Europese defensie-inspanningen te vergroten, zowel binnen de Navo als bij de realisatie van de Helsinki Headline Goal van de Europese Unie. De Navo is de hoeksteen van het Nederlandse veiligheidsbeleid. Het Navo-lidmaatschap vergroot de mogelijkheden tot handhaving en bevordering van de internationale rechtsorde en veiligheid. Door bij te dragen aan de financiering van de Navo-programma's en budgetten draagt Nederland bij aan de instandhouding van de geïntegreerde militaire structuur van het bondgenootschap.

Door de plaatsing van attachés op een aantal geselecteerde ambassades in het buitenland en vlag- en opperofficieren en overig militair en burgerpersoneel bij internationale staven draagt Nederland bij aan het veiligheidsbeleid in het algemeen en aan de bestaande veiligheidsstructuren in het bijzonder. Overige internationale samenwerking neemt voornamelijk de vorm aan van het bijstaan van Midden- en Oost-Europese (MOE) landen op het gebied van opleiding en training, financiële en materiële ondersteuning. Doel hiervan is de toetreding van deze staten tot de Navo mede te faciliteren.

Naast de taken die de krijgsmacht uitvoert in het kader van de internationale veiligheid, worden militairen en in voorkomend geval ook militair materieel – op verzoek en onder gezag van civiele autoriteiten – ingezet om bij te dragen aan de handhaving van de nationale rechtsorde en veiligheid en steunverlening in het kader van het algemeen belang.

Behalve aan het voldoen aan mogelijke verzoeken van deze aard door de civiele autoriteiten zal in 2004 ook de nodige aandacht worden gegeven aan de beoefening van procedures die militaire en civiele autoriteiten en organisaties tijdens crisis dienen te hanteren.

De aanslagen van 11 september 2001 en de daarop volgende gebeurtenissen hebben het belang van deze derde hoofddoelstelling van de krijgsmacht – de ondersteuning van civiele autoriteiten – onderstreept. Defensie werkt, mede op grond van bestaande regelingen in het kader van de militaire bijstand en steunverlening, nauw samen met andere overheidsdiensten in Nederland. De krijgsmacht fungeert op die manier met de haar ter beschikking staande middelen als «vangnet» voor civiele autoriteiten.

Beleidsartikel 01 Koninklijke marine

Algemene beleidsdoelstelling

De Koninklijke marine levert met de realisatie van een adequaat maritiem-militair vermogen en door de gereedstelling van de voor hun taak berekende eenheden een bijdrage aan de hoofddoelstellingen van de krijgsmacht.

De Koninklijke marine levert eenheden die met eenheden van andere krijgsmachtdelen (joint) en/of krijgsmachten van andere staten (combined) inpasbaar zijn in grotere internationale verbanden. De maritieme inspanning richt zich primair op de (vrije) zee als uitvalsbasis voor operaties op en boven het land, of op de ondersteuning daarvan. Vanuit zee worden doelen bestreden en eenheden aan land gezet. De benodigde maritieme capaciteiten worden daartoe in taakgroepverband bijeen gebracht. De zee biedt veelal de mogelijkheid om nabij het operatieterrein te komen, zonder het grondgebied van andere landen te betreden. Zodoende zijn deze eenheden geschikt om bij te dragen aan het voorkomen van een conflict of om op te treden in geval van een crisis. Als de preventie van een conflict faalt, zijn zeestrijdkrachten in staat direct (door de inzet van scheepswapens of mariniers) of indirect (door het opleggen van een embargo) de situatie op het land te beïnvloeden. In geval van een grootschaliger, landgebonden operatie leveren zeestrijdkrachten cruciale ondersteuning en bescherming. De zee is vaak ook de voornaamste aanvoerrote van materieel en voorraden. De maritieme inspanning richt zich ook op de bescherming van het zeeverkeer. Niet meer langdurig in de vorm van konvooibegeleiding, maar geconcentreerd op zeestraten en zeehavens, die kwetsbaar zijn voor terrorisme, en op de bescherming van de zeeroutes nabij conflictgebieden. Ten slotte richt de maritieme inspanning zich ook op politionele en justitiële taken (kustwachttaken) en taken lager in het geweldsspectrum, zoals blokkade en embargo, zowel in kustwateren, als op volle zee.

Nader geoperationaliseerde doelstellingen

De geoperationaliseerde doelstellingen van de Koninklijke marine worden weergegeven in de onderstaande doelstellingenmatrix. Hierin is aangegeven hoeveel eenheden (kwantiteit) binnen welke termijn (reactietijd) beschikbaar dienen te zijn voor inzet ten behoeve van de drie hoofddoelstellingen van Defensie. Uitgangspunt daarbij is dat de eenheden binnen de aangegeven gereedheidstermijn voor het gehele geweldsspectrum inzetbaar zijn (kwaliteit).

De indeling van de gereedheidstermijnen sluiten aan bij de Navo-indeling in High Readiness Forces (HRF) en Forces of Lower Readiness (FLR).

Type eenheid (Groep):	Eenheden:	Totaal	Inzetbaar HRF:		Inzetbaar FLR:
			Direct	Op korte termijn:	Op lange termijn:
Eskaderschepen	Fregatten *)	12	3	6	2+1
	Bevoorradingsschepen	2		2	
Onderzeedienst	Amfibische schepen (LPD)	1		1	
	Onderzeeboten	4	1	2	1
Mijnendienst	Ondersteuningsvaartuigen	1		1	
	Mijnenbestrijdingsvaartuigen	10	2	6	2
Helikoptergroep MPA-groep	Hydrografische vaartuigen	2		2	
	Maritieme helikopters	20	7	9	4
MPA-groep	Maritieme patrouillevliegtuigen (MPA's)	10			10
Marinierseenheden:	Mariniersbataljons	2	1	1	
	Ondersteunende mariniersbataljons **)	3	3		
	Pelotons bijzondere bijstandseenheid	3	3		
Caribische eenheden:	Fregatten	1	1		
	Maritieme helikopters	1	1		
	Ondersteuningsvaartuigen	1		1	
	Marinierspelotons met gevechtssteun	6	2	4	
	Pelotons Antilliaanse militie	2		2	
	Pelotons Arubaanse militie	1		1	

In de doelstellingenmatrix zijn de maatregelen Strategisch Akkoord en het Hoofdlijnenakkoord verwerkt.

*) Het additionele fregat in de kolom FLR/LTBF betreft een LCF in proeftochtstatus.

***) Betreffen het Gevechtssteun-, het Amfibisch Ondersteunings- en het Logistieke Bataljon.

Budgettaire gevolgen van beleid

De financiële middelen die de Koninklijke marine ter beschikking staan voor de realisatie van de nader geoperationaliseerde doelstellingen zijn in de volgende tabel opgenomen.

Budgettaire gevolgen van beleid beleidsartikel 01 Koninklijke marine (bedragen x € 1 000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Verplichtingen	1 287 144	1 029 326	868 814	787 748	782 063	815 152	789 717
Uitgaven							
Programma-uitgaven							
Commandant der Zeemacht in Nederland	336 969	338 692	317 617	289 461	270 381	258 178	258 130
Commandant der Zeemacht in het Caribisch Gebied	71 428	68 333	68 605	67 965	67 596	67 236	67 157
Commandant van het Korps mariniers	116 220	122 154	112 500	112 427	110 855	107 000	106 012
Subsidies en bijdragen	149	126	114	105	105	100	100
Investerings	380 308	384 847	328 225	323 367	323 211	365 191	372 763
Totaal Programma-uitgaven	905 074	914 152	827 061	793 325	772 148	797 705	804 162
Apparaatsuitgaven							
Admiraliteit	220 492	227 838	218 892	208 537	188 729	192 666	178 815
Wachtgeld en inactiviteitswedden	17 081	15 054	14 854	13 819	12 406	10 722	9 615
Totaal Apparaatsuitgaven	237 573	242 892	233 746	222 356	201 135	203 388	188 430
Totaal uitgaven	1 142 647	1 157 044	1 060 807	1 015 681	973 283	1 001 093	992 592
Ontvangsten	57 078	112 920	56 064	47 463	47 551	48 551	50 593

Uitgavenverdeling naar operationele doelstelling

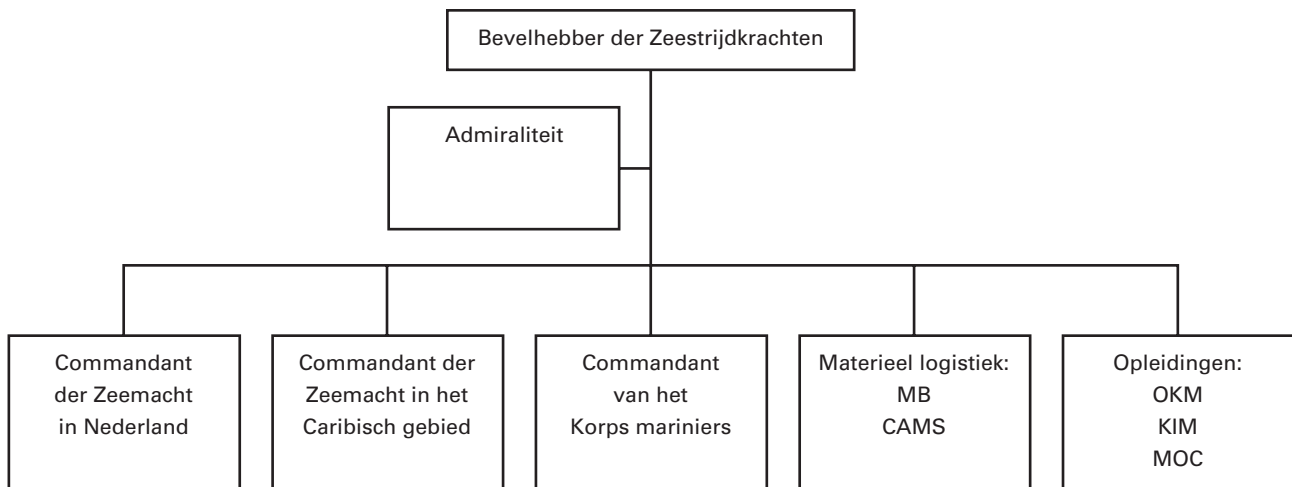
In de tabel budgettaire gevolgen van beleid worden de uitgaven van de Koninklijke marine die samenhangen met de realisatie van de operationele doelstellingen gepresenteerd. Bij deze presentatie is de organisatorische indeling van de Koninklijke marine gehanteerd. In de onderstaande tabel zijn de programma-uitgaven, exclusief investeringen en subsidies, extra-comptabel toegerekend aan de operationele doelstellingen uit de doelstellingenmatrix. In bijlage 6 is een totaal overzicht opgenomen voor de gehele defensiebegroting inclusief een technische toelichting.

De toe te rekenen uitgaven betreffen de uitgaven aan de operationele doelstelling uit dit beleidsartikel en de uitgaven door ondersteunende eenheden uit het niet-beleidsartikel 60 «Ondersteuning krijgsmacht». Bij de ondersteunende eenheden zijn de direct aan producten/diensten te relateren uitgaven aan de hand van de gerealiseerde output toegerekend aan de afnemer. De niet toerekenbare uitgaven zijn op basis van de financiële omvang van de direct toerekenbare uitgaven of van de personele omvang toegerekend.

Extra comptabele verdeling uitgaven voor 2004 in € 1 000 Koninklijke marine	Operati- onele com- mandanten (artikel 01)	Admiraliteit (artikel 01)	OKM, MOC en KIM (artikel 60)	MB, CAMS (artikel 60)	Dico- eenheden (artikel 60)	Totaal
Toe te rekenen uitgaven						
Eskaderschepen	139 085	23 789	16 286	71 621	4 745	255 526
Onderzeedienst	16 472	2 548	3 641	22 527	750	45 939
Mijnendienst	35 582	3 075	4 745	33 984	1 498	78 884
Helikoptergroep	60 427	2 053	4 410	721	999	68 611
Maritieme patrouillegroep	66 050	2 540	4 797	2 164	1 749	77 300
Marinierseenheden	112 500	9 012	7 637	5 217	4 496	138 861
Caribische eenheden	68 605	931	1 580	754	999	72 868
Totaal toe te rekenen	498 722	43 949	43 096	136 987	15 236	737 990
Nog niet toe te rekenen uitgaven		3 735	4 099	62 897	9 740	80 470
Niet toe te rekenen uitgaven						
Investeringen		328 225				328 225
Keuring/werving/Init. opleidingen		5 868	43 515		4 234	53 618
Wachtgelden/inactiv. wedden		14 854				14 854
Subsidies		114				114
Apparaat		165 341				165 341
Totaal	498 722	562 085	90 710	199 884	29 210	1 380 612

Activiteiten

De activiteiten van de Koninklijke marine worden onderverdeeld in operationele, ondersteunende en bestuurlijke activiteiten, welke zijn ondergebracht bij de Resultaat Verantwoordelijke Eenheden. De Commandant der Zeemacht in Nederland (CZMNED), de Commandant der Zeemacht in het Caribisch Gebied (CZMCARIB) en de Commandant van het Korps mariniers (CKMARNNS) zijn verantwoordelijk voor de operationele activiteiten. Het Centrum voor Automatisering van Missiekritieke Systemen (CAMS), het Marinebedrijf (MB), het Koninklijk Instituut voor de Marine (KIM) en de Opleidingen Koninklijke marine (OKM) alsmede het Mariniersopleidingscentrum (MOC) geven inhoud aan de ondersteunende activiteiten. De ondersteunende eenheden zijn opgenomen in niet-beleidsartikel 60. De bestuurlijke activiteiten worden door de Admiraliteit gecoördineerd en ondersteund. Dit leidt tot de volgende organisatiestructuur:

De drie hoofdactiviteiten bij de operationele RVE'n zijn: het gereedstellen, het inzetbaar houden en het inzetten, anders dan door de CDS, van de operationele eenheden van de vloot, waaronder de vliegende eenheden, en de eenheden van het Korps mariniers. Deze activiteiten omvatten onder andere een veelheid van Navo-, Partnerschap voor de Vrede-, multinationale en nationale oefeningen, de uitvoering van kustwachttaken alsmede de opwerkactiviteiten zowel op het niveau van de individuele eenheid als in nationaal verband.

Commandant der Zeemacht in Nederland (CZMNED)

De CZMNED is verantwoordelijk voor het gereedstellen, inzetbaar houden en inzetten van de operationele eenheden van de vloot, met uitzondering van de eenheden die vallen onder de CZMCARIB, de Bevelhebber der Zeestrijdkrachten (BDZ) of de chef Defensiestaf. Tevens vervult hij de functie van Admiraal BENELUX (ABNL). Daartoe beschikt hij over een geïntegreerde Belgisch-Nederlandse operationele staf en een taakorganisatie. De taakorganisatie realiseert de operationele inzet van de Belgische en Nederlandse eenheden. De CZMNED heeft tevens de operationele leiding over de Kustwacht Nederland (KWNED). Het kustwachtcentrum bevindt zich dan ook op dezelfde plaats als het Marine Hoofdkwartier (zie ook beleidsartikel 10 Civiele taken).

Onder CZMNED vallen de groepen Eskaderschepen, de Onderzeedienst, de Mijndienst, de Maritieme Helikopters en de Maritieme Patrouille-vliegtuigen.

De operationele activiteiten van de maritieme patrouille-vliegtuigen worden zo snel mogelijk beëindigd. De tien P-3C Orions worden vanaf 2004 verkoopgereed gemaakt. Het marinevliegkamp Valkenburg wordt begin 2004 gesloten; er zal uitsluitend nog sprake zijn van vliegbewegingen die verband houden met het verkoopgereed maken van de vliegtuigen. Twee van de in totaal acht M-fregatten beëindigen in 2004 hun operationele activiteiten en worden uit dienst gesteld. Overeenkomstig de Najaarsbrief zullen de L-fregatten hun operationele activiteiten in 2004 en 2005 beëindigen. Twee Alkmaar-klasse mijnenbestrijdingsvaartuigen hebben hun operationele activiteiten inmiddels beëindigd.

Door het afstoten van de P-3C Orions vervallen de middelen die Defensie tot dusver ter beschikking kon stellen voor de uitvoering van luchtverkenning boven zee ten behoeve van de KWNEED. De uitvoering van deze luchtverkenningstaken blijft onverminderd van belang. Daarom wordt in interdepartementaal verband onderzocht hoe tijdig in geschikte alternatieven kan worden voorzien.

Voor het uitvoeren van de taken zijn de onderstaande vaardagen en vlieguren geraamd.

Prestatiegegevens CZMNEED	Meeteenheid	Realisatie 2002	Vermoedelijke uitkomst 2003	Raming 2004*
Fregatten/bevoorradingsschepen/amfibisch schip (LPD)	Vaardagen	694	1 191	1 111
Standing Naval Forces Atlantic and Mediterranean	Vaardagen	170	380	400
UK/NL Amphibious Force and NAVO Striking Fleet Atlantic	Vaardagen	47	148	170
Nationale en internationale oefeningen en overige activiteiten	Vaardagen	477	663	541
Onderzeeboten	Vaardagen	270	387	430
Nationale en internationale oefeningen en overige activiteiten	Vaardagen	270	387	430
Mijnenbestrijdingsvaartuigen	Vaardagen	730	460	460
Mine Counter Measure Forces North and South	Vaardagen	225	222	230
Nationale en internationale oefeningen en overige activiteiten	Vaardagen	505	238	230
Hydrografische vaartuigen	Vaardagen	324	330	330
Hydrografische opnemingen	Vaardagen	324	330	330
Maritieme helikopters	Vlieguren	2 580	3 745	3 745
Standing Naval Forces Atlantic and Mediterranean	Vlieguren	–	–	500
Nationale en internationale oefeningen en overige activiteiten	Vlieguren	2 580	3 745	3 245
Maritieme patrouillevliegtuigen	Vlieguren	1 557	1 950	450
Inzet maritiem patrouillevliegtuig vanaf Kevlavik	Vlieguren	77	125	–
Nationale en internationale oefeningen en overige activiteiten	Vlieguren	1 480	1 825	–
Instandhoudingsvluchten	Vlieguren	–	–	450

* De reductiemaatregelen uit het Strategisch Akkoord en het Hoofdlijnenakkoord zijn verwerkt in de raming 2004 (geldt met name voor vlieguren Marinepatrouillevliegtuigen en nationale en internationale oefeningen).

Bovenstaande realisaties en ramingen zijn exclusief de vaardagen en vlieguren voor KWNEED (zie hiervoor het beleidsartikel 10 Civiele taken) en eventuele inzet voor crisisbeheersingsoperaties, zoals Enduring Freedom (zie hiervoor het beleidsartikel 09 Uitvoeren crisisbeheersingsoperaties).

Commandant der Zeemacht in het Caribisch Gebied (CZMCARIB)

De CZMCARIB is verantwoordelijk voor het inzetten van de Caribische eenheden en het inzetbaar houden in zijn bevelsgebied. Vanwege de specifieke geografische kenmerken van het Caribisch gebied betreft het eenheden van de Koninklijke marine. De autoriteit waaronder de eenheden organiek vallen, blijft logistiek verantwoordelijk. De CZMCARIB vervult de nevenfunctie van Commandant Kustwacht voor de Nederlandse Antillen en Aruba (KWNA&A, zie voor deze kustwachttaak het beleidsartikel 10 Civiele taken). In de Amerikaanse organisatie voor de bestrijding van drugs, de *Joint Interagency Task Force South* (JIATF-SOUTH) vervult CZMCARIB de functie van *Commander Task Group 4.4* (CTG 4.4). CZMCARIB is tevens belast met het oproepen, keuren, selecteren en plaatsen van de Antilliaanse en Arubaanse militie.

De Caribische eenheden bestaan uit vloot- en marinierseenheden, eenheden van de Antilliaanse en Arubaanse militie, het hoofdkwartier, drie kazernes en ondersteunende eenheden. Het hoofdkwartier en het kustwachtcentrum zijn samengevoegd.

Door het afstoten van de P-3C Orions vervallen de middelen die Defensie tot dusver ter beschikking kon stellen voor de uitvoering van luchtverkenning boven zee ten behoeve van de KWNA&A. De uitvoering van deze luchtverkenningstaken blijft onverminderd van belang. Daarom wordt in interdepartementaal en intergouvernementeel verband onderzocht hoe tijdig in geschikte alternatieven kan worden voorzien.

Voor de activiteiten van CZMCARIB zijn de volgende vaardagen, vlieguren en mensoefendagen geraamd.

Prestatiegegevens CZMCARIB	Meeteenheid	Realisatie 2002	Vermoedelijke uitkomst 2003	Raming 2004*
Fregatten	Vaardagen	53	33	72
Presentie, surveillance en interdictie in bevelsgebied	Vaardagen	43	31	59
Operationele gereedheid op peil houden	Vaardagen	7	2	9
Bestrijding illegale handel verdovende middelen	Vaardagen	3	–	4
Maritieme helikopters	Vlieguren	102	135	135
Presentie, surveillance en interdictie in bevelsgebied	Vlieguren	83	130	106
Operationele gereedheid op peil houden	Vlieguren	13	5	20
Bestrijding illegale handel verdovende middelen	Vlieguren	6	–	9
Maritieme patrouillevliegtuigen	Vlieguren	102	100	–
Presentie, surveillance en interdictie in bevelsgebied	Vlieguren	88	100	–
Operationele gereedheid op peil houden	Vlieguren	14	–	–
Ondersteuningsvaartuig	Vaardagen	84	90	90
Presentie, surveillance en interdictie in bevelsgebied	Vaardagen	69	80	80
Operationele gereedheid op peil houden	Vaardagen	15	10	10
Marinierspelotons met gevechtssteun	Mensoefendagen	12 547	14 500	14 500
Presentie, surveillance en interdictie in bevelsgebied	Mensoefendagen	825	–	800
Operationele gereedheid op peil houden	Mensoefendagen	11 722	14 500	13 700
Pelotons Antilliaanse en Arubaanse militie	Mensoefendagen	1 377	800	800
Presentie, surveillance en interdictie in bevelsgebied	Mensoefendagen	214	25	200
Operationele gereedheid op peil houden	Mensoefendagen	1 163	775	600

* De reductiemaatregelen uit het Strategisch Akkoord en Hoofdlijnenakkoord zijn verwerkt in de raming 2004 (geldt met name voor vlieguren).

De bovenstaande ramingen zijn exclusief de dagen en uren die beschikbaar zijn voor de uitvoering van civiele taken voor de KWNA&A (zie beleidsartikel 10 Civiele taken) en eventuele inzet voor crisisbeheersingsoperaties (zie hiervoor het beleidsartikel 09 Uitvoeren crisisbeheersingsoperaties).

Commandant van het Korps mariniers (CKMARNS)

CKMARNS is verantwoordelijk voor het gereedstellen en inzetbaar houden van de marinierseenheden.

CKMARNs bestaat uit het hoofdkwartier, de Groep Operationele Eenheden van de Mariniers (GOEM), de kazernes in Doorn, Rotterdam en Texel alsmede de Marinierskapel der Koninklijke marine. Het derde mariniersbataljon zal niet langer volledig paraat worden gesteld.

In de volgende tabel is de relatie opgenomen tussen de belangrijkste activiteiten van CKMARNs en de beschikbare mensoefendagen.

Prestatiegegevens CKMARNs	Meeteenheid	Realisatie 2002	Vermoedelijke uitkomst 2003	Raming 2004*
Mariniersbataljons en Ondersteunende MARNsBAT	Mensoefendagen	139 523	123 042	118 000
Gereedstelling 1MARNsBAT/2MARNsBAT *)	Mensoefendagen	119 511	109 018	103 976
Beschikbaar houden nood-hulpverkenningseenheid	Mensoefendagen	16	24	24
Opleidingen	Mensoefendagen	19 996	14 000	14 000
Bijzondere Bijstandseenheid Mariniers (BBE)	Mensoefendagen	6 228	9 000	9 000
Gereedstelling	Mensoefendagen	6 228	9 000	9 000

* 1 bataljon op 10 dagen notice to move en 1 bataljon op 20 dagen notice to move.

** De reductiemaatregelen uit het Strategisch Akkoord en het Hoofdlijnenakkoord zijn verwerkt in de raming 2004 (niet volledig paraat stellen derde mariniersbataljon).

Bovenstaande ramingen zijn exclusief de eventuele inzet voor crisis-beheersingsoperaties (zie hiervoor het beleidsartikel 09 Uitvoeren crisisbeheersingsoperaties).

Admiraliteit

De Admiraliteit draagt zorg voor de coördinatie en ondersteuning van de bestuurlijke activiteiten en bestaat uit een beleidsstaf en diverse uitvoerende diensten. De beleidsstaf ondersteunt de bevelhebber en draagt zorg voor het uitwerken van het beleid en het opstellen van plandocumenten. De grotere uitvoerende diensten betreffen:

- de ARBO-dienst;
- de Audiovisuele Dienst;
- het Centrum voor Operationele Data-analyse;
- de Dienst Bedrijfsgezondheidszorg;
- de Dienst der Hydrografie;
- de Dienst Maritieme Historie, inclusief de marinemusea;
- de Publicatievoorziening en Reproductie;
- de Sociaal Medische Dienst;
- het Verbindingscentrum Den Haag.

Daarnaast valt onder de Admiraliteit ook het personeel dat is geplaatst in het buitenland (zoals bij de Navo, de Europese Unie, de Verenigde Naties en de OVSE), bij het Koninklijk Huis en personeel dat revalidatie ondergaat bij de Sociaal Medische Dienst.

Investerings

In de onderstaande paragraaf wordt nader ingegaan op investeringsprojecten. Hierbij is de informatie welke tot voor kort in het Materieel-projectenoverzicht werd opgenomen, samengevoegd met de financiële

informatie uit de artikelsgewijze toelichting. De projecten die hier nader worden toegelicht zijn de DMP-projecten die in realisatie zijn en de DMP-projecten waarover in het begrotingsjaar een behoeftestellingsbrief naar het Parlement zal worden gezonden.

Het beleid is gericht op verbetering van het bestaande materieel, opheffing van tekortkomingen en vervanging van verouderd materieel door modern hoogwaardig materieel.

Project Fregatten van de Zeven Provinciën-klasse

Doelstelling	Instandhouding van capaciteiten op het vlak van maritieme commandovoering, maritieme oorlogsvoering en luchtverdediging voor de lange afstand door het in gebruik nemen van vier Luchtverdedigings- en commandofregatten (LCF).						
Projectomvang	€ 1 607,7 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	Bouw en proeftocht	Bouw, proeftocht en integratie hard- en software	1e LCF operationeel				
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)		62 544	42 697				
Uitgaven (x € 1 000)	166 257	141 571	79 595	70 112	32 000	20 833	29 300

LCF-1 (Hr. Ms. De Zeven Provinciën) is op 26 april 2002 in dienst gesteld en zal in 2005 operationeel zijn. LCF-2 (Hr. Ms. Tromp) is op 14 maart 2003 in dienst gesteld. LCF-3 bevindt zich in de afbouwfase en zal begin 2004 in dienst worden gesteld. LCF-4 is in aanbouw en is op 19 april 2003 gedoopt. In 2004 wordt vervolgd met de hardware/software integratie en proefnemingen aan boord. De uitvoering van het project verloopt volgens plan. Er wordt samengewerkt met Duitsland en Canada. Over de verwervingsvoorbereiding van het deelproject Sirius, een infrarood zoeken volgsysteem, wordt de Kamer eind 2004 met een D-brief geïnformeerd.

Project Aanpassing Mijnenbestrijdingscapaciteit (PAM)

Doelstelling	Instandhouding van de mijnenbestrijdingscapaciteit door modernisering van de jaagcomponent (sonar/C2-deel).						
Projectomvang	€ 185,8 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten		Uitvoering	Uitvoering 1e gereed	Uitvoering	Uitvoering	Uitvoering	Uitvoering 10e gereed
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)		10 881	25 561				
Uitgaven (x € 1 000)	26 274	21 742	24 685	27 183	27 358	20 252	19 941

Het betreft de modernisering van tien Alkmaar-klasse mijnenjagers. De uitvoering is begonnen. Het project wordt uitgevoerd in samenwerking met België. De veegcomponent is ten gevolge van een financiële prioriteitstelling voor onbepaalde tijd uitgesteld. De projectomvang is daarom neerwaarts bijgesteld. Onderzocht zal worden hoe de behoefte aan veegcapaciteit door intensievere internationale samenwerking kan worden ingevuld.

Project Hydrografische Opnemingsvaartuigen (HOV)

Doelstelling	Instandhouding van een militair hydrografische capaciteit door vervanging van de twee verouderde Noordzee-opnemers door twee opnemingsvaartuigen en de afstoting van Hr. Ms. Tydeman.						
Projectomvang	€ 54,5 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	Bouw	HOV-1 in de vaart	HOV-2 in de vaart				
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)		4 400	1 700				
Uitgaven (x € 1 000)	14 781	32 574	6 806				

De militaire hydrografische capaciteit betreft de ondersteuning van militaire operaties en de uitvoering van de (civiele) hydrografische taak op het Nederlands deel van het continentaal plat en in de wateren rond de Nederlandse Antillen en Aruba. Het project loopt volgens plan.

Project Tweede Landing Platform Dock (LPD-2)

Doelstelling	Zeker stellen van het voortzettingsvermogen van het huidige LPD (Hr.Ms. Rotterdam) alsmede de uitbreiding van de amfibische liftcapaciteit en strategische zeetransportcapaciteit door de verwerving van een tweede amfibisch transportschip. In het kader van EVDB wordt het schip voorzien van commandofaciliteiten.						
Projectomvang	€ 220,1 miljoen exclusief € 36,9 miljoen voor commandofaciliteiten ten laste van beleidsartikel 11 «Internationale samenwerking».						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten		Bouw	Bouw	Bouw	Proeftocht	Operationeel	
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)		38 400	6 200				
Uitgaven (x € 1 000)	4 389	41 058	55 948	53 961	50 109	9 863	1 000

Het contract met de Koninklijke Schelde Groep (KSG) is op 3 mei 2002 getekend. De kiel van het schip is gelegd op 18 juni 2003. Overdracht aan de Koninklijke marine vindt plaats in 2006. LPD-2 is in 2007 operationeel.

Project NH-90

Doelstelling	Instandhouding van de algemene maritiem-militaire capaciteiten alsmede capaciteiten op het vlak van tactisch (maritiem) luchttransport en opsporing en redding door de vervanging van de Lynx-helikopter door 20 NH-90 helikopters.						
Projectomvang	€ 883,2 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten				Deelname multinationale OPEVAL		Aflevering 1e NH90	
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)		68 810	23 499				
Uitgaven (x € 1 000)	13 787	15 037	24 198	47 876	76 796	121 608	131 672

De Koninklijke marine zal vanaf 2005 deelnemen aan de internationale operationele evaluatie (OPEVAL) door de levering van schepen voor de uitvoering van de evaluatie en het wetenschappelijk onderzoek. De eerste NH-90 helikopter wordt in 2007 aan de Koninklijke marine geleverd. Naar verwachting zullen alle twintig NH-90 helikopters in 2012 zijn afgeleverd. Het project NH-90 is een multinationaal project waaraan inmiddels acht landen deelnemen. De uiteindelijke verhouding tussen «full mission capable» en transporthelikopters is onderwerp van een krijgsmachtbrede studie onder leiding van de chef Defensiestaf naar de «integrale militaire helikoptercapaciteit».

Project CUP-Orion

Doelstelling	Instandhouding van de algemene maritiem-militaire capaciteiten alsmede capaciteiten op het gebied van surveillance boven land en opsporing en redding door de modernisering van tien Orions naar eenzelfde, op oppervlakte surveillance gerichte basisconfiguratie en de multifunctionele uitrusting van zeven van de tien Orions.						
Projectomvang	€ 208,6 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	In uitvoering	In uitvoering, 1e gereed	In uitvoering	In uitvoering		Laatste gereed	
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)		14 639	1 647				
Uitgaven (x € 1 000)	9 419	27 484	39 022	47 031	38 221	23 652	3 376

Gezien de verplichtingenstand van het project en met het oog op de verkoopbaarheid van de vliegtuigen is, ondanks de geplande afstoting van de P-3C Orion patrouillevliegtuigen, gekozen het project CUP-Orion ongewijzigd te voltooien. Het testprogramma van het eerste vliegtuig was begin 2002 gereed. In het tweede kwartaal van 2002 is met betrekking tot de overige vliegtuigen begonnen aan de modernisering. Het eerste vliegtuig is zomer 2003 gereed gekomen. Hierna begint de testfase

waarna het vliegtuig in 2004 wordt overgedragen aan de Koninklijke marine, dan wel de koper(s) van deze vliegtuigen. In het project wordt samengewerkt met de Verenigde Staten.

Vervanging Verbindingsapparatuur Mariniers (NIMCIS) (eerste fase)

Doelstelling	Verbetering van capaciteiten voor informatie-uitwisseling van de operationele marinierseenheden door de vervanging van radioapparatuur door een Nieuwe Generatie Mariniers Communicatie en Informatie Systeem (NIMCIS).						
Projectomvang	€ 73,9 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	A-brief		B/C/D-brief Eerste aflevering				
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)			10 000				
Uitgaven (x € 1 000)			10 000	26 000	26 000	8 300	3 600

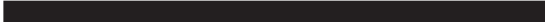
De eerste fase van dit project omvat de introductie van beveiligde communicatiemiddelen voor spraak en data in de VHF-, UHF- en HF-frequentiebanden en een kleine hoeveelheid informatieverwerkende systemen voor «situational awareness» (digitale kaarten en geautomatiseerde positiebepaling). Het project houdt rekening met de interoperabiliteit met eenheden van de Koninklijke landmacht en bondgenoten, met nadruk op de UK/NL Amphibious Force. In verband met de zorgelijke status van de bestaande radioapparatuur is het project vervroegd ten opzichte van de begroting 2003. Doordat wordt afgezien van het volledig paraatstellen van het derde mariniersbataljon, is de omvang van het project met € 12,2 miljoen verminderd van € 86,1 miljoen naar € 73,9 miljoen. De A-brief is in april 2002 aan de Kamer aangeboden. Naar verwachting zal de gecombineerde B/C/D-brief medio 2004 aan de Kamer worden aangeboden. Naar verwachting zullen in 2004 de eerste systemen in gebruik worden genomen. Fase 2 zal in 2008 aanvangen. Deze fase is opgenomen in de enveloppe «Verbetering inzetbaarheid vredesoperaties» in het Hoofdlijnenakkoord.

Project Satellietcommunicatie voor militair gebruik (MILSATCOM)

Doelstelling	De verbetering van <i>command and control</i> en informatieverwerking door introductie van lange-afstand verbindingapparatuur op basis van satellietcommunicatie.						
Projectomvang	€ 255,0 miljoen. Hiervan is € 218,7 miljoen ondergebracht in de begroting van de KM						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten							
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)		7 653	7 758				
Uitgaven (x € 1 000)	21 403	20 227	37 261	11 273	11 631	17 118	13 219

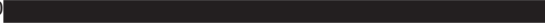
Dit interservice project waarvoor de Koninklijke marine de «Single Service Manager» (SSM) en «Single Service Procurer» (SSP) is, bestaat uit twee delen. Het korte-termijn deel omvat een anker- of grondstation en bijbehorende mobiele tactische terminals voor de Koninklijke landmacht en Koninklijke luchtmacht. Het contract is getekend op 8 mei 2002. Het bouwkundig deel van het grondstation (Lauwersmeer) is opgeleverd. De ingebruikname is voorzien vanaf november 2003 en is naar verwachting gereed in maart 2004. Het lange-termijn deel voorziet in de verwerving van aanvullende grondapparatuur en de verwerving van capaciteit op militaire communicatiesatellieten. Voor de verwerving van capaciteit op Amerikaanse AEHF-satellieten is in november 2002 een MOU met de Verenigde Staten afgesloten. In 2003 wordt de verwerving van capaciteit op SHF-communicatiesatellieten van een Europese bondgenoot voorbereid. De D2-brief hieromtrent zal eind 2003 aan de Kamer worden aangeboden. Het lange-termijn deel omvat tevens de plaatsing van een AEHF-terminal op het grondstation, sloopsterminals en tactische terminals voor de Koninklijke marine, land- en luchtmacht. Na indiening van de Rijksbegroting 2003 is budget aan de begroting van de Koninklijke marine toegevoegd vanuit de andere defensieonderdelen.

Project precisie geleide wapens tegen landdoelen

Doelstelling	Beïnvloeding van de situatie op het land vanuit de (vrije) zee door het (dreigen met) bestrijden van strategische doelen in vooral de beginfase van een conflict. Hiermee wordt zowel een Navo (PCC) als een Europese behoefte (HHG) ingevuld.							
Projectomvang	€ 109,0 miljoen							
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008	
Activiteiten	A-brief							
Financiële gevolgen								
Verplichtingen (x € 1 000)								
Uitgaven (x € 1 000)	2000 5 000 13 000							

Overwogen wordt de vier luchtverdedigings- en commandofregatten uit te rusten met kruisvluchtwapens van het type Tomahawk. De behoeftestelling (A-brief) zal mogelijk in 2004 aan de Kamer worden aangeboden.

Project Maritieme Theatre Ballistic Missile Defence (MTBMD)

Doelstelling	Voorzien in een Europese capaciteit voor de verdediging van kustgebieden, havens en vlootverbanden tegen tactische en ballistische raketten.							
Projectomvang	€ 148,6 miljoen							
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008	
Activiteiten								
Financiële gevolgen								
Verplichtingen (x € 1 000)	1 150 							
Uitgaven (x € 1 000)	230 690 230							

Zowel binnen de Navo als de EU is behoefte aan de verdedigingscapaciteit tegen ballistische raketten. Nederland en Duitsland kunnen hierin voorzien en hebben over de technische mogelijkheden om aan boord van de LC-fregatten een dergelijke capaciteit te plaatsen een «Concept Validation Phase» (CVP) uitgevoerd. Ontwikkelingen in de VS hebben ertoe geleid dat aansluitend op de CVP een vervolgstudie noodzakelijk is met betrekking tot het optimaliseren van de prestaties van de thans door de Verenigde Staten voorziene «TBM-interceptor». Ook wordt hierin de integratie van de interceptor in het Duits-Nederlandse «Anti Air Warfare» systeem onderzocht. Het eerste gedeelte van deze studie wordt naar verwachting eind 2005 afgerond. De uitkomst dient als basis voor eventuele besluitvorming over implementatie aan boord van de LC-fregatten.

Project Upgrade Harpoon missiles (inclusief «Service Life Surveillance programme»)

Doelstelling	Instandhouden en verbeteren van de capaciteit van het Harpoon «anti ship missile» met name gericht op verbetering van de capaciteit tegen relatief kleine doelen in kustwateren.						
Projectomvang	€ 28,3 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	A-brief						
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)			1 000	[Redacted]			
Uitgaven (x € 1 000)			1 000	1 000	9 000	9 000	6 300

Het project betreft instandhouding en verbetering van de oppervlaktebestrijdingsraketten voor maximaal tien fregatten (4 LC-fregatten en 6 M-fregatten).

Vervanging van het «all terrain vehicle» BV-206

Doelstelling	Instandhouden van de mobiliteit van de operationele marinierseenheden onder alle klimatologische en terreinomstandigheden.						
Projectomvang	€ 53,5 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten			A-brief	B/C-brief			
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)				[Redacted]			
Uitgaven (x € 1 000)					10 400	9 800	23 100

Dit project beoogt het instandhouden van de mobiliteit van de operationele marinierseenheden onder alle klimatologische en terreinomstandigheden door vervanging van de BV-206 door een «all terrain vehicle» waarvan een deel gepantserd. Voor dit project is € 53,5 miljoen

gereserveerd in de jaren 2006–2009. Dit project is opgenomen in de enveloppe «Verbetering inzetbaarheid vredesoperaties» in het Hoofdlijnenakkoord.

Overige investeringen

LCF munitie

Doelstelling	Voorzien in nieuwe typen munitie voor de Luchtverdedigings- en Commandofregatten (LCF)						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)		29 300	14 500				
Uitgaven (x € 1 000)		29 000	25 000	25 000	25 000	40 000	55 000

Tot en met de begroting 2003 was de benodigde munitie voor de Koninklijke marine, inclusief die voor het LCF, opgenomen onder «munitie» in de post «overige investeringen». Het betreft hier de Evolved Sea Sparrow Missile (ESSM), de Standard Missile 2 (SM2) en de munitie voor het 127 mm kanon. Door de krijgsmachtbrede behoefte aan standaardisatie in de begrotingsopbouw wordt de realisatie van deze behoefte separaat zichtbaar gemaakt.

Niet meer opgenomen DMP projecten

Vervanging Hr. Ms. Zuiderkruis

Hr. Ms. Zuiderkruis zal worden opgevolgd door een schip dat naast de functie van maritiem bevoorradingschip ook uitrusting en andere voorraden kan vervoeren. Een eerste raming hiervoor wordt voorzien buiten de begrotingsperiode.

Project Marinierskazerne Buitenveld

Besloten is het derde mariniersbataljon niet meer volledig paraat te stellen. Daarmee is de behoefte aan infrastructuur vervallen.

Subsidies

De Koninklijke marine verleent subsidies aan instanties die activiteiten uitvoeren die het belang van de Zeemacht dienen. Het betreft de Koninklijke marine Jacht Club (€ 40 500), de Marine Watersportvereniging (€ 26 000), de Koninklijke Vereniging Marine Officieren (€ 22 500) en het Zeekadettenkorps (€ 24 000). In totaal wordt in 2004 voor een bedrag van € 0,113 miljoen aan subsidies verleend. Deze vermelding vormt voor de onder dit artikel opgenomen subsidieverleningen de wettelijke grondslag als bedoeld in artikel 4.23, derde lid, onder c van de Algemene Wet Bestuursrecht.

Ontvangsten

De ontvangstenbegroting van de Koninklijke marine (exclusief de ontvangsten van ondersteunende diensten Koninklijke marine) beslaat in 2004 € 56,1 miljoen. Deze ontvangsten hebben onder andere betrekking op:

- terug te vorderen BTW (de grootste post);
- aan personele uitgaven gerelateerde ontvangsten voor onder andere voeding, huisvesting, onderwijskosten van gezinsleden in het buitenland en geneeskundige declaraties;
- ontvangsten voor werkzaamheden en dienstverlening door het Marinebedrijf;
- terugontvangsten op Foreign Military Sales-programma's;
- verrekeningen met Navo-partners;
- verrekening van (mede)gebruik van vliegveld De Kooy.

Indien de ontvangsten het gevolg zijn van het in rekening brengen van gemaakte kosten voor het verlenen van diensten of goederen aan andere defensieonderdelen of agentschappen, worden additionele uitgaven gehanteerd.

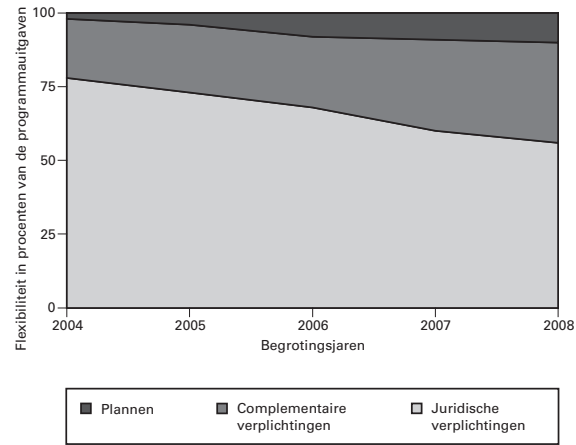
Indien ontvangsten het gevolg zijn van het in rekening brengen van gemaakte kosten voor het verlenen van diensten en goederen aan andere ministeries of derden worden respectievelijk integrale kosten en marktconforme prijzen gehanteerd.

Budgetflexibiliteit

De budgetflexibiliteit wordt in onderstaande tabel en grafiek weergegeven.

Bedragen x € 1 000										
Omschrijving	2004		2005		2006		2007		2008	
Totaal geraamde kasuitgaven	1 060 807		1 015 681		973 283		1 001 093		992 592	
Waarvan apparaatsuitgaven	233 746		222 356		201 135		203 388		188 430	
Dus programma-uitgaven (incl. investeringen)	827 061		793 325		772 148		797 705		804 162	
Waarvan juridisch verplicht	78%	641 965	72%	575 465	68%	523 478	60%	474 651	56%	451 281
Waarvan complementair noodzakelijk	20%	168 988	24%	188 017	24%	188 837	31%	249 507	34%	276 071
Resterende plannen	2%	16 108	4%	29 843	8%	59 833	9%	73 547	10%	76 810
Totaal	100%	827 061	100%	793 325	100%	772 148	100%	797 705	100%	804 162

Budgetflexibiliteit

Groeiparaagraaf VBTB

De prestatiegegevens van CZMNED, de Caribische- en mariniers-eenheden, worden in de begroting 2005 verder uitgebreid met daarmee verband houdende uitgaven. Daarnaast zal de kwaliteit van de extra-comptabele staat, waarin de uitgaven van de Koninklijke marine zijn toegerekend aan de doelstellingen, worden verbeterd. Hierbij zullen de programma-uitgaven van de Admiraliteit ook worden toegerekend aan de doelstellingen. De verbeteringen voor de ondersteunende eenheden van de Koninklijke marine zijn opgenomen in de groeiparaagraaf van niet-beleidsartikel 60.

Beleidsartikel 02 Koninklijke landmacht

Algemene doelstellingen

De Koninklijke landmacht levert met haar landstrijdkrachten een belangrijke bijdrage aan de hoofddoelstellingen van de krijgsmacht en daarmee een belangrijke bijdrage aan het halen van het Nederlandse ambitieniveau. Hiervoor dient een scala aan taken te kunnen worden uitgevoerd in verschillende scenario's in zowel Navo- als EU-verband. Belangrijke kenmerken van het hiervoor benodigde optreden zijn veelzijdige inzetbaarheid binnen het gehele geweldsspectrum, modulaire inpasbaarheid in multinationale verbanden en een expeditieoriëntatie, zodat inzet over grote afstanden en een snelle ontplooiing mogelijk zijn. De Koninklijke landmacht levert de gevechtskracht voor het fysiek bezetten en beheersen van gebieden, waarbij gebruik wordt gemaakt van middelen waarvan een belangrijke afschrikwekkende werking uitgaat. Deze middelen worden gebruikt om eigen en bondgenootschappelijke troepen te beschermen en tegenstanders de wil en mogelijkheden te ontnemen om acties tegen de eigen en bondgenootschappelijke eenheden te ondernemen.

Nader geoperationaliseerde doelstellingen

De geoperationaliseerde doelstellingen waaraan de Koninklijke landmacht moet voldoen, worden weergegeven in de vorm van operationeel inzetbare eenheden. Uit de onderstaande doelstellingenmatrix blijkt hoeveel eenheden (kwantiteit) binnen welke termijn (reactietijd) beschikbaar zijn voor inzet ten behoeve van de drie hoofddoelstellingen van Defensie (crisisbeheersingsoperaties, verdediging van het bondgenootschappelijk gebied en nationale taken). Uitgangspunt daarbij is dat de eenheden binnen de aangegeven gereedheidstermijn voor het gehele geweldsspectrum inzetbaar zijn (kwaliteit). De indeling van de gereedheidstermijnen sluit aan bij de Navo-indeling in *High Readiness Forces* (HRF) en *Forces of Lower Readiness* (FLR).

Doelstellingenmatrix Koninklijke landmacht

Type eenheid	Inzetbaarheid	Totaal	HRF		FLR
			Direct	Kort	Lange termijn
<i>HRF(L)HQ</i>	Staff	1	1		
	Staff Support battalion	1	1		
	CIS battalion	1	1		
	Special operations Staff	1	1		
	Commandotroepencompagnie	3	3		
	Kernstaf Logistieke brigade ¹	1	1		
	Kernstaf Geniebrigade ²	1	1		
<i>Air Manoeuvre Brigade³</i>	Brigadestaf	1	1		
	Infanteriebataljon Luchtmobiel	3	3		
	Mortiercompagnie Luchtmobiel	1	1		
	Geniecompagnie Luchtmobiel	1	1		
	Luchtverdedigingscompagnie	1	1		
<i>Gemechaniseerde Brigade³</i> (13, 41, 43 Mechbrig)	Brigadestaf	3	1	1	1
	Pantserinfanteriebataljon	3	1	1	1
	Tankbataljon	3	1	1	1
	Brigade verkenningsskadron	3	1	1	1
	Afdeling veldartillerie	3	1	1	1
	(Pantserlucht)doelartillerie	3	1	1	1
	Pantsergeniecompagnie	3	1	1	1
<i>Combat Support & Support Command</i>	ISTAR module ⁴	3	1	2	
	Pantsergeniebataljon	1	1		
	Geniebataljon	1	2/3 ^e	1/3 ^e	
	Brugcompagnie	1	1		
	NBC-compagnie	1	1		
	Verbindingsbataljon	2	1+1/3 ^e	1/3 ^e	1/3 ^e
<i>Divisie Logistiek Commando (DLC)</i>	Bevoorradings- en transportbataljon	2	2/3 ^e	2/3 ^e	2/3 ^e
	Materieeldienstcompagnie	3	1	1	1
	Geneeskundigbataljon	1	1/3 ^e	1/3 ^e	1/3 ^e
<i>Expeditionaire Logistieke Ondersteuning (ELO)⁵</i>		1	1		
<i>Nationale Reserve Bataljon</i>		5	5		
<i>NL-deel CIMIC Group North</i>		1	2/3 ^e	1/3 ^e	
<i>NLCIMIC Support Unit</i>		1	1		

¹ Kernstaf Logistieke brigade wordt gevormd uit het DLC.

² Kernstaf Geniebrigade wordt gevormd uit de *Combat Support & Support Command* (CSSC).

³ *Air Manoeuvre Brigade* of Gemechaniseerde brigade éénmalig in hun geheel inzetbaar in de hogere delen van het geweldspectrum.

⁴ *Intelligence Surveillance Target Acquisition and Reconnaissance* (ISTAR) vanaf 2006 inzetbaar als geheel bataljon.

⁵ Expeditionaire logistieke ondersteuning (ELO) wordt naar gelang de logistieke behoefte geformeerd uit eenheden die zich in de accentperiode bevinden.

Budgettaire gevolgen van beleid

De financiële middelen die de Koninklijke landmacht ter beschikking staan voor het realiseren van de operationele doelstellingen en activiteiten zijn opgenomen in de volgende tabel.

Budgettaire gevolgen van beleid beleidsartikel 02 Koninklijk landmacht (bedragen x € 1 000)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Verplichtingen	1 957 587	1 687 949	1 556 345	1 568 825	1 473 463	2 200 530	1 483 115
Uitgaven							
Programma-uitgaven							
Operationeel Commando	933 931	961 334	947 089	899 755	905 839	914 624	899 672
Subsidies en bijdragen	913	749	7 728	7 563	7 562	7 526	7 526
Investeringen	401 733	361 714	439 546	484 944	508 632	507 366	485 800
Totaal programma-uitgaven	1 336 577	1 323 797	1 394 363	1 392 262	1 422 033	1 429 516	1 392 998
Apparaatsuitgaven							
Landmachtstaf	172 065	168 668	151 097	150 272	137 574	137 566	137 610
Overige eenheden BLS	176 190	164 803	174 484	160 542	137 470	136 554	148 088
Wachtgeld en inactiviteitswedden	44 162	35 521	41 744	41 666	40 767	39 616	39 616
Totaal Apparaatsuitgaven	392 417	368 992	367 325	352 480	315 811	313 736	325 314
Totaal Uitgaven	1 728 994	1 692 789	1 761 688	1 744 742	1 737 844	1 743 252	1 718 312
Ontvangsten							
Totaal ontvangsten	49 118	34 698	34 721	30 871	30 871	30 871	30 871

Uitgavenverdeling naar operationele doelstelling

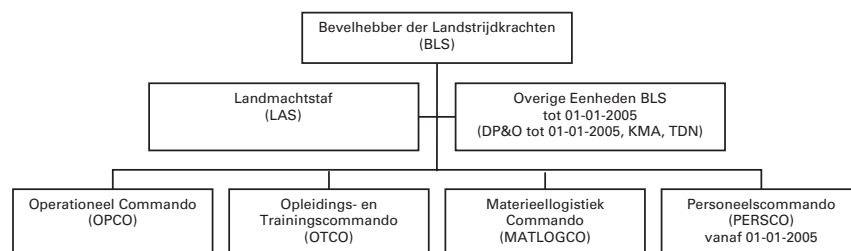
In de tabel budgettaire gevolgen van beleid zijn de uitgaven gepresenteerd van de Koninklijke landmacht die samenhangen met de realisatie van de operationele doelstellingen. Bij deze presentatie is de organisatorische indeling van de Koninklijke landmacht gehanteerd. In onderstaande tabel zijn de programma-uitgaven, exclusief investeringen en subsidies, extra-comptabel toegerekend aan de operationele doelstellingen uit de doelstellingenmatrix. In bijlage 6 is een totaal overzicht opgenomen voor de gehele defensiebegroting inclusief een technische toelichting.

De toe te rekenen uitgaven betreffen de uitgaven aan de operationele doelstelling uit dit beleidsartikel en de uitgaven aan ondersteunende eenheden uit het niet-beleidsartikel 60 Ondersteuning krijgsmacht. Bij de ondersteunende eenheden zijn de direct aan producten/diensten te relateren uitgaven aan de hand van de gerealiseerde output toegerekend aan de afnemer. De niet-toerekenbare uitgaven zijn op basis van de financiële omvang van de direct toerekenbare uitgaven of van de personele omvang toegerekend.

Extra comptabele verdeling uitgaven voor 2004 in € 1 000 Koninklijke landmacht	Operatie- neel Commando (artikel 02)	Landmacht- staf en overig KL (artikel 02)	OTCO en MATLOGCO KMA		Dico- eenheden (artikel 60)	Totaal
			(artikel 60)	(artikel 60)		
Toe te rekenen uitgaven						
HRF(L)HQ	17 653	4 084	986	8 064	1 313	32 101
Air Manoeuvre Brigade	88 267	20 424	8 038	40 319	5 907	162 955
Gemechaniseerde brigade 13	70 614	16 340	5 272	32 255	6 563	131 044
Gemechaniseerde brigade 41	100 039	23 148	6 200	45 695	5 907	180 989
Gemechaniseerde brigade 43	76 502	17 701	14 574	34 943	5 250	148 970
Combat Support & Support Command	70 619	16 340	8 984	32 255	5 907	134 105
Divisie logistiek Commando	117 704	27 233	13 866	53 759	9 188	221 750
Nationale reserve bataljon	12 398	2 869	0	5 663	0	20 930
NL-deel cimic group north	11 771	2 723	0	5 376	0	19 870
Totaal toe te rekenen	565 569	130 863	57 920	258 329	40 035	1 052 715
Nog niet toe te rekenen uitgaven	381 520	43 621	47 525	86 112	25 593	584 372
Niet toe te rekenen uitgaven						
Investerings		439 546				439 546
Keuring/werving/Init. opleidingen			157 394		8 123	165 517
Wachtgeldten/inactiv. wedden		41 744				41 744
Subsidies		7 728				7 728
Apparaat		151 097				151 097
Totaal	947 089	814 599	262 839	344 441	73 751	2 442 719

Activiteiten

De organisatie van de Koninklijke landmacht zal gaan bestaan uit de Landmachtstaf (LAS), de overige Eenheden BLS en vier commando's. Het betreft hier het Operationeel Commando «7 December» (OPCO), het Opleidings- en Trainingscommando (OTCO), het Personeelscommando (PERSCO) en het Materieellogistiek Commando (MATLOGCO). In de vernieuwde Koninklijke landmacht is het divisieniveau verdwenen en houdt het NATCO op te bestaan als zelfstandig ressort.

Operationeel Commando (OPCO)

Het OPCO wordt vanaf 1-1-2004 gerealiseerd. Het OPCO is binnen de Koninklijke landmacht de leverancier van operationeel gereede eenheden. Het ressort OPCO bestaat in 2004 uit de staf, het Nederlandse deel van het HRF(L)HQ, de 11^e Luchtmobiele brigade, drie gemechaniseerde brigades,

een operationele ondersteuningsgroep waarin eenheden van het voormalige Divisie Gevechtssteun Commando (DGC) en uitvoerende diensten zijn gegroepeerd, het Divisie Logistiek Commando (DLC) en een Operationele Staf.

Het OPCO is verantwoordelijk voor opleiden en trainen tot operationeel gereede eenheden en de voorbereiding op inzet van eenheden. Vanaf 2004 is het OPCO tevens verantwoordelijk voor de voorbereiding op en inzet van eenheden voor nationale en Koninkrijkstaken, omdat dan de taken en verantwoordelijkheden van het NATCO zijn overgenomen. Het OPCO zal tevens de taken op het gebied van expeditionaire logistieke ondersteuning van het NATCO overnemen. Ook de *Host Nation Support* (HNS) taak en de aansturing van de *Nationale Reserve* (NATRES)-bataljons door het Korpsbureau NATRES gaat over naar het OPCO.

Prestatiegegevens OPCO.

Type eenheid	Mensoefendagen				Begroting 2004 x € 1 000
	Niv II/III	Niv IV	Niv V	Niv VI	
HRF(L)HQ					
Staff	3 000			2000	275
Staff Support batalion	5 000				275
CIS batalion	5 000				275
Special operations Staff	170				9
Commandotroepencompagnie	30 533	6 241			2 023
Kernstaf Logistieke brigade				1 032	57
Kernstaf Geniebrigade			600		33
Air Manoeuvre Brigade					
Brigadestaf	3 110		3 350	2000	465
Infanteriebataljon Luchtmobiel	46 890	28 780	30 510		5 840
Mortiercompagnie Luchtmobiel	2 200	1 300			193
Geniecompagnie Luchtmobiel	2 200	1 300			193
Luchtverdedigingscompagnie	2 200	1 300			193
Overige eenheden	6 700	10 000			919
Gemech. Brigades (13, 41 en 43)					
Brigadestaf	2 600		2 600	2000	396
Pantserinfanteriebataljon	32 238	32 044	10 100		4 091
Tankbataljon	20 142	10 440	4 500		1 930
Brigade verkenningseskadron	17 900	3 038			1 152
Afdeling veldartillerie	25 256	9 259			1 898
(Pantser)luchtdoelartillerie	9 000	4 350			734
Pantsergeniecompagnie	14 907	4 658			1 076
Overige eenheden	38 461	13 673			2 867
CSSC					
ISTAR module	13 445	4 415			982
Pantsergeniebataljon	6 474	2 100			472
Geniebataljon	5 554	6 520	6 200		1 005
Brugcompagnie	2 400	1 300			204
NBC-compagnie	2 100	1 100			176
Verbindingsbataljon	3 038	8 805			651
Divisie Logistiek Commando					
Bevoorradings- en transportbataljon	7 867	4 252	320		684
Materieeldienstcompagnie	19 718	7 603	320		1 520
Geneeskundigbataljon	20 616	6 197	320		1 492
Nationale reserve bataljon					11 800
NL-deel CIMIC Group North					28
Totaalbegroting					43 908

Landmachtstaf (LAS)

De Landmachtstaf ondersteunt de bevelhebber bij de aansturing van de Koninklijke landmacht en bij zijn taken als bevelhebber. De LAS is verantwoordelijk voor het ontwikkelen van de strategie van de Koninklijke landmacht, doctrine en raamwerkbeleid en voor de beleids- en plan-integratie en de controlfunctie van de Koninklijke landmacht. De LAS geeft de kaders aan waarbinnen de commando's het functionele beleid dienen te ontwikkelen en toetst dit beleid vervolgens aan de KL-strategie en het raamwerkbeleid.

Investerings

Hieronder worden de belangrijkste projecten toegelicht. Het betreft de projecten in de deelgebieden groot materieel en infrastructuur. Tevens worden kort de projecten aangegeven die wel in de begroting 2003 waren opgenomen, maar niet meer in de begroting 2004, doordat ze zijn vervallen of een kleinere omvang hebben dan € 25 miljoen.

Project Wissellaadsystemen (WLS) 165 kN

Doelstelling	Vergroting en standaardisering van de logistieke mobiliteit						
Projectomvang	€ 213,1 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	DMP-D						
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)	100	171 400	38 000				
Uitgaven (x € 1 000)	1 583	17 000	1 000	90 300	96 600	4 600	

Het project bestaat uit twee delen. Het eerste deel, WLS-voertuigen, omvat de verwerving van de voertuigen. Het tweede deel, WLS-overig, de containers, *flatracks (container roll in and out platforms)*, aanhangwagens en overslagmiddelen. Het militaire voertuig, dat zowel containers als *flatracks* met lading kan laden, vervoeren en lossen, zal het basisvoertuig voor de fysieke distributie zijn. De Koninklijke landmacht voert dit project in *Single Service Management (SSM)* uit voor de andere defensieonderdelen. Dit project levert een bijdrage aan één van de gebieden waar de EU een tekortkoming heeft geconstateerd.

Project Vervanging Trekkeropleggercombinatie (Tropco's) 400kN en 650kN

Doelstelling	Vervoeren van het toekomstige infanterievoertuig en de zwaardere rupsvoertuigen met ingang van 2004						
Projectomvang	€ 57,1 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	DMP-D						
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)	56 093	1 007					
Uitgaven (x € 1 000)			5 360	40 720	11 050		

Dit project voorziet in de verwerving van twee typen trekkeropleggercombinaties (tropco's). De lichte versie van 400kN is geschikt voor het vervoer van het toekomstige infanterievoertuig en andere uitrustingsstukken zoals brugdelen. De zware versie van 650kN is geschikt voor het

vervoer van de (gemodificeerde) gevechtstank en afgeleide versies en voor de Pantserhouwitzer-2000. Instroming is voorzien vanaf 2004.

Programma TITAAN (Theatre Independent Tactical Army and Airforce Network)

Doelstelling	Verbeteren van de C3I-ondersteuning op de niveaus legerkorps, divisie, brigade en bataljon						
Projectomvang	€ 133,7 miljoen (KL € 25,8 miljoen incl infra, Klu € 11,6 miljoen en EVDB € 96,3 miljoen)						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten							
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)	3 576	17 150	4 000				
Uitgaven (x € 1 000)	3 576	10 090	11 900				

Dit project, dat grotendeels gefinancierd wordt met EVDB-gelden, voorziet in de verwerving van een beveiligd, flexibel en geïntegreerd communicatie- en informatiesysteem dat in staat is grote hoeveelheden spraak- en datacommunicatie te verwerken en het optreden over grote afstanden in elk terrein te ondersteunen (vervanging van het verouderde ZODIAC-communicatiesysteem). TITAAN is modulair opgebouwd en maakt gebruik van civiele en NATO-standaarden. Het stelt eenheden op alle niveaus in staat autonoom of geïntegreerd op te treden. Samen met het Battlefield Management System (BMS) vormt dit systeem de ruggesgraat van het grondgebonden optreden in het kader van *network centric warfare*. De verwerving, logistieke ondersteuning en de opleidingen worden zoveel als mogelijk gecombineerd uitgevoerd door de Koninklijke landmacht en Koninklijke luchtmacht.

Project Future Ground Based Air Defence System (FGBADS)

Doelstelling	Verbeteren van de informatievoorziening in de grondluchtverdediging						
Projectomvang	€ 150,7 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	DMP B/C			DMP D			
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)	6 360	42 340					
Uitgaven (x € 1 000)	3 078	10 200	35 500	2 000	21 000	23 000	23 000

Het project FGBADS bestaat uit twee delen. Het eerste deel, BMC4I (Battlefield Management Command, Control, Communication, Computerisation and Intelligence), bestaat onder andere uit sensoren, randapparatuur, radars en data-communicatiemiddelen. Het voorziet in een initiële operationele capaciteit aan BMC4I-middelen (inclusief vier sensoren) en vanaf 2006 in een vergroting van de op dat moment aanwezige initiële BMC4I-middelen tot een volledig operationele capaciteit, waardoor joint

en combined samenwerking volledig kan worden doorgevoerd. BMC4I is noodzakelijk voor de inzet van het deel van de Koninklijke landmacht van de luchtverdediging. Tevens wordt het door de invoering van BMC4I mogelijk luchtverdedigingssystemen aan elkaar te koppelen. Daardoor vormt het de sleutel om te komen tot *joint* samenwerking bij de grondgebonden luchtverdediging op de luchtmachtbasis «De Peel». De invoering is van groot belang om de eigen en bondgenootschappelijke eenheden adequaat vanaf de grond te beschermen tegen luchtaanvallen. Het tweede deel van het project, betreft *Short Range Air Defence* (SHORAD), de zogenaamde *shooters*. Dit wordt inhoud gegeven door het verkrijgen van SHORAD (NASAMS) van Noorwegen bij het uitvoeren van de Noorse Deal, waarvoor een beginselovereenkomst is afgesloten.

Project Licht Verkennings- en Bewakingsvoertuig (LVB)

Doelstelling	Vervanging van de verouderde M113 en de Landrover/verkenning							
Projectomvang	€ 247,2 miljoen							
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008	
Activiteiten								
Financiële gevolgen								
Verplichtingen (x € 1 000)	2 205							
Uitgaven (x € 1 000)	35 344	18 920	76 880	62 570	41 790	850		

Ter vervanging van de verouderde M113 C&V en de Landrover 7,5 kN (verkenning) is het lichte bewakings- en verkenningsvoertuig van het type FENNEK aangekocht. Eind 2001 is het contract voor de levering getekend. Dit project wordt in samenwerking met Duitsland uitgevoerd. Inmiddels is de eerste FENNEK aan Defensie overgedragen.

Overkoepelend project Vervanging Pantservoertuigen

Onder deze noemer vallen de volgende drie deelprojecten:

- Project Vervanging pantservoertuigen (Licht pantserwielvoertuig)
- Project Groot Pantserwielvoertuig (Gepantzerd Transport Kraftfahrzeug, GTK)
- Project Infanterie gevechtsvoertuig (IGV)

Hieronder worden elk van de deelprojecten afzonderlijk besproken.

Project Vervanging pantservoertuigen (Licht pantserwielvoertuig)

Doelstelling	Voorzien in kleinere pantservoertuigen voor de algemene dienst en een anti-tankversie						
Projectomvang	€ 179,4 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten							
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)				[Redacted]			
Uitgaven (x € 1 000)	21 230	90	18 480	33 150	50 690	58 400	

Dit project voorziet in kleinere pantservoertuigen zowel voor de algemene dienst als een anti-tankversie. Het betreft een variant van het Licht Verkenning- en Bewakingsvoertuig, FENNEK. Eind 2001 is het contract voor de levering van het licht pantservoertuig getekend. Het eerste FENNEK-voertuig is onlangs overgedragen aan de Koninklijke landmacht.

Project Groot Pantserwielvoertuig (Gepantzeres Transport Kraftfahrzeug, GTK)

Doelstelling	Vervanging van de verouderde pantserrupsvoertuigen						
Projectomvang	€ 841 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	DMP-D						
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)	272	11 530	6 300	[Redacted]			
Uitgaven (x € 1 000)	18 224	16 400	21 100	14 500	4 500		

Dit project voorziet in de verwerving van een groot gepantserd wielvoertuig («BOXER») in de versies voor algemene diensten (transport), gewondentransport, commandovoering, *Battle Damage Repair* (BDR) en genie. Hiervoor is aansluiting gezocht bij het Duits-Britse pantservoertuigenproject GTK/MRAV. Voor de deelname aan de ontwikkeling van het pantservoertuigen project (GTK) is in 2001 het contract getekend. Recent heeft de Britse overheid aangekondigd niet langer te zullen deelnemen in dit project.

Project Infanterie gevechtsvoertuig (IGV)

Doelstelling	Vervanging van het pantserinfanteriegevechtsvoertuig						
Projectomvang	€ 835 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	DMP-B			DMP-C		DMP-D	
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)		4 500	10 300				
Uitgaven (x € 1 000)	42	1 500	3 000	6 000	4 300	75 000	150 000

Dit is het laatste deel van het overkoepelende project Vervanging pantservoertuigen. Dit project betreft de vervanging van de technisch en operationeel verouderde YPR-PRI door een nieuw infanteriegevechtsvoertuig. De opgenomen kasgeldreeks is bedoeld voor verificatie en beproeving van de inpasbaarheid van onder andere het 35 mm boordwapen in 2004 en 2005 en de eerste twee jaar van de productie (2007 en 2008). De productie loopt door tot het jaar 2012.

Project Verbetering Leopard 2

Doelstelling	Versterken van de personele bescherming en vuurkracht van de Leopard 2						
Projectomvang	€ 361,3 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten							
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)	379						
Uitgaven (x € 1 000)	39 134	42 160	22 010	10 230	4 530		

Het project Verbetering Leopard 2 wordt in twee fasen uitgevoerd. De eerste fase, de bescherming van het personeel door het verbeteren van de bepantsering, is reeds afgerond. In de tweede fase wordt de vuurkracht van de Leopard verbeterd door het aanbrengen van een verlengde schietbuis en het verwerven van verbeterde munitie. Met deze gevechtswaardeverbetering blijft de Leopard 2 in de voorzienbare toekomst de kern van de gevechtskracht van de Koninklijke landmacht. Het budget is gebaseerd op het verbeteren van alle parate Leopard 2 tanks.

Project Medium Range Anti-tank (MRAT)

Doelstelling	Verbeteren van de anti-tankcapaciteit met een dracht van 2000 meter						
Projectomvang	€ 226,2 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten							
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)	1 149	5 630					
Uitgaven (x € 1 000)	286	29 710	54 970	51 450	14 810	2 270	

Het medio 2001 getekende contract omvat de aanschaf van een *fire and forget*-systeem (GILL) met een effectieve dracht van 2000 meter. Met deze aanschaf worden in de komende jaren de technisch en operationeel verouderde DRAGON en TOW-systemen van de infanterie- en verkenningseenheden van de Koninklijke landmacht en het Korps mariniers vervangen. Een derde deel van de raketten zal binnen het bestaande budget worden uitgerust met een *dual head seeker* om de koudweercapaciteit te verhogen.

Project Tactische Indoorsimulatie (TACTIS)

Doelstelling	Voorzien in een simulatiesysteem voor verschillende eenheden en in verschillende oefenterreinen						
Projectomvang	€ 80,6 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	DMP-D						
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)		74 630	725				
Uitgaven (x € 1 000)	19	21 750	15 000	12 500	12 500	15 000	

TACTIS is een simulatiesysteem waarmee in verschillende individuele en teamsamenstellingen in een door een computer gegenereerd oefenterrein, inclusief vijandvoorstelling, kan worden getraind. De resultaten van de gevechtssimulaties worden bewaakt en vastgelegd en kunnen naderhand worden geëvalueerd. Aan de TACTIS-kern kunnen verschillende (wapensysteem)deelsimulatoren worden gekoppeld, zoals schietsimulatoren. TACTIS voorziet tevens in de vervanging van de bedieningssimulator voor de Leopard 2.

Project Vervanging vuurmond M109

Doelstelling	Vervanging vuurmond M-109						
Projectomvang	€ 446,8 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	DMP-D						
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)	367 644	8 200	51 910				
Uitgaven (x € 1 000)		3 870	30 410	27 940	100 200	106 870	83 810

Dit project betreft de vervanging van de parate M109 vuurmonden, inclusief de verwerving van een initieel munitiepakket *extended range* 155 mm projectielen. Het contract is getekend in 2002. De vervanging wordt uitgevoerd vanaf 2003, waarbij de M109 A2/90 van de parate afdelingen veldartillerie op brigadeniveau worden vervangen door de Pantserhouwitzer 2000 (Pzh-2000). Het project zal omstreeks het jaar 2007 zijn gerealiseerd.

Project Verbeterd zicht

Doelstelling	Verbeteren van waarnemingen onder verminderd zicht omstandigheden						
Projectomvang	€ 44,1 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	DMP A en DMP B						
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)			3 200				
Uitgaven (x € 1 000)			3 200		4 000	4 000	9 000

Het project Verbeterd zicht beoogt de gevechtssoldaat in staat te stellen bij verminderd zicht, zowel bij dag als bij nacht, op te treden. Het gaat om geavanceerde niet systeem-gebonden nachtricht- en zichtmiddelen, welke tijdens alle vormen van operationele inzet gebruikt kunnen worden. In 2003 wordt een beproeving en inventarisatie uitgevoerd. Op basis van de studie Verbeterd zicht en de uitkomsten van deze beproeving wordt het DMP-A document opgesteld en begin 2004 aangeboden.

Project Stinger Platform

Doelstelling	Verbetering mobiliteit STINGER, tevens vervanging VSHORAD capaciteit						
Projectomvang	€ 36 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	DMP A						
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)			36 000				
Uitgaven (x € 1 000)			7 000	9 000	10 000	10 000	

Dit project maakt onderdeel uit van de maatregel «Grondgebonden luchtverdediging». Door het uitfaseren van de PRTL ontstaat een «gat» in de gelaagde luchtverdediging. Door de introductie van een STINGER-platform, in combinatie met de BMC4I, wordt zowel opsporings- en bestrijdingscapaciteit bij nacht en verminderd zicht verkregen als het aantal VSHORAD-systemen op de gewenste hoogte gebracht.

Project Short Range Anti-tank (SRAT)

Doelstelling	Verbeteren van de anti-tankcapaciteit met een dracht tot 1000 meter						
Projectomvang	€ 53,5 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	DMP-D						
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)							
Uitgaven (x € 1 000)							16 000

Doel van dit project is de directe zelfbescherming van het laagste organisatieniveau (de groep of het enkele voertuig) tegen gepantserde doelen mogelijk te maken. Het optreden bij vrijwel alle soorten eenheden, vooral ook in verstedelijkt gebied, vereist op basis van de schootsafstanden en de te bestrijden doelen pantserbestrijdingsmiddelen korte dracht (tot 1000 meter). Door dit project wordt het technisch en operationeel verouderde AT-4 systeem vervangen.

Battlefield Management System

Doelstelling	Vergroten situational awareness op bataljonsniveau en lager						
Projectomvang	€ 68,5 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten				DMP-C	DMP-D		
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)				6 400	15 000	17 600	22 000
Uitgaven (x € 1 000)							

Het *Battlefield Management System* (BMS) is een systeem voor de ondersteuning van *Command and Control* (C2) op het niveau van bataljon en lager. Dit project betreft de realisatie van een basisvoorziening waarmee een commandant automatisch en bijna *real time* de beschikking krijgt over bijgewerkte omgevingsinformatie, die bovendien éénduidig interpreteerbaar wordt gepresenteerd (*situational awareness*). Geautomatiseerde informatie-uitwisseling moet zorgen voor synchronisatie met andere elementen, neveneenheden en voertuigen in de operationele omgeving. Met de invoering van BMS beschikken mobiele eenheden (bataljonsniveau en lager) over een actueel en integraal beeld van de operatie (Common Operational Picture). Hiermee wordt de effectiviteit van een operatie verhoogd en wordt de veiligheid van het personeel verbeterd.

Soldier Modernisation Program (KL en Kmarns)

Doelstelling	Verbeteren persoonlijke bescherming van de gevechtssoldaat						
Projectomvang	€ 145,6 miljoen (80% KL en 20% KM)						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten							
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)		5 000	4 800				
Uitgaven (x € 1 000)		5 000	4 800	8 000	12 000	12 300	15 800

Het *Soldier Modernisation Program* (SMP) heeft als doel het verbeteren van de persoonlijke bescherming van de (gevechts)soldaat en het vergroten van de individuele bijdrage aan de kleine, mobiele en flexibel optredende eenheden. In het huidige en toekomstig optreden, met name in het lagere deel van het geweldsspectrum, is de invloed en daarmee ook de rol van de individuele (gevechts)soldaat en de groep steeds belangrijker geworden. Het SMP maakt optimaal gebruik van technologische ontwikkelingen op het gebied van letaliteit, leidbaarheid, overlevingsvermogen, voortzettingsvermogen en mobiliteit. In het SMP wordt nauw samengewerkt met het Korps mariniers.

Infrastructuur

Infrastructuurproject Legering officieren en onderofficieren in Den Haag

De legering in Den Haag wordt gerealiseerd in samenwerking met de Koninklijke marine en de Koninklijke marechaussee. De totale financiële projectomvang is daarop gebaseerd. Dit project is gemandateerd. Het project is vrijwel afgerond. Er rest nog een uitgave van € 0,835 miljoen in 2004.

Infrastructuurproject De Peel

Doelstelling	Concentratie van de luchtverdediging van de KL en Klu op de luchtmachtbasis De Peel						
Projectomvang	€ 32 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	DMP-A						
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)		2000	30 000				
Uitgaven (x € 1 000)		2000	15 000	15 000			

Voor de concentratie van de luchtverdedigingen eenheden van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht worden een *Joint Air Defence School* en een *Joint Air Defence Centre* opgericht. Het project wordt gerealiseerd op de vliegbasis De Peel, deels door verbouwing van de bestaande infrastructuur en deels door nieuwbouw. De aanschaf van een nieuwe Stingertrainer maakt tevens deel uit van het project.

Infrastructuur De Strijpse Kampen

Doelstelling	Nieuwbouw voor het Opleidings- en Trainingscentrum Rijden						
Projectomvang	€ 61,7 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten							
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)	9 880	13 000	10 400				
Uitgaven (x € 1 000)	38 310	13 000	2 800	3 200		4 400	

De eenheden van het Opleidings- en Trainingscentrum Rijden op het «Prinses Irene Kamp» te Eindhoven en de «Frederik Hendrikkazerne» in Venlo zijn in 2003 geconcentreerd op de «Strijpse Kampen» in Oirschot. Dit project wordt volledig door nieuwbouw gerealiseerd. Enkele nieuwbouwprojecten (zoals sporthal en werkplaats) dienen nog de komende jaren te worden gerealiseerd.

Infrastructuurproject Hoger Onderhoud Koninklijke landmacht

Doelstelling	Onderzoek naar de wenselijkheid om (een deel van) de mechanische werkplaats te privatiseren						
Projectomvang	€ 11 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	DMP-C						
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)			11 000				
Uitgaven (x € 1 000)			2 500	4 500	4 000		

Dit project betreft het herhuisvesten van de *Elektronisch Centrale Werkplaats* (ECW) en de mogelijke infrastructurele consequenties voor de *Mechanisch Centrale Werkplaats* (MCW), als gevolg van de studie naar de toekomst van het hoger onderhoud van de Koninklijke landmacht. In deze studie wordt de wenselijkheid en de mogelijkheid onderzocht om (een deel van) de mechanisch georiënteerde werklust te privatiseren. De resultaten van deze studie worden verwerkt in een DMP-C document, dat eind 2003 aan de Kamer zal worden aangeboden.

Infrastructuurproject opheffen Brigade Seedorf

Doelstelling	Herhuisvesting van eenheden van de Brigade in Seedorf in Nederland						
Projectomvang	€ 54 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten							
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)							
Uitgaven (x € 1 000)				5 000	30 000	9 000	10 000

De 41^e Gemechaniseerde Brigade in Seedorf wordt opgeheven. Bepaalde delen ervan zullen worden teruggehaald naar Nederland. Een aantal eenheden van de brigade wordt in Nederland gehuisvest, deels in bestaande infrastructuur en deels in nieuwbouw. De bestaande infrastructuur zal moeten worden aangepast om de brigade-eenheden adequaat te kunnen legeren. In verband met de ontruiming van de legerplaats Seedorf is in 2008 voor € 10 miljoen aan uit te voeren saneringen voorzien.

Infrastructuurproject Koninklijke Militaire Academie (KMA)

Doelstelling	Verbetering van infra en nieuwbouw voor de Koninklijke Militaire Academie						
Projectomvang	€ 30,4 miljoen (inclusief bijdragen Klu en Kmar)						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten							
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)			12 400				
Uitgaven (x € 1 000)			5 470	12 200	9 400	2 500	

De op de KMA aanwezige infrastructuur voldoet niet meer aan de thans geldende normen. Daarnaast is de beschikbare infrastructuur onvoldoende afgestemd op de omvang en wijze van opleidingen. Om de ontstane problemen op te lossen zijn investeringen noodzakelijk. De voorzieningen zullen op termijn leiden tot het vrijmaken en vervolgens afstoten van de Seeligkazerne te Breda. De Kamer zal in 2003 over dit project worden geïnformeerd.

Overige investeringen

Remotely Piloted Vehicle (RPV) «Sperwer»

Tijdens de opwerkperiode van de 101 RPV-batterij zijn technische onvolkomenheden aan het licht gekomen en deden zich personele en materieellogistieke problemen voor. De beschikbaarheid van de systemen is voldoende om een beperkt vliegprogramma te kunnen uitvoeren. Zo kan de geoefendheid van het personeel op peil blijven. Met de leverancier zijn afspraken gemaakt over technische modificaties, die kosteloos worden uitgevoerd. Vanaf medio 2004 is uitzending van de eenheid mogelijk.

Niet meer opgenomen DMP-projecten

In de begroting 2003 stonden de volgende projecten separaat vermeld: Duel Simulator Instrumentalisatie Oefenterreinen (is afgerond), Gevechtsveld controle radar, Waarnemingsopbouw en Leopard bruglegger. Omdat deze projecten een kleinere omvang hebben dan € 25 miljoen, zijn ze niet langer apart opgenomen.

Subsidies en bijdragen

De Koninklijke landmacht verleent subsidies aan de stichtingen Koninklijk Nederlands Leger- en Wapenmuseum «Generaal Hofer» (KNLWM) (€ 7 570 000) en Jeugdwerk Duitsland (€ 158 000). Deze vermelding vormt, voor de onder dit artikel opgenomen subsidieverleningen, de wettelijke grondslag als bedoeld in artikel 4.23, derde lid, onder c van de Algemene Wet Bestuursrecht.

Het KNWLM verzamelt en bewaart voorwerpen van krijgsgeschiedkundige aard. Medio 2003 is de huidige stichting getransformeerd in een geheel

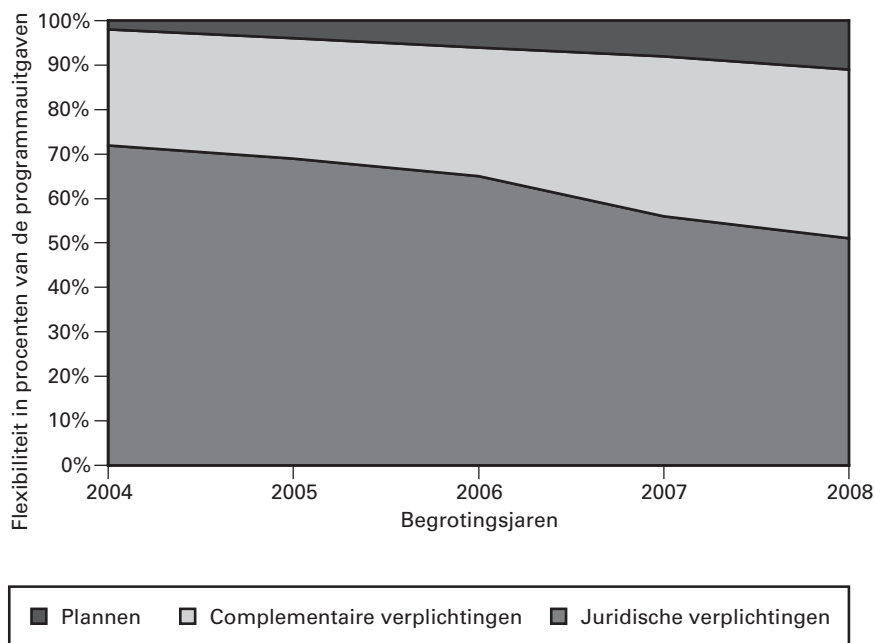
zelfstandige stichting «Het Militair Historisch Museum». Dit budget is vooral bestemd voor personeels- en huisvestingskosten.

De stichting Jeugdwerk Duitsland richt zich op de uitvoering van jeugd- en jongerenwerk ten behoeve van in Duitsland woonachtige Nederlandse gezinnen.

Budgetflexibiliteit

De budgetflexibiliteit wordt in onderstaande tabel en grafiek weergegeven.

Bedragen x € 1 000										
Omschrijving	2004		2005		2006		2007		2008	
Totaal geraamde kasuitgaven	1 761 688		1 744 742		1 737 844		1 743 252		1 718 312	
Waarvan apparaatsuitgaven	367 325		352 480		315 811		313 736		325 314	
Dus programma-uitgaven (incl. Invest.)	1 394 363		1 392 262		1 422 033		1 429 516		1 392 998	
Waarvan juridisch verplicht	72%	1 014 163	69%	962 223	65%	923 443	56%	789 312	50%	708 636
Waarvan complementair noodzakelijk	26%	357 695	27%	377 188	29%	413 090	36%	519 416	38%	522 769
Resterende plannen	2%	22 505	4%	52 851	6%	85 500	8%	120 788	12%	161 593
Totaal	100%	1 394 363	100%	1 392 262	100%	1 422 033	100%	1 429 516	100%	1 392 998

Ontvangsten

De ontvangstenraming van de Koninklijke landmacht beslaat in 2004 € 34,7 miljoen. De geraamde ontvangsten hebben betrekking op te verhalen ziektekosten, verhuur van woningen, vermindering afdracht loonheffing en de terugvordering van BTW. Voorts dragen de verkoop van topografische kaarten en drukwerk en de ontvangsten uit dienstverlening hieraan bij. Waar de ontvangsten het gevolg zijn van in rekening gebrachte tarieven, zijn deze tarieven kostendekkend.

Groeiparagraaf VBTB

Voor de begroting van 2005 worden de reeds aan de prestatiegegevens van het Operationeel Commando toegerekende oefentoeelagen, waar mogelijk, nog uitgebreid met andere uitgaven. Daarnaast zal de kwaliteit van de extra-comptabele staat, waarin de uitgaven van de Koninklijke landmacht zijn toegerekend aan de doelstellingen, worden verbeterd. De verbeteringen voor de ondersteunende eenheden van de Koninklijke landmacht zijn opgenomen in de groeiparagraaf van niet-beleidsartikel 60.

Beleidsartikel 03 Koninklijke luchtmacht

Algemene beleidsdoelstelling

De Koninklijke luchtmacht levert met luchtstrijdkrachten een bijdrage aan de realisatie van de drie hoofddoelstellingen van de krijgsmacht door personeel en middelen inzetgereed te stellen en te houden. De Koninklijke luchtmacht levert slagkracht in en vanuit de lucht. Met haar wapensystemen is zij in staat het luchtruim te domineren en daarmee vrijheid van handelen te creëren voor operaties vanuit de lucht, vanaf het land en vanaf de zee. Luchtstrijdkrachten kunnen zich door reactiesnelheid, nauwkeurige slagkracht en het vermogen snel te escaleren en te deëscaleren, goed aanpassen aan wisselende omstandigheden.

Nader geoperationaliseerde doelstellingen

De geoperationaliseerde doelstellingen van het beleidsartikel Koninklijke luchtmacht worden weergegeven in de onderstaande doelstellingsmatrix. Hierin is aangegeven hoeveel eenheden (kwantiteit) binnen welke termijn (reactietijd) beschikbaar dienen te zijn voor inzet ten behoeve van de hoofddoelstellingen van Defensie. Uitgangspunt daarbij is dat de eenheden binnen de aangegeven gereedheidstermijn voor het gehele geweldsspectrum inzetbaar zijn (kwaliteit). De indeling van de gereedheidstermijnen sluiten aan bij de Navo-indeling in High Readiness Forces (HRF), Forces of Lower Readiness (FLR) en Long Term Build-up Forces (LTBF).

Doelstellingsmatrix		HRF		FLR/LTBF
Gereedheidstermijn	Totale capaciteit	Direct inzetbaar	Op korte termijn inzetbaar	Op lange termijn Inzetbaar
Type eenheid				
Squadron Jachtvliegtuigen	6	3	3	
Squadron Gevechtshelikopters	2 (6 vluchten)		2	
Squadron Transporthelikopters	2 (6 vluchten)		2	
Squadron Lutra/ tankervliegtuigen	1	1		
Geleide Wapensquadrons	4	2	2	
Air Operations Control Station	1	1		

Budgettaire gevolgen van beleid

De financiële middelen die aan de Koninklijke luchtmacht ter beschikking staan voor het realiseren van de operationele doelstellingen zijn in de volgende tabel opgenomen.

Budgettaire gevolgen van beleid beleidsartikel 03 Koninklijke luchtmacht (bedragen x € 1 000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Verplichtingen	1 788 084	1 142 354	1 502 514	3 675 966	916 417	1 001 010	822 132
Uitgaven							
Programma-uitgaven							
Tactische Luchtmacht	447 681	460 710	461 891	440 164	424 412	404 075	393 796
Investerings	398 507	357 067	305 797	384 688	355 941	387 480	452 201
Totaal programma-uitgaven	846 188	817 777	767 688	824 852	780 353	791 555	845 997
Apparaatsuitgaven							
Staf Bevelhebber der Luchtstrijdkrachten	351 796	280 990	335 356	345 631	348 870	308 550	304 653
Wachtgelden en inactiviteitswedden	11 949	7 444	9 097	12 122	4 519	4 030	4 416
Totaal apparaatsuitgaven	363 745	288 434	344 453	357 753	353 389	312 580	309 069
Totaal uitgaven	1 209 933	1 106 211	1 112 141	1 182 605	1 133 742	1 104 135	1 155 066
Ontvangsten							
Totaal ontvangsten	37 135	36 997	36 997	36 997	36 997	36 997	36 997

Uitgavenverdeling naar operationele doelstellingen

In de onderstaande tabel zijn de uitgaven voor de begroting 2004 zoveel mogelijk toegerekend aan de operationele doelstellingen zoals deze in de doelstellingenmatrix zijn opgenomen. In bijlage 6 is totaal overzicht opgenomen voor de gehele defensiebegroting inclusief een technische toelichting.

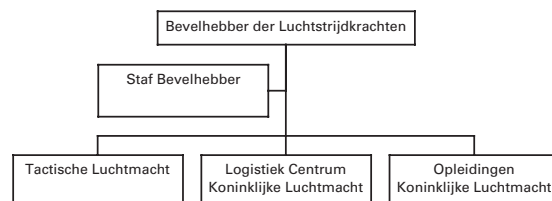
De toe te rekenen uitgaven betreffen de uitgaven aan de operationele doelstelling uit dit beleidsartikel en de uitgaven aan ondersteunende eenheden uit het niet-beleidsartikel 60 Ondersteuning krijgsmacht. De uitgaven voor het ressort Tactische Luchtmacht, waaronder de vliegopleidingen en salarisuitgaven van het ressort Tactische Luchtmacht zijn toegerekend aan de wapensystemen op basis van de realisatie 2002. De doelstellingen gevechtshelikopters en transporthelikopters worden daarbij gezien als vergelijkbare grootheden. De toerekening is dan ook vergelijkbaar. Bij de ondersteunende eenheden zijn de direct aan producten/diensten te relateren uitgaven aan de hand van de gerealiseerde output toegerekend aan de afnemer. De uitgaven voor het ressort Opleidingen zijn voornamelijk niet toe te rekenen aan wapensystemen. De uitgaven van het ressort Logistiek Centrum KLu in de kolom Onderhoud zijn toegerekend voor wat betreft het groot onderhoud, de overige uitgaven kunnen nog niet worden toegerekend. Op dit moment wordt onderzocht of de nog niet toe te rekenen uitgaven voor Opleidingen en Onderhoud met behulp van prestatie-indicatoren kunnen worden toegerekend.

Extra comptabele verdeling uitgaven voor 2004 in € 1 000 Koninklijke luchtmacht	Tactische Luchtmacht (artikel 03)	Staf BDL (artikel 03)	OKLu (artikel 60)	LCKLu (artikel 60)	Dico-eenheden (artikel 60)	Totaal
Toe te rekenen uitgaven						
Jachtvliegtuigen	80 007	35 623		46 500	6 841	168 971
Gevechtshelikopters	23 459	18 786		10 500	1 709	54 454
Transporthelikopters	23 460	18 785		10 500	1 710	54 455
Lutra/tankervliegtuigen	14 939	43 002		2	1 222	59 165
Geleide wapens	10 435	6 139		8 000	1 466	26 040
Air Operations control station	5 398				978	6 376
Totaal toe te rekenen	157 698	122 335		75 502	13 926	369 461
Nog niet toe te rekenen uitgaven	304 193		83 519	79 951	10 508	478 171
Niet toe te rekenen uitgaven						
Investerings		305 797				305 797
Keuring/werving/Init. opleidingen					782	782
Wachtgeld/inactiv. wedden		9 097				9 097
Apparaat		213 021				213 021
Totaal	461 891	650 250	83 519	155 453	25 216	1 376 329

Activiteiten

De vier organisatorische ressorts/staf van de Koninklijke luchtmacht zijn: Ressort Tactische Luchtmacht (TL), Ressort Logistiek Centrum Koninklijke Luchtmacht (LCKLu), Ressort Opleidingen Koninklijke Luchtmacht (OKLu) en Staf Bevelhebber. Voor het realiseren van de genoemde doelstellingen beschikt de Koninklijke luchtmacht over de volgende organisatiestructuur.

Tactische luchtmacht

De Tactische luchtmacht bestaat uit een staf en operationele onderdelen. De operationele eenheden zijn verdeeld in vijf clusters: jachtvliegtuigen, helikopters, luchttransport, grond-lucht geleide wapens en commandovoering. De TL levert de operationeel inzetbare eenheden. De TL heeft als hoofdactiviteiten het inzetgereed maken en houden van de operationele eenheden.

Het totale Nederlandse arsenaal aan F-16 jachtvliegtuigen wordt verkleind van 137 tot 108. Deze verkleining zal resulteren in lagere exploitatiekosten en een verbeterde inzetbaarheid van de resterende toestellen. Zoals in de Najaarsbrief is aangekondigd, stelt Nederland met ingang van 2004, als

tussenstap naar een lager aantal operationele nieuwe toestellen, nog 90 toestellen beschikbaar aan de Navo. Vijftien toestellen zullen in 2004 worden afgestoten. De overige veertien toestellen zullen aan het einde van deze kabinetsperiode worden afgestoten. De operationele activiteiten op de vliegbasis Twenthe zullen in 2004 worden verminderd. De basis zal in 2006 worden gesloten. Op de vliegbases Leeuwarden en Volkel worden aanvullende voorzieningen getroffen voor het onderbrengen van extra F-16's.

Er worden in 2004 zes Apache gevechtshelikopters afgestoten. De gevechtswaarde van de resterende 24 helikopters wordt vergroot door de doelopsporing, doelidentificatie en de eigen veiligheid te verbeteren. Er worden voorbereidingen getroffen voor de verplaatsing van de transport-helikopters van de Tactische Helikopter Groep van Soesterberg naar Gilze-Rijen. Deze helikopters worden tussen 2005 en 2007 verplaatst, waarna vliegbasis Soesterberg wordt gesloten. De infrastructuur in Gilze-Rijen wordt aangepast.

Jachtvliegtuigen

De jachtvliegtuigen zijn ondergebracht op de vliegbases Leeuwarden, Twenthe en Volkel. De drie vliegbases fungeren elk als «Main Operating Base (MOB)». Voor de F-16 vlieger is conform de Navo-eis een minimum Jaarlijks Oefen Programma (JOP) van 180 vliegreuren genormeerd. Het JOP is zodanig van opzet dat dit leidt tot «combat ready» vliegers. Met deelname aan oefeningen binnen en buiten Navo-verband en een aantal specifieke trainingen wordt het JOP ingevuld. Hiervoor wordt in het oefenschema gestreefd naar een optimale training van taken als luchtverdediging, luchtverkenningoperaties, grondaanval en ondersteuning van maritieme eenheden die bij dag en bij nacht worden uitgevoerd. Daarbij wordt in het bijzonder aandacht besteed aan het gebruik van nachtzicht-apparatuur en doelaanstralingsapparatuur.

Het lager aantal geraamde uren in 2004 is een direct gevolg van de maatregel uit het Strategisch Akkoord om het aantal F-16's te reduceren.

Omschrijving	Meeteenheid	Realisatie 2002	Vermoedelijke uitkomst 2003	Raming 2004
Jachtvliegtuigen	Vliegreuren	20 780	22 000	19 000

Helikopters

De helikoptervloot van de Koninklijke luchtmacht is ingedeeld bij de THGKLu en bij de vliegbasis Leeuwarden. De THGKLu is gestationeerd op de vliegbasis Soesterberg (13 Chinook CH-47D, 17 Cougar AS-532U2 en 4 Alouette III) en Gilze-Rijen (24 Apache AH-64D). De Bölkow helikopters zijn in de loop van 2003 volledig uitgefaseerd. De vliegbasis Leeuwarden beschikt over een Search and Rescue eenheid, uitgerust met drie Agusta AB-412SP helikopters. Deze kunnen binnen zeer korte tijd optreden bij calamiteiten op de schietranges of tijdens vlieg oefeningen boven de Noordzee en dienen secundair voor patiëntenvervoer vanaf de Waddeneilanden.

De helikopters van de THGKLu maken tijdens oefeningen en daadwerkelijke inzet in het concept van «11 Air Manoeuvre Brigade» (11 AMB) integraal deel uit van deze brigade. Naast inzet voor 11 AMB worden de helikopters ook voor diverse taken in binnen- en buitenland ingezet. In vredetijd staat de THGKLu onder operationeel bevel van C-TL met uitzondering van vliegopdrachten voor het Duits/Nederlandse High Readiness Headquarters. Voor dit laatste is de «Senior National Officer» verantwoordelijk.

In onderstaande tabel is de inzet van de helikopters weergegeven

Omschrijving	Meeteenheid	Realisatie 2002	Vermoedelijke uitkomst 2003	Raming 2004
Gevechtshelikopters	Vlieguren	3 296	4 600	4 600
Transporthelikopters	Vlieguren	4 692	7 030	7 030
Lichte helikopters (AL-III en BO-105)	Vlieguren	2 801	1 600 (AL + BO)	800 (AL)
SAR-helikopters	Vlieguren	702	1 050	1 050

Luchttransport

De vastvleugelige luchttransportvloot van de Koninklijke luchtmacht is ondergebracht op de vliegbasis Eindhoven. Ten behoeve van de diverse luchttransporttaken en het bijtanken in de lucht (Air to Air Refuelling) beschikt het squadron over twee KDC-10, twee C-130H-30 Hercules, vier F-60U Fokker, twee F-50 Fokker toestellen en één G-IV Gulfstream. In 2004 wordt een extra DC-10 verworven.

De luchttransportvloot staat ten dienste van de gehele krijgsmacht en verzorgt als zodanig voor een belangrijk deel de EOC «Deployability and Mobility» voor de gehele krijgsmacht. Tevens verzorgt de luchttransportvloot vervoer voor leden van het Koninklijk Huis, de regering, andere departementen en andere Navo-krijgsmachten. Naast het uitvoeren van transporttaken kunnen de KDC-10's voor Air to Air Refuelling worden ingezet ten behoeve van jachtvliegtuigen van de Koninklijke luchtmacht en andere luchtmachten. Verder wordt de transportvloot ingezet voor paradroppings van het Korps commandotroepen (KL) en het Korps mariniers (KM). Tot slot wordt de transportvloot ingezet ten behoeve van nationale en internationale humanitaire hulpverlening, medische evacuatie (MEDEVAC) en vluchten in het kader van ontwikkelingssamenwerking.

Om aan de eisen van directe inzetbaarheid te voldoen dient de cluster luchttransport over 23 volledig opgeleide en operationeel inzetbare crews te beschikken. Conform de Navo-richtlijnen voldoen de squadron F-50/F-60, C-130 en KDC-10 vliegers aan de eis van 240 vlieguren per vlieger per jaar. De geoefendheid wordt grotendeels tijdens het uitvoeren van routine vluchtopdrachten op peil gehouden. Voor verbetering van de tactisch luchttransport geoefendheid is een specifiek Jaarlijks Oefen Programma (JOP) in ontwikkeling. Dit JOP is een aanvulling op de algemene JOP eisen voor luchttransportvliegers en alleen bedoeld voor de tactische luchttransportvliegers (C-130H-30 en F-60U).

Omschrijving	Meeteenheid	Realisatie 2002	Vermoedelijke uitkomst 2003	Raming 2004
Luchttransport	Vliegeuren	6 951	8 000	8 000

Grond-lucht geleide wapens

De Grondgebonden Luchtverdediging (GLVD)-eenheden van de Groep Geleide Wapens KLu (GGWKLu) hebben als thuisbasis de luchtmachtbasis De Peel. De GLVD-eenheden nemen jaarlijks deel aan (inter)nationale en Navo-oefeningen. De oefeningen hebben betrekking op het kunnen leveren van grondgebonden luchtverdediging tegen bemande- en onbemande vliegtuigen, helikopters, kruisvluchtwapens en ballistische- en tactische raketten. Eénmaal in de 24 maanden wordt conform de Navo-eis een praktische schietoefening met de wapensystemen uitgevoerd (Tactical Firing (TF) Evaluation). Eénmaal in de 36 maanden wordt per operationele eenheid een Operational Evaluation (OPEVAL) conform de Navo-eis uitgevoerd.

Omschrijving	Meeteenheid	Realisatie 2002	Planning 2003	Raming 2004
Geoefendheid	Mensoefendagen	33 384	30 720	30 000

Commandovoering

Het Air Operations Control Station Nieuw Milligen (AOCS NM) bestaat uit de onderdelen Control and Reporting Centre (CRC) en Military Air Traffic Control Centre (MilATCC). Het CRC is onderdeel van het «NATO Integrated Air Defence System» (NATINADS). Het CRC is een «NATO Command Force» en staat als zodanig onder operationeel bevel van de Navo. Het CRC bewaakt permanent de integriteit van het Nederlandse en toegewezen Navo-luchtruim. Ten behoeve van out-of-area operaties stelt het CRC personeel beschikbaar voor internationale commandovoeringscentra. Tevens ondersteunt het CRC met commandovoering en gevechtsleiding de oefenprogramma's van de squadrons van de drie MOB's en buitenlandse bases en GGWKLu. Het CRC fungeert als alarmeringsinstantie voor zowel de Navo als voor Nederland. Voorts heeft het CRC een opleidings-taak voor haar gevechtsleidingspersoneel. Het MilATCC is belast met het leveren van luchtverkeersleidings- en vluchtinformatie voor delen van het Nederlands luchtruim. Tevens vindt coördinatie plaats van het gebruik van het luchtruim tussen de militaire en civiele luchtverkeersbeveiligingsinstanties. Evenals het CRC heeft het MilATCC een opleidingstaak voor haar eigen luchtverkeersbeveiligingspersoneel. Om het wettelijk geregelde «Bewijs van bevoegdheid» te behouden, dient het gevechtsleidingspersoneel van het CRC en het luchtverkeersbeveiligingspersoneel van het MilATCC een jaarlijks oefenprogramma (JOP) met goed gevolg te doorlopen. De inhoud van zowel het theorie als het praktijkdeel van dit JOP is in luchtmachtregelgeving vastgelegd.

Investerings

Jachtvliegtuigen

Project Mid-Life-Update (MLU) F-16 ontwikkeling, productie en inbouw

Doelstelling	Verlenging operationele levensduur F-16 tot 2010 op het gebied van avionica en gebruik van moderne wapens						
Projectomvang	€ 758,0 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	DMP-E						
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)	182	240					
Uitgaven (x € 1 000)	11 099	564		701			

Het project Mid-Life-Update (MLU) F-16 wordt in 2003 afgerond. Het bedrag in 2005 betreft een restbetaling.

Project Link-16

Doelstelling	Uitrusting van de F-16 met de Navo-standaard Link-16 datalink apparatuur ten behoeve van de verbetering van de informatie-uitwisseling bij het uitvoeren van operaties						
Projectomvang	€ 131,3 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten							
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)	15 905	52 572	1 164				
Uitgaven (x € 1 000)	12 003	19 306	22 759	21 046	19 778	18 749	9 553

Link-16 is een middel om geautomatiseerd operationele informatie (waaronder commandovoering) te integreren in verschillende wapenplatforms, waaronder de F-16. Met dit project volgt de luchtmacht de Navo-standaardisatie op het gebied van datalinkgebruik en kunnen de F-16's gezamenlijk met wapenplatforms van de andere krijgsmachtdelen alsmede belangrijke internationale partners in één netwerk opereren. Het project is inmiddels in volle gang.

Project ALQ 131 update

Doelstelling	Verbetering van de zelfbeschermingcapaciteit van de F-16 door modernisering ALQ-131						
Projectomvang	€ 71,4 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	DMP-A						
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)			40 000				
Uitgaven (x € 1 000)				8 445	12 005	12 000	17 000

Door snel ontwikkelende technologie vormen radargeleide luchtafweersystemen op de grond een steeds grotere dreiging. Deze systemen worden wereldwijd geëxporteerd en vormen een potentiële dreiging tegen de F-16 bij een daadwerkelijke inzet. De huidige ALQ-131 is onvoldoende in staat deze dreiging adequaat te pareren. Naar aanleiding hiervan wordt in samenwerking met andere Europese F-16 landen en met de Amerikaanse luchtmacht gewerkt aan verbetering van deze zelfbeschermingapparatuur. Het project voorziet in een capaciteitsverbetering van de zelfbeschermingstoerzenders van de ALQ-131.

Project Verbetering lucht-grond (L/G) bewapening F-16

Doelstelling	Verbetering precisie wapenpakket jachtvliegtuigen voor gronddoelen						
Projectomvang	€ 219 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	DMP-A						
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)			77 500				
Uitgaven (x € 1 000)			24 600	33 000	19 900	17 076	13 412

Voor het aanvallen van doelen op de grond moeten wapens effectief en accuraat worden ingezet, de juiste uitwerking hebben en een minimum aan onbedoelde nevenschade veroorzaken. Door het gebruik van precisiewapens zijn per saldo minder wapens per doel benodigd. De wapens moeten bij voorkeur onder alle weersomstandigheden, zowel bij daglicht als bij duisternis, kunnen worden ingezet. Het verbeterde wapenpakket voor gronddoelen voorziet in een mix van wapens die onder uiteenlopende weersomstandigheden met de vereiste mate van precisie en vanaf grote afstand kunnen worden ingezet. Met dit project geeft Defensie invulling aan de tekorten die binnen Navo en Europa bestaan op het gebied van precisiewapens. De verbetering van de lucht-grond bewapening wordt in drie fasen uitgevoerd. Het totale budget van deze drie fasen beslaat € 219 miljoen. In de eerste fase worden lasergeleide en GPS-geleide wapens, alsmede verbeterde munitie voor het boordkanon

verworven. De vervolgprojecten voorzien in wapens met stand-off capaciteit (fase twee) en niet-letale wapens (fase 3).

Project verbetering en uitbreiding doelaanwijzing jachtvliegtuigen

Doelstelling	Verbetering en uitbreiding doelaanwijzing jachtvliegtuigen						
Projectomvang	€ 45,0 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	DMP-A						
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)		45 000					
Uitgaven (x € 1 000)			15 000	15 000	15 000		

Zoals aangegeven in het project verbetering lucht-grond bewapening wordt een mix van wapens aangeschaft die onder uiteenlopende weersomstandigheden zowel bij daglicht als bij duisternis met precisie (PGM) en vanaf grote afstand kan worden ingezet. Om PGM's te kunnen inzetten, worden Targeting Pods (TGP's) gebruikt om doelen te identificeren en aan te wijzen. De resolutie van de huidige TGP's is beperkt. Bovendien is het huidige aantal TGP's te klein. Met de aanschaf van een nieuwe (derde generatie) TGP's kunnen doelen op grotere afstand, met een grotere nauwkeurigheid worden opgespoord, herkend en geïdentificeerd. Deze derde generatie TGP's versterkt de operationele samenwerking met eenheden op de grond en in de lucht, zowel tussen de krijgsmacht delen (joint) als internationaal (combined).

F-16 Tactisch Luchtverkenning Systeem

Doelstelling	Vervanging van de huidige luchtverkenningssystemen om aan de operationele (inter)nationale luchtverkenningstaken te kunnen blijven voldoen						
Projectomvang	€ 30,0 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	DMP-B/C		DMP- D				
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)	75		29 632				
Uitgaven (x € 1 000)	39	6	3 001	13 991	12 760		

De huidige luchtverkenningssystemen zijn operationeel en technisch verouderd. De verwerving en verbetering van middelen voor doelherkenning en het opbouwen van een tactisch omgevingsbeeld hebben een hoge prioriteit. Tot de invoering van geavanceerde onbemande verkenningssystemen zoals de MALE-URAV dienen de tactische luchtverkenningssystemen als interim-oplossing. De beoogde tactische luchtverkenningssystemen zijn voorzien van een tactische datalink en doelaanwijzingfunctionaliteit en maken een snelle «sensor-to-shooter

loop» mogelijk. Naast een verbetering van de inlichtingengaring draagt deze investering ook bij aan de verbetering van de effectieve inzet.

Project Vervanging F-16 «System Development and Demonstration» (SDD)

Doelstelling	Tijdig voorzien in adequate vervanging van de F-16 vliegtuigen van de Nederlandse krijgsmacht						
Projectomvang	€ 758,0 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten							
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)	745 027	12 936					
Uitgaven (x € 1 000)	98 196	64 613	107 687	126 076	133 653	118 225	73 407

De Nederlandse F-16's bereiken vanaf ongeveer 2010 het einde van hun operationele, technische en economische levensduur. Het project Vervanging F-16 is gericht op tijdige vervanging van de F-16 jachtvliegtuigen. Daarom heeft de Nederlandse regering besloten te participeren in de SDD-fase van de JSF. Inmiddels is de verwervingsvoorbereiding (DMP-D fase) gestart.

Project Vervanging F-16 Nederlandse projecten

Doelstelling	Tijdig voorzien in adequate vervanging van de F-16 vliegtuigen van de Nederlandse krijgsmacht						
Projectomvang	€ 44,9 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten							
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)							
Uitgaven (x € 1 000)					11 479	11 348	11 100

Dit betreft het deel van het SDD-budget dat kan worden besteed aan Nederlandse projecten.

Project Vervanging F-16/productiefase

Doelstelling	Het voorzien in adequate vervanging van de F-16 vliegtuigen van de Nederlandse krijgsmacht						
Projectomvang	> € 250 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	DMP-D						
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)							
Uitgaven (x € 1 000)							111 800

Bovenstaande betreft de aanloopkosten voor de productiefase van de vervanger van de F-16.

Helikopters

Project Luchtmobiele Brigade

De resterende deelprojecten van het Project Luchtmobiele Brigade zijn overgedragen van de Koninklijke landmacht aan de Koninklijke luchtmacht. Een deel van het projectbudget is bestemd voor de betaling van de aanschaf van de helikopters. Met het resterende deel wordt voorzien in de capaciteitsverbetering van de Apache helikopters: Modernized Target And Designation System (MTADS) alsmede Aircraft Survivability Equipment (ASE). Deze budgetten zijn overgeheveld naar de gelijknamige projecten (zie onder).

Restbetaling aanschaf helikopters

	Realisatie 2002	Verwach- ting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Verplichtingen (x € 1 000)							
Uitgaven (x € 1 000)		15 400	17 400	8 700	5 600	18 500	

Project Modernized Target Acquisition and Designation Sight (MTADS)

Doelstelling	Verbetering van de operationele capaciteiten van de gevechtshelikopter gericht op detectie en doelidentificatie						
Projectomvang	€ 112,6 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	DMP-A						
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)		112 600					
Uitgaven (x € 1 000)		18 468		14 955	17 960	18 020	25 942

MTADS betreft een verbetering van de huidige infrarood systemen van de gevechtshelikopter AH64D. Met de verwerving van MTADS verbeteren de doelaanwijzing, de richtmiddelen en de nachtzichtapparatuur. Met de MTADS kunnen betere verkenningen worden verricht, verkrijgt de bemanning beter zicht op obstakels bij nacht en kan een grotere afstand tot de vijand worden aangehouden. Hierdoor neemt het onderscheppingsvermogen van de AH64D toe, alsmede het vermogen om inlichtingen te verzamelen. Daarnaast leidt MTADS ook tot een verbeterde zelfbescherming. Momenteel bereidt de Amerikaanse landmacht de productie van MTADS voor. Getracht wordt om bij deze productie aan te sluiten.

Project Aircraft Survivability Equipment (ASE)

Doelstelling	Verbetering van de zelfbescherming van de gevechtshelikopter						
Projectomvang	€ 122,1 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	DMP-A						
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)							
Uitgaven (x € 1 000)					1 100	15 001	15 000

De gevechtshelikopter wordt in toenemende mate kwetsbaar voor de steeds verder ontwikkelde vijandige wapensystemen. Het project ASE voor gevechtshelikopters dient om de zelfbeschermingapparatuur van de gevechtshelikopters te verbeteren. Het project betreft enerzijds het aanbrengen van inbouwmogelijkheden (zogenaamde «provisions for») voor de zelfbeschermingapparatuur tegen radar en infrarood raketten in alle gevechtshelikopters. Anderzijds wordt voor een nog te bepalen aantal gevechtshelikopters de daadwerkelijke zelfbeschermingapparatuur aangeschaft. De realisatie van ASE wordt rond 2007 verwacht.

Project Zelfbescherming Transporthelikopters

Doelstelling	Transporthelikopters voorzien van elektronische zelfbescherming om inzet in het gehele gewelds- en dreigingspectrum mogelijk te maken						
Projectomvang	€ 57,0 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten							
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)	470			[Redacted]			
Uitgaven (x € 1 000)	18 779	10 486	3 248	[Redacted]			

Het project Zelfbescherming Transporthelikopters bevindt zich in de realisatiefase en wordt naar verwachting in 2004 definitief afgerond.

Geleide Wapens

Project Vervanging COMPATRIOT

Doelstelling	Vervanging van het huidige commandovoering- en verbindingssysteem van de Patriot						
Projectomvang	€ 32,0 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	DMP-A						
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)	[Redacted]						
Uitgaven (x € 1 000)				10 000	11 000	11 000	[Redacted]

Het huidige Command and Control systeem van de Patrioteenheden (COMPATRIOT) raakt verouderd. Daarom wordt een nieuw verbindingssysteem ontwikkeld en aangeschaft.

Patriot Update tot PAC-3.

Doelstelling	Capaciteitsverbetering van luchtverdedigingssystemen door aanpassingen van de Patriot-radar en de commandocentrale, de verwerving van PAC-III raketten alsmede de invoering van PAC-III lanceer-richtingen						
Projectomvang	€ 128,2 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	DMP-B t/m D						
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)			128 200				
Uitgaven (x € 1 000)			5 000	25 000	20 000	20 000	35 000

De proliferatie van ballistische raketten en kruisvluchtwapens neemt wereldwijd toe en daarmee ook het belang van verdediging tegen deze wapens. Het project bestaat uit de verwerving van PAC-3 lanceerinrichtingen en PAC-3 raketten. Hierdoor verbetert de capaciteit van het Patriot-systeem tegen de dreiging van tactische ballistische raketten aanmerkelijk en kan een groter gebied worden verdedigd.

Commandovoering

Project Naderingsapparatuur Military Approach and Surveillance System (MASS)

Doelstelling	Blijvend zorgdragen voor adequate luchtverkeersleidingcapaciteit door vervanging van de huidige verouderde naderingsapparatuur						
Projectomvang	€ 47,0 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten							
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)	3 073	3 900					
Uitgaven (x € 1 000)	7 261	23 319	13 881				

De huidige naderingsapparatuur is aan het einde van de technische levensduur. Vervanging is noodzakelijk om de radardekking rondom de vliegbases van de Koninklijke luchtmacht te kunnen blijven garanderen, opdat een optimale veiligheid voor het vliegverkeer in het gehele luchtruim wordt voortgezet. Het «Military Approach and Surveillance System» (MASS) bestaat uit radarapparatuur met bijbehorende consoles. MASS wordt medio 2004 opgeleverd en geplaatst op het Air Operations and Control Station Nieuw Milligen.

Overige systemen

Project Vliegtuigbrandbestrijdingsvoertuigen

Doelstelling	Vervanging van de Klu- en KM-vliegtuigbrandbestrijdingsvoertuigen voor de vliegbases, vliegekampen en het Ressort Opleidingen Klu						
Projectomvang	€ 26,0 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten							
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)	78	450					
Uitgaven (x € 1 000)	78	13 946	6 494				

De huidige vliegtuigbrandbestrijdingsvoertuigen van zowel de Koninklijke luchtmacht als de Koninklijke marine naderen het einde van hun technische levensduur. De vliegtuigbrandbestrijdingsvoertuigen zijn benodigd voor vliegbases, vliegekampen en het ressort Opleidingen KLu. Bij dit ressort worden de interservice brandweeropleidingen verzorgd. Ingevolge de Inkoopsamenwerking Brandweermaterieel Krijgsmacht treedt de Koninklijke luchtmacht op als SSM/SSP-manager. Het project is na de A-fase gemandateerd aan de Koninklijke luchtmacht. Thans vindt de productie plaats en worden de nieuwe vliegtuigbrandbestrijdingsvoertuigen bij de Koninklijke luchtmacht en marine in gebruik genomen.

Transportvliegtuigen

Project verbetering strategisch luchttransport (verwerving derde DC-10)

Doelstelling	Tekortkomingen opheffen op het gebied van strategisch luchttransport						
Projectomvang	€ 30,0 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	DMP-A						
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)		30 000					
Uitgaven (x € 1 000)			10 000	15 000	1 500	3 500	

Expeditionair optreden van de Nederlandse en Europese krijgsmachten leidt tot een toename van de vraag naar (strategische) luchttransportcapaciteit (DC-10 klasse) en Air to Air Refuelling (AAR). Omdat de Nederlandse F-16's worden ondergebracht op twee bases, moet structureel meer gebruik worden gemaakt van oefengebieden in het buitenland en het verlengen van de trainingsduur van de missies in Nederland. Vanwege deze andere wijze van oefenen zijn de twee KDC10's nog meer dan thans benodigd voor AAR en zijn ze dus minder beschikbaar voor het uitvoeren van transporttaken. Door verwerving van een derde DC-10 kan

Defensie tegen lage kosten voorzien in (het behoud van) strategische luchttransportcapaciteit met maximale flexibiliteit.

Niet meer opgenomen DMP projecten

Het betreft het project Vervanging Hawk PIP III en het project capaciteitsverbetering AH-64D. Dit project is nu gesplitst in de projecten ASE, MTADS en AH-64 Longbow. De eerste twee projecten zijn opgenomen in deze begroting. Het project AH-64 Longbow start na de begrotingsperiode (2009).

Ontvangsten

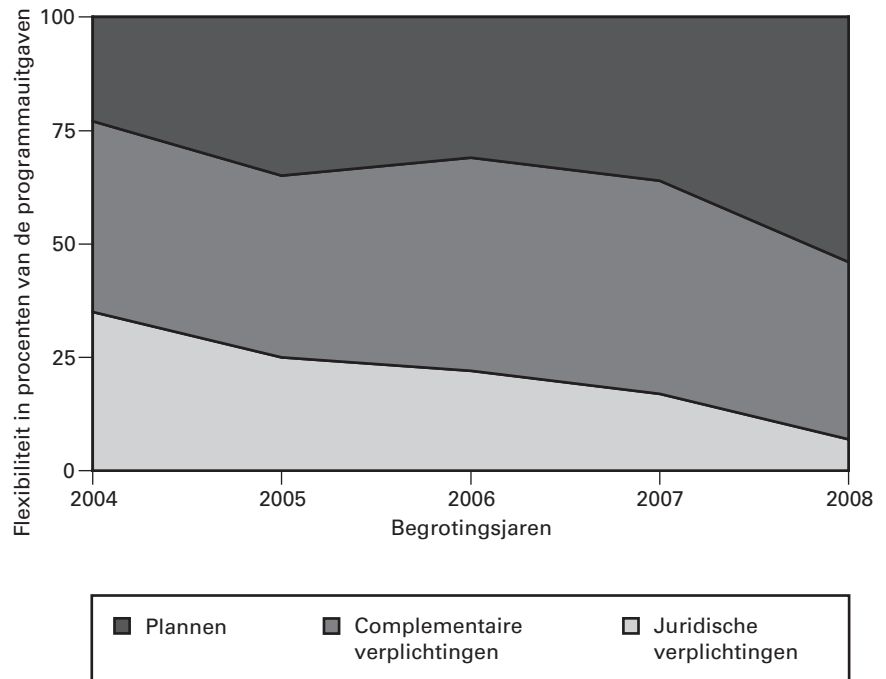
De ontvangstenbegroting beslaat in 2004 € 37,0 miljoen. In deze begroting zijn de ontvangsten geraamd die in het bijzonder betrekking hebben op personele, materiële en specifieke ontvangsten.

Budgetflexibiliteit

De budgetflexibiliteit wordt in onderstaande tabel en grafiek weergegeven.

Bedragen x € 1 000										
Omschrijving	2004		2005		2006		2007		2008	
Totaal geraamde kasuitgaven	1 112 141		1 182 605		1 133 742		1 104 135		1 155 066	
Waarvan apparaatsuitgaven	344 453		357 753		353 389		312 580		309 069	
Dus programma-uitgaven (incl. investeringen)	767 688		824 852		780 353		791 555		845 997	
Waarvan juridisch verplicht	35%	266 997	25%	210 105	22%	168 861	17%	132 786	7%	58 437
Waarvan complementair noodzakelijk	42%	322 604	40%	328 198	47%	368 661	47%	370 510	39%	327 616
Resterende plannen	23%	178 088	35%	286 549	31%	242 831	36%	288 259	54%	459 944
Totaal	100%	767 688	100%	824 852	100%	780 353	100%	791 555	100%	845 997

Budgetflexibiliteit

Groeiparagraaf VBTB

De prestatiegegevens van jachtvliegtuigen, helikopters, luchttransport en grond-lucht geleide wapens, worden in de begroting 2005 verder uitgebreid met daarmee verband houdende uitgaven. Daarnaast zal de kwaliteit van de extra-comptabele staat, waarin de uitgaven van de Koninklijke luchtmacht zijn toegerekend aan de doelstellingen, worden verbeterd. De verbeteringen voor de ondersteunende eenheden van de Koninklijke luchtmacht zijn opgenomen in de groeiparagraaf van niet-beleidsartikel 60.

Beleidsartikel 04. Koninklijke marechaussee

Algemene beleidsdoelstellingen

De Koninklijke marechaussee is als politieorganisatie met militaire status verantwoordelijk voor de handhaving van de rechtsorde en integriteit van de krijgsmacht. De militaire status van de Koninklijke marechaussee komt vooral tot uiting in de structuur van de organisatie, de aansturing en de rechtspositie van het personeel. De Koninklijke marechaussee draagt bij aan de realisatie van de hoofdtaken van Defensie, in het bijzonder op het terrein van crisisbeheersing, vreedstaken en bijstand ter handhaving van openbare of strafrechtelijke orde. Daarnaast is de Koninklijke marechaussee belast met civiele politie- en beveiligingstaken, die onder het gezag van de ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties worden uitgevoerd. De taken van de Koninklijke marechaussee zijn vastgelegd in artikel 6 van de Politiewet. Door haar opleiding, karakter en centrale aansturing is de Koninklijke marechaussee in staat snel en effectief prioriteiten te leggen. De Koninklijke marechaussee levert een substantiële bijdrage aan zowel interne als externe veiligheid.

Nader geoperationaliseerde doelstellingen

De algemene beleidsdoelstelling van de Koninklijke marechaussee is geoperationaliseerd in een vijftal taakvelden. De operationele doelstellingen worden hoofdzakelijk vastgesteld op basis van de beleidslijnen van de verschillende gezagsdragers. De toelichtingen per taakveld zijn gebaseerd op deze doelstellingen en de daaraan gekoppelde activiteiten en budgetten.

Taakvelden	Doelstelling
<p>I. Beveiliging Het taakveld Beveiliging betreft de beveiliging van aangewezen objecten, personen, de burgerluchtvaart en waardetransporten van de Nederlandsche Bank. Ook vallen ceremoniële diensten onder dit taakveld.</p>	<p><i>«Het handhaven van het veiligheidsniveau overeenkomstig de geldende veiligheidsconcepten, zoals deze zijn bekrachtigd door het bevoegd gezag.»</i></p>
<p>II. Handhaving vreemdelingenwet Binnen het taakveld Handhaving Vreemdelingenwet wordt Grensbewaking aan de Schengen buitengrenzen en Mobiel Toezicht Vreemdelingen aan de Schengen binnengrenzen uitgevoerd. Daarnaast maakt de ondersteuning in het kader van de asielprocedure deel uit van dit taakveld.</p>	<p><i>«Het uitvoeren van haar wettelijke taken in overeenstemming met de geldende wet- en regelgeving en binnen de met het gezag overeengekomen, of nog overeen te komen normafspraken.»</i></p>
<p>III. Politietaken Defensie Het taakveld Politietaken Defensie omvat de politietaak ten behoeve van de Krijgsmacht exclusief de civiele politiemissies in het kader van internationale crisisbeheersings-, vredesbewarende of humanitaire operaties. Deze operaties zijn terug te vinden in de defensiebrede beleidsdoelstelling «bevordering internationale rechtsorde en stabiliteit».</p>	<p><i>«Het handhaven van de openbare orde op en rondom de militaire terreinen en het handhaven van strafrechtelijke rechtsorde binnen de krijgsmacht en jegens militaire justitiabelen zowel in Nederland als in internationaal verband, alsmede het verlenen van hulp aan hen die dat behoeven.»</i></p>
<p>IV. Politietaken burgerluchtvaartterreinen Het taakveld Politietaken burgerluchtvaartterreinen beslaat de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde, de handhaving van de openbare orde en hulpverlening. De strafrechtelijke handhaving vindt plaats onder het gezag van het Openbaar Ministerie en richt zich op zowel de uitvoering van de basispolitiezorg als op de recherche.</p>	<p><i>«Het handhaven van de openbare orde en de strafrechtelijke rechtsorde op de aangewezen nationale luchthavens in overeenstemming met de met het bevoegd gezag gemaakte afspraken alsmede het verlenen van hulp aan hen die dat behoeven.»</i></p>
<p>V. Assistentieverlening samenwerking en bijstand De Koninklijke marechaussee verleent op diverse manieren bijstand en assistentie aan of werkt samen met de politie. De inzet kan bestaan uit het leveren van capaciteit op het gebied van recherche (inclusief arrestatie- en opsporingseenheden en observatieteams), persoons- en objectbeveiliging en eenheden voor de inzet bij grootschalig en bijzonder politieoptreden. Ook de samenwerking met de politie in het kader van de reguliere taakuitvoering op basis van een convenant valt binnen dit taakveld.</p>	<p><i>«Het zorgdragen voor het gereedhouden van het bijstandsreservoir alsmede het op verzoek van het bevoegd gezag leveren van personeel, eenheden en materieel voor de samenwerking, bijstand en assistentieverlening aan de politie.»</i></p>

Budgettaire gevolgen van beleid

Algemeen

De financiële middelen die aan de Koninklijke marechaussee ter beschikking staan voor het realiseren van de operationele doelstellingen, de staf van de Koninklijke marechaussee en de wachtgelden en inactiviteitsweden zijn in de volgende tabel opgenomen:

Budgettaire gevolgen van beleid beleidsartikel 04 Koninklijke marechaussee (bedragen x € 1 000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Verplichtingen	279 449	326 023	344 167	341 226	316 263	307 069	316 089
Uitgaven							
Programma-uitgaven							
Operationele taakvelden	180 946	232 992	242 597	242 571	226 960	227 271	229 527
Investerings	19 974	35 251	45 677	51 085	49 990	49 016	56 897
Totaal programma-uitgaven	200 920	268 243	288 274	293 656	276 950	276 287	286 424
Apparaatsuitgaven							
Staf Koninklijke marechaussee	86 725	43 392	46 898	48 981	46 816	47 211	48 014
Wachtgelden en inactiviteitswedden	985	753	737	749	749	749	749
Totaal apparaatsuitgaven	87 710	44 145	47 635	49 730	47 565	47 960	48 763
Totaal uitgaven	288 630	312 388	335 909	343 386	324 515	324 247	335 187
Ontvangsten							
Totaal ontvangsten	8 224	6 964	7 064	7 164	7 164	7 264	7 264

Uitgavenverdeling naar operationele doelstelling

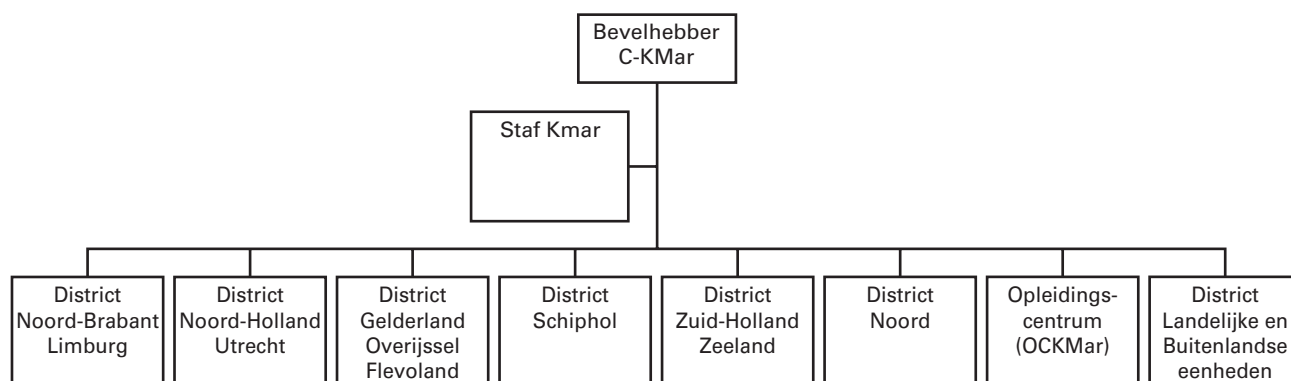
In de tabel budgettaire gevolgen van beleid zijn de uitgaven gepresenteerd van de Koninklijke marechaussee die samenhangen met de realisatie van de operationele doelstellingen. In onderstaande tabel zijn de programma-uitgaven, exclusief investeringen, extra-comptabel toegerekend aan de operationele taakvelden uit de taakveldenmatrix. De procentuele verdeling die is gehanteerd bij het toerekenen van uitgaven aan het beleidsartikel is eveneens in een tabel opgenomen. In bijlage 6 is een totaal overzicht opgenomen voor de gehele defensiebegroting inclusief een technische toelichting.

De Koninklijke marechaussee heeft de uitgaven voor het Opleidingscentrum Koninklijke marechaussee (OCKMar) separaat geraamd op het niet-beleidsartikel 60 Ondersteuning krijgsmacht.

Extra comptabele verdeling uitgaven voor 2004 in € 1 000 Koninklijke marechaussee	Operationeel eenheden (artikel 04)	Staf Kmar (artikel 04)	OCKmar (artikel 60)	Dico-eenheden (artikel 60)	Totaal
Toe te rekenen uitgaven					
Taakveld 1 Beveiliging	48 056			1 115	49 171
Taakveld 2 Handhaving vreemd. Wet	116 667			2 710	119 377
Taakveld 3 Politietaken Defensie	61 662			1 432	63 094
Taakveld 4 Politietaken burger-lucht.v.terr.	10 711			243	10 954
Taakveld 5 Ass.verlening en bijstand	5 501			121	5 562
Totaal toe te rekenen	242 597	0	0	5 621	248 218
Nog niet toe te rekenen uitgaven	0		40 217	2 468	42 685
Niet toe te rekenen uitgaven					
Investeringen		45 677			45 677
Keuring/werving/Init. opleidingen				1 580	1 580
Wachtgelden/inactiv. wedden		737			737
Apparaat		46 898			46 898
Totaal	242 597	93 312	40 217	9 669	385 796

Activiteiten

De Koninklijke marechaussee beschikt voor het realiseren van voorgaande doelstellingen over zeven districten en het opleidingscentrum die het tactische niveau van de organisatie vormen. Onder de districten ressorteren de brigades van de Koninklijke marechaussee. De staf Koninklijke marechaussee draagt, namens de Bevelhebber der Koninklijke marechaussee, zorg voor een algemeen operationeel beleidskader en vervult een sturende en coördinerende rol bij zaken die het districtsniveau te boven gaan.

Taakveld Beveiliging

Algemeen: de genoemde waarden in de kolom «Normering/streefwaarden» betreffen het in 2004 na te streven eindresultaat.

Activiteiten	Prestatie-indicatoren	Normering/streefwaarde
1. Het beveiligen van objecten, het adviseren en ondersteunen ten aanzien van het beveiligen van objecten en optreden in geval van incidenten bij het beveiligen van objecten	Onbevoegde betreding van het te beveiligen object.	Nul
2. Het beveiligen van personen en het optreden in geval van incidenten bij het beveiligen van personen.	Fysieke schendingen van de integriteit van de te beveiligen persoon.	Nul
3. Het houden van toezicht op de beveiliging van de burgerluchtvaart, waaronder «high risk» vluchten en het optreden in geval van incidenten.	Kapingen en aanslagen op vliegtuigen en luchthavens.	Nul
4. Het beveiligen van waarde-transporten van DNB	Overvallen op het waardetransport	Nul

Taakveld Handhaving Vreemdelingenwet

Activiteiten	Prestatie-indicatoren	Normering/streefwaarde
1. Het uitvoeren van de grensbewaking, waaronder het uitvoeren van persoonscontroles en het verstrekken van nooddocumenten	«Schengen» conforme controle Wachtrij op de luchthaven Schiphol	Burgerluchtvaart: 100% fysieke controle op in- en uitreis; Vrachtschepen gedifferentieerd naar doorlaatpost: 100% administratieve controle op in- en uitreis; 50% fysieke controle op inreis en 20% fysieke controle op uitreis; Ferry's: 100% fysieke controle op in- en uitreis; Cruiseschepen: 100% administratieve en fysieke controle op in- en uitreis; Claimpercentage van 80% van totaal aantal geweigerden plus asielaanvragen 95% van de passagiers bij aankomst mag maximaal tien minuten wachten voorafgaand aan de paspoortcontrole 95% van de vertrekkende of transfererende passagiers mag maximaal 6 minuten wachten voorafgaand aan de paspoortcontrole.
2. Het uitvoeren van het mobiel toezicht vreemdelingen (MTV), waaronder het houden van controles ¹	Aantal illegalen dat is aangetroffen in het grensgebied.	Geen
3. Het geven van ondersteuning bij de asielprocedure op de aanmeldingscentra (AC'a) Schiphol, Zevenaar, Rijsbergen en Ter Apel	Aantal identiteitsvaststellingen in het AC-proces.	100% identiteitscontrole
4. Het verwijderen van vreemdelingen	Aantal vreemdelingen dat Nederland is uitgezet	24 000
5. Het uitvoeren van strafrechtelijke onderzoeken mensensmokkel	Aantal middelgrote onderzoeken mensensmokkel Aantal kleine onderzoeken mensensmokkel i.h.k.v. grensbewaking Aantal kleine onderzoeken mensensmokkel i.h.k.v. MTV Aantal GOC-mensensmokkel onderzoeken	19 165 130 30

¹ Dit is nog afhankelijk van de uitkomst van een werkgroep MTV (KMar en IND)

Taakveld Politietaken Defensie

Activiteiten	Prestatie-indicatoren	Normering/streefwaarde
1. De zogenoemde beschikbaarheid en bereikbaarheidsfunctie t.b.v. noodhulp	Responstijden	In minimaal 90% van de meldingen is de APD binnen 30 minuten ter plaatse
2. Het (strafrechtelijk) handhaven van de openbare orde en de rechtsorde	1) Aantal misdrijfverbalen 2) Percentage pv «lik-op-stuk» 3) Aantal uitgevoerde middelgrote/grote rechercheonderzoeken 4) Percentage technisch sepot 5) Gemiddelde doorlooptijd tussen plegen van het feit en sluiting van het pv. 6) Gemiddelde doorlooptijd tussen het laatste verhoor en het sluiten van het pv. 7) Gemiddelde doorlooptijd tussen het sluiten van het pv. en het inzenden naar het OM	1) 1500 2) 45% 3) 9 4) 5% 5) 60 dagen 6) 30 dagen 7) 20 dagen

Taakveld Politietaken Burgerluchtvaartterreinen

Activiteiten	Prestatie-indicatoren	Normering/streefwaarde
1. De zogenoemde beschikbaarheid en bereikbaarheidsfunctie t.b.v. noodhulp	Responstijden	Schiphol: in minimaal 90% van de prio 1 meldingen in de Terminal en op Schiphol Centrum is de APD binnen 5 minuten ter plaatse (op Schiphol Oost binnen 8 minuten) In 90% van de prio 2 meldingen is de APD binnen 10 minuten ter plaatse. Overige luchthavens: In minimaal 90% van de meldingen is de Koninklijke marechaussee binnen 30 minuten ter plaatse.
2. Het (strafrechtelijk) handhaven van de openbare orde en de rechtsorde (Schiphol)	1) Aantal 100% controles op risicovluchten 2) Aantal drugskoeriers (invoer) 3) Aantal drugskoeriers (uitvoer) 4) Aantal uitgevoerde middelgrote/grote rechercheonderzoeken	1) Zodanig aantal dat de invoer van verboden goederen wordt ontmoedigd 2) Geen 3) Geen 4) Geen

Taakveld Assistentieverlening, Samenwerking en Bijstand

Activiteiten	Prestatie-indicatoren	Normering/streefwaarde
1. Het operationeel gereed stellen en inzetten van ME-eenheden, pantserwagpelotons en de BBEK	1) Inzetbaarheid van ME-eenheden 2) Inzetbaarheid van pantserwagpelotons 3) Inzetbaarheid van de bijstandseenheid	8,5 4 100%

Investeringsen

De financieel omvangrijke investeringsprojecten worden onderstaand afzonderlijk vermeld. De overige investeringen betreffen kleine projecten, bedrijfsmatige investeringen en vervangingsinvesteringen.

Project «C2000 Landelijke Roll-out Defensie»

Doelstelling	Het implementeren en invoeren van C2000 communicatie-apparatuur voor de KMar-, KM-, KL- en KLu-eenheden met taken op het gebied van de openbare orde en veiligheid. Tevens omvat het project het verzorgen van opleidingen van eindgebruikers en het inrichten van een beheersorganisatie. Tenslotte wordt een landelijke meldkamer C2000 voor de Koninklijke marechaussee ingericht.						
Projectomvang	€ 10,1 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	Oplevering						
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)	40	9 618	433				
Uitgaven (x € 1 000)	40	6 285	3 433	333			

Op basis van de resultaten uit de gehouden proef is eind 2001 akkoord gegeven voor implementatie van de Landelijke Roll-out van C2000. De Koninklijke marechaussee treedt in de Landelijke Roll-out op als Single Service Manager voor de Koninklijke marine, landmacht en luchtmacht. In 2002 is het projectplan Landelijke Roll-out vastgesteld en is aangevangen met de voorbereidende werkzaamheden. In de voortgangsrapportage juli 2003 heeft het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) gemeld dat de Landelijke Roll-out uitloopt met ongeveer 6 maanden.

Project «Nieuwbouw District Noord-Holland/Utrecht»

Doelstelling	Nieuwbouw op het terrein van de marinekazerne in Amsterdam						
Projectomvang	€ 6,8 miljoen						
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	Oplevering						
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)	990	525	5 200				
Uitgaven (x € 1 000)	13	884	1 395	3 551	909		

De huidige huisvesting van het district Koninklijke marechaussee Noord-Holland/Utrecht in de Kolonel Sixkazerne te Amsterdam moet worden verlaten. Daarvoor in de plaats wordt nieuwbouw gerealiseerd op de Marinekazerne te Amsterdam. De oplevering is vertraagd. Het definitief ontwerp wordt in 2003 afgerond. De oplevering is nu voorzien eind 2005.

Project «Veldtenue KMar (VT Blauw)»

Doelstelling							
Projectomvang		€ 8,5 miljoen					
	Realisatie 2002	Verwachting 2003	Begroting 2004	2005	2006	2007	2008
Activiteiten	Afronding						
Financiële gevolgen							
Verplichtingen (x € 1 000)		300	4 355				
Uitgaven (x € 1 000)		300	1 855	5 575	770		

Het project «VT Blauw» is gericht op het verbeteren van de veiligheid en het draagcomfort van de kleding, zodat het personeel maximaal inzetbaar wordt. Het huidige «GVT Blauw» zal vervangen worden door een nieuw kleding- en uitrustingspakket «Veldtenue Blauw». Daarnaast behoren ook het afvoeren en vernietigen van het «GVT Blauw» alsmede het innemen van het «GVT Woodland» tot de projectopdracht. De investering zal op termijn een besparing in de exploitatie opleveren.

Ontvangsten

De ontvangsten van de Koninklijke marechaussee bedragen in totaal € 7,1 miljoen en hebben betrekking op:

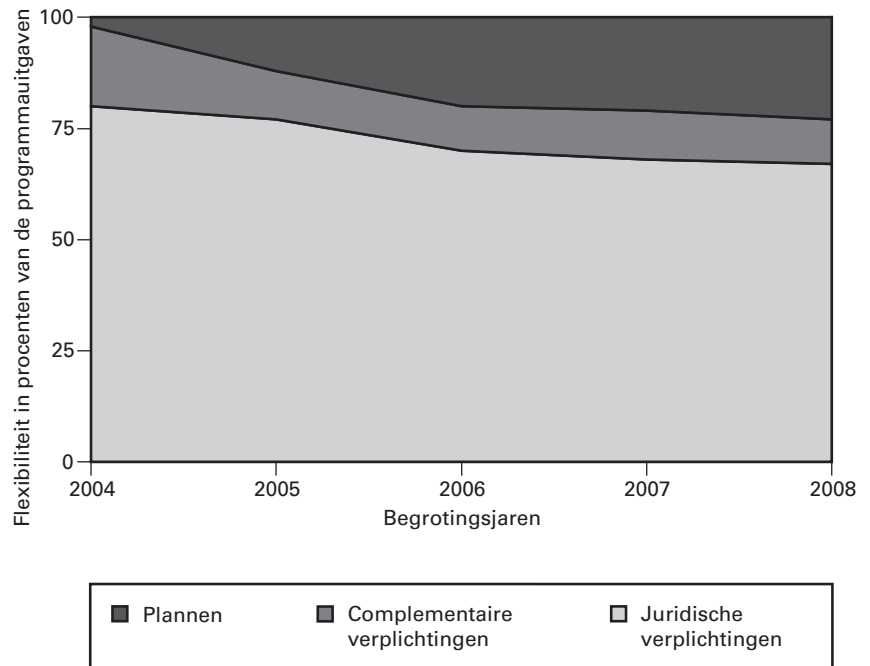
- verhaalde salaris- en ziektekosten bij ongevallen;
- inhoudingen wegens het verstrekken van kleding, voeding en huisvesting;
- verrekeningen met derden in verband met dienstverlening.

Budgetflexibiliteit

De budgetflexibiliteit van dit beleidsartikel wordt in onderstaande tabel weergegeven.

Bedragen x € 1 000										
Omschrijving		2004		2005		2006		2007		2008
Totaal geraamde kasuitgaven		335 909		343 386		324 515		324 247		335 187
Waarvan apparaatsuitgaven		47 635		49 730		47 565		47 960		48 763
Dus programma-uitgaven (incl. Invest.)		288 274		293 656		276 950		276 287		286 424
Waarvan juridisch verplicht	80%	230 096	77%	226 073	70%	193 357	68%	189 094	67%	192 121
Waarvan complementair noodzakelijk	18%	52 358	11%	31 763	10%	26 630	11%	29 854	10%	27 002
Resterende plannen	2%	5 820	12%	35 820	20%	56 963	21%	57 339	23%	67 301
Totaal	100%	288 274	100%	293 656	100%	276 950	100%	276 287	100%	286 424

Groeiparagraaf VBTB

Voor de begroting van 2005 zal de kwaliteit van de extra-comptabele staat, waarin de uitgaven van de Koninklijke marechaussee zijn toegerekend aan de doelstellingen, worden verbeterd. Het verkrijgen van een beter inzicht in de uitgaven per taakveld is daarbij van belang. Om dit te bereiken wordt onderzocht welke aanpassingen nodig zijn op het organisatorische vlak en in de geautomatiseerde ondersteuning. Ook zal worden onderzocht of het mogelijk is de vastgestelde integrale middensom te specificeren naar middensommen per taakveld. De verbeteringen voor de ondersteunende eenheid van de Koninklijke marechaussee zijn opgenomen in de groeiparagraaf van niet-beleidsartikel 60.

Beleidsartikel 09 Uitvoeren crisisbeheersingsoperaties

Algemene beleidsdoelstelling

Nederland wenst bij te dragen aan de bescherming en bevordering van de internationale rechtsorde, waaronder begrepen de bevordering van veilige en stabiele verhoudingen in de periferie van het Navo-verdragsgebied. Nederland voert daartoe een actief veiligheidsbeleid, dat zich niet beperkt tot de zorg voor de veiligheid van het eigen land en die van de bondgenoten, maar zich ook richt op breed opgezette conflictpreventie, crisisbeheersing en vredesopbouw, zowel in Europa als daarbuiten.

Nader geoperationaliseerde doelstellingen

De krijgsmacht dient in algemene zin in staat te zijn tot het leveren van een kwalitatief en technologisch hoogwaardige militaire bijdrage aan internationale operaties in alle delen van het geweldsspectrum, ook in de beginfase van een operatie. Het gaat hierbij in het bijzonder om het volgende:

- een bijdrage aan het ambitieniveau van de Navo om gelijktijdig drie grote crisisbeheersingsoperaties op legerkorpsniveau in het gehele geweldsspectrum uit te voeren. Het ambitieniveau van de Europese Unie – het vermogen om binnen zestig dagen een troepenmacht van 50 000 tot 60 000 militairen te kunnen ontplooien – is hierbij inbegrepen. In verband hiermee moet de krijgsmacht als geheel tevens een bijdrage kunnen leveren aan de *NATO Response Force*;
- deelneming voor maximaal een jaar aan een operatie in het hogere deel van het geweldsspectrum met één op de missie toegesneden brigade (taakgroep) van landstrijdkrachten, twee squadrons met elk achttien jachtvliegtuigen, een maritieme taakgroep met maximaal vijf fregatten of een combinatie hiervan. In de praktijk zullen de Nederlandse bijdragen afhankelijk van de missie en van de bijdragen van andere landen moeten worden samengesteld. Bij deelneming aan een vredesafdwingende operatie kan het noodzakelijk zijn ook eenheden in te zetten die in het kader van vredesoperaties elders zijn ontplooid;
- deelneming aan maximaal drie operaties in het lagere deel van het geweldsspectrum met bijdragen van bataljonsgrootte of, bij zee- en luchtoperaties, equivalenten daarvan;
- het optreden als «lead nation» op het niveau van een brigade – of, bij zee- en luchtoperaties, het equivalent daarvan – en, samen met andere landen, op legerkorpsniveau.

Voor de uitvoering van deze doelstellingen put Defensie uit de beschikbare eenheden van de krijgsmachtdelen. De voor inzet gereede militaire eenheden voldoen aan de kwalitatieve criteria die bij crisisbeheersingsoperaties zijn gesteld. De belangrijkste criteria die aan gereedstelling van de operationele eenheden worden gesteld, zijn:

- het kunnen optreden onder uiteenlopende geografische en klimatologische omstandigheden;
- het tijdig kunnen optreden met de juiste middelen, inclusief logistieke ondersteuning tijdens ontplooiing en inzet;
- het kunnen optreden met andere krijgsmachtdelen (joint) en andere krijgsmachten (combined).

Hierna wordt ingegaan op doelstellingen van lopende operaties in 2003 waarvan de uitgaven ook deels worden gerealiseerd in 2004.

De doelstellingen van de missies en daaraan gerelateerde activiteiten

Inleiding

De missies die opereren onder de VN-vlag, worden gefinancierd uit de contributiebijdragen van de landen die zich hebben aangesloten bij de VN. De Nederlandse bijdrage is 1,74% van de geraamde uitgaven van de door de VN-geleide missies. Daar tegenover staan voor Nederland ontvangsten voor haar bijdrage in VN-operaties.

Stabilisation Force (SFOR)

De hoofdtaak voor het Nederlandse gemechaniseerde bataljon in de Multinational Brigade North West (MNB NW) is het afschrikken van de voormalig strijdende partijen om vijandelijkheden te hervatten. Het bataljon geeft met name door presentiepatrouilles invulling aan deze taak. Hierdoor ontstaat een veilige omgeving waardoor andere organen van de internationale gemeenschap ongestoord hun (opbouw)activiteiten kunnen ontplooiën.

Met financiële steun van Ontwikkelingssamenwerking kan het bataljon lokaal kleinschalige hulpverleningsprojecten uitvoeren. Daarmee wordt niet alleen de lokale bevolking geholpen maar ook de acceptatie van het bataljon in de Bosnische samenleving versterkt.

De eerste rotatie SFOR in 2004 bestaat nog uit ongeveer 1 100 militairen. Zij zijn onderverdeeld in een gemechaniseerd bataljon, een National Support Element (NSE), een verbindingsondersteuningscompagnie, een helikopterdetachement en medewerkers voor het hoofdkwartier van SFOR in Sarajevo en het hoofdkwartier van de Multinational Brigade North West (voorheen Division South West) in Banja Luka.

De toekomstige herstructurering van SFOR gaat in de richting van het uitoefenen van een waarnemingsfunctie in combinatie met een «quick reaction force», hetgeen een personele reductie tot gevolg heeft. In de plannen wordt voorshands rekening gehouden met een gefaseerde afbouw tot ongeveer 650 militairen in 2005. De besprekingen met onder meer de Engelsen en de Canadezen lopen nog. Ook moet de politiek haar instemming geven over de uitkomsten van de besprekingen en het uiteindelijke voorstel tot het herzien van de Nederlandse bijdrage in SFOR voor 2004 en verdere jaren.

Er is een helikopterdetachement operationeel op de basis Bugojno in Bosnië-Herzegovina. Deze helikopters zijn ter beschikking gesteld van Commandant MND (NW) voor het uitvoeren van vluchten ten behoeve van het bij medische noodgevallen in te zetten Immediate Response Team (IRT). Het detachement bestaat uit twee Cougars, waarvan er één gestationeerd is op Bugojno en één bij het Multinationaal hospitaal in Sipovo. In Nederland staan nog twee helikopters op 96 uur «Notice to Move».

KFOR

Bij het internationale hoofdkwartier van KFOR in Pristina worden militairen uit de Navo-staven geplaatst. Gemiddeld zijn er vanuit deze internationale staven in het hoofdkwartier KFOR vijf Nederlandse militairen gedetacheerd. De KFOR-missie wordt uitgevoerd door de Navo en is belast met de militaire aspecten uit VN-veiligheidsraadresolutie 1244.

International Security Assistance Force (ISAF)/ HQ ISAF lead Nation

Vanaf 21 januari 2002 tot 11 augustus 2003 heeft Nederland deelgenomen aan de International Security Assistance Force in Afghanistan op basis van de VN-Veiligheidsraadsresolutie 1386. Volgens deze resolutie dient de veiligheidsmacht de Afghanen te assisteren bij handhaving van de veiligheid in Kabul. De verantwoordelijkheid voor de handhaving van orde en gezag in het gehele land wordt bij de Afghaanse autoriteiten zelf gelegd.

Op 10 februari 2003 hebben Nederland en Duitsland gezamenlijk van Turkije het Lead Nationschap in ISAF overgenomen met het Duits-Nederlandse snel inzetbare hoofdkwartier uit Münster. Op 11 augustus is het Lead Nationschap door de Navo overgenomen. De ISAF-militairen in Kabul voerden taken uit ter ondersteuning van de Afghaanse autoriteiten in het handhaven van de veiligheid in Kabul en directe omgeving. Daarnaast werden ook CIMIC-activiteiten ontplooid voor de Afghaanse bevolking. Het uit het operatiegebied teruggekeerd materiaal wordt, voor zover nodig, hersteld op het niveau van voor de uitzending. De herstelkosten worden deels voorzien in 2004.

SFIR Stabilisatiemacht Irak

Door het ondersteunen van het Verenigd Koninkrijk met een contingent van bataljonsgrootte, wil Nederland een constructieve en substantiële bijdrage leveren aan de stabilisatie en veiligheid van Irak teneinde een wederopbouw van het land mogelijk te maken en de randvoorwaarden te creëren voor de overgang naar een representatieve regering van Irak. De ondersteuning voor deze operatie wordt geleverd vanuit alle krijgsmachtdelen. De Koninklijke marine levert een mariniersbataljon en een Field Dressing Station. De logistiek en genisten worden door de Koninklijke landmacht geleverd. De Koninklijke luchtmacht zet Chinooks in met het daarbij behorend personeel, verder ondersteunt zij, zo mogelijk, het luchttransport. Daarnaast levert ook de Koninklijke marechaussee personele ondersteuning. De operationele status is per 1 augustus 2003 ingegaan voor in beginsel een periode van 6 maanden. Van de met deze operatie samenhangende uitgaven vindt de realisatie voornamelijk plaats in 2003 met overlopende kosten in 2004, voor onder meer terugtransport.

European Union Police Mission (EUPM)

Het doel van de EUPM is het coachen van het midden- en hogere Bosnische politiekader in het uitoefenen van politietaken naar Europees model. De EUPM heeft geen executieve taken en verricht haar taken ongewapend. EUPM werkt samen met internationale organisaties die zich in Bosnië-Herzegovina inzetten voor de totstandkoming van een rechtstatelijke («rule of law») cultuur en voor de oprichting van een moderne civiele administratie. De Nederlandse bijdrage bestaat uit 20 militairen van de Koninklijke marechaussee en 8 civiele politieagenten. Nederland heeft zich in beginsel gecommitteerd tot één jaar. De missie zelf loopt tot eind 2005. De functionarissen van de Koninklijke marechaussee worden te werk gesteld op het gebied van interne EUPM-opleidingen, als liaison-officers in relatie met SFOR en bij diverse toezichthoudende eenheden van justitiële- en uniformdiensten van de lokale politieorganisaties in de verschillende kantons. Er moet rekening worden gehouden met verlenging van de Nederlandse bijdrage met nog eens zes maanden.

OVERIGE OPERATIES

Bosnia Kosovo Air Component (BKAC)

Nederland neemt deel aan de «Bosnia Kosovo Air Component» (BKAC), de missie van de Navo-luchtmacht ter ondersteuning van de militaire grondoperaties in de Balkan. De Nederlandse bijdrage daaraan bestaat uit vier F-16 jachtvliegtuigen en één KDC-10 op een «Notice To Employ» (NTE) van 20 dagen alsmede één F-60 op een «Notice To Move» (NTM) van 24 uur. Deze vluchten vinden plaats in het kader van VN-veiligheidsresolutie 1244 (Joint Defence of Kosovo and KFOR Forces) en moeten de naleving op het bestand inzake Kosovo monitoren.

Bosnië Herzegovina Mine Action Centre (BHMAC)

Het «Bosnië-Herzegovina Mine Action Centre» (BHMAC) coördineert en inventariseert de informatie over en de ruiming van de talrijke, na de oorlog in Bosnië-Herzegovina achtergebleven mijnen en ongesprongen explosieven. Nederland draagt momenteel met één officier als militair adviseur bij aan de staf van BHMAC.

European Union Monitoring Mission (EUMM)

De EUMM (voorheen ECMM) is sinds 1991 belast met het toezicht («monitoring») op de militaire, politieke, humanitaire en economische ontwikkelingen in de voormalige Republiek Joegoslavië. Daarover wordt gerapporteerd aan de lidstaten van de Europese Unie (EU). Ongeveer 150 personen uit veertien EU-lidstaten en vier OVSE-staten, die geen lid zijn van de EU, zijn werkzaam in deze missie. Het hoofdkwartier van de EUMM bevindt zich in Sarajevo en staat boven zogenaamde regionale centra, die elk één of meer coördinatiecentra aansturen. De waarnemers ressorteren onder een coördinatiecentrum en werken onder meer in Albanië, Kroatië, Bosnië-Herzegovina, Kosovo en Macedonië. Er nemen thans vijf Nederlanders aan deze monitormissie deel: drie militairen en twee ambtenaren van het ministerie van Buitenlandse Zaken.

OVSE Macedonië

Op 22 maart 2001 heeft de «Permanent Council» van de OVSE met het besluit nr. 405 toestemming gegeven om de «OSCE Spillover Monitor Mission to Macedonia» te starten. De missie heeft tot doel het monitoren van de ontwikkelingen langs de grens tussen Macedonië en Servië (Kosovo) en de ontwikkelingen in andere gebieden die risico lopen betrokken te raken bij het conflict in voormalig Joegoslavië (Kosovo). Dit wordt bewerkstelligd door het bewaken van de territoriale integriteit van Macedonië, het ondersteunen en uitbouwen van stabiliteit, vrede en veiligheid en het voorkomen van mogelijke conflicten in de regio. Onderdeel van de «Spillover Monitor Mission» is de «OSCE Police Development Unit» (PDU). Doel van de PDU is het trainen van 1 000 nieuwe politieagenten. Deze groep is multinational samengesteld. In eerste aanleg loopt het mandaat tot december 2003. Nederland neemt deel met één kolonel van de Koninklijke marechaussee. De taak van deze functionaris behelst het aansturen van de Field Training Coördinatoren en de Community Police Liaison Officers. Tevens is hij op voornoemde deelgebieden verantwoordelijk voor de contacten met de verschillende internationale organisaties en de Macedonische autoriteiten.

OVSE-missie in Moldavië

Sinds 1993 is er een OVSE-missie in Moldavië. De achtergrond van deze missie is het consolideren van de onafhankelijkheid en de soevereiniteit van Moldavië. Belangrijk aandachtspunt daarbij is de speciale status van

Transdnjestrië. Het mandaat van de missie is het helpen bij de totstandkoming van een geheel politiek kader voor dialoog en onderhandelingen. Daarbij wordt onder andere toezicht gehouden op de terugtrekking van het 14e Russische leger uit Moldavië. Nederland levert sinds mei 1993 één militaire waarnemer aan deze missie.

United Nations Truce Supervision (UNTSO)

Sinds de Israëlische onafhankelijkheidsoorlog in 1948 ziet UNTSO toe op het handhaven van de bestandslijnen tussen Israël en zijn buurstaten. In die rol zag UNTSO onder andere toe op de Algemene Wapenstilstand Overeenkomst uit 1949 en observeert de missie sinds 1967 het staakt-het-vuren in het gebied rond het Suez-kanaal en op de Golanhoogte. In de huidige situatie werkt UNTSO samen met UNDOF op de Golanhoogte in de Israëlisch-Syrische sector en met UNIFIL in de Israëlisch-Libanese sector. Nederland neemt aan UNTSO deel vanaf 1956.

Voorziening Crisisbeheersingsoperaties

Daar een Nederlandse militaire bijdrage aan een crisisbeheersingsoperatie op voorhand niet is te voorzien, wordt in de begroting slechts rekening gehouden met de lopende operaties en verplichtingen. Om die reden wordt slechts rekening gehouden met de Navo-contributies, PSO, SFOR, SFIR en naijlende uitgaven (onder andere herstel van materiaal) van de lopende operaties.

Activiteiten

MISSIE	Periode	Bijdrage	Meeteenheid	Realisatie 2002	Vermoedelijke uitkomsten 2003	Raming 2004
SFOR	Vanaf 1995	Gemiddelde bezetting	Aantal personeel	1 360	1 035	800
		Transporthelikopters	Vliegunen	918	540	540
KFOR/Kosovo		Gemiddelde bezetting	Aantal personeel	7	5	5
Enduring Freedom	Dec 01-sept 03	Totale cumulatieve inzet	Aantal personeel	483	407	
	T/m juni 2003	Fregat (1)	Vaardagen	649	137	–
			Aantal personeel		155	
	T/m april 2003	Onderzeeboot (1)	Vaardagen	229	93	–
			Aantal personeel		55	
	T/m juni 2003	Maritieme helikopters (2)	Vliegunen	862	480	–
			Aantal personeel		6	
	T/m juni 2003	MPA (Orion)	Vliegunen	1 407	650	–
			Aantal personeel		17	
	T/m sept 2003	Transportvliegtuigen (KDC 10/C-130/ Gulfstream IV en F50 /F60)	Vliegunen	1 449	1 000	–
	T/m sept 2003	Jachtvliegtuigen F-16 (6)	Vliegunen	1 363	3 500	–
			Aantal personeel		174	
ISAF	Jan 02-aug 03	Gemiddelde bezetting	Aantal personeel	240	240	–
ISAF HQ	Feb 03-aug 03	Gemiddelde bezetting	Aantal personeel	0	372	–
	T/m aug 03	Transportvliegtuigen (KDC10/C130/F60)	Vliegunen	529	500	–
Stabilisatiemacht IRAK	10 juli-31 dec 03	Transporthelikopters	Vliegunen		1 100	1 100
		Gemiddelde bezetting	Aantal personeel		500	100
Display Deterrence BKAC	Feb 03- 16 apr 2003	Gemiddelde bezetting	Aantal personeel	0	362	–
		Gemiddelde bezetting HQ	Aantal personeel	8	2	–
		MPA (Orion)	Vliegunen	245	100	–
FEDMAC	Vanaf juni 1998	Gemiddelde bezetting	Aantal personeel	1	1	1
EUMM	Vanaf 1996	Gemiddelde bezetting	Aantal personeel	3	3	3

MISSIE	Periode	Bijdrage	Meeteenheid	Realisatie 2002	Vermoede-lijke uitkomsten 2003	Raming 2004
EUPM	1 jan-03 tot eind 2005	Gemiddelde bezetting	Aantal personeel	1	21	20
OVSE Macedonië	Okt 2001- dec 2003	Gemiddelde bezetting	Aantal personeel	1	1	-
OVSE-Moldavië	Vanaf 1993	Gemiddelde bezetting	Aantal personeel	1	1	1
UNTSO	Vanaf 1956	Gemiddelde bezetting	Aantal personeel	12	12	12

Budgettaire gevolgen van beleid

De financiële middelen die thans planmatig voor Crisisbeheersingsoperaties ter beschikking staan voor het realiseren van de operationele doelstellingen, zijn in onderstaande tabel opgenomen.

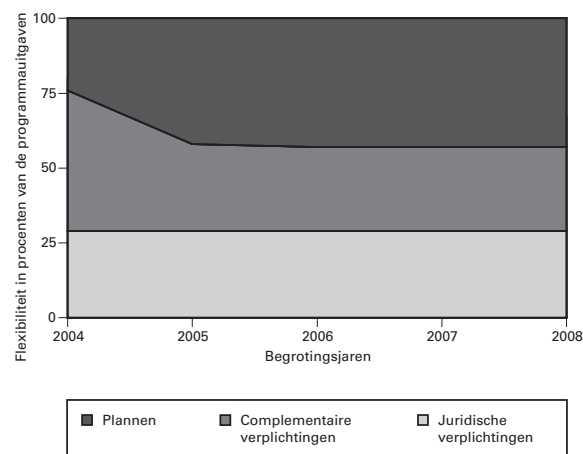
Budgettaire gevolgen van beleid beleidsartikel 09 Uitvoeren crisisbeheersingsoperaties (bedragen x € 1 000)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Verplichtingen	172 655	251 288	178 401	178 401	178 401	178 401	178 401
Uitgaven							
VN-contributies	44 630	45 000	49 500	49 500	49 500	49 500	49 500
SFOR	70 106	55 300	53 000	47 000	47 000	47 000	47 000
KFOR	1 043						
Enduring Freedom	27 753	28 500					
ISAF/HQ ISAF	14 264	36 100	6 000				
Stabilisatiemacht Irak		47 700	16 500				
UNFICYP	53						
Task Force Fox	8 705	1 350					
Display Deterrence		7 000					
EUPM		2 000	2 000	2 000			
UNMEE	2 433						
NAVO PSO/ EU operatie	1 984	3 200	2 900	1 900	1 900	1 900	1 900
Overige operaties	1 684	5 400	5 900	3 700	3 700	3 700	3 700
Restant Voorziening crisisbeheersingsoperaties		19 738	42 601	74 301	76 301	76 301	76 301
Totaal uitgaven	172 655	251 288	178 401	178 401	178 401	178 401	178 401
Ontvangsten							
Totaal ontvangsten	8 611	1 407	1 407	1 407	1 407	1 407	1 407

Budgetflexibiliteit

De budgetflexibiliteit wordt in onderstaande tabel weergegeven.

Bedragen x € 1 000										
Omschrijving	2004		2005		2006		2007		2008	
Totaal geraamde kasuitgaven	178 401		178 401		178 401		178 401		178 401	
Waarvan juridisch verplicht	29%	52 400	29%	51 400	29%	51 400	29%	51 400	29%	51 400
Waarvan complementair noodzakelijk	47%	83 400	30%	52 700	28%	50 700	28%	50 700	28%	50 700
Resterende plannen	24%	42 601	41%	74 301	43%	76 301	43%	76 301	43%	76 301
Totaal	100%	178 401	100%	178 401	100%	178 401	100%	178 401	100%	178 401

Budgetflexibiliteit

Veronderstellingen

- Onder de activiteiten van dit beleidsartikel worden de door het Kabinet goedgekeurde crisisbeheersingsoperaties opgenomen.
- De internationale veiligheidssituatie blijft onvoorspelbaar. Omdat de Nederlandse deelname aan crisisbeheersingsoperaties niet exact gepland kan worden, bevat dit beleidsartikel een initiële voorziening voor de financiering van toekomstige crisisbeheersingsoperaties.
- De omvang van SFOR bedraagt in 2003 ongeveer 1 100 vte'n. Na 2003 wordt rekening gehouden met een gefaseerde reductie. De gemiddelde bezetting in 2004 zal uitkomen op 800 vte'n. Ultimo 2005 zal de bezetting zijn teruggebracht naar 650 vte'n.
- De geplande uitgaven in 2004 voor SFIR hebben met name betrekking op het retourneren van materieel en personeel en herstelwerkzaamheden op materieel.

Beleidsartikel 10 Civiele Taken

Algemene beleidsdoelstelling

Naast de taken die de krijgsmacht uitvoert in het kader van de internationale veiligheid worden militairen en in voorkomend geval militair materieel – op verzoek en onder gezag van civiele autoriteiten – in toenemende mate ingezet om bij te dragen aan de handhaving van de nationale openbare orde en veiligheid, bijstand te leveren bij (dreigende) calamiteiten en zware ongevallen en steunverlening in het kader van het algemene belang.

Doel is het in nauw overleg en onder gezag van civiele autoriteiten leveren van een bijdrage aan de handhaving van de nationale rechtsorde en veiligheid alsmede het verlenen van steun ten behoeve van het algemeen belang.

Met de bestaande capaciteit wordt door Defensie een aantal niet-specifieke defensietaken uitgevoerd. Voor de civiele taken worden op dit artikel de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten geraamd. Het betreft hier uitgaven voor de inzet van defensiemiddelen in het kader van de Kustwacht voor de Nederlandse Antillen en Aruba (KWNA&A), uitgaven voor de Kustwacht Nederland (KWNE), de explosievenopruiming (EOD) en de hulp aan civiele overheden.

Nader geoperationaliseerde doelstellingen

Kustwacht voor de Nederlandse Antillen en Aruba

Doelstellingen van de KWNA&A zijn de bescherming tegen aantasting van de rechtsorde en de daaruit voortvloeiende gevaren en bedreigingen van de veiligheid en van de persoonlijke levenssfeer alsmede de steunverlening aan de gemeenschap en leden der gemeenschap bij (dreigende) noodsituaties die het gevolg zijn van ongevallen en rampen.

Kustwacht Nederland

Doelstellingen van de KWNE zijn de bescherming tegen de aantasting van de rechtsorde en de daaruit voortvloeiende gevaren en bedreigingen van de veiligheid en van de persoonlijke levenssfeer alsmede de steunverlening op zee-, kust- en aangewezen binnenwateren bij (dreigende) noodsituaties die het gevolg zijn van ongevallen en rampen.

Explosievenopruiming

Doelstelling van de explosievenopruimingsdiensten van Defensie is het voorzien in de capaciteit voor het opsporen, identificeren en ruimen van explosieven. Het betreft conventionele explosieven, vermoede explosieven en geïmproviseerde explosieven in Nederland, zowel op land als in het water en op zee.

Deze capaciteit kan ook overal elders ter wereld ingezet worden in het kader van een bondgenootschap, verdragsorganisatie of een bilaterale overeenkomst. Het eerstvolgende evaluatieonderzoek van deze doelstelling vindt plaats in 2004.

Hulp aan civiele overheden

Doel is in het geval van een ramp of een zwaar ongeval als vangnet op te treden indien de civiele hulpverlening moet worden afgelost of aangevuld of indien bijzondere defensie-expertise nodig is die niet civiel voorhanden is.

Budgettaire gevolgen van beleid

De financiële middelen die onder dit beleidsartikel ter beschikking staan voor de realisatie van de nader geoperationaliseerde doelstellingen, zijn in de volgende tabel opgenomen.

Budgettaire gevolgen van beleid beleidsartikel 10 Civiele taken (x € 1 000)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Verplichtingen	35 894	28 736	19 575	19 658	19 541	19 538	19 538
Uitgaven							
Kustwacht voor de Nederlandse Antillen en Aruba	22 647	11 479	6 472	6 472	6 472	6 472	6 472
Kustwacht Nederland	4 945	6 844	4 730	4 777	4 668	4 668	4 668
Explosievenopruiming	7 047	10 439	8 393	8 431	8 421	8 418	8 418
Hulp aan civiele overheden	1 362	272					
Totaal uitgaven	36 001	29 034	19 595	19 680	19 561	19 558	19 558
Ontvangsten							
Totaal ontvangsten	7 959	1 072	1 072	1 072	1 072	1 072	1 072

Voor de KWNA&A en de KWNEED is raming van de integrale uitgaven slechts ten dele mogelijk, als gevolg van de verstrengeling met de uitgaven van de Koninklijke marine. De uitgaven voor de inzet van eenheden van de Koninklijke marine zijn geraamd op basis van de tarieven (op additionele grondslag). Van de overige middelen zijn de uitgaven geraamd die éénduidig (en meetbaar) naar gebruik zijn toe te rekenen. Met ingang van 2003 worden nog slechts de directe uitgaven gemaakt voor inzet van personeel en materieel van de Koninklijke marine ten behoeve van de KWNA&A ten laste van dit artikel geraamd. De uitgaven voor de KWNA&A die niet toe te rekenen zijn aan de inzet van defensiemiddelen worden begroot en verantwoord in de begroting van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Ook bij de explosievenopruiming doet zich verstrengeling van deze diensten met het apparaat van de diverse krijgsmachtdelen voor. Deze diensten voeren tevens militaire taken uit. Hierbij zijn alle uitgaven van bij de EOD'n geplaatst personeel opgenomen, maar zijn de overige kosten voornamelijk beperkt tot de direct toerekenbare uitgaven.

Voor hulp aan civiele overheden worden, ten gevolge van het onvoorspelbare karakter van de hulp, geen uitgaven geraamd. In voorkomende gevallen zullen slechts de additionele uitgaven ten laste van dit artikel-onderdeel worden gebracht.

Activiteiten

Kustwacht voor de Nederlandse Antillen en Aruba (KWNA&A)

De Kustwacht voor de Nederlandse Antillen en Aruba is een civiele organisatie, waarvan de minister van Defensie beheerder is. De Kustwachtcommissie waarin de drie landen van het Koninkrijk vertegenwoordigd zijn, bereidt het beleid voor de Kustwacht voor. De Koninkrijksministerraad stelt de beleidsdocumenten vervolgens vast. De Commandant der Zeemacht in het Caribisch gebied (CZMCARIB) voert als Commandant Kustwacht (CKW) dienstverlenende, toezichthoudende en opsporingstaken uit.

De Kustwacht neemt in het kader van de internationale en regionale maritieme samenwerking deel aan internationale drugsbestrijdingsoperaties.

De KWNA&A voert de onderstaande activiteiten uit:

Toezichthoudende en opsporingstaken:

- algemene politietaken, waaronder het uitvoeren van (internationale) drugsbestrijdingsoperaties;
- grensbewaking;
- douanetoezicht in samenwerking met de douanediens en politiekorpsen (vreemdelingendiensten) van de Nederlandse Antillen en Aruba;
- toezicht op milieu en visserij;
- toezicht op de scheepvaart, waaronder het verkeer en de uitrusting van schepen.

Dienstverlenende taken:

- hulpverlening en rampenbestrijding waaronder ook het uitvoeren van «Search and Rescue» (SAR) acties al dan niet in samenwerking met particuliere, binnenlandse en/of buitenlandse organisaties;
- afwikkeling van nood-, spoed- en veiligheidsverkeer.

De dienstverlenende taken, met name SAR, krijgen uiteraard de hoogste prioriteit indien deze zich feitelijk voordoen. Een indicatie van de omvang van de activiteiten wordt verkregen aan de hand van de cijfers over de voorgaande jaren:

Omschrijving	Meeteenheid	Realisatie 2001	Realisatie 2002
In beslag genomen drugs	In kilo's	4 645	7 989
Bijdrage aan onderzoeken	Aantal	40	79
Assistentie schepen	Aantal	60	54
Gered of in veiligheid gebracht	Personen	243	271
Controle scheepvaart	Processen verbaal	54	36
Milieuverontreiniging	Processen verbaal	9	6
Illegale visserij	Processen verbaal	17	29
Illegale immigratie	Processen verbaal	101	74

Voor de taken stelt de Koninklijke marine, naast functionarissen voor onder meer de bezetting van het Kustwachtcentrum de volgende vaardagen en vliegen ter beschikking.

Prestatiegegevens KWNA&A	Aantal	Meeteenheid	Realisatie 2002	Vermoedelijke uitkomst 2003	Raming 2004
Fregat	1	Vaardagen	78	92	92
Maritieme helikopter	1	Vlieguren	264	390	390
Maritieme patrouillevliegtuigen	3	Vlieguren	1 866	1 900	-
AS355 helikopter	1	Vlieguren	500	500	500

Kustwacht Nederland (KWNE)

De KWNE is een samenwerkingsorganisatie van zes departementen (de ministeries van Verkeer en Waterstaat, Defensie, Justitie, Financiën, Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties). De operationele leiding is in handen van de Koninklijke marine. Voor de uitvoering van deze taken worden door de participerende diensten varende en vliegende eenheden ter beschikking gesteld. De Kustwacht beschikt over een kustwachtcentrum in Den Helder. Dit centrum heeft een 24-uurs bezetting en fungeert als centraal meld-, informatie- en coördinatiecentrum. Het is tevens het Nationale Maritieme- en Aëronautische Redding Coördinatie Centrum (RCC).

De beleidsmatige aansturing voor de uitvoering van deze taken geschiedt door het ministerie van Verkeer en Waterstaat ten aanzien van verkeers-taken en door het ministerie van Justitie ten aanzien van handhavingstaken.

De KWNE voert de volgende activiteiten uit:

Toezichthoudende en opsporingstaken:

- controle op vangstbeperkende en technische maatregelen die van toepassing zijn op de zeevisserij;
- controle op de naleving van scheepvaartverkeersvoorschriften;
- toezicht op de uitrusting van schepen;
- handhaving van milieuvoorschriften;
- controle op de door-, uit- en invoer van goederen;
- weren van ongewenste vreemdelingen.

Dienstverlenende taken:

- permanent af luisteren en afwikkelen van nood-, spoed- en veiligheidsverkeer;
- coördinatie en uitvoering van hulpverlenings- en reddingsacties, al dan niet in samenwerking met de Koninklijke marine en andere particuliere c.q. buitenlandse organisaties;
- bij voorkomende noodzaak zorgdragen voor scheepvaart- en verkeersbegeleidende maatregelen;
- verlenen van hulp.

Een indicatie van de omvang van de activiteiten kan worden verkregen aan de hand van de cijfers over de voorgaande jaren:

Omschrijving	Realisatie 2001	Realisatie 2002
Aantal opgevolgde alarmeringen	ca. 3 100	3 046
Aantal maritieme reddingsacties	1 348	1 411
Aantal aëronautische reddingsacties	41	73

Voor het uitvoeren van de taken van de KWNEED stelt de Koninklijke marine, naast functionarissen voor onder meer de bezetting van het Kustwachtcentrum, de volgende aantallen vaardagen en vliegreuren ter beschikking.

Prestatiegegevens KWNEED	Meeteenheid	Realisatie 2002	Vermoedelijke uitkomst 2003	Raming 2004
Mijnenbestrijdingsvaartuigen	Vaardagen	80	140	140
Maritieme helikopters	Vliegreuren	122	230	230
Maritieme patrouillevliegtuigen	Vliegreuren	322	550	–

Voor de uitoefening van de taken beschikt de KWNEED voorts over een bergingsvaartuig, een patrouillevliegtuig, surveillancevaartuigen, betonningsvaartuigen en een oliebestrijdingsvaartuig. Deze eenheden worden voor de kustwachttaken beschikbaar gesteld door de betrokken diensten van de betreffende ministeries. De financiering hiervan wordt bij de diensten van die ministeries geraamd en verantwoord.

Explosievenopruiming

De verantwoordelijkheid voor de openbare orde en veiligheid in Nederland ligt bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties; het in dat kader opsporen en ruimen van explosieven uit de Tweede Wereldoorlog (conventionele explosieven) is in beginsel een gemeentelijke aangelegenheid. Het opsporen en ruimen van geïmproviseerde explosieven alsmede het preventief onderzoek van locaties is in eerste instantie een verantwoordelijkheid van de politie en het ministerie van Justitie.

Indien en voor zover de taken die uit de nader geoperationaliseerde doelstelling voortvloeien, worden verricht in opdracht van militaire autoriteiten, vallen deze onder de militaire taakuitoefening. Voor zover civiele autoriteiten de opdrachtgever zijn, vallen zij onder de civiele taakuitoefening.

Het opsporen van conventionele explosieven kan geschieden door zowel civiele bedrijven als door de overheid. Het ruimen van explosieven is voorbehouden aan de rijksoverheid. Defensie voert deze permanente bijstandstaak uit. Het opsporen, de daaraan voorafgaande verkennende zoekacties en het ruimen van explosieven wordt binnen Defensie verricht door de Duik- en Demontegroep Koninklijke marine (DDG-KM), het Explosievenopruimingscommando Koninklijke landmacht (EOCKL) en de Explosievenopruimingsdienst Koninklijke luchtmacht (EOD-KLu). Elk van

deze diensten bestrijkt een specifieke regio van Nederland. Voorts is alles onder water en op zee de verantwoordelijkheid van de DDG-KM en zorgt het EOCKL voor de algehele coördinatie van de ruimingen in Nederland. Het kustwachtcentrum Nederland draagt zorg voor de coördinatie op zee.

De explosievenopruimingsdiensten verrichten civiele werkzaamheden in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, van het ministerie van Justitie of van gemeenten. Het betreft de eerste verkennende zoekactie alsmede het opsporen en/of ruimen van conventionele of geïmproviseerde explosieven. Voorts wordt preventief onderzoek verricht van locaties. Voor noodgevallen zijn permanent ruimingsploegen op afroep beschikbaar. In 2003 is een *joint* EOD-kenniscentrum opgericht.

Een indicatie van de omvang van de activiteiten kan worden verkregen aan de hand van de cijfers over de voorgaande jaren:

Omschrijving activiteiten	Realisatie 2001	Realisatie 2002
Ruimingen	2 424	2 436
Zoekacties/opsporingen	63	71
Justitiële bijstand	150	125

Naast genoemde civiele taken wordt bij vrijwel alle uitzendingen van eenheden van de krijgsmacht naar gebieden van crises en oorlogsdreiging een beroep gedaan op personeel van de DDG-KM, het EOCKL en de EODKLu. De opdrachten aan deze diensten zijn zowel militair als civiel. Ze variëren van het steunen van Navo-bataljons bij het ruimen van aange troffen explosieven tot het opzetten van «mijnscholen» voor de opleiding van (buitenlandse) lokale ruimploegen.

Ontvangsten

Kustwacht Nederland

Ten behoeve van derden in Nederland worden op aanvraag navigatieberichten doorgegeven. Deze worden in rekening gebracht. Tevens worden op structurele basis navigatieberichten aan het Duitse ministerie van Defensie verstrekt. De raming van de ontvangsten bedraagt in 2004 € 0,2 miljoen.

Explosievenopruiming

De mate waarin en de manier waarop de verrekening van de uitgaven van civiele opdrachten plaatsvindt is afhankelijk van de soort dienst. Voor het opsporen van conventionele explosieven wordt de integrale kostprijs in rekening gebracht. Voor 2004 wordt hiervoor een ontvangst van € 0,9 miljoen geraamd. Voor het ruimen van die explosieven worden geen kosten in rekening gebracht.

Beleidsartikel 11 Internationale Samenwerking

Algemene beleidsdoelstelling

De internationale samenwerking draagt bij aan de verwezenlijking van de doelstellingen van het Nederlandse veiligheids- en defensiebeleid. Het belang ervan is verder toegenomen in het licht van de in EU- en Navo-verband voorgenomen versterking van de Europese crisisbeheersingscapaciteiten. Die versterking – een van de speerpunten uit de beleidsagenda – is nodig om de effectiviteit en de doelmatigheid van de Europese defensie-inspanningen te vergroten. Het doel is dat:

- de schaarse middelen van Defensie zo optimaal mogelijk worden aangewend, waarbij prioriteit wordt gelegd bij het versterken van Europese militaire capaciteiten die de tekortkomingen, zoals geïdentificeerd in de «Helsinki Headline Goals» (HLG) en het «Prague Capabilities Commitment» (PCC), kunnen opheffen;
- de effectiviteit van de Europese defensie-inspanningen verbetert, door versterking van de samenwerking en coördinatie tussen de partners van de EU en Navo (tevens voorkomen van duplicatie van HLG en PCC activiteiten – benutten complementariteit en synergie);
- meer doelmatigheid wordt verkregen door het verder uitwerken van de modulegedachte, het intensiveren van de bi- of multilaterale samenwerking bij de verwerving van militaire capaciteiten, concentreren op «pooling of forces» en taakspecialisatie, waarbij een proportionele inzet wordt meegewogen;
- de Midden- en Oost-Europese (MOE-)landen zichzelf opwerken tot volwaardige partners waarmee Nederland militair-operationeel kan samenwerken. In dat kader ondersteunt Defensie de inspanningen van de MOE-landen om hun krijgsmacht zodanig te positioneren, inrichten en inzetten, dat een optimale bijdrage kan worden geleverd aan de internationale (en daarmee ook onze) vrede en veiligheid.

Nader geoperationaliseerde doelstellingen

Bijdragen aan de gemeenschappelijke Navo-begroting

De Navo is de hoeksteen van het Nederlandse veiligheidsbeleid. Het Navo-lidmaatschap is het primaire instrument om de integriteit van het eigen grondgebied te verzekeren. Het vergroot tevens de mogelijkheden tot handhaving van de internationale rechtsorde en veiligheid. Door bij te dragen aan de financiering van de internationale staven, de gezamenlijke middelen voor bevelvoering en communicatie en bondgenootschappelijke programma's draagt Nederland bij aan de instandhouding van de geïntegreerde militaire structuur van de Navo. Nederland kiest daarbij uitdrukkelijk voor de beleidslijn om de Navo-investeringen primair te richten op verbetering van gemeenschappelijke capaciteiten en pas in tweede instantie op infrastructurele aangelegenheden.

Versterking van de Europese militaire capaciteiten ten behoeve van de Helsinki Headline Goals (HLG) en het Prague Capabilities Commitment (PCC) (EVDB-voorziening en EVDB-intensivering).

De versterking van de Europese militaire capaciteiten, nodig voor een grotere Europese rol en een evenwichtiger lastenverdeling tussen de transatlantische partners, blijft een belangrijk speerpunt voor het defensiebeleid vanaf 2004. De versterking van Europese militaire capaciteiten richt zich op de verbetering van de aanpak van Europese militaire tekortkomingen, waarbij Nederland prioriteit stelt aan elementen die bijdragen aan zowel de realisatie van de HLG als het PCC.

Attachés

Militaire attachés dragen bij aan enerzijds de informatievoorziening van het ministerie van Defensie en anderzijds aan het informeren van bondgenoten en partners over het Nederlands veiligheids- en defensiebeleid.

Overige internationale samenwerking

Samenwerking MOE-landen

De samenwerking met MOE-landen is aan het veranderen als gevolg van de geopolitieke en daarmee samenhangende militair-strategische ontwikkelingen. Zo heeft de Top van Praag, eind 2002, ervoor gezorgd dat zeven MOE-landen op afzienbare termijn als Navo-bondgenoot kunnen worden beschouwd. Tot aan het lidmaatschap, volgens planning medio 2004, zal Nederland ondersteuning bieden in het toetredingsproces; daarna wordt samengewerkt op basis van gelijkwaardigheid en wordt de steunverlening periodiek afgebouwd. In 2004 en waarschijnlijk nog een aantal jaren daarna, zullen de resterende MAP-landen (deelnemers aan het Navo Membership Action Plan), Albanië, Kroatië en Macedonië, zowel multilateraal als bilateraal veel aandacht behoeven. Daarnaast is te voorzien dat de Oekraïne en de Russische Federatie om ondersteuning blijven vragen. Door de afname van activiteiten met de nieuwe Navo-landen, zullen financiële middelen kunnen worden aangewend voor de (overige) Balkan-landen en voor de Kaukasus- en Centraal Aziatische landen.

EU Satellite Centre en WEU Leaving Allowances

Nederland draagt proportioneel bij aan de uitgaven van het Satelliet Centrum van de Europese Unie en aan de WEU voor de pensioenvergoeding van het personeel van het Satelliet Centrum. Door deze bijdrage krijgt Defensie de beschikking over satellietbeelden ten behoeve van de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst.

EU en OVSE-voorzitterschap

Nederland zal van 1 juli tot 31 december 2004 het voorzitterschap van de EU vervullen. In 2003 heeft Nederland het voorzitterschap van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE).

Conventionele wapenbeheersing

Nederland is partij bij een reeks van internationale verdragen en overeenkomsten op het gebied van conventionele wapenbeheersing waaruit een uitgebreid stelsel van rechten en plichten voortvloeit. De uitvoering van de verplichtingen voortvloeiend uit deze overeenkomsten is sinds jaar en dag een aangelegenheid voor het ministerie van Defensie onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Buitenlandse Zaken. De Defensie Verificatieorganisatie draagt op dagelijkse basis zorg voor de fysieke uitvoering van ondermeer inkomende en uitgaande inspecties, informatieverstrekking en participatie in de sturingsorganen van de diverse overeenkomsten. In dit verband zijn het Verdrag over Conventionele Strijdkrachten in Europa (CSE-verdrag, van kracht sedert 1992) en het «Open Skies» luchtobservatie-verdrag (van kracht sedert 1 januari 2002) veruit het meest arbeidsintensief. Daarnaast leidt de uitvoering van de vertrouwenwekkende maatregelen uit het Weens Document 99 tot inspanningsverplichtingen van defensiezijde in de vorm van informatie-uitwisseling, inspecties en evaluatiebezoeken.

Budgettaire gevolgen van beleid

De financiële middelen die ter beschikking staan voor het realiseren van de doelstellingen zijn in de volgende tabel opgenomen.

Budgettaire gevolgen van beleidsartikel 11 Internationale verplichtingen (bedragen x € 1 000)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Verplichtingen	137 029	204 369	240 096	220 923	172 256	207 376	194 720
Uitgaven							
Bijdrage aan de Navo	77 921	65 989	86 141	87 969	85 902	81 522	79 222
EVDB	16 750	33 127	128 700	108 600	69 300	104 500	91 844
Attachés	20 527	23 700	23 610	23 609	23 609	23 609	23 371
Overige internationale samenwerking	1 561	1 553	1 228	1 250	1 305	1 457	1 457
Totaal uitgaven	116 759	124 369	239 679	221 428	180 116	211 088	195 894
Ontvangsten							
Totaal ontvangsten	7 711	14 430	19 242	20 142	19 442	15 142	12 842

Activiteiten

Bijdrage aan de Navo.

Nederland draagt evenredig bij aan diverse met de bondgenoten onderling overeengekomen gemeenschappelijk gefinancierde Navo-programma's. Dit betreft de Navo-projecten in Nederland, het Navo Veiligheids- en Investeringsprogramma (NVIP), het AWACS-investeringsprogramma, het AWACS-exploitatiebudget, het militaire budget van de Navo en de administratieve kosten van de hoofdkwartieren en agent-schappen van de Navo.

Voor het AWACS-investeringsbudget geldt dat Nederland naar rato (3,6%) bijdraagt aan het «Mid Term Modernization Program» (MTRP) van de AWACS-vliegtuigen en aan de kosten van de inzet van de AWACS-vliegtuigen in Navo-verband. Door stijgende brandstofprijzen, wisselkoersverschillen en hoge kosten van met name het motoronderhoud, is in 2003 het AWACS-exploitatiebudget verhoogd en daarmee de Nederlandse bijdrage gestegen.

Het militaire budget (MB) van de Navo is gericht op het geheel aan exploitatiekosten van de Navo.

Versterking van de Europese militaire capaciteiten ten behoeve van de Headline Goals (HLG) en het Prague Capabilities Commitment (PCC) (EVDB-voorziening en EVDB-intensivering).

Nederland draagt naar vermogen bij om de geconstateerde tekortkomingen in de vier «key operational capability areas» op te heffen. Dit krijgt gestalte door enerzijds het aanpassen van (bestaande) nationale plannen waarmee in internationaal verband de doelmatigheid kan worden vergroot, anderzijds door additionele Europese projecten die worden gefinancierd uit de initiële EVDB-voorziening alsmede uit de EVDB-intensivering in het Strategisch Akkoord.

De volgende projecten zijn geïdentificeerd (gekoppeld aan de vier «key operational capability areas»):

1) *Verdediging tegen chemische, biologische, radiologische en nucleaire (CBRN) aanvallen.*

- *NBC-detectiecapaciteit verkenning/ombouw Fuchsen (C-gedeelte).* Het project voorziet in het verwerven van N(B)C-verkenningscapaciteit. Deze capaciteit bestaat uit middelen voor detectie en identificatie van chemische strijdmiddelen. Detectie van nucleaire straling dient eveneens mogelijk te zijn. Hiertoe dient de Koninklijke landmacht zes voertuigen Fuchs/EOV te modificeren naar de configuratie N(B)C (totaal € 16,9 miljoen);
- *Onderzoek B-verkenningsmiddel.* Defensie en TNO hebben een contract getekend voor de uitvoering van een eerste fase van het technologieproject Aërosol Alarm. Het Bio-Aërosolproject voorziet in de behoefte aan een alarmering, zodat tijdig de juiste tegenmaatregelen kunnen worden getroffen bij een aanval met biologische strijdmiddelen. De verwachting is dat deze middelen voor operationele inzet pas na het jaar 2005 beschikbaar zullen komen (totaal € 3,0 miljoen);
- *NBC-verkenning/ombouw Fuchsen (B-gedeelte).* Het project voorziet in het verwerven van een biologische verkenningcapaciteit. Hiertoe dient de Koninklijke landmacht drie voertuigen Fuchs/EOV te modificeren (totaal € 9,1 miljoen);
- *Invulling «Bronson-proposals».* Nederland onderzoekt de mogelijkheid tot samenwerking met Duitsland om een «Deployable NBC Analytical Lab» te realiseren. Voorts voorziet Nederland om een «NBC Event Response Team» in de NBC-compagnie op te nemen, die onderdeel kan gaan uitmaken van een «pool of capabilities». Daarnaast geldt het voornemen om met andere landen te investeren in een «Disease Surveillance System». Financiering geschiedt uit de EVDB-intensivering te weten: een investering van € 6 miljoen en de jaarlijkse exploitatie van € 325 000;
- *«Collective Protection» (COLPRO).* Nederland zal de huidige middelen uitbreiden om de inzetbaarheid en voortzettingsvermogen van eenheden in Navo- of EU-geleide operaties te vergroten. Financiering geschiedt uit de EVDB-intensivering en het betreft een investering van € 7 miljoen;
- *«Point Detection».* Verwerving van chemische detectiemiddelen om de inzetbaarheid en voortzettingsvermogen van eenheden in Navo- of EU-geleide operaties te vergroten, waarbij Nederland multinationale verwerving als uitgangspunt hanteert. Financiering geschiedt eveneens uit de EVDB-intensivering. Het betreft een investering van € 9 miljoen;
- *Overig NBC (Defensiebreed).* De Navo heeft haar lidstaten gevraagd te voorzien in de behoefte aan NBC-capaciteit. Om een bijdrage te kunnen leveren zijn hiertoe extra middelen vrijgemaakt binnen de EVDB-fondsen.

2) *Veilige verbindingen en commandovoering en «information superiority»*

- *TITAAN fase II.* Dit project maakt onderdeel uit van TITAAN. TITAAN is een beveiligd, flexibel en geïntegreerd communicatie- en informatiesysteem dat in staat is grote hoeveelheden spraak- en datacommunicatie te verwerken en het optreden over grote afstanden in elk terrein kan ondersteunen. TITAAN is modulair opgebouwd en maakt gebruik van civiele en NATO-standaarden. Tevens is dit systeem de «backbone»

- van de toekomstige *Network Centric Warfare (Operations)*. Het gaat daarbij om een bedrag van € 67,1 miljoen;
- *TITAAN/HRF(L) HQ*. Voor de transformatie van hoofdkwartier 1 (GE/NL) Corps naar High Readiness Forces (Land) Headquarter zijn initieel EVDB-gelden beschikbaar gesteld voor communicatie- en informatie-systemen (Titaan; € 40,7 miljoen). Door de aanvullende Navo-behoefte wordt het aantal TITAAN-systemen uitgebreid. De financiering vindt plaats uit de EVDB-intensivering waarbij de investering € 4,7 miljoen bedraagt. De exploitatie valt binnen beleidsartikel 02 Koninklijke landmacht;
  - *Commandofaciliteiten LPD II*. Met de installatie van commandofaciliteiten op het LPD II kan Nederland tijdens crisisbeheersingsoperaties een internationale commandostaf leveren. De financiering vindt plaats uit de initiële EVDB-voorziening. De investering bedraagt € 36,9 miljoen;
  - *Unmanned (Reconnaissance) Aerial Vehicles (URAV)*. URAV's dienen om nagenoeg «real time» een strategisch en tactisch beeld van een operatiegebied te genereren teneinde besluitvorming te bespoedigen en verbeteren. De voorziene taakstelling van deze eenheid richt zich op het ondersteunen van lucht-, grond- en maritieme operaties van alle krijgsmachtdelen. Daarnaast bestaat de mogelijkheid om vele vormen van civiele dienstverlening te verstrekken. Het project URAV's betreft een samenwerking met Frankrijk dat op initiatief van de minister van Defensie tot stand is gekomen. Nederland onderzoekt in 2004–2005 samen met Frankrijk de (benodigde) capaciteiten van een nieuwe Medium Long Endurance (MALE) URAV. Doelstelling is om na afloop van de studieperiode vanaf 2008 een Nederlandse capaciteit aan MALE UAV's te kunnen verwerven voor een binationale (Frans/Nederlandse) URAV-eenheid. De Frans/Nederlandse samenwerking leidt tot de mogelijkheid om op een doelmatige wijze tot realisatie van de behoefte te komen en sluit aan op een binnen de Navo en de EU geprefereerde werkwijze;
  - *SOSTAR-X*. Nederland neemt deel aan de ontwikkeling van het «technology concept demonstrator» programma van een Stand-Off Surveillance and Target Acquisition Radar (SOSTAR-X), ter voorbereiding op de verwezenlijking van een bruikbare grondwaarnemingscapaciteit. De investering bedraagt € 4,6 miljoen en de financiering geschiedt uit de initiële EVDB-voorziening;
  - «*Alliance Ground Surveillance*» (AGS). AGS moet voorzien in de uiteindelijk gewenste grondwaarnemingscapaciteit, volgend op het SOSTAR-X programma. De Navo wenst in 2010 over een AGS-kerncapaciteit te beschikken. Nederland neemt proportioneel deel aan het multinationale programma. De financiering vindt plaats uit de EVDB-intensivering en de investering bedraagt € 116 miljoen;
  - *Waarnemings satellieten*. Een belangrijk onderdeel van een grondwaarnemingscapaciteit is het gebruik maken van satellietbeelden. Om hier invulling aan te kunnen geven, is het van belang om deel te nemen in een (multinationaal) satellietprogramma. Nederland kiest voor een stapsgewijze aanpak, waarbij in eerste instantie het gebruik van reeds beschikbare (commerciële) satellietbeelden zal worden geïntensiveerd.
- 3) *Interoperabiliteit en gevechtskracht van ontplooidde eenheden*
- *Transporthelikopters*. Nederland wil € 181,5 miljoen investeren in (middel)zware transporthelikopters. Onderdeel van de genomen

maatregelen voortvloeiend uit het Strategisch Akkoord en het Hoofdlijnenakkoord, is dat de verwerving van extra helikopters met twee jaar wordt vertraagd.

4) *Snelle ontplooiing en voortzettingsvermogen van strijdkrachten*

- «*Tracking en Tracing*». In 2001 is een begin gemaakt met de invoering van dit systeem dat inzicht moet geven in de goederenstroom naar en van het operatiegebied. Het systeem draagt bij aan de »rapid deployment« capaciteit van de Nederlandse krijgsmacht, hetgeen past in de HLG- en PCC-behoefte. Financiering vindt plaats uit de initiële EVDB-voorziening en de investering bedraagt € 8,8 miljoen;
- «*Reception, Staging and Onward Movement*» (RSOM). Nederland streeft ernaar om met het Verenigd Koninkrijk, Polen, Denemarken, Noorwegen en België een RSOM-capaciteit op te zetten, waarbij rol- en taakspecialisatie worden nagestreefd. Financiering geschiedt uit de EVDB-intensivering. De investering bedraagt € 12 miljoen en de exploitatie € 1 miljoen per jaar.

Voorts zijn in het kader van bi- en multilaterale samenwerking en coördinatie nog de volgende, reeds gerealiseerde, projecten relevant:

- in het kader van het Duits-Nederlandse luchttransportinitiatief heeft Nederland geïnvesteerd in het Duitse programma tot uitbreiding van de luchttransportvloot (€ 45,4 miljoen), in ruil voor trekkingsrechten;
- in samenwerking met het Verenigd Koninkrijk wordt een «role 3» veldhospitaalcapaciteit ingericht (financiering uit de initiële EVDB-voorziening, investering € 4,6 miljoen);
- op vliegbasis Eindhoven is met de andere deelnemende landen van de European Air Group de «European Air Transport Coordination Cell» (EACC) opgericht (financiering uit de initiële EVDB-voorziening, investering € 922 000). Recent is daar voor een proefperiode van een jaar de multinationale «Sealift Coordination Cell» bij gecoloceerd;
- Nederland levert met de uitbreiding van de Koninklijke marechaussee met 100 functionarissen een bijdrage ter versterking van het externe optreden van de EU, onder andere bij de opbouw van een capaciteit voor civiele crisisbeheersingsoperaties;
- ten slotte wordt met Duitsland samengewerkt om een doelmatiger organisatie van een flexibele, modulaire luchtverdedigingcomponent te bereiken (Future Ground Based Air Defense).

Attachés

Momenteel ontvangen 105 defensiemedewerkers een vergoeding volgens het Dienst Buitenlandse Zaken Voorzieningenstelsel (DBZV). Deze medewerkers zijn werkzaam op 25 Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland.

Overige internationale samenwerking

Medio 2004 zullen de Baltische Staten, Bulgarije, Roemenië, Slovenië en Slowakije naar alle waarschijnlijkheid toetreden tot de Navo. Vanaf dat moment zal de samenwerking met deze landen meer gelijkwaardig worden en is minder geld nodig voor de ondersteuning van die landen. De hulp aan de resterende MAP-landen (Albanië, Macedonië en Kroatië) en de regionale ondersteuning aan de landen in de Balkan, de Kaukasus en Centraal- Azië blijft echter wel deel uitmaken van het MOE-beleid. In dit kader zijn internationale cursussen ontwikkeld op het Instituut Defensie Leergangen. Daarnaast is gekozen voor samenwerking met het Verenigd

Koninkrijk bij de opzet van de Junior Staff Officers Course (JSOC) in Slowakije; hierbij is sprake van co-financiering met het ministerie van Buitenlandse Zaken (vredesfonds).

Nederland draagt bij aan de Europese Unie voor de uitgaven van het Satelliet Centrum en aan de WEU voor de pensioenvergoeding van het personeel van het Satelliet Centrum. De contributie wordt vastgesteld op basis van de door de WEU en EU goedgekeurde budgetten.

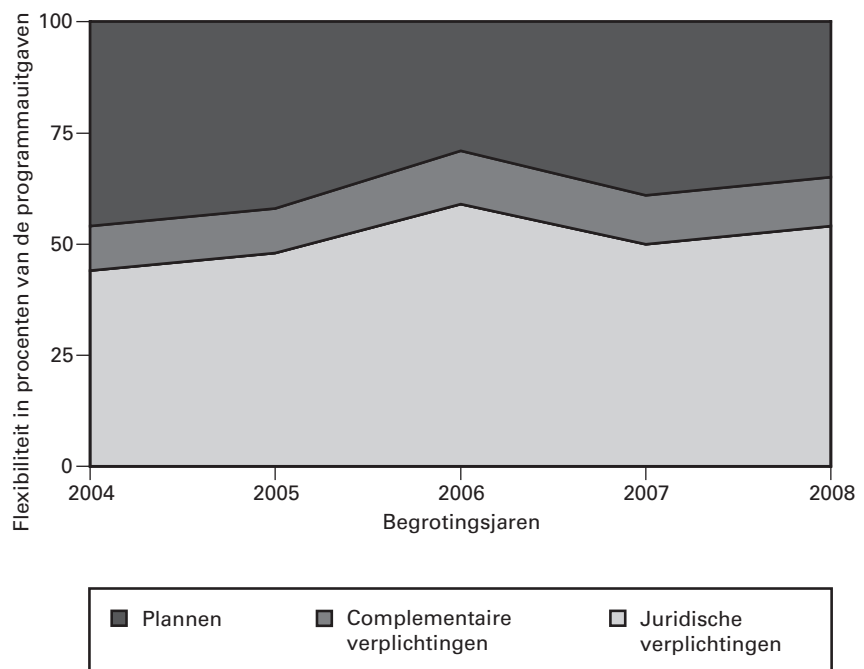
De EU en de OVSE zijn in verband met het Nederlandse voorzitterschap voor de duur van 2 jaar met een medewerker uitgebreid. In de periode 2003–2005 kan rekening worden gehouden met een verhoogde deelname van Nederland aan missies ten behoeve van de OVSE.

De uitgaven voor de voorzitterschappen OVSE en EU bedragen voor 2004 € 3,9 miljoen en voor 2005 € 0,9 miljoen.

Budgetflexibiliteit

De budgetflexibiliteit wordt in onderstaande tabel weergegeven

Bedragen x € 1 000										
Omschrijving	2004		2005		2006		2007		2008	
Totaal geraamde kasuitgaven		239 679		221 428		180 116		211 088		195 894
Waarvan juridisch verplicht	44%	105 929	48%	106 878	59%	105 566	50%	105 638	54%	105 638
Waarvan complementair noodzakelijk	9%	22 300	10%	22 300	12%	22 300	11%	22 300	11%	22 300
Resterende plannen	46%	111 450	42%	92 250	29%	52 250	39%	83 150	35%	67 956
Totaal	100%	239 679	100%	221 428	100%	180 116	100%	211 088	100%	195 894

2.3. De niet-beleidsartikelen

Niet-beleidsartikel 60 Ondersteuning Krijgsmacht

Grondslag van dit artikel

In dit artikel zijn de uitgaven en ontvangsten van alle ondersteunende eenheden van de krijgsmacht opgenomen. Dit artikel is nader opgedeeld in ondersteuning door en ten behoeve van de Koninklijke marine, de Koninklijke landmacht, de Koninklijke luchtmacht en de Koninklijke marechaussee en de interservice ondersteuning door het Defensie Interservice Commando. Bij deze ondersteuning zijn producten en diensten in concrete prestatiegegevens uitgedrukt.

De relatie met de doelstellingen in de beleidsartikelen wordt in beginsel verkregen door toevoeging van de afnemers in de vorm van de operationele doelstellingen (eenheden). Tot slot zijn de uitgaven zoveel mogelijk toegerekend aan deze combinatie van producten en afnemers. Hierbij wordt opgemerkt dat dit uitsluitend de uitgaven betreffen die in de regel door deling of percentages zijn toegerekend. Verwezen wordt ook naar de groeiparaagraaf waarin het vervolgtraject is opgenomen.

De in dit artikel opgenomen uitgaven zijn vervolgens te groeperen per nader geoperationaliseerde doelstelling (cf. de matrices uit de beleidsartikelen). Deze overzichten van uitgaven zijn opgenomen bij de betreffende beleidsartikelen en hebben een extra-comptabel karakter. Daar wordt onder verstaan dat de autorisatie niet in het beleidsartikel maar in dit niet-beleidsartikel wordt gemaakt bij de eenheden waar de uitgaven worden gemaakt. In bijlage 6 is een totaal overzicht opgenomen voor de gehele defensiebegroting inclusief een technische toelichting.

Budgettaire gevolgen

De financiële middelen die ter beschikking staan voor het realiseren van de doelstellingen zijn in onderstaande tabel opgenomen.

Budgettaire gevolgen niet-beleidsartikel 60 Ondersteuning Krijgsmacht (bedragen x € 1 000)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Verplichtingen	1 219 324	1 462 386	1 545 548	1 444 608	1 373 819	1 355 088	1 354 868
Uitgaven							
Ondersteuning Koninklijke marine	299 028	299 946	290 594	285 332	282 040	282 537	281 398
Ondersteuning Koninklijke landmacht	600 626	597 997	607 280	618 723	628 854	617 736	619 785
Ondersteuning Koninklijke luchtmacht	226 175	236 867	238 972	237 865	242 070	250 028	251 915
Ondersteuning Koninklijke marechaussee	38 057	39 633	40 217	41 432	41 045	43 317	40 423
Ondersteuning Defensie Interservice Commando	246 166	241 607	270 066	274 886	272 241	271 392	272 157
Totaal uitgaven	1 410 052	1 416 050	1 447 129	1 458 238	1 466 250	1 465 010	1 465 678
Ontvangsten							
Totale ontvangsten	51 140	52 143	54 054	57 138	56 508	56 508	56 508

Ondersteuning door ondersteunende eenheden Koninklijke marine

De ondersteunende eenheden van de Koninklijke marine betreffen het Marinebedrijf (MB), het Centrum voor Automatisering van Missiekritieke Systemen (CAMS), het Koninklijk Instituut voor de Marine (KIM), de Opleidingen Koninklijke marine (OKM) en het Mariniers Opleidingscentrum (MOC).

Bij de opgenomen activiteiten zijn de afnemers vermeld. Onder de categorie «overig» worden ook begrepen de afnemers buiten de Koninklijke marine, zoals de Koninklijke landmacht, de Koninklijke luchtmacht en Navo-partners.

Marinebedrijf (MB)

Het Marinebedrijf levert, evenals het Centrum voor Automatisering van Missiekritieke Systemen (zie hieronder), een belangrijke bijdrage aan het totale materieel-logistieke proces binnen de Koninklijke marine. Dit proces bestaat uit het voorzien in, de instandhouding van en de afstoting van onder meer platform-, sensor-, wapen- en commandosystemen van de eenheden van de Koninklijke marine alsmede het beschikbaar stellen van materiële middelen die nodig zijn om het materieel van de Koninklijke marine in gebruiksgereede staat te brengen en te houden.

De belangrijkste activiteiten van het Marinebedrijf worden als volgt gekwantificeerd.

Prestatie-gegevens MB Operationele doelstelling	Omschrijving	Meet-eenheid	Realisatie 2002	Vermoedelijke uitkomst 2003	Raming 2004 in aantallen	Uitgaven 2004 (x € 1000)
Eskaderschepen	Meerjaarlijks onderhoud	aantal	1	2	1	
	Tussentijds onderhoud	aantal	3	3	2	
	Reparatieorders	aantal	4 186	5 100	5 050	
	Modificatie opdrachten	aantal	468 *	285 *	228 *	
Totaal Eskaderschepen		uitgaven				71 621
Onderzeedienst	Meerjaarlijks onderhoud	aantal		1	1	
	Tussentijds onderhoud	aantal	2	1	1	
	Reparatieorders	aantal	1 700	1 700	1 550	
Totaal Onderzeedienst		uitgaven				22 527
Mijnendienst	Meerjaarlijks onderhoud	aantal	2	0	0	
	Tussentijds onderhoud	aantal	2	2	5	
	Reparatieorders	aantal	3 180	3 500	3 050	
Totaal Mijnendienst		uitgaven				33 984
Helikoptergroep	Reparatieorders	aantal	57	60	60	
Totaal Helikoptergroep		uitgaven				721
Maritieme patrouillegroep	Reparatieorders	aantal	116	100	100	
Totaal Maritieme patrouillegroep		uitgaven				2 164
Mariniers-eenheden	Reparatieorders	aantal	950	1 000	1 100	
	Modificatie opdrachten	aantal	12	15	15	
Totaal Mariniers-eenheden		uitgaven				5 217
Caribische eenheden	Tussentijds onderhoud	aantal	1	1	0	
	Reparatieorders	aantal	150	120	150	
Totaal Caribische eenheden		uitgaven				754
Overig	projecten voor nieuwbouw	aantal	5	5	5	
	projecten voor afstoting	aantal	2	2	2	
Totaal toe te rekenen		uitgaven				136 987
Niet of nog niet toe te rekenen uitgaven		uitgaven				53 212
Totaal		uitgaven				190 200

* Modificatie opdrachten voor budgethouder «CZMNED» (inclusief Admiraliteit) zijn in het geheel opgebracht bij de Groep Eskaderschepen. Deze gegevens moeten nog worden gesplitst over de overige groepen.

Het meerjaarlijks onderhoud (MJO) is het onderhoud aan een eenheid van de vloot dat nodig is om de materiële gereedheid ten minste tot aan de volgende geplande onderhoudsperiode van die eenheid kostenefficiënt op peil te houden. Het tussentijds onderhoud (TTO) is een tussen de MJO's vallende korte reparatieperiode, inclusief dokbeurt, waarbij in principe alleen de met de directe veiligheid en materiële gereedheid verband houdende werkzaamheden worden uitgevoerd. Het uitvoeren van noodzakelijke onderhoudsopdrachten tussen de geplande reparatieperiodes (MJO/TTO) betreft het incidenteel onderhoud.

Centrum voor Automatisering van Missiekritieke Systemen (CAMS)

De belangrijkste activiteiten van het Centrum voor Automatisering van Missiekritieke Systemen (CAMS) worden als volgt gekwantificeerd.

Prestatiegegevens CAMS Operationele doelstelling	Omschrijving	Meet- eenheid	Realisatie 2002*)	Vermoede- lijke uitkomst 2003	Raming 2004 in aantallen	Uitgaven (x € 1000)
CZMNED	leveranties	aantal	–	7	6	
Overig	leveranties	aantal	–	1	1	
CZMNED	advies	aantal	–	160	161	
Overig	advies	aantal	–	532	540	
Niet of nog niet toe te rekenen uitgaven		uitgaven				9 684

* In 2002 waren voor het CAMS nog geen prestatiegegevens beschikbaar.

Het CAMS ontwikkelt en implementeert software producten (leveranties) voor Combat Management Systemen aan boord van de eenheden van de Koninklijke marine. Het bedrijf levert eveneens de «in-service-support» voor deze software producten (d.m.v. leveranties). De adviesfunctie wordt gebruikt voor consultancy, forward design en ontwerp van Combat Management Systemen.

Koninklijk Instituut voor de Marine (KIM)

Het Koninklijk Instituut voor de Marine (KIM), de Opleidingen Koninklijke marine (zie hieronder) en het Mariniers Opleidingscentrum (zie hieronder) dragen zorg voor de initiële opleidingen en bijscholings- en functie-opleidingen. Dit onderwijs bestaat uit initiële opleidingen aan nieuw binnenstromend personeel, cursussen en opleidingen voor het vervullen van specifieke functies, loopbaanfase-opleidingen voor de ontwikkeling en het geschikt maken voor een hoger functieniveau, het ondersteunen met expertise bij het opwerken van operationele eenheden en het ontwikkelen van cursussen en opleidingen voor bediening, onderhoud en het vinden van storings bij nieuw materieel.

De belangrijkste activiteiten van het KIM worden als volgt gekwantificeerd:

Prestatiegegevens KIM Afnemer	Soort opleiding	Meet-eenheid	Realisatie 2002*)	Vermoede-lijke uitkomst 2003	Raming 2004 in aantallen	Uitgaven 2004 (x € 1000)
CZMNED	Initiële opleidingen	geslaagde cursisten	41	72	82	
	Bij-/omscholingsopleidingen	geslaagde cursisten	42	80	75	
Mariniers-eenheden	Initiële opleidingen	geslaagde cursisten	12	6	13	
	Bij-/omscholingsopleidingen	geslaagde cursisten	5	11	5	
Caribische eenheden	Bij-/omscholingsopleidingen	geslaagde cursisten	15	10	15	
Algemeen	KIM-publicaties	aantal	36	40	40	
Totaal niet toe te rekenen uitgaven (initieel)		uitgaven				21 145

Opleidingen Koninklijke marine (OKM)

De belangrijkste activiteiten van het OKM worden als volgt gekwantificeerd:

Prestatiegegevens OKM ten behoeve van operationele doelstelling	Omschrijving activiteiten	Meet-eenheid	Realisatie 2002	Vermoede-lijke uitkomst 2003	Raming 2004	Uitgaven 2004 (x € 1000)
CZMNED	Initiële opleidingen	geslaagde cursisten	621	753	672	
Niet toe te rekenen uitgaven						22 370
Eskaderschepen	Bij-/omscholingsopl.	geslaagde cursisten			2 297	16 286
Onderzeedienst	Bij-/omscholingsopl.	geslaagde cursisten			522	3 641
Mijnendienst	Bij-/omscholingsopl.	geslaagde cursisten			626	4 745
Helikoptergroep	Bij-/omscholingsopl.	geslaagde cursisten			626	4 410
Maritieme patrouillegroep	Bij-/omscholingsopl.	geslaagde cursisten			626	4 797
Marinierseenheden	Bij-/omscholingsopl.	geslaagde cursisten			1 148	1 987
Caribische eenheden	Bij-/omscholingsopl.	geslaagde cursisten			209	1 580
Totaal toe te rekenen uitgaven						37 446
Nog niet toe te rekenen uitgaven						4 099
Totaal						63 915

* Over de jaren 2002/2003 is geen uitsplitsing beschikbaar over de operationele doelstellingen

Mariniers Opleidings Centrum (MOC)

De belangrijkste activiteiten van het MOC worden als volgt gekwantificeerd:

Prestatiegegevens MOC Afnemer	Soort opleiding	Meet-eenheid	Realisatie 2002	Vermoedelijke uitkomst 2003	Raming 2004 in aantallen	Uitgaven 2004 (x € 1000)
Marinierseenheden	Initiële opleidingen	geslaagde cursisten	381	156	250	
	Bij en omscholings-opleidingen	geslaagde cursisten	1 194	1 295	1 355	
CZMNED	Bij en omscholings-opleidingen	geslaagde cursisten	22	20	20	
Caribische eenheden	Bij en omscholings-opleidingen	geslaagde cursisten	40	76	74	
Overig	Bij en omscholings-opleidingen	geslaagde cursisten	15	40	38	
Totaal toe te rekenen aan marinierseenheden						5 650

Ondersteuning door ondersteunende eenheden Koninklijke landmacht

De ondersteunende eenheden van de Koninklijke landmacht zijn ondergebracht bij het Materieellogistiek Commando (MATLOGCO) en het Opleidings- en Trainingscommando (OTCO).

Materieellogistiek Commando (MATLOGCO)

Het MATLOGCO is verantwoordelijk voor de materieellogistieke keten van de Koninklijke landmacht. Dat betekent in de eerste plaats de verantwoordelijkheid voor het «voorzien in» en de «instandhouding van» het materieel van de Koninklijke landmacht. Het eindproduct van het MATLOGCO is het continu voorzien in gebruiksgereed materieel en voorraden voor alle eenheden van de Koninklijke landmacht. Hiertoe worden drie taken onderscheiden: het inrichten en ten dele verrichten van het materieellogistieke proces, het ontwikkelen van normen voor het materieellogistieke proces en het ontwikkelen van daarbij behorend functioneel logistiek beleid.

Het MATLOGCO bestaat uit een staf waarin de volgende elementen zijn opgenomen: de afdeling Wetenschappelijk Onderzoek, de systeemgroep Verwerving, de systeemgroep Wapen- en Transportsystemen (WTS) (inclusief de Mechanische Centrale Werkplaats (MCW) van het HOBKL), de systeemgroep Informatievoorziening (IV) (inclusief het Informatie Voorzieningsbedrijf KL (IVKL), het Centrum voor Technologie en Missie-ondersteuning (CTM, nu nog ECW)), de systeemgroep Logistieke Operaties (inclusief het Landelijk Bevoorradingsbedrijf KL (LBBKL)) en het Command en Control Support Centre.

Het Command en Control Support Centre (C2SC) te Ede is het expertise-centrum van de Koninklijke landmacht op het gebied van de operationele

informatievoorziening en onderhoudt daartoe de operationele C3I-architectuur. Zij doet dit in internationaal verband in het Multilateral Interoperability Program; bovendien zijn officieren van andere defensie-onderdelen en van buitenlandse defensieorganisaties werkzaam of als liaison geplaatst op het C2SC. Het C2SC voorziet de eenheden van de Koninklijke landmacht van systemen op het gebied van de operationele informatievoorziening, zoals ISIS en BMS en op het gebied van operationele transmissie, zoals TITAAN. Het C2SC integreert daartoe civiel ontwikkelde modules, deelsystemen en componenten tot voor de Koninklijke landmacht bruikbare en veilige systemen. Tot slot voert het C2SC opleidings- en trainingstaken uit op het gebied van de door haar ontwikkelde systemen. De combinatie van ontwikkelen/integreren en opleiding en training is essentieel voor het concept van evolutionair ontwikkelen.

Prestatiegegevens MATLOGCO Ontkoppeld onderhoud	Meeteenheid	Realisatie 2002	Vermoede- lijke uitkomst 2003	Raming 2004 in aantallen	Uitgaven 2004 (x € 1 000)
Elektronisch	Mensuren	179 000	182 000	182 000	
Mechanisch	Mensuren	305 000	290 000	290 000	
Overige steun	Mensuren	9 000	9 000	9 000	
Totaal					166 824

Prestatiegegevens MATLOGCO Bevoorradingsprocessen	Meeteenheid	Realisatie 2002	Vermoedelijke uitkomst 2003	Uitgaven 2004
Klasse I	in € 1 000		23 184	24 905
Klasse II/IV PGU	in € 1 000		36 617	52 877
Klasse II/IV Overig	in € 1 000		44 427	49 155
Klasse III	in € 1 000		19 628	22 043
Klasse V	in € 1 000		30 225	28 637
Totaal	in € 1 000	186 000	154 081	177 617

Voor de omschrijving van de producten van MATLOGCO wordt verwezen naar de groeiparagraaf. De uitgaven zijn wel verdeeld over de operationele doelstellingen (zie artikel 02), maar de combinatie doelstellingen, producten en uitgaven konden nog niet worden verwerkt in deze tabel.

Opleidings- en Trainingscommando (OTCO)

Met de oprichting van het OTCO wordt uitvoering gegeven aan concentratie van kennis en ervaring van opleidings- en trainingsprocessen, onderwijsmethodieken, onderwijstechnieken en internationale ontwikkelingen. Daarnaast wordt het beheer van opleidings- en trainingsfaciliteiten waarvoor specifieke kennis en/of vaardigheden zijn vereist, dan wel schaars zijn, ondergebracht bij het OTCO. Het OTCO zal tevens in staat zijn om een integrale en professionele ondersteuning van opleiding en training te leveren, waarbij de samenhang tussen de opleidingsniveaus wordt bewaakt en flexibel kan worden ingespeeld op veranderingen.

Het OTCO draagt bij aan alle hoofdprocessen van de Koninklijke landmacht, namelijk met individuele opleidingen aan het personele proces, met trainingsondersteuning aan het primaire proces en met kennis aan de besturende en de ondersteunende processen. Daartoe bestaat het OTCO uit een staf, zeven opleidingscentra (Manoeuvre, Vuursteun, Genie, Logistiek, Rijden, Initiële Opleidingen en de Koninklijke Militaire School) en de Lichamelijke Oefening- en Sportorganisatie (LO/S).

De essentiële bijdrage van het OTCO aan het primaire proces, de vorming van operationeel gereede eenheden, zal de komende jaren meer en meer nadruk krijgen in de activiteiten van het OTCO. De opleidings- en trainingsactiviteiten hebben een duidelijke relatie met de activiteiten van het Operationeel Commando (OPCO). De Koninklijke landmacht onderzoekt de noodzaak en mogelijkheden voor verdere integratie van het OTCO in het OPCO.

Prestatiegegevens OTCO Afnemers	Soort opleiding	Meeteenheid	Raming 2004 in aantallen	Uitgaven 2004 (x € 1 000)
Koninklijke landmacht	Initiële opleidingen	opl. plaatsen	12 000	119 660
HRF(L)HQ	Vervolgopleidingen	opl. plaatsen	430	
	Uitzendopleidingen	opl. plaatsen	78	
Air Manoeuvre Brigade	Vervolgopleidingen	opl. plaatsen	2 580	
	Uitzendopleidingen	opl. plaatsen	1 014	
	Trainingsonderst.	opl. dagen	8 750	
Gemech. brigade 13	Vervolgopleidingen	opl. plaatsen	2 150	
	Uitzendopleidingen	opl. plaatsen	390	
	Trainingsonderst.	opl. dagen	1 750	
Gemech. brigade 41	Vervolgopleidingen	opl. plaatsen	2 580	
	Uitzendopleidingen	opl. plaatsen	390	
	Trainingsonderst.	opl. dagen	1 750	
Gemech. brigade 43	Vervolgopleidingen	opl. plaatsen	4 300	
	Uitzendopleidingen	opl. plaatsen	2 496	
	Trainingsonderst.	opl. dagen	17 500	
Combat Support & Support Command	Vervolgopleidingen	opl. plaatsen	3 440	
	Uitzendopleidingen	opl. plaatsen	1 170	
	Trainingsonderst.	opl. dagen	3 500	
Div. logistiek Cdo	Vervolgopleidingen	opl. plaatsen	5 590	
	Uitzendopleidingen	opl. plaatsen	1 950	
	Trainingsonderst..	opl. dagen	1 750	
Overige eenheden	Vervolgopleidingen	opl. plaatsen	21 930	
	Uitzendopleidingen	opl. plaatsen	312	
Totaal vervolgopleidingen			43 000	92 727
Totaal uitzendopleidingen			7 800	5 877
Totaal trainings onderst.			35 000	6 841
Totaal uitgaven				225 105

Koninklijke Militaire Academie

De Koninklijke Militaire Academie (KMA) is, zowel voor de Koninklijke landmacht als de Koninklijke luchtmacht en de Koninklijke marechaussee, het instituut dat de opleiding en vorming verzorgt tot officier. Jaarlijks studeren hier tussen 300 en 400 studenten af. De prestatiegegevens van de KMA zijn in onderstaande tabel opgenomen.

Prestatiegegevens KMA Afnemer	Soort opleiding	Meeteenheid	Raming 2004 in aantallen	Uitgaven 2004 (x € 1000)
Koninklijke landmacht	Opleiding lang model	opgeleide leerling	72	2 537
	Opleiding kort model	opgeleide leerling	148	4 945
	Specialisten	opgeleide leerling	50	834
	Overige opleidingen	opgeleide leerling	40	179
Koninklijke luchtmacht	Opleiding lang model	opgeleide leerling	34	1 198
	Opleiding kort model	opgeleide leerling	155	5 179
	Specialisten	opgeleide leerling	48	801
Koninklijke marechaussee	Opleiding kort model	opgeleide leerling	18	601
Niet of nog niet toe te rekenen uitgaven		uitgaven		21 460
Totaal (initieel)		uitgaven		37 734

De kolom opgeleide leerlingen per krijgsmachtdeel is het aantal dat per deelopleiding daadwerkelijk zal afronden in 2004. Dit zijn dus alleen de zogenaamde «laatste-jaars».

Ondersteuning door ondersteunende eenheden Koninklijke luchtmacht

De ondersteunende eenheden van de Koninklijke luchtmacht zijn ondergebracht bij het ressort Logistiek Centrum Koninklijk luchtmacht (LCKLu) en het ressort Opleidingen Koninklijke luchtmacht (OKLu).

Logistiek Centrum Koninklijke Luchtmacht

Het LCKLu is verantwoordelijk voor een groot deel van het instandhoudingbeheer van de (wapen)systemen van de Koninklijke luchtmacht. Naast een staf bestaat het LCKLu uit een drietal divisies. De Divisie Wapensysteem Ondersteuning (DWO) is belast met materieel-logistiek beheer en verwervingsactiviteiten voor (wapen)systemen in de instandhoudingfase. De uitvoerende taken op het gebied «onderhoud en bevoorrading» zijn ondergebracht bij de Logistieke Divisie Woensdrecht (LDW) en de Logistieke Divisie Rhenen (LDR).

De bijdrage van het LCKLu aan de operationele gereedheid van de Koninklijke luchtmacht (en de Tactische Luchtmacht (TL) in het bijzonder) bestaat met name uit instandhoudingbeheer, preventief en correctief onderhoud en modificaties. Ten aanzien van het instandhoudingsbeheer en het correctief onderhoud bestaan geen goed hanteerbare prestatiegegevens. Om de relatie met de uitgaven te leggen, is deze wel als activiteit opgenomen maar niet gekwantificeerd.

Prestatiegegevens LCKlu Operationele doelstelling	Omschrijving	Meet-eenheid	Realisatie 2002	Vermoedelijke uitkomst 2003	Raming 2004 in aantallen	Uitgaven 2004 (x € 1000)
Jachtvliegtuigen	Instandh. beheer/correctief onderh.	n.v.t.	–	–	–	
	Modificaties F16	aantal	13	19	11	
	Modificaties PC-7	aantal	0	1	11	
	Preventief onderhoud PC-7	aantal	21	28	27	
Totaal jachtvliegtuigen		uitgaven				46 500
Gevechts- en transport-helikopter	Instandh. beheer/correctief onderh.	n.v.t.	–	–	–	
	Preventief onderhoud	aantal	7	7	7	
	Modificaties	aantal	3	23	18	
Totaal helikopters		uitgaven				21 000
Lutra/tankervliegtuigen	Instandh. beheer /correctief onderh.	n.v.t.	–	–	–	
Totaal Lutra/tankervliegtuigen		uitgaven				2
Geleide wapens	Instandh. beheer/correctief onderh.	n.v.t.	–	–	–	
Totaal Geleide wapens		uitgaven				8 000
Niet of nog niet toe te rekenen						79 951
Totaal						155 453

Opleidingen Koninklijke Luchtmacht

Het ressort Opleidingen Koninklijke Luchtmacht (OKLu) is een Resultaat Verantwoordelijke Eenheid (RVE) die voorziet in het beheer van opleidingscapaciteit zowel binnen als buiten de Koninklijk luchtmacht. Het OKLu is verantwoordelijk voor vrijwel de gehele opleidingscapaciteit van de Koninklijke luchtmacht. Uitgezonderd hiervan zijn de opleidingen die worden gegeven aan de Koninklijke Militaire Academie (KMA), het Instituut Defensie Leergangen (IDL) en de vervolgvliegopleiding in de USA. Onder het ressort OKLu ressorteren de Koninklijke Militaire School Luchtmacht (KMSL) en de Vliegbasis Woensdrecht (Vlb Wdt). Daarnaast voorziet het ressort OKLu in de openstelling van de Vliegbasis Woensdrecht en ondersteuning aan de op het agglomeraat gevestigde onderdelen.

De opleidingsactiviteiten die onder verantwoordelijkheid van het ressort OKLu vallen, omvatten het verzorgen van initiële-, om- en bijscholingsopleidingen om nieuw en zittend personeel gereed te maken en te houden om te functioneren bij de Koninklijke luchtmacht.

Prestatiegegevens OKlu	Meeteenheid	Realisatie 2002	Vermoede- lijke uitkomst 2003	Raming 2004 in aantal- len	Uitgaven 2004 (x € 1000)
Initiële opleiding	Leerlingen	1 035	800	800	
Initiële vliegopleidingen	LLVU*/leerlingen	3 605	3 251 / 40	3 251 / 81	
Overige opleidingen	Cursisten	11 356	10 000	10 001	
Totaal toe te rekenen uitgaven					0
Niet of nog niet toe te rekenen uitgaven					83 519
Totaal					83 519

* LLVU – leerlingvliegreuren – deze wordt als meeteenheid gebruikt om de productiviteit weer te geven.

Ondersteuning door ondersteunende eenheden Koninklijke marechaussee

De ondersteunende eenheid van de Koninklijke marechaussee betreft het Opleidingscentrum Koninklijke marechaussee. In de extracomptabele toerekening van de uitgaven is dit bedrag opgenomen onder «Nog niet toe te rekenen uitgaven». De ramingen voor het OCKMar zijn gebaseerd op de formatiesterkte (inclusief leerlingen).

Volledige kwantificering van de ontvlechting is niet mogelijk geweest. Voor de ontwerpbegroting 2005 zal toerekening van niet-initiële opleiding aan het OCKmar naar operationele taakvelden plaatsvinden.

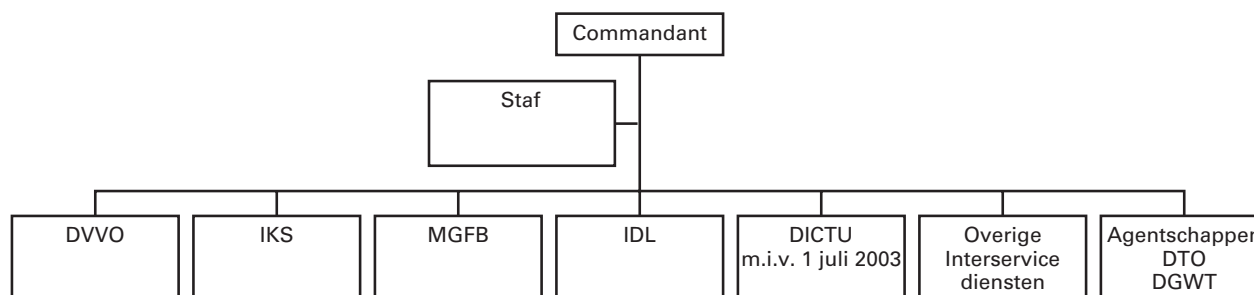
Er zijn nog geen prestatie-indicatoren voor het OCKMar gepresenteerd. Het lopende jaar wordt gebruikt om ervaringscijfers op te bouwen om daarmee in de ontwerpbegroting 2005 met prestatie-indicatoren te kunnen komen.

Ondersteuning Krijgsmacht door Defensie Interservice Commando

Het Defensie Interservice Commando (Dico) levert ondersteuning van velerlei aard aan de krijgsmachtdelen. Deze kunnen zich hierdoor beter op hun primaire taken toeleggen. Door de concentratie van gelijksoortige activiteiten bij interservice dienstverlenende organisaties is een doelmatige ondersteuning van de krijgsmacht mogelijk. Het Dico bestaat uit twee agentschappen, vijftien resultaatverantwoordelijke eenheden en een staf.

De organisatie ziet er als volgt uit:

In 2003 is een pilot gestart om de uitgaven voor bepaalde producten/diensten van de Defensie Verkeers- en Vervoersorganisatie (DVVO) bij de afnemer neer te leggen. De afnemer (ondermeer de operationele eenheid) wordt dan belast voor de afname van producten/diensten. Dit draagt bij aan een betere afstemming van vraag en aanbod van ondersteunende producten en loopt vooruit op de defensiebrede ontwikkelingen, waarbij er naar wordt gestreefd de volledige ondersteuning als batenlastendienst(en) te positioneren.

Voor de overige uitgaven van Dico-eenheden is, daar waar mogelijk, een toerekening gemaakt naar de operationele doelstellingen van de krijgsmacht. Voor DVVO is dit gedaan op basis van de uitgaven voor specifieke dienstverlening.

Bij de overige in de tabel opgenomen eenheden betreft het een toerekening op basis van het percentage van de personele omvang van de afnemers. De toelichting van producten/diensten van de Dico-eenheden is na onderstaande tabel opgenomen.

	DVVO 2004	MGFB*) 2004	IDL 2004	CBMS 2004	MDD 2004	DGV 2004	Totaal 2004
Eskaderschepen	1 112	1 739	543	283	388	680	4 745
Onderzeedienst	176	275	86	45	61	107	750
Mijnendienst	351	549	171	89	123	215	1 498
Helikoptergroep	234	366	114	60	82	143	999
Maritieme patrouillegroep	410	641	200	104	143	251	1 749
Marinierseenheden	1 054	1 648	514	268	368	644	4 496
Caribische eenheden	234	366	114	60	82	143	999
Overig Koninklijke marine	2 283	3 569	1 114	581	797	1 396	9 740
HRF(L)HQ	624	331	101	54	74	129	1 313
Air Manoeuvre Brigade	2 807	1 488	456	242	332	582	5 907

	DVVO 2004	MGFB*) 2004	IDL 2004	CBMS 2004	MDD 2004	DGV 2004	Totaal 2004
Gemech. brigade 13	3 119	1 653	506	269	369	647	6 563
Gemech. brigade 41	2 807	1 488	456	242	332	582	5 907
Gemech. brigade 43	2 496	1 322	405	215	295	517	5 250
Combat Support & Support Command	2 807	1 488	456	242	332	582	5 907
Div. logistiek Cdo	4 367	2 314	709	377	516	905	9 188
Exp. log. ondersteuning	0	0	0	0	0	0	0
Nat. res. bataljon	0	0	0	0	0	0	0
NL-deel cimis group north	0	0	0	0	0	0	0
NL cimis support unit	0	0	0	0	0	0	0
Overig Koninklijke landmacht	12 167	6 447	1 975	1 047	1 436	2 521	25 593
Jachtvliegtuigen	1 770	2 347	900	382	524	918	6 841
Gevechtshelikopters	442	587	225	95	131	229	1 709
Transporthelikopters	442	586	226	96	130	230	1 710
Lutra/tankervliegtuigen	316	419	161	68	94	164	1 222
Geleide wapens	379	503	193	82	112	197	1 466
Air Operations control station	253	335	129	55	75	131	978
Overig Koninklijke luchtmacht	2 718	3 605	1 383	587	805	1 410	10 508
Taakveld 1 Beveiliging	20	611	10	99	136	239	1 115
Taakveld 2 Handhaving vreemd. Wet	48	1 484	25	242	331	580	2 710
Taakveld 3 Politietaken Defensie	25	784	13	128	175	307	1 432
Taakveld 4 Politietaken burgerlucht.v.terr.	4	133	2	22	30	52	243
Taakveld 5 Assistentie verlening en bijstand	2	66	1	11	15	26	121
Overig Koninklijke marechaussee	44	1 351	23	220	302	528	2 468
Totaal							123 127

* Bij het MGFB zijn niet de totale uitgaven verdeeld maar de totale uitgaven (€ 59,463 miljoen) minus de totale ontvangsten CMH en MRC (€ 20,955 miljoen) verdeeld.

Defensie Verkeers- en Vervoersorganisatie

De Defensie Verkeers- en Vervoersorganisatie (DVVO) is belast met het op ieder gewenst moment voorbereiden en (doen) leveren van verkeers- en vervoersdiensten voor het gehele ministerie van Defensie.

De levering van vervoersdiensten geschiedt door inzet van eigen capaciteit, inzet van op enig moment vrije operationele vervoerscapaciteit (virtuele capaciteit) van de krijgsmachtdelen of door inhuur extern. De DVVO is verantwoordelijk voor de samenstelling van een zo optimaal mogelijke mix van inzet van deze drie componenten waarbij gestreefd wordt naar een zo hoog mogelijke inzet van eigen capaciteit of virtuele capaciteit en een daardoor zo laag mogelijke inhuur van externe vervoersdiensten.

Prestatiegegevens DVVO	Meeteenheid	Realisatie 2002	Vermoedelijke uitkomst 2003*	Raming 2004*
<i>Wegvervoer</i>				
Vrachtovervoer	in dagen	15 196	14 721	14 721
Vrachtovervoer	in aantal pallets	377 918	317 739	317 739
Personenvervoer	in uren	133 433	73 050	73 050
Steunverlening viertonners	in dagen	122	24	24
<i>Luchtvervoer</i>				
Goederenvervoer	ton-vliegreun	7 203	4 538	4 538
Personenvervoer	vliegreun	71 076	28 512	28 512
<i>Spoorvervoer</i>				
Goederenvervoer	ton/kilometers	15 669 823	8 758 698	8 758 698
<i>Zeevervoer</i>				
Goederenvervoer	lanemetervaardagen	281 298	116 850	116 850
Ferryvervoer	overtochten	5 306	840	840

* De behoeftestelling zal nog moeten worden bijgesteld enerzijds omdat de overheveling van de negen producten naar de defensieonderdelen en de aangepaste planning van de overige producten nog moeten worden verwerkt en anderzijds omdat de klanten de definitieve planning nog moeten aangeven. De inhuurproducten waarvan het budget is overgeheveld betreffen: dienstepersonenauto zonder chauffeur, vrachtauto zonder chauffeur, minibus, taxikaart, containers, spoorvervoer, goederenvervoer over water, bulkvervoer klasse 3 en busvervoer in het kader van woonwerkverkeer en schoolvervoer.

Doelmatigheidsindicatoren verkeers- en vervoersdiensten	Realisatie 2002	Vermoedelijke uitkomst 2003	Raming 2004
Bezettingsgraad eigen chauffeurs	93%	85%	85%
Bezettingsgraad eigen voertuigen	61%	60%	60%
Inzetgraad eigen voertuigen	74%	70%	70%
Beladingsgraad eigen voertuigen	45%	45%*	45%*

* Binnen de defensieorganisatie is het nagenoeg niet mogelijk om retourvracht in te plannen. Derhalve rijden voertuigen veelal leeg terug (m.u.v. lijndienstvervoer).

Het Instituut Keuring en Selectie Defensie (IKS) is een professioneel facilitair keuringsinstituut. Zij ondersteunt op transparante wijze de defensieonderdelen door het tijdig aanleveren van overeengekomen keuringsprofielen. Daarnaast levert zij ondersteunende diensten aan de personeelsvoorzieningselementen. Tot slot wordt ondersteuning geleverd door te fungeren als intermediair tussen de defensieonderdelen en belangstellenden voor een burger- of specialistische functie bij Defensie.

Prestatiegegevens IKS	Meeteenheid	Afnemer	Realisatie 2002	Vermoedelijke uitkomst 2003	Raming 2004	Uitgaven 2004 (x € 1000,-)
Initiële keuringen:	aantal	KM	3 592	3 033	2 150	1 933
	aantal	KL	11 349	6 893	7 500	6 743
	aantal	KLU	1 600	408	350	315
	aantal	KMAR	2 227	1 040	1 150	1 034
Bijzondere keuringen:	aantal	KM	1 083	960	1 600	1 438
	aantal	KL	399	747	800	719
	aantal	KLU	0	110	0	0
	aantal	KMAR	204	367	400	360
Scholings- en beroepskeuze advies:	aantal	KM	303	442	960	863
	aantal	KL	397	516	736	662
	aantal	KLU	152	339	520	467
	aantal	KMAR	73	240	208	187
	aantal	diverse	–	–	76	68

Initiële keuring = keuringen van sollicitanten die voorafgaand aan de aanstelling van militair de status van burger hebben;

Bijzondere keuring = keuringen ten behoeve van de doorstroom van militairen;

Scholings- en beroepskeuze advies = adviezen aan militairen ten behoeve van doorstroom en uitstroom.

Doelmatigheidsindicatoren keuringen en selectie	Realisatie 2002	Vermoedelijke uitkomst 2003	Raming 2004
Doorlooptijd selectie (in aantal weken)	2–4	2–4	2–4

Militair Geneeskundig Facilitair Bedrijf

Het Militair Geneeskundig Facilitair Bedrijf (MGFB) draagt binnen de richtlijnen van de Hoogste Medische Autoriteit (HMA) en van Commandant Dico, op doelmatige wijze bij aan de inzetbaarheid van militairen door de zorgverlening die de krijgsmachtdelen leveren bij de inzet van operationele eenheden te ondersteunen. Het MGFB verricht de volgende activiteiten:

- het voorzien in de behoefte aan uitzendbaar medisch specialistisch personeel;
- het bieden van zorgcapaciteit (medisch specialistische en revalidatie) voor de opvang van (grotere aantallen) militaire slachtoffers;
- het voorzien in medisch specialistische zorg en revalidatiezorg;
- het verzorgen van de geneeskundige opleidingen voor militair personeel;
- het verzorgen van de logistiek van geneeskundige goederen en diensten;

- het ontwikkelen van beleid en geven van advies aan politieke en ambtelijke leiding.

Het MGFB is opgebouwd uit vier divisies en een staf. Deze staf verzorgt de nodige ondersteuning op het gebied van interne besturing en beheersing van de MGFB-organisatie. De divisies zijn het Centraal Militair Hospitaal (CMH), het Militair Revalidatie Centrum (MRC), het Opleidingscentrum Militair Geneeskundige Diensten (OCMGD) en het Militair Geneeskundig Logistiek Centrum (MGLC).

Met ingang van 1 september 2002 beschikt het OCMGD over drie vakgroepen in plaats van de 5 opleidingsrichtingen. De opdracht om te concentreren op hoogwaardige opleidingen is de basis geweest voor de nieuwe organisatie. Een aantal opleidingen is vervallen. Over een aantal opleidingen dient nog besluitvorming plaats te vinden.

Prestatiegegevens MGFB	Meeteenheid	Realisatie 2002	Vermoede- lijke uitkomst 2003	Raming 2004
Centraal Militair Hospitaal				
Bedcapaciteit	aantal	45	45	45
Bedcapaciteit calamiteitenhospitaal (maximaal)	aantal	300	300	300
1e consulten polikliniek	aantal	15 445	15 450	15 450
Verpleging	dagen	9 001	10 800	10 800
Verrichtingen polikliniek	aantal	15 560	15 700	15 700
Verrichtingen OK	aantal	3 461	3 500	3 500
functie-onderzoeken	aantal	16 903	16 100	16 100
Militair Revalidatie Centrum				
Bedcapaciteit	aantal	80	80	80
Revalidatie	behandeluren	45 305	46 150	46 150
Verpleging	dagen	24 261	24 500	24 500
Opleidingscentrum militair Geneeskundige Dienst				
Algemeen militair arts (AMA)	aantal geslaagde cursisten	184	168	168
Algemeen militair verpleegkundige (AMV)	aantal geslaagde cursisten	198	268	268
Militairen met geneeskundige neventaak	aantal geslaagde cursisten	–	–	–
Geneeskundig hulp personeel	aantal geslaagde cursisten	–	–	–
Militaire geneeskundige opleidingen (MILGO)	aantal geslaagde cursisten	1 257	1 236	1 236
Militair Geneeskundig Logistiek Centrum				
Orderregels bevoorrading	aantal	61 297	60 000	60 000
Receptregels apotheek	aantal	55 031	49 500	49 500
Assemblages optiek	aantal	8 542	8 650	8 650
Aanmaak diepvriesbloed	zakken	0	807	1 052
Bloedverstrekingen	aantal	650	645	645
Tijdige levering	in procenten			90
Inzetbaarheid medische teams				
Samenstelling team:	Benodigde uitzendmaanden:			
1 chirurg	66 vullingsgraad in procenten	101	100	100
1 anaesthesist	66 vullingsgraad in procenten	75	70 – 75	70 – 75
2 operatie assistenten	132 vullingsgraad in procenten	85	90	90
1 anaesthesie-medewerker	66 vullingsgraad in procenten	107	100	100

Instituut Defensie Leergangen

De ondersteuning op het gebied van de managementopleidingen wordt verzorgd door het Instituut Defensie Leergangen (IDL). Het IDL staat in nauwe samenwerking met de defensieonderdelen borg voor kwalitatief hoogwaardige opleidingen en cursussen voor leidinggevenden van Defensie en Staffunctionarissen bestemd voor midden-, hoger- en topniveau uit binnen- en buitenland, evenals voor een professionele verzorging van congressen en seminars binnen Defensie.

In het kader van de bestuurlijke integratie van het KIM, de KMA en het IDL levert het IDL een bijdrage aan het oprichten van de Faculteit Militaire Wetenschappen (FMW), waarvan de juridische zetel op het IDL is gevestigd.

Prestatiegegevens IDL	Meeteenheid	Realisatie 2002	Vermoede-lijke uitkomst 2003	Raming 2004
Koninklijke marine	aantal geslaagde cursisten	138	174	172
Koninklijke landmacht	aantal geslaagde cursisten	108	97	96
Koninklijke luchtmacht	aantal geslaagde cursisten	112	125	125
Leergang Topmanagement Defensie (LTD)	aantal geslaagde cursisten	10	23	12
International Staff Officers Course (ISOOC)	aantal geslaagde cursisten	81	56	80
Nato Defense Orientation Course (NDOC) en NATO Orientation Course (NOC)	aantal geslaagde cursisten	63	61	85
Overige interservice opleidingen	aantal geslaagde cursisten	30	82	54

Defensie ICT-uitvoeringsorganisatie

De Defensie ICT-uitvoeringsorganisatie (DICTU) is per 1 juli 2003 binnen Dico ondergebracht als een Resultaat Verantwoordelijke Eenheid. De doelstelling van de DICTU is door middel van concentratie van IV-deskundigheid alle uitvoerende processen voor realisatie en instandhouding (verwerving, contracten-/relatiebeheer, functioneel beheer en projectenrealisatie) van (tenminste) de defensiebrede informatievoorziening te regisseren, te begeleiden en te realiseren. Met een op zijn taak toegesneden DICTU is Defensie in staat om met leveranciers op IV-gebied, intern en extern Defensie, als professionele klant op de ICT-markt om te gaan.

Overige Interservice Diensten

Onder het ressort Overige Interservice Diensten (OID) vallen de volgende Dico-bedrijven:

- Defensie Materieel Codificatiecentrum (DMC),
- Defensie Archieven-, Registratie- en Informatiecentrum (DARIC),
- Dienst Personeels- en Salarisadministratie (PSA),
- Centrale Beheerorganisatie Militair Salarissysteem (CBMS),
- Maatschappelijke Dienst Defensie (MDD),
- Diensten Geestelijke Verzorging (DGV),
- Bureau Internationale Militaire Sport (BIMS),
- Koninklijk Tehuis voor Oud-Militairen en Museum (KTOMM) Bronbeek,
- Eenheid Claims,
- Defensie Horeca Organisatie (DHO).

Defensie Materieel Codificatiecentrum

De materieelcodificatie wordt uitgevoerd door het Defensie Materieel Codificatiecentrum (DMC). Het DMC vervult de door de Navo vereiste functie van Nationaal Codificatie Bureau (NCB), bewaakt de toepassing van het NATO Codificatie Systeem in Nederland en ontwikkelt en beheert een codificatie-informatiesysteem (DEMCIS) dat ter beschikking wordt gesteld aan de krijgsmacht delen. De dienstverlening is gericht op het

bevorderen van interoperabiliteit binnen de Nederlandse krijgsmacht en de Navo en het doelmatig ondersteunen van de logistieke processen, waarmee een belangrijke bijdrage wordt geleverd aan de nationale en internationale operationele gereedheid van de defensie-eenheden. DMC behandelt ongeveer 2000 buitenlandse codificatie-aanvragen per jaar en heeft ongeveer 49 000 artikelen in onderhoud.

Dienst Archieven-, Registratie- en Informatiecentrum

De ondersteuning op het gebied van archieven wordt verzorgd door de Dienst Archieven-, Registratie- en Informatiecentrum (DARIC). De DARIC verzorgt de centrale documentaire informatievoorziening en voert de algemene secretarie van het ministerie. De archiveringstaak omvat het in goede staat houden en bewaren van aan de DARIC toevertrouwde informatiebronnen, alsmede overbrenging van archieven naar rijksarchief-bewaarplaatsen. De DARIC verstrekt telefonische en schriftelijke informatie over het gearhiveerde. De DARIC beheert ongeveer 48 000 strekkende meters archief.

Het NIOD-rapport¹ was de aanleiding om op het gebied van de documentaire informatievoorziening (DIV) en het archief een aantal maatregelen te treffen. Deze maatregelen zijn verwoord in het zogenoemde DIVAB (Deltaplan documentaire informatievoorziening en archiefbeheer). Dit Deltaplan omvat het totaal aan te nemen maatregelen op zowel korte als de langere termijn, teneinde te komen tot een defensiebreed beleid ten aanzien van DIV, dat – met gebruik van één defensiebrede elektronische applicatie – voldoet aan de gestelde eisen. Dit betreft onder andere het schonen van de archieven, wegwerken van achterstanden en zorgdragen voor de implementatie van de beleidsvisie DIV-Online.

Dienst Personeels- en salarisadministratie

De Dienst Personeels- en Salarisadministratie (PSA) verzorgt de uitvoering van de salarisadministratie, de loonspaarregelingen en de personele- en financiële informatievoorziening voor het burgerpersoneel van Defensie (ongeveer 140 000 incidentele/permanente mutaties en ongeveer 140 000 collectieve mutaties per jaar en ongeveer 184 000 reisdeclaraties). Ten behoeve van het militair personeel verzorgt de dienst het deblokken van de spaarlonen en de uitvoering van de premiespaarregeling (ongeveer 9 000 mutaties). Daarnaast wordt de begrotingsbelasting voor de militaire bezoldiging verzorgd. PSA is tevens inhoudingsplichtige.

De premiespaarregeling is per 1 januari 2003 afgeschaft. De laatste premiebetalingen zullen in 2007 plaatsvinden. De spaarloonregeling zal, in gewijzigde vorm, in ieder geval in 2003 van kracht blijven en de hieraan verbonden reguliere werkzaamheden zullen naar verwachting tot 2008 blijven doorgaan.

Centrale Beheerorganisatie Militair Salarissysteem

De Centrale Beheerorganisatie Militair Salarissysteem (CBMS) beheert het Nieuw Salarissysteem Krijgsmacht (NSK) en stelt de betaaltape ter beschikking van het Directoraat-Generaal Financiën en Control (DGFC) voor de betaling van salarissen, toelagen en vergoedingen aan het militair personeel van Defensie c.q. hun verwanten. CBMS is tevens inhoudingsplichtige.

Maatschappelijke Dienst Defensie

De bedrijfsmaatschappelijke dienstverlening wordt verzorgd door de Maatschappelijke Dienst Defensie (MDD). De MDD richt zich primair op de

---

¹ Het rapport «Srebrenica een «veilig» gebied» van het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD).

ondersteuning bij de operationele inzet, levert diensten in het kader van het reguliere bedrijfsmaatschappelijk werk en verleent speciale ondersteuning bij reorganisaties. De MDD neemt de hulp- en dienstverlening aan burger- en militair personeel, aan het thuisfront, aan de organisatie en aan (aspirant)veteranen voor zijn rekening. Het bedrijfsmaatschappelijk werk vergroot het welbevinden van deze groepen binnen de Defensie-organisatie. De MDD draagt op die manier bij aan de motivatie en inzetbaarheid van het personeel.

Diensten Geestelijke Verzorging

De geestelijke verzorging in de krijgsmacht wordt verzorgd door vijf interservice diensten geestelijke verzorging: de rooms-katholieke, de protestantse, de joodse, de humanistische en de hindoe (deze laatste dienst is per 5 maart 2003 toegevoegd). Deze diensten zijn organisatorisch ondergebracht in de Diensten Geestelijke Verzorging (DGV). De DGV verlenen geestelijke verzorging aan militairen en waar nodig ook aan de gezinsleden van militairen volgens de richtlijnen van de zendende instanties. De DGV zijn voortdurend beschikbaar om, mede in het kader van het streven van Defensie naar hoogwaardige personeelszorg, vanuit de verschillende godsdienstige en levensbeschouwelijke achtergronden, begeleiding en zorg te bieden inzake levensbeschouwelijke/ethische vragen en bij (geestelijke) nood.

Bureau Internationale Militaire Sport

Ondersteuning op het gebied van internationale sport wordt verzorgd door het Bureau Internationale Militaire Sport (BIMS). Het BIMS zorgt voor de organisatie van internationale militaire sporttoernooien (3 in Nederland in 2004) en uitzending van de militaire équipes (voor 2004: 40 deelnames aan buitenlandse sporttoernooien en 15 aan wereldkampioenschappen). Tevens coördineert het BIMS de militaire sport op nationaal niveau. Daarnaast stimuleert het BIMS sportbeoefening en (individuele) begeleiding van topsporters binnen de Defensieorganisatie.

Het Koninklijk Tehuis voor Oud-Militairen en Museum

Het Koninklijk Tehuis voor Oud-Militairen en Museum (KTOMM) Bronbeek, dient als verzorgingstehuis voor oud-militairen van alle krijgsmachtdelen, beneden de categorie officieren (verzorgingscapaciteit van 50 oud-militairen). Het houdt een koloniaal museum in stand, dat in 1996 door de Traditiecommissie Krijgsmacht officieel als krijgsmachtdeel-museum is aangemerkt (ongeveer 17 000 bezoekers per jaar). Daarnaast ondersteunt KTOMM Bronbeek het veteranenbeleid van de minister op een actieve wijze en dient het als plaats voor het houden van herdenkingen en reünies.

Eenheid Claims

Het beheren van de schadeclaims wordt verzorgd door de Eenheid Claims. Deze organisatie is met ingang van 1 januari 2003 van de Directie Juridische Zaken overgeheveld naar het Dico en is als zelfstandige resultaat verantwoordelijke eenheid opgenomen.

De taken van de Eenheid Claims zijn:

- behandeling van schadeclaims van derden op Defensie op civielrechtelijke gebied namens de defensieonderdelen, Dico en de Centrale organisatie. Het betreft materiële schade en letsel- en overlijdensschade;
- oefenschade;
- NATO- en Pfp-schade (Partnership for Peace);

- verhaal schade op grond van de Verhaalswet Ongevallen Ambtenaren (VOA);
- het maken van schadebeleid voor Defensie;
- advisering ten aanzien van schadepreventie en overige vragen op het gebied van schade.

In de loop van 2003 zal aandacht worden besteed aan het ontwikkelen van prestatiegegevens en doelmatigheidsindicatoren voor de Eenheid Claims.

Defensie Horeca Organisatie (DHO)

De Defensie Horeca Organisatie (DHO) staat voor het op doelmatige en doeltreffende wijze aanbieden en leveren van een kwalitatief hoogwaardig met de klant overeengekomen totaalpakket aan horecaproducten en diensten ten behoeve van de gehele defensieorganisatie.

De DHO zal met ingang van 2004 van start gaan met het proefjaar ten behoeve van het verkrijgen van de agentschapsstatus in 2005. Gedurende het proefjaar zal binnen de begroting zoveel mogelijk de situatie zoals deze per 2005 zal gelden worden nagebootst. Dit impliceert dat de raming en de verantwoording van de uitgaven geschiedt op de begrotingen van de diverse defensieonderdelen die diensten afnemen van de DHO.

Algemeen

Onder deze categorie zijn de niet verder toe te delen activiteiten opgenomen, zoals de uitgaven van de staf van het Dico en enkele Dico-brede projecten. De staf van het Dico ondersteunt de Commandant Dico bij de aansturing van de onder het Dico ressorterende eenheden. In de staf is tevens een ondersteuningsgroep opgenomen die mede zorg draagt voor de ondersteuning van enkele Dico-eenheden op het gebied van financiën, personeel en organisatie. Het betreft in dit geval eenheden van het Dico die niet zelf in staat zijn deze taken doelmatig uit te voeren.

Investerings

De investeringen Dico bestaan voor ongeveer 2/3 deel uit infrastructurele nieuwbouw en vervangingsprojecten. Daarnaast is een groot gedeelte benodigd ten behoeve van de reguliere voertuigvervangingen DVVO. Het totaal budget bedraagt vanaf 2006 structureel ongeveer € 16,2 miljoen. In de jaren 2003 tot en met 2005 ligt het budget hoger in verband met enkele incidentele projecten, zoals het bedrijfsrestaurant IDL (totaal ongeveer € 6,1 miljoen) en de nieuwbouw OCMGD (totaal ongeveer € 9 miljoen).

Centrale defensiebrede IV-investeringen

De eerste stappen naar een defensiebrede geïntegreerde basisvoorziening zullen in 2003 worden afgerond. Besluitvorming rondom standaard ICT-infrastructuur (onder andere MULAN) zal vanaf 2004 leiden tot invoering van een standaard functionaliteit op iedere werkplek voor iedere defensiemedewerker met bijbehorende beveiliging en archiveringsfuncties alsook een efficiënter geïntegreerd beheer bij DTO, aan te sturen door DICTU.

Selectie van een standaard softwarepakket ten behoeve van geïntegreerde IV (ERP) maakt het mogelijk de weg te vervolgen om bestaande en verouderde informatiesystemen (de zogenoemde legacy-systemen) te vervangen door standaard software. De geïntegreerde IV moet de geplande samenvoeging en reorganisatie van eenheden in het kader van SAMSON alsmede de invoering van resultaatgerichte sturing (VBTB en EBS) mogelijk maken. De resulterende verbeterde geautomatiseerde

ondersteuning van de defensiebrede bedrijfsvoering moet voorts leiden tot een reductie van de alsmaar oplopende exploitatiekosten.

In de onderstaande tabel zijn de defensiebrede activiteiten in het programma Operationele IV nog niet begrepen.

Defensiebrede IV investeringen (bedragen x € 1 000)	2004	2005	2006	2007	2008
Basisvoorziening IV	15 500	13 500	5 000	2 500	2000
Functionele integratie	21 550	34 150	45 650	47 500	48 000
Totaal	37 050	47 650	50 650	50 000	50 000

Aanvullend op de hierboven weergegeven tabel, betreffende de defensiebrede IV-investeringen, is in onderstaande tabel weergegeven welke fondsen bij de afzonderlijke defensieonderdelen beschikbaar zullen zijn voor IV-investeringen welke kleiner zijn dan € 5 miljoen. Voorts is in deze tabel opgenomen welke fondsen voor IV-beleidsontwikkeling beschikbaar zijn. De aanwending van de in deze tabel genoemde budgetten geschiedt onder regie van de Directie Informatievoorziening en Organisatie, en zal zijn gericht op defensiebreed geïntegreerde IV (onder architectuur) en gestandaardiseerde infrastructuur. Met name deze standaardisatie is erop gericht om de voorziene exploitatie bij de defensieonderdelen om te buigen van een stijgende ontwikkeling naar een dalende. De exploitatie zoals deze momenteel wordt voorzien – zonder doorwerking van het effect van de voorgenomen standaardisatie-activiteiten – is eveneens opgenomen in onderstaande tabel.

Defensieonderdeel (bedragen x € 1 miljoen)	2004	2005	2006	2007	2008
Koninklijke marine	13,0	15,7	6,0	6,0	6,0
Koninklijke landmacht	25,0	20,0	15,0	12,0	12,0
Koninklijke luchtmacht	13,0	9,0	7,0	7,0	7,0
Koninklijke marechaussee	9,5	10,1	6,9	7,1	8,0
Defensie Interservice Commando	2,6	1,4	1,3	0,2	1,2
Kerndepartement	4,8	5,2	5,4	6,7	5,1
Kerndepartement (tbv Beleidsontwikkeling)	6,8	5,9	7,0	6,5	6,5
Totaal IV-investeringen *	74,7	67,3	48,6	45,5	45,8
IV-exploitatie	254,8	259,3	266,3	270,1	270,1
Totaal	329,5	326,6	314,9	315,6	315,9

* Projecten < € 5 miljoen

Ontvangsten

De ontvangstenraming bedraagt in totaal € 54,1 miljoen. De geraamde ontvangsten hebben betrekking op te verhalen ziektekosten, verhuur van woningen, vermindering afdracht loonheffing en de terugvordering van BTW. Voorts dragen de verkoop van topografische kaarten en drukwerk en de ontvangsten uit dienstverlening hieraan bij. Daarnaast zijn er nog specifieke ontvangsten, zoals ontvangsten van ziektekostenverzekeraars vanwege door het CMH en het MRC verleende

geneeskundige verzorging, voor de verhuur van spoorwagens door DVVO, de verhuur van faciliteiten door het IDL alsmede door bijdragen van bewoners en voor museumbezoek bij het KTOMM.

Waar de ontvangsten het gevolg zijn van in rekening gebrachte tarieven, zijn deze tarieven kostendekkend.

Groeiparaagraaf VBTB

Algemeen

In algemene zin is voor de begroting 2005, in samenhang met de extra-comptabele toerekening, het uitgangspunt dat de uitgaven volledig zijn toegerekend aan de operationele doelstellingen. Naast specifieke groeitrajecten, zoals hieronder opgenomen, betekent dit ook dat ook de uitgaven die ondersteunende eenheden voor elkaar maken en het eigen apparaat, direct of indirect moeten worden toegerekend aan de operationele doelstellingen.

Ondersteunende eenheden Koninklijke marine

Het *MB* zal de uitgaven verder verdelen over de opgenomen producten. Onderzocht zal worden hoe de bevoorrading in uitgaven kunnen worden uitgedrukt en worden gerelateerd aan de afnemers.

Het *CAMS* zal de producten waar mogelijk verder uitsplitsen over de afnemers en de uitgaven verder verdelen over de producten.

Het *KIM* en het *MOC* zullen de bij- en omscholingsopleidingen verder verdelen over de afnemers en de uitgaven verdelen over alle producten.

Ondersteunende eenheden Koninklijke landmacht

Het *MATLOGCO* zal de prestatiegegevens aanleveren in concrete producten/diensten. Deze worden uitgesplitst over de afnemers. Aan deze producten/diensten zullen de uitgaven worden toegerekend. Onderzocht zal worden hoe de bevoorrading kan worden gerelateerd aan de afnemers.

Het *OTCO* zal de prestatiegegevens gaan uitdrukken in geslaagde leerlingen en aan de producten uitgaven toerekenen.

Ondersteunende eenheden Koninklijke luchtmacht

Het *LCKLu* zal de uitgaven verder verdelen over de opgenomen producten. Onderzocht zal worden hoe instandhoudingsbeheer (waaronder de bevoorrading) in uitgaven kan worden uitgedrukt en kan worden gerelateerd aan de afnemers.

Het *OKLu* zal de prestatiegegevens gaan uitdrukken in geslaagde leerlingen en hieraan uitgaven toerekenen. Eveneens zullen producten worden uitgesplitst over de afnemers.

Ondersteunende eenheden Koninklijke marechaussee

In de begroting van 2005 worden voor het *OCKMar* prestatiegegevens opgenomen. Deze worden uitgedrukt in de ook bij de andere krijgsmacht-delen gebruikte omschrijvingen. Aan deze producten worden uitgaven toegeedeeld en de producten worden uitgesplitst over de doelstellingen van de Koninklijke marechaussee.

Ondersteunende eenheden Dico

In het begrotingsjaar 2004 wordt bij *DVVO* en bij *IDL* verder gegaan met de overheveling van budgetten voor dienstverlening naar de afnemers. Onderzocht wordt voor welke eenheden dat nog meer mogelijk is. Dit zal in de begroting van 2005 zijn weerslag krijgen. Voor alle overige diensten

wordt gestreefd naar volledige toerekening van uitgaven naar de producten/diensten en afnemers.

Niet-beleidsartikel 70 Geheime uitgaven

Grondslag van het artikel

Overeenkomstig artikel 6 van de Comptabiliteitswet 2001 en de regeling Rijksbegrotingsvoorschriften, is dit artikel bij het ministerie van Defensie aangewezen als het artikel waarop de geheime uitgaven worden verantwoord.

Budgettaire gevolgen

De geheime uitgaven worden jaarlijks door de President van de Algemene Rekenkamer gecontroleerd. De beschikbare financiële middelen zijn opgenomen in de volgende tabel.

Budgettaire gevolgen niet-beleidsartikel 70 Geheime uitgaven (bedragen x € 1 000)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Verplichtingen	910	942	942	942	942	942	942
Uitgaven	910	942	942	942	942	942	942

Niet-beleidsartikel 80 Nominaal en onvoorzien

Grondslag van het artikel

In dit artikel worden primair de door het ministerie van Financiën toegekende bedragen voor zowel de loonbijstelling en de incidentele looncomponent als die voor de prijsbijstelling en die voor nieuwe mutaties ondergebracht. Vervolgens worden deze bedragen over de (niet-)beleidsartikelen verdeeld.

De budgettaire gevolgen

De financiële bedragen die voor bovenstaande doelstellingen tijdens de begrotingsjaren ter beschikking staan, zijn in de volgende tabel opgenomen.

Budgettaire gevolgen niet-beleidsartikel 80 Nominaal en onvoorzien (bedragen x € 1 000)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Verplichtingen		44 424	97 856	105 415	120 275	136 337	164 616
Uitgaven							
Loonbijstelling		111 011	43 536	43 796	38 518	39 048	39 059
Prijsbijstelling		- 66 587	16 776	20 486	16 740	25 489	50 757
Onvoorzien							
Taakstelling Strategisch Akkoord en Hoofdlijnenakkoord			37 544	41 133	65 017	71 800	74 800
Totale uitgaven		44 424	97 856	105 415	120 275	136 377	164 616

Toelichting op de geraamde bedragen

Loonbijstelling

Dit betreft met name het restant van de nog te verdelen loonbijstellingsbedragen. De verdeling van deze gelden is mede afhankelijk van het af te sluiten arbeidsvoorwaardencontract en de mogelijke gevolgen uit de kabinetsbeslissing omtrent de wijze waarop in de toekomst wordt omgegaan met pre-pensionering.

Prijsbijstelling

Voor 2004 en verdere jaren zijn diverse kleine mutaties geboekt die op dit artikel centraal worden gereserveerd.

Taakstelling Strategisch en Hoofdlijnenakkoord

Als uitvloeisel van de maatregelen, genomen in zowel het Strategisch Akkoord als het Hoofdlijnenakkoord en de maatregelen ter oplossing van de interne problematiek, die zullen leiden tot het afvloeien van een groot aantal defensiemedewerkers in de komende jaren, zijn gelden voor SBK-maatregelen gereserveerd. In de raming voor het jaar 2004 is tevens rekening gehouden met de salarislasten van overtollig personeel als gevolg van de maatregelen uit de Prinsjesdagbrief. Nadat tot invulling van de maatregelen is gekomen, zullen deze gelden worden toebedeeld aan de defensieonderdelen.

Niet-beleidsartikel 90 Algemeen

Grondslag van het artikel

Onder dit artikel worden onder de apparaatsuitgaven de uitgaven geraamd voor het kerndepartement en de niet toe te delen organisatie-eenheid Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD). Daarnaast worden als programma-uitgaven de investeringen door het kerndepartement en de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst en niet nader toe te delen departementsbrede uitgaven geraamd, die worden beheerd bij het kerndepartement.

Budgettaire gevolgen

De financiële bedragen die voor bovenstaande doelstellingen tijdens de begrotingsjaren ter beschikking staan, zijn in de volgende tabel opgenomen.

Budgettaire gevolgen niet-beleidsartikel 90 Algemeen (bedragen x € 1 000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Verplichtingen	1 442 012	1 307 693	1 410 697	1 436 718	1 414 409	1 402 254	1 390 100
Uitgaven							
Apparaatsuitgaven							
Kerndepartement incl. wachtgelden	107 296	106 355	101 165	97 706	95 319	96 762	97 946
Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst	52 437	52 711	55 414	55 353	55 335	55 341	56 254
Totaal Apparaatsuitgaven	159 733	159 066	156 579	153 059	150 654	152 103	154 200
Programma-uitgaven							
Investerings	22 576	43 860	31 806	23 586	20 315	21 726	14 636
Departementsbrede uitgaven							
– Milieu-uitgaven	3 250	4 023	15 123	16 864	16 788	11 698	11 698
– Pensioenen en uitkeringen *	939 399	945 473	1 050 425	1 081 158	1 071 461	1 060 582	1 048 065
– Wetenschappelijk onderzoek	66 512	62 745	64 234	63 882	63 710	63 459	63 457
– Ziektekostenvoorziening	29 467	25 457	31 003	31 605	32 208	32 808	32 808
– Garanties							
– Subsidies en bijdragen	21 424	12 650	10 933	9 939	9 735	8 146	8 146
– Overige uitgaven	36 816	51 080	53 689	50 891	50 189	50 190	50 190
Totaal Programma-uitgaven *	1 119 444	1 145 288	1 257 213	1 277 925	1 264 406	1 248 609	1 229 000
Totaal uitgaven *	1 279 177	1 304 354	1 413 792	1 430 984	1 415 060	1 400 712	1 383 200
Ontvangsten							
Totaal ontvangsten	9 306	9 283	169 854	201 257	163 547	210 797	224 159
* waarvan niet-relevant			59 354	95 660	98 525	97 897	97 154

Apparaatsuitgaven*Kerndepartement*

Het kerndepartement is de beleidsadviserende en ondersteunende staf voor de minister en de staatssecretaris. Het kerndepartement voert hiertoe de volgende hoofdactiviteiten uit:

- in- en extern verzamelen van gegevens en op basis hiervan opstellen van adviezen ten behoeve van de bewindslieden,
- integrale sturing op hoofdlijnen van de onderdelen van de defensieorganisatie,
- initiëren, ontwikkelen, overdragen, regisseren en evalueren van het strategisch beleid van Defensie, het beleid ten aanzien van personeel, materieel, financiën, voorlichting en informatie en het juridische beleid.

Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD)

De MIVD stelt zich ten doel Defensie op maat en naar behoefte te ondersteunen op het gebied van inlichtingen en veiligheid. De dienst richt zich daarbij zowel op het politiek-militaire besluitvormende niveau (strategische inlichtingen) alsook op de krijgsmacht zelf bij de voorbereiding en uitvoering van militaire taken (operationele inlichtingen). Hierbij gaat het vooral om de uitvoering van crisisbeheersingsoperaties.

De MIVD heeft twee hoofdtaken: een inlichtingentaak en een veiligheids-taak. De MIVD voert deze taken uit binnen een strak wettelijk kader, neergelegd in onder andere de Wet op de inlichtingen- en veiligheids-diensten (Wiv 2002; is recent geheel vernieuwd en sinds 29 mei 2002 van kracht) en de Wet veiligheidsonderzoeken (Wvo, 1998).

In het Actieplan Terrorismebestrijding en Veiligheid, opgesteld naar aanleiding van de aanslagen in de VS op 11 september 2001, heeft de regering besloten tot uitbreiding van de capaciteit voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

Op basis van besluitvorming in de Ministerraad is onder leiding van de Coördinator van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten een voorstel gedaan voor de herinrichting van de capaciteit voor satellietinterceptie in Nederland. Het voorstel voorziet in de oprichting van een Nationale SIGINT Organisatie (NSO) die wordt ondergebracht bij het ministerie van Defensie en beleidsmatig gezamenlijk wordt aangestuurd door de MIVD en AIVD. Deze organisatie wordt opgebouwd vanuit de Afdeling Verbindingsinlichtingen (AVI) van de MIVD. Een deel van de AVI wordt daartoe losgekoppeld van de MIVD. De nieuwe organisatie treedt op als de NSO waar alle verbindingsinlichtingen-activiteiten bij zullen worden ondergebracht. Dit betekent dat de uitbreiding van de capaciteit voor satellietinterceptie en de besteding van de gelden ten behoeve de materiële voorzieningen onder verantwoordelijkheid van de nieuw op te richten organisatie gaat plaatsvinden. Begin 2003 wordt een project-organisatie gevormd welke belast is met de opdracht om te komen tot oprichting van een NSO. Tevens krijgt de projectorganisatie de opdracht om de gereserveerde gelden voor uitbreiding van de satellietinterceptie-capaciteit te besteden.

Programmauitgaven

Investeringen

Documentaire Informatievoorziening en Archiefbeheer (DIVAB)

In de eerste helft van de planperiode wordt een aanvang gemaakt met de opzet van DIV-online waarmee de wijze van archiveren gedigitaliseerd zal plaatsvinden. De werkplekken dienen toegerust te worden om te kunnen voorzien in de ontsluiting van de archieven.

P&O 2000+

De investeringen opgenomen bij P&O 2000+ betreffen de ontwikkeling en implementatie van het gelijknamige defensiebrede IV-project. Uitgangspunt blijft dat het project P&O 2000+ nog steeds binnen het geplande tijdtraject (2005) wordt gerealiseerd.

Defensie Operatiecentrum (DOC)

Het DOC is reeds in 2003 operationeel. De verdere aanpassingen aan de infrastructuur als gevolg van het DOC (materiële infra, beveiliging, ICT en verbindingen) zullen in totaal maximaal € 9,0 miljoen bedragen.

Departementsbrede uitgaven

Milieu-uitgaven

Voor contributies aan milieuorganisaties en de uitvoering en begeleiding van specialistische milieu- en ruimtelijke ordeningsonderzoeken is jaarlijks een bedrag van € 1,5 miljoen voorzien. Daarnaast is een jaarlijkse

vergoeding van ongeveer € 2,0 miljoen opgenomen voor honorarium DGW&T. Naar aanleiding van de ramp in Volendam is het toezicht op de handhaving van gebruikersvergunningen verscherpt. De financiële afdoening loopt enige vertraging op vanwege de trage facturering van gemeenten. Hiervoor is € 1,2 miljoen voorzien. Jaarlijks wordt een programma voor intensivering milieuonderzoeken CO opgesteld. De omvang van dit programma omvat in 2004 € 1,3 miljoen en daarna jaarlijks € 1,2 miljoen. Ten behoeve van het oplossen van de milieu-problemen in de Cannerberg is het Nederlandse aandeel in deze programma-uitgaven opgenomen. Het aandeel dat door de Navo wordt vergoed, is opgenomen in het beleidsartikel 11. Ten slotte is op dit artikel een defensiebrede reeks voor Milieu-intensiveringen gestald.

Pensioenen en uitkeringen

Deze programma-uitgaven voorzien in betalingen van ouderdomspensioen en overige uitkeringen aan voormalig militair personeel. De pensioenvoorziening en uitkeringen voor militair personeel waren voorheen grotendeels in eigen beheer bij Defensie. Overeenkomstig een in december 1998 met het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP) afgesloten overeenkomst is het beheer en de uitvoering van pensioenen voor personen ouder dan 65 jaar en van de militaire nabestaandenpensioenen die verband houden met overlijden als gevolg van het uitoefenen van de militaire dienst per 1 juni 2001 overgegaan naar het ABP. Voor de militaire nabestaandenpensioenen is sprake van volledige kapitaaldekking.

Conform de arbeidsvoorwaardenovereenkomst 2001–2003 wordt vanaf (in beginsel) 1 januari 2003 voor nieuw op te bouwen diensttijd een kapitaalgedekt prepensioen geïntroduceerd voor gewezen BOT-militairen van 60–65 jaar. Dit prepensioen treedt in de plaats van de in de periode thans aan de orde zijnde UKW-uitkeringen. Het huidige uitkeringsniveau staat daarbij niet ter discussie. Dat wil zeggen dat het opgebouwde prepensioen uit de Defensiebegroting wordt aangevuld tot het huidige uitkeringsniveau.

Kapitaalgedekt militair ouderdomspensioen

Voor diensttijd vanaf 1 juni 2001 wordt ten behoeve van de militaire ouderdomspensioenen op het kapitaaldekkingsstelsel overgegaan. Ouderdomspensioenen die betrekking hebben op tot 1 juni 2001 opgebouwde diensttijd en (aanvullende) nabestaandenpensioenen worden op declaratiebasis met het ABP verrekend. Met ingang van 1 juni 2001 is voor de nieuw op te bouwen militaire ouderdomspensioenen op het kapitaaldekkingsstelsel overgegaan. Eén van de elementen om dit mogelijk te maken is een reeks 10-jarige leningen van Defensie aan het ABP. De uitgaven die met deze leningen gemoeid zijn, worden aangemerkt als niet relevant voor het uitgavenkader van de Rijksbegroting in enge zin.

Kapitaalgedekt militair prepensioen

De betaling van zowel de voor het prepensioen als de resterende begrotingsgefinancierde componenten wordt verantwoord op deze programma-uitgaven. Evenals voor het ouderdomspensioen is voor wat betreft de overgang op kapitaaldekking een financieringsarrangement getroffen. Defensie heeft een reeks van € 15,1 miljoen beschikbaar gesteld. Daarnaast komen beschikbaar de geleidelijk voor de Defensiebegroting vrijvallende uitkeringsbedragen. Na de introductie van de kapitaaldekking aan de orde zijnde premie mutaties worden op de gebruikelijke wijze verrekend met de loonbijstelling (niet-beleidsartikel 80). Het restant van de jaarlijks benodigde premie wordt als niet-relevante

uitgave door het ministerie van Financiën toegevoegd. Na ongeveer 15 jaar is er sprake van een kantelpunt. Vanaf dat moment wordt het totaal aan beschikbare middelen voor zover uitgaand boven de jaarlijkse premieverhoging in mindering gebracht op de Defensiebegroting. Eén en ander totdat de som van de op de Defensiebegroting in mindering gebrachte bedragen gelijk is aan de som van de aan de Defensiebegroting toegevoegde bedragen.

De uitvoering van de sociale zekerheid is in handen van UWV en ABP. Op dit beleidsartikel worden in dit kader de door UWV en ABP in rekening gebrachte uitgaven geraamd.

Ontvangsten

De ontvangstenbegroting van het artikel Pensioenen en uitkeringen beslaat jaarlijks € 0,3 miljoen.

Wetenschappelijk onderzoek en ontwikkeling

Deze programma-uitgaven omvatten de investeringen voor het opbouwen en in stand houden van een voor Defensie toegankelijke kennisinfrastructuur. Deze kennisinfrastructuur is noodzakelijk om nu en ook in de toekomst doeltreffend en doelmatig militair optreden mogelijk te maken. Defensie ondergaat vele veranderingen op politiek, technologisch en wetenschappelijk terrein. Er is kennis nodig om de consequenties van deze veranderingen goed te kunnen inschatten en hierop slagvaardig te reageren. Door het laten uitvoeren van activiteiten op het gebied van Wetenschappelijk Onderzoek en Ontwikkeling (WOO), wordt geïnvesteerd in de ontwikkeling van deze noodzakelijke kennis. Het betreft kennis waarin door Defensie niet op andere wijze is te voorzien. De doelstellingen worden nagestreefd door middel van het financieren van onderzoeks- en ontwikkelingsactiviteiten (programma's of projecten). Veel van deze activiteiten richten zich op verschillende beleidsdoelstellingen. Voor de financiering van deze beleidsdoelstellingen wordt gebruikt gemaakt van onderstaande instrumenten:

– *Doelfinanciering Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek (TNO)*
Overeenkomstig de TNO-wet en de regelingen tussen overheid en TNO, verstrekt Defensie jaarlijks via het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen doelfinanciering aan TNO. Met deze doelfinanciering wordt bij de drie instituten van TNO-Defensieonderzoek geïnvesteerd in een voor de taakuitvoering van Defensie noodzakelijke kennisbasis.

– *Onderzoek en technologie*

Vanuit dit artikelonderdeel wordt geïnvesteerd in de ontwikkeling van (technologische) kennis die van belang is voor de taakuitvoering van Defensie. Deze activiteiten worden – vaak in internationaal verband – uitgevoerd door Nederlandse bedrijven, onderzoeksinstituten en universiteiten. Indien de ontwikkeling van nieuwe technologische kennis een belangrijk deel van een project uitmaakt, wordt incidenteel uit dit artikel ook bijgedragen aan een materieelontwikkelingsproject voor een krijgsmachtdeel.

– *Bijdrage aan het NLR*

Het ministerie van Defensie verstrekt via het ministerie van Verkeer en Waterstaat een bijdrage aan het Nationaal Lucht- en Ruimtevaart Laboratorium (NLR), die bedoeld is voor het verrichten van het basisonderzoek. Door deze bijdrage kan Defensie tegen het gereduceerde «deelnemerstarief» gebruik maken van de diensten van het NLR.

ZVD

Ten laste van deze programma-uitgaven komen de uitgaven met betrekking tot de Ziektelastenvoorziening Defensiepersoneel (ZVD-regeling). Deze regeling is opengesteld voor actief dienend burgerpersoneel en voor niet-actieven, zowel burgers als militairen. Een uitzondering hierop vormen de personen die aanspraak maken op een uitkering in het kader van UKW en bepaalde groepen wachtgelders. Gegeven de gestelde voorwaarden, zijn het met name de postactieve burgers en -militairen die van de regeling gebruik maken.

Subsidies en bijdragen

Subsidies worden verleend aan instellingen die voor Defensie een zeker nut hebben en ook zelf financiële middelen bijeenbrengen, maar mede afhankelijk zijn van financiële hulp van Defensie. Daarnaast levert Defensie financiële bijdragen aan diverse overheidsinstellingen. De belangrijkste bijdragen betreffen het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCW) voor onderwijs op algemene grondslag en voor de stichting Nederlands instituut voor internationale betrekkingen Clingendael.

Voor het jaar 2004 worden subsidies verleend aan de Stichting Maatschappij en Krijgsmacht (€ 177 000), de Stichting Homosexualiteit en Krijgsmacht (€ 10 000), de Nederlandse Reservisten Federatie (€ 32 000), de Stichting Koepelorganisatie Militaire tehuizen (€ 908 000), de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de krijgswetenschap, ten behoeve van de buitengewone leerstoel aan de Universiteit van Amsterdam (€ 55 000), de Stichting Protestant Interkerkelijk Thuisfront (€ 15 000), de Stichting Nationaal Katholiek Thuisfront (€ 10 000), het Defensie Vrouwenennetwerk (€ 14 000), het Veteranenplatform (€ 136 000), de Stichting Veteraneninstituut (€ 3 596 000) en het Multicultureel Netwerk Defensie (€ 2 000). Deze vermelding vormt voor de onder dit artikel opgenomen subsidieverleningen de wettelijke grondslag als bedoeld in artikel 4.23, derde lid, onder c van de Algemene Wet Bestuursrecht.

De bijdrage ten behoeve van de Stichting bijzondere scholen voor onderwijs op algemene grondslag (STOAG) wordt met ingang van 2007 met € 1,0 miljoen verminderd als gevolg van het opheffen van de 41ste Mechbrig te Seedorf. De subsidie aan de Stichting Koepelorganisatie Militaire tehuizen (KOMT) vervalt met ingang van 2005 als gevolg van het Hoofdlijnen Akkoord.

Overige (departementale) uitgaven

De overige departementsbrede uitgaven hebben voornamelijk betrekking op voorlichtingsactiviteiten, schadevergoedingen en lumpsumuitgaven aan de belastingdienst in verband met de fiscalisering van de verstrekking huisvesting en voeding van Rijksweg aan militairen.

Ontvangsten

Met ingang van dit begrotingsjaar worden de ontvangsten in verband met de verkoop, door de Directie Domeinen van het ministerie van Financiën, van overtollig materieel niet langer op de begroting van het ministerie van Financiën verantwoord, doch direct ten gunste van de begroting van het ministerie van Defensie.

3. BEDRIJFSVOERINGS PARAGRAAF

3.1. Bedrijfsvoeringsthema's

De bedrijfsvoeringsthema's uit het verleden worden voortgezet. Met de omvangrijke herstructurering van de defensieorganisatie zijn nagenoeg al deze bedrijfsvoeringsthema's een onderdeel geworden van meer omvattende onderwerpen. De volgende alinea's geven een overzicht van de bedrijfsvoeringsthema's en een eventuele verwijzing naar uitvoeriger informatie in deze begroting. Ook de Prinsjesdagbrief en de Personeelsbrief zullen overigens thema's behandelen die nadrukkelijk de bedrijfsvoering aangaan.

3.2. Bestuurlijke vernieuwing

In 2004 zullen de nieuwe structuren van het kerndepartement, de krijgsmacht delen en ondersteunende diensten gestalte gaan krijgen. In de Beleidsagenda, paragraaf «Bestuurlijke vernieuwing» is hierop nader ingegaan.

3.3. Verdere uitwerking van VBTB

VBTB behoudt ook in 2004 de benodigde aandacht. Verbeteringen zijn gericht op de verdere kwaliteit van de doelformulering, prestatiegegevens en toerekening van kosten. In de paragraaf «Defensiebrede VBTB paragraaf» van de Leeswijzer is hier nader op ingegaan.

3.4. Verbetering bedrijfsvoering

In 2002 en, naar verwachting, in 2003 bestond en bestaat een ordelijk financieel en materieelbeheer. Dit kwaliteitsniveau zal ook in 2004 moeten worden vastgehouden. Hiervoor wordt het financieel en materieelbeheer gemonitord in een management control systeem dat zich ontwikkelt naar een brede bedrijfsvoeringsmonitor.

3.5. Competitieve Dienstverlening (CDV) en agentschappen

Om een doelmatige bedrijfsvoering te garanderen heeft Defensie het programma Competitieve Dienstverlening (CDV). In 2004 starten CDV-trajecten voor de Mechanische Centrale Werkplaats, het Marinebedrijf en de infra-gerelateerde diensten bij DGW&T en de andere defensieonderdelen.

In een traject dat doorloopt tot 2010 wordt gestreefd naar een overgang naar de agentschapsstatus, met een baten-lastenstelsel, van ondersteunende diensten en bedrijven. Naast de reeds bestaande agentschappen DTO en DGW&T, start de Defensie Horeca Organisatie (DHO) in 2004 met een proefjaar teneinde in 2005 de agentschapsstatus te verkrijgen.

3.6. Uitvoering IV-plan Defensie

In 2004 wordt gestart met het operationeel stellen van het defensiebrede informatiesysteem voor het functiegebied Personeel en het invoeren van standaard functionaliteit op iedere werkplek voor iedere defensie-medewerker. De in 2003 opgerichte Defensie ICT-Uitvoeringsorganisatie (DICTU) neemt de realisatie en instandhoudingstaken op zich. De

budgetten voor het DICTU en door het DICTU uit te voeren activiteiten zijn geraamd op niet-beleidsartikel 60 «Ondersteuning krijgsmacht».

4. Agentschappen

4.1 DEFENSIE TELEMATICA ORGANISATIE

Algemene informatie

De Defensie Telematica Organisatie (DTO) is het facilitaire ICT-bedrijf van het ministerie van Defensie. DTO is per 1 september 1997 opgericht en opereert vanaf 1 januari 1998 als agentschap.

De primaire markt van DTO is het ministerie van Defensie. Daarnaast is het DTO ook toegestaan producten en diensten te leveren aan afnemers binnen de Rijksoverheid en de Navo (de zogenaamde «tweedenmarkt»). Dit geschiedt met het oog op de verbreding van de economische basis van de uitermate kostbare extra beveiligde informatiesystemen en -structuren die DTO beheert en produceert. DTO richt zich daarbij in eerste instantie op de sectoren openbare orde en veiligheid van de Rijksoverheid.

Het ministerie van Defensie is bezig met de herijking van IV-governance. Daartoe is de Defensie ICT-Uitvoeringsorganisatie (DICTU)¹ opgericht per 1 juli 2003. De DTO-organisatie zal hierop worden toegesneden.

Producten en diensten van de DTO

DTO biedt de volgende producten en diensten aan vanaf 2002:

- *Consultancy en Projectmanagement / Application Services*

Advies met betrekking tot specificatie, ontwikkeling, verwerving, invoering, beheer, exploitatie, mogelijkheden en toepassing van ICT-middelen, -systemen en -infrastructuren. Verder betreft dit de ontwikkeling, integratie en modificatie van ICT-infrastructuren, -systemen, -applicaties en gegevensbanken.

- *Exploitatie Informatiesystemen*

Het uitvoeren van het technisch, functioneel en applicatiebeheer van zowel de eigen telematica- en IT-infrastructuur en systemen als dat van afnemers. Dit geschiedt op grond van dienstverleningsovereenkomsten en «service level agreements».

- *Data- en Telecommunicatie*

Dit omvat communicatiefaciliteiten voor spraak, data en video, alsmede de toegang tot externe netwerken.

- *Internet en Intranet*

De diensten en applicaties voor algemeen gebruik die op of via de telematica-infrastructuur geleverd kunnen worden, zoals «electronic mail», internetdiensten en informatiegidsen.

- *Kantoorautomatisering*

De producten en diensten die op of via de telematica-infrastructuur geleverd kunnen worden volgens de norm voor de gestandaardiseerde kantoorautomatisering van het ministerie van Defensie (LAN2000).

- *Standaard ICT-middelen*

Handelsgoederen met betrekking tot ICT-middelen en kantoorautomatisering zoals pc's en toebehoren die rechtstreeks aan de klant kunnen worden geleverd.

---

¹ De doelstelling van DICTU is om door middel van concentratie van IV-deskundigheid alle uitvoerende processen voor realisatie en instandhouding, zoals contractmanagement (verwerving), functioneel beheer en projectrealisatie, van (ten minste) de defensiebrede informatievoorziening te regisseren, te begeleiden en te realiseren. DICTU bundelt de klantvraag van alle onderdelen van Defensie.

- *Overige producten en diensten*

Deze omvatten de resterende productgroepen te weten: DIS-diensten (Documentaire Informatiesystemen), E-Commerce, Enterprise Resource Systemen (ERP), ICT-beheer, informatiebeveiliging en opleidingen.

Organisatie

De hoofdvestiging van DTO bevindt zich in Den Haag. Daarnaast zijn er DTO-vestigingen in Soesterberg, Den Helder, Maasland, Gouda en Rijswijk (ZH). Verder bevindt zich in Woensdrecht een zogeheten uitwijkcentrum. De werkplekdiensten zijn verdeeld over een achttal regio's in Nederland en Duitsland, die zo dicht mogelijk bij de klanten van DTO zijn gesitueerd.

DTO is opgericht in een business- en serviceline organisatie. Aldus kan DTO op termijn concurreren met civiele IT-bedrijven. Een businessline organisatie is verantwoordelijk voor een integraal verkoopresultaat (zowel omzet als kosten). De businessline organisaties zijn sinds 2002 gegroepeerd per klantgroep, die voornamelijk bestaan uit de onderdelen van het ministerie van Defensie. Op termijn zal de klantvraag verschuiven naar DICTU. Hiertoe zal er een geleidelijke verschuiving plaatsvinden naar een businessline DICTU. De huidige indeling van de businessline organisaties is als volgt:

- businessline Koninklijke landmacht;
- businessline Koninklijke marine;
- businessline Koninklijke luchtmacht en Defensie Interservice Commando;
- businessline Openbare orde en veiligheid, die de Centrale organisatie, de Koninklijke marechaussee en de overige rijksoverheid omvat.

De businessline organisaties betrekken producten en diensten, tegen intern tarief, van de (in beginsel niet voor de klant zichtbare) serviceline-organisaties. DTO beschikt over de volgende servicelines:

- serviceline Platformservices;
- serviceline Networkservices;
- serviceline Werkplekdiensten;
- serviceline Application Services;
- serviceline Advanced Environments.

De introductie van serviceline organisaties heeft geleid tot een aanzienlijke verbetering van het zicht op de interne goederenstromen en de daaraan gerelateerde kosten.

Doelmatigheid

De producten en diensten die DTO levert, worden verrekend op basis van tarieven. De tarieven worden jaarlijks op voordracht van de directeur DTO vastgesteld door de commandant Dico. Deze tarieven zijn gebaseerd op de integrale kosten.

DTO is als agentschap van het ministerie van Defensie een omzet- en resultaatverantwoordelijke organisatie zonder winstoogmerk. DTO moet zijn opbrengsten halen uit de verkoop van producten en diensten, waarbij de totale kosten uit de opbrengsten moeten worden gedekt. Tussen DTO en de defensieonderdelen bestaat een zakelijke relatie. Door daadwerkelijke verrekening treedt regulering op van vraag en aanbod. Tevens bestaat voor de krijgsmachtdelen (in beperkte mate) de mogelijkheid

diensten uit de vrije markt te betrekken. Deze marktwerking vormt een belangrijke prikkel voor de effectiviteit en efficiency bij DTO.

Sturen op resultaat

DTO heeft als agentschap geen winstoogmerk. Na het voorlopige afstel van de uitbesteding van DTO is er een driejarenplan ontwikkeld. Dit driejarenplan dient te resulteren in lagere tarieven voor Defensie. Deze tariefdaling bedraagt € 20 miljoen in 2003, € 22 miljoen in 2004 en € 22 miljoen in 2005. Voor Defensie betekent dit dat over een periode van drie jaren de tarieven zullen dalen met in totaal € 64 miljoen.

Doelstellingen 2004

Voor het jaar 2004 is de taakstelling € 22 miljoen. Het jaar 2004 zal derhalve gericht zijn op het bestendigen van de tariefdaling 2003, het behalen van de doelmatigheidsdoelstelling 2004 en het voorbereiden van de bezuinigingsplannen voor de komende jaren.

De begroting van baten en lasten van het agentschap DTO

(bedragen x € 1 000, afrondingsverschillen zijn mogelijk)							
	2002 ¹	2003 ²	2004	2005	2006	2007	2008
Baten							
Opbrengst moederdepartement	248 042	202 554	252 741	232 929	232 929	232 929	232 929
Opbrengst overige departementen	8 286	13 446	14 118	14 824	15 565	16 343	17 160
Opbrengst derden	0	0	0	0	0	0	0
Rentebaten	422	0	0	0	0	0	0
Buitengewone baten	29	0	0	0	0	0	0
Vrijval voorzieningen	1 600	0	0	0	0	0	0
Exploitatiebijdrage	0	0	0	0	0	0	0
Totaal baten	258 379	216 000	266 859	247 753	248 494	249 272	250 089
Lasten							
Apparaatskosten							
* personele kosten	131 975	121 733	136 162	127 247	127 045	127 612	129 696
* materiële kosten	81 107	68 868	104 948	91 516	91 314	91 881	93 964
Rentelasten	4 937	6 023	5 985	7 613	7 409	7 142	6 939
Afschrijvingskosten	0	0	0	0	0	0	0
* materieel	14 520	17 540	17 626	18 309	19 388	19 076	16 807
* immaterieel	1 694	1 855	2 109	3 038	3 311	3 534	2 700
Dotaties voorzieningen	20 241	0	0	0	0	0	0
Buitengewone lasten	0	0	0	0	0	0	0
Totaal lasten	254 474	216 019	266 830	247 723	248 467	249 245	250 106
Saldo van baten en lasten	3 905	- 19	29	30	27	27	- 17
Uitkering aan moederdepartement	- 3 405						
Netto resultaat	500	- 19	29	30	27	27	- 17

¹ Jaarverslag 2002

² Vermoedelijk beloop

Toelichting per post

BATEN

Opbrengsten moederdepartement

Bij de opbrengsten van het moederdepartement is rekening gehouden met de bezuinigingsdoelstellingen uit het driejarenplan DTO. In dit plan wordt uitgegaan van een daling van de tarieven 2004 ten opzichte van

2003 met een bedrag van € 22 miljoen voor het ministerie van Defensie. De tarieven 2005 zullen additioneel nog eens € 22 miljoen dalen ten opzichte van 2004.

In de opbrengst moederdepartement is rekening gehouden met het gefaseerd overdragen van het beheer van de werkplekken van de diverse defensieonderdelen aan DTO. Voor de overige opbrengsten is uitgegaan van een jaarlijkse omzetsijging van nul procent.

Opbrengst overige departementen

DTO investeert in omzetgroei in de zogenaamde «tweedenmarkt» (overige Rijksoverheid) voor openbare orde en veiligheid. In 2004 en volgende jaren is uitgegaan van een groei van de omzet van de businessline Openbare orde en veiligheid van vijf procent. De autonome groei van de omzet wordt vooral gezocht in dit marktsegment.

Procentuele verdeling van de omzet

Klanten	omzetaandeel
Koninklijke marine	20%
Koninklijke landmacht	31%
Koninklijke luchtmacht	24%
Koninklijke marechaussee	8%
Centrale organisatie	5%
Defensie Interservice Commando	7%
Overige	5%
Totaal	100%

De totale opbrengst is als volgt verdeeld over de onderscheiden productgroepen:

Bedragen x € 1 000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Consultancy en projectmanagement	35 803	22 844	21 392	21 436	21 500	21 567	21 638
Data- en telecommunicatie	53 342	56 820	52 218	49 349	49 497	49 652	49 815
ERP	1 298	2 500	2 341	2 346	2 353	2 360	2 368
Exploitatie informatiesystemen	45 761	41 623	38 977	39 057	39 174	39 296	39 425
Informatiebeveiliging	8 191	9 574	8 965	8 983	9 010	9 038	9 068
Internet en Intranet	7 486	6 764	6 334	6 347	6 366	6 386	6 407
Kantoorautomatisering	66 294	58 248	120 125	103 694	104 004	104 330	104 672
Overig	9 295	5 520	5 169	5 180	5 195	5 212	5 229
Standaard ICT middelen (handel)	28 858	12 108	11 338	11 361	11 395	11 431	11 468
Totaal	256 328	215 999	266 859	247 752	248 494	249 272	250 089

LASTEN

Personele kosten

Personeelssterkte van het agentschap DTO	2002¹	2003²	2004	2005	2006	2007	2008
Militair personeel	171	135	345	316	305	305	305
Burgerpersoneel	1 700	1 809	2 099	1 992	1 908	1 917	1 928
Totaal DTO-personeel	1 871	1 944	2 444	2 308	2 213	2 222	2 233
Inhuur personeel	199	79	79	79	79	79	79
Totaal	2 070	2 023	2 523	2 387	2 292	2 301	2 312

¹ Jaarverslag 2002

² Vermoedelijk beloop

In 2004 is nog uitgegaan van een groei van het personeel als gevolg van het overdragen van het beheer van de werkplekken van de defensie-onderdelen aan DTO. Het personeel dat deze taken nu uitvoert, zal DTO overnemen.

De doelmatigheidsdoelstelling die DTO is opgelegd zal een verlies van 300 tot 500 arbeidsplaatsen betekenen. In het overzicht personeelssterkte is rekening gehouden met het verminderde aantal arbeidsplaatsen, waarbij reeds rekening is gehouden met een uitstroom van 100 vte'n in 2004.

DTO is een flexibele organisatie. Er zal altijd inhuur nodig zijn voor het verkrijgen van specifieke expertise en het opvangen van tijdelijk tekorten. In 2003 is uitgegaan van een forse afname van de inhuur ten opzichte van 2002. Deze daling is mogelijk vanwege de huidige situatie op de ICT-markt, waardoor het eenvoudiger is vast personeel te werven. Tevens zal de inhuur van personeel nog kritischer dan voorheen worden beoordeeld.

Materiële kosten

(bedragen x € 1 000)	2002¹	2003²	2004	2005	2006	2 007	2008
Directe kosten	35 750	22 022	20 824	19 505	19 505	19 505	19 505
Huisvestingskosten	7 665	7 730	7 730	7 730	7 730	7 730	7 730
Kantoorkosten	3 660	2 228	2 228	2 228	2 228	2 228	2 228
Verkoopkosten	389	1 014	1 014	1 014	1 014	1 014	1 014
Algemene kosten	574	1 600	1 600	1 600	1 600	1 600	1 600
Kosten Hardware Software	33 069	34 274	71 552	59 439	59 237	59 804	61 888
Totale materiële kosten	81 107	68 868	104 948	91 516	91 314	91 881	93 965

¹ Jaarverslag 2002

² Vermoedelijk beloop

Door de vaste opslagpercentages voor overheadkosten en risicomarge lopen de ontwikkelingen van omzet en kosten, zowel waar het gaat om personeel als materieel, bij DTO parallel. Het omzetniveau in 2003 vormt het uitgangspunt voor de raming materiële kosten in 2004. Daarbij is rekening gehouden met de ingrijpende efficiëncymaatregelen.

De directe kosten worden in belangrijke mate veroorzaakt door kosten die DTO maakt voor handelsomzet (het direct doorleveren van goederen van leverancier aan klant met een geringe marge). De omvang van deze handelsomzet is niet goed te ramen, in de ramingen wordt deze voorzichtig ingeschat.

De toename van de kosten voor hardware en software in 2004 wordt veroorzaakt door de overdracht van het beheer van de werkplekken van de diverse defensieonderdelen aan DTO.

Rentelasten

Door een toename van de investeringen in de jaren 2003 en 2004 stijgen de rentelasten om vervolgens weer langzaam te dalen.

Afschrijvingen activa

De afschrijvingslasten bedragen:

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Gebouwen en terreinen	1 136	1 240	1 187	1 345	1 420	1 296	1 350
Machines en installaties	1 104	1 054	996	1 388	1 559	1 768	1 435
Computerapparatuur	11 367	14 275	14 474	14 713	15 753	15 626	13 646
Overige bedrijfsmiddelen	913	971	969	863	656	386	376
<i>Subtotaal afschrijvingen materiële activa</i>	<i>14 520</i>	<i>17 540</i>	<i>17 626</i>	<i>18 309</i>	<i>19 388</i>	<i>19 076</i>	<i>16 807</i>
Software	1 694	1 855	2 109	3 038	3 311	3 534	2 700
<i>Subtotaal afschrijvingen immateriële activa</i>	<i>1 694</i>	<i>1 855</i>	<i>2 109</i>	<i>3 038</i>	<i>3 311</i>	<i>3 534</i>	<i>2 700</i>
Totaal afschrijvingskosten	16 214	19 395	19 735	21 347	22 700	22 609	19 507

Op de vaste activa worden op jaarbasis de volgende afschrijvingstermijnen toegepast.

immateriële vaste activa

- licenties 5 jaar

materiële vaste activa

- grond –
- gebouwen, glasvezel 30 jaar
- terreinen (bestrating) 10 jaar
- machines en installaties 8 jaar
- computerapparatuur 3–10 jaar
- overige bedrijfsmiddelen 4–5 jaar

Dotaties voorzieningen

In de meerjarenraming is geen rekening gehouden met een dotatie aan de voorzieningen.

KASSTROOMOVERZICHT

Kasstroomoverzicht van het agentschap Defensie Telematica Organisatie

(bedragen x € 1 000, afrondingsverschillen zijn mogelijk)							
	2002 ¹	2003 ²	2004	2005	2006	2 007	2008
Rekening courant RHB 1 januari	31 941	42 942	36 444	33 222	32 924	33 194	33 942
Totaal operationele kasstroom	37 288	12 738	14 318	19 816	22 725	22 637	19 490
- Totaal investeringen	- 14 561	- 47 727	- 52 400	- 20 000	- 20 000	- 20 000	- 20 000
+ Totaal boekwaarde desinvesteringen	169	-	-	-	-	-	-
Totaal investeringskasstroom	- 14 392	- 47 727	- 52 400	- 20 000	- 20 000	- 20 000	- 20 000
- Uitkering aan moederdepartement	- 4 044	- 3 405	0	0	0	0	0
+ Storting door het moederdepartement	0	0	0	0	0	0	0
- Aflossingen op leningen	- 12 851	- 15 831	- 17 540	- 20 114	- 22 455	- 21 889	- 25 628
+ Beroep op leenfaciliteit	5 000	47 727	52 400	20 000	20 000	20 000	20 000
Totaal financieringskasstroom	- 11 895	28 491	34 860	- 114	- 2 455	- 1 889	- 5 628
Rekening courant RHB 31 december	42 942	36 444	33 222	32 924	33 194	33 942	27 804

¹ Jaarverslag 2002

² Vermoedelijk beloop

Toelichting bij het kasstroomoverzicht DTO

Operationele kasstroom

Hieronder zijn het resultaat en de balansmutaties verantwoord die het gevolg zijn van de reguliere bedrijfsvoering. De fluctuatie in de jaren wordt grotendeels veroorzaakt door de afschrijvingen op de investeringen die in de jaren 2003 en 2004 éénmalig hoog zijn.

Investeringskasstroom

In de jaren 2003 en 2004 zijn investeringen geraamd die nodig zijn om de doelmatigheidsdoelstellingen van DTO mogelijk te maken. Een deel van deze investeringen betreft investeringen in het NAFIN. Voor de jaren 2005 en verder wordt een stabiel investeringsniveau verwacht.

Financieringskasstroom

Uitkering aan moederdepartement. Volgens de vermogensregeling voor agentschappen dient, wanneer het eigen vermogen uitkomt boven 5% van de gemiddelde omzet over de afgelopen drie jaren, het meerdere te worden uitgekeerd aan het moederdepartement. Deze uitkering vindt plaats in het volgende boekjaar.

Aflossing op leningen. De bedragen die hier zijn verantwoord, betreffen de aflossingen van de aangegane vermogensconversie en leningen om investeringen te financieren.

Beroep op leenfaciliteit. Hieronder zijn de door DTO bij het ministerie van Financiën geleende bedragen verantwoord. In 2001 en verdere jaren betreft het alleen de leningen voor de jaarlijkse (vervangings-)investeringen.

Overzicht vermogensontwikkeling

(bedragen x € 1 000)

	2002 ¹	2003 ²	2004	2005	2006	2007	2008
<i>Eigen vermogen per 1/1</i>	15 544	15 405	11 981	12 010	12 040	12 067	12 094
– Saldo van baten en lasten	3 905	– 19	29	30	27	27	– 17
– Directe mutaties in het eigen vermogen							
– Uitkering aan moederdepartement	– 4 044	– 3 405					
– Expl. bijdrage door moederdep.	0	0	0	0	0	0	0
– Overige mutaties	0	0	0	0	0	0	0
<i>Eigen vermogen per 31/12</i>	15 405	11 981	12 010	12 040	12 067	12 094	12 077

¹ Jaarverslag 2002

² Vermoedelijk beloop

Kengetallen

De volgende kengetallen geven informatie over de verwachte ontwikkelingen op de korte en de middellange termijn.

Kengetallen van het agentschap DTO	2002 ¹	2003 ²	2004	2005	2006	2007	2008
Omzet per medewerker (x € 1000)	124,0	106,8	105,8	103,8	108,4	108,3	108,2
Resultaatmarge	10,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

¹ Jaarverslag 2002

² Vermoedelijk beloop

Omzet per medewerker

De omzet per medewerker is exclusief eventuele tariefmutaties per medewerker, maar inclusief ingehuurd personeel. In de omzet per medewerker is rekening gehouden met de effecten van het driejarenplan DTO.

Resultaatmarge

De resultaatmarge geeft de verhouding aan tussen het saldo van baten en lasten en de bruto omzet. In het driejarenplan DTO is bepaald dat de doelmatigheidswinsten die DTO behaald doorgegeven dienen te worden aan het ministerie van Defensie.

4.2 DIENST GEBOUWEN, WERKEN EN TERREINEN

Algemene informatie

De Dienst Gebouwen, Werken en Terreinen (DGW&T) is de vastgoedbeheerder van Defensie die het onroerend goed effectief en op maatschappelijk verantwoorde wijze inricht en beheert. De DGW&T geeft deskundige adviezen en treedt op als intermediair voor de waarborging van de ruimtelijke belangen van de klanten binnen Defensie. DGW&T staat de klanten bij in hun zorg voor de beschikbaarheid en bruikbaarheid van het vastgoed.

Het bij Defensie in beheer zijnde onroerend goed heeft een herbouwwaarde van ongeveer € 14 miljard.

De markt van de DGW&T is vrijwel volledig de defensiemarkt.

Missie

De missie van DGW&T luidt:

Wij willen als vastgoedbeheerder voor Defensie de deskundige adviseur en intermediair zijn die de ruimtelijke belangen van de klanten zeker stelt en hun onroerend goed effectief en op maatschappelijk verantwoorde wijze inricht en beheert. Wij willen klanten altijd en overal bijstaan in de zorg voor de beschikbaarheid en bruikbaarheid van het vastgoed. Wij doen dit op een wijze die voor de Defensieorganisatie als geheel zo efficiënt mogelijk is en aan de klanten een zo hoog mogelijke kwaliteit biedt.

Op basis van deze missie is de visie geformuleerd. Deze visie is samen te vatten in drie kernbegrippen: *één DGW&T, betrouwbaar en kostenleider.*

Taken van de DGW&T

DGW&T behartigt alle vastgoedbelangen en -verplichtingen voor de defensieonderdelen en levert daarvoor een compleet en samenhangend producten- en dienstenpakket dat bestaat uit:

- *ruimtelijke ordening en milieu, inclusief juridisch beheer;*
- *technisch beheer;*
- *ingenieursdiensten;*
  - nieuwbouw (voorbereiding en begeleiding van de uitvoering),
  - groot onderhoud (voorbereiding en begeleiding van de uitvoering),
  - bodemsanering (begeleiding vooronderzoeken voor het bodemsaneringsprogramma en voorbereiding en begeleiding van de uitvoering),
  - onderzoek en advies.
- *gebruikssteun;*
  - klein onderhoud,
  - kleine infrastructurele aanpassingen (commandantenvoorzieningen),
  - storingsdienst (24-uursdienst).
- *beleidsvoorbereiding specialistisch onderzoek en advies;*
  - beleidsvoorbereiding,
  - specialistisch onderzoek en advies,
  - belangenbehartiging,
  - advies aan departement en politieke leiding.
- *out of area optreden;*
  - ondersteuning,
  - toezicht houden.

Organisatie

De Bestuursraad DGW&T staat onder het voorzitterschap van de Commandant Dico en bestaat voorts uit vertegenwoordigers van de bevelhebbers van de defensieonderdelen. De Bestuursraad houdt toezicht op de realisatie van de plannen en autoriseert de begroting en de jaarstukken van de DGW&T.

De DGW&T bestaat uit een Centrale Directie (locatie Den Haag), een Directie Interne Diensten (een interne shared service centre voor ICT-, facilitair management en financiële diensten), drie regionale directies in Nederland en een directie in Duitsland. De regionale directies zijn opgebouwd uit een centrale unit (ingenieursdiensten, ruimtelijke ordening en milieu, technisch beheer, besturing en ondersteuning) en meerdere dienstkringen en steunpunten.

De DGW&T hanteert als besturingsmodel het INK-managementmodel bij het formuleren van doelstellingen voor de resultaat- en de organisatiegebieden. Overeenkomstig het VBTB-model zijn doelstellingen vertaald in activiteiten en kosten en vindt hierop in de plannen en in de verantwoording sturing plaats.

Bedrijfsvoering

De DGW&T genereert als resultaatverantwoordelijke organisatie opbrengsten uit de verkoop van diensten. De totale apparaatskosten dienen uit de opbrengsten te worden gedekt. Binnen de DGW&T zijn de regionale directies resultaatverantwoordelijk. Dit blijkt onder andere uit de delegatie van taken en bevoegdheden aan de directies, waarbij de centrale directie zorg draagt voor de coördinatie en sturing. Het beleid en het verwachte resultaat van de directies worden vastgelegd in businessplannen. Deze vormen de basis van het gemeenschappelijk Businessplan/managementcontract dat jaarlijks wordt afgesloten tussen de directeur DGW&T en de directeuren van de regionale directies. Door middel van periodieke rapportages aan de directeur DGW&T leggen de directies en de Directie Interne Diensten verantwoording af. Binnen de DGW&T wordt voortdurend aandacht besteed aan verbetering van de kwaliteit van de dienstverlening door het uitvoeren van klanttevredenheidsonderzoeken en projecttevredenheidsonderzoeken.

Tussen de DGW&T en de defensieonderdelen bestaat een zakelijke relatie. Hierdoor treedt regulering op van vraag en aanbod. Tevens bestaat voor de defensieonderdelen op beperkte schaal de mogelijkheid diensten uit de vrije markt te betrekken. Deze marktwerking draagt bij aan vergroting van de efficiency.

Doelstellingen

De DGW&T streeft de volgende doelstellingen na:

- *licht positief bedrijfsresultaat*: een positief saldo van baten en lasten dient te worden gerealiseerd bij een ordelijk financieel en materieel beheer;
- *klanttevredenheid*: de klanttevredenheid dient gemiddeld 7,2 (met een laagste score van 6,0) te bedragen. Deze doelstelling wordt gemeten aan de hand van het te houden klanttevredenheidsonderzoek;
- *projecttevredenheid*: naast het jaarlijkse centraal uitgevoerde klanttevredenheidsonderzoek wordt na oplevering van de projecten een «projecttevredenheidsonderzoek» uitgevoerd. Tenminste 80% van

de opgeleverde projecten dient naar tevredenheid van de klant te zijn uitgevoerd. Onder project wordt verstaan een externe opdracht waarbij de voorcalculatie uitgaat van 250 uren of meer;

- *medewerkertevredenheid*: DGW&T stelt zich ten doel dat in een medewerkersopinieonderzoek (MOO), het eigen functioneren met minimaal 7,2 gewaardeerd wordt en de waardering voor het functioneren van de eigen directie met minimaal 6,6. Bij het medewerkersopinieonderzoek is de norm voor de respons gesteld op 65 procent.

Omgevingsfactoren van invloed voor het jaar 2004 en verder

Ook DGW&T, als integraal onderdeel van Defensie, wordt de komende jaren geconfronteerd met de uitwerking van het Strategisch Akkoord en het Hoofdlijnenakkoord. Door de vermindering van het aantal Defensie-terreinen en de te verwachte afgenomen bouwactiviteiten zal het werkaanbod voor DGW&T naar verwachting dalen.

Als eerste uitwerking van het Strategisch Akkoord is eind 2002 onder aansturing van de chef Defensie Staf (CDS), een werkgroep geformeerd. Deze werkgroep inventariseert de mogelijkheden tot samenvoeging van beleids-, planning-, beheer- en uitvoeringsfuncties met betrekking tot de infrastructuur van de defensieonderdelen en de efficiencywinsten die hieruit kunnen voortvloeien.

Besloten is tot de oprichting van de service-unit Dienst Vastgoed Defensie (DVD) die belast wordt met het beheer van de vastgoedportefeuille. Dit beheer bestaat onder meer uit de inhuur van onderhoudsdiensten, de externe belangenbehartiging, het uitvoeren van het aankoop- en afstotingsbeleid (in afstemming met de Dienst der Domeinen), het uitvoeren van nieuwbouwprojecten en het minimaliseren van de kosten van leegstand. De facilitaire diensten behoren niet tot dit beheer. Defensieonderdelen huren bij de DVD vastgoed tegen marktconforme tarieven.

Omdat de consequenties van de oprichting van de service-unit DVD nog niet exact vaststaan, is nog geen rekening gehouden met de mogelijke effecten op de DGW&T-organisatie.

Wel dient DGW&T in de jaren 2004–2008 een efficiency-korting van € 0,8 miljoen (cumulatief) op jaarbasis door te voeren. Deze korting is in de vermindering van de omzet verwerkt.

De begroting van baten en lasten

(bedragen x € 1 000)	2002 ¹	2003 ²	2004	2005	2006	2007	2008
BATEN							
Opbrengst moederdepartement	81 996	85 800	83 600	83 600	83 600	83 700	82 900
Efficiency-verbetering			- 800	- 1 600	- 2 400	- 3 200	- 3 200
Opbrengst project huisvesting KMar District Schiphol		800	2 000	3 500	4 400	6 400	6 300
Opbrengst overige departementen	235	200	200	200	200	100	100
Opbrengst derden	2 599	1 100	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
Mutatie onderhanden werk	- 324						
Rentebaten	212		200	200	200	200	200
Bijzondere baten	3 114	500					
Buitengewone baten	33						
Totaal baten	87 865	88 400	86 200	86 900	87 000	88 200	87 300
LASTEN							
Apparaatskosten							
* personeelskosten	61 885	63 000	61 500	61 000	60 500	60 000	59 500
* uitbesteding	3 893	5 600	4 000	3 800	3 800	3 600	3 500
* materiële kosten	12 081	12 200	12 100	12 100	12 000	12 000	12 000
Rentelasten	1 519	2 000	1 800	1 700	1 600	1 600	1 600
Rentelasten project huisvesting KMar District Schiphol		800	2 000	3 500	4 400	4 400	4 300
Afschrijvingskosten							
* materieel	2 366	2 900	2 900	2 900	2 900	2 900	2 900
* materieel huisvesting KMar District Schiphol						2 000	2 000
* immaterieel							
Dotaties voorzieningen	1 532	100	500	500	500	500	500
Bijzondere lasten	2 622	600					
Buitengewone lasten	4						
Totaal lasten	85 902	87 200	84 800	85 500	85 700	87 000	86 300
Saldo van baten en lasten	1 963	1 200	1 400	1 400	1 300	1 200	1 000

¹ Realisatie

² Vermoedelijk beloop

Toelichting per post

BATEN

Opbrengsten moederdepartement.

Met de komende reductiemaatregelen voor de defensieonderdelen, zal ook de behoefte aan infrastructuur structureel afnemen. Deze afname zou zich moeten vertalen in een lagere omzet voor vastgoeddiensten voor het moederdepartement. De laatste jaren is echter gebleken dat reorganisaties in eerste instantie extra bouwactiviteiten genereren, die de eerder aangegeven omzetvermindering compenseren. Naar verwachting zal pas in 2008 de omzet dalen ten gevolge van de verminderde behoefte aan infrastructuur van de defensieonderdelen.

Hiertegenover staat een toename van de opbrengsten door het huisvestingsproject voor de Koninklijke marechaussee te Schiphol. In 2002 is gestart met de realisatie van deze huisvesting waarvan DGW&T het economisch eigendom verwerft. De door DGW&T aan het ministerie van Financiën te betalen rente en aflossing, worden bij de Koninklijke marechaussee in rekening gebracht. Het nieuwbouwproject wordt naar verwachting in 2005/2006 afgerond.

Tevens is in de omzet de opgelegde efficiency-korting van € 0,8 miljoen op jaarbasis (cumulatief van 2004 tot 2007) verwerkt. Deze efficiency-korting vertaalt zich, in het kader van een baten-lastenstelsel, in eerste instantie in een omzetvermindering die in de kosten dient te worden opgevangen.

Aangezien de toename van de opbrengsten als gevolg van het huisvestingsproject KMar District Schiphol de eerder genoemde daling compenseert, zijn deze opbrengsten separaat in beeld gebracht.

De verdeling van de opbrengsten van het moederdepartement naar de defensieonderdelen en andere is als volgt:

(in procenten)	Vastgoed-beheer	Ingenieurs-diensten	Gebruikssteun	Overige diensten	Totaal
Koninklijke marine	4	5	3	0	12
Koninklijke landmacht	14	10	11	1	36
Koninklijke luchtmacht	9	13	8	0	30
Koninklijke marechaussee	1	2	1	0	4
Dico	1	1	1	0	3
CO	1	1	0	10	12
Overige (tweeden)	0	0	1	2	3
Totaal	30	32	25	13	100

Opbrengst overige departementen

De opbrengsten van overige departementen (de zogenaamde tweeden) worden verkregen door op beperkte schaal diensten te verlenen aan de Rijksgebouwendienst en de centrale opvang asielzoekers (COA).

Opbrengst Overige diensten

De opbrengst «overige diensten» heeft betrekking op de inkomsten uit het contract met de CO inzake Beleidsvoorbereiding, Specialistisch Onderzoek en Advies (BSOA) en de verkoop van bestekken aan aannemers ten behoeve van aanbestedingen.

LASTEN

Personele lasten

Ten opzichte van de vorige begroting neemt de personele sterkte af. De opgelegde efficiencytaakstelling en de dalende behoeftestelling aan infrastructuur leiden tot een dalende capaciteitsbehoefte. Om een positief saldo van baten en lasten te blijven behouden, moet de personele omvang hierop afgestemd blijven. Dit resulteert ook in minder tijdelijk personeel (inhuur- en uitzendkrachten).

Personeelsomvang (vte'n)	Bezetting 1-1-03	2003¹	2004	2005	2006	2007	2008
Militair personeel	35	33	33	33	33	32	32
Burgerpersoneel	994	971	966	963	960	956	953
Overige categorieën: * inhuur, tijdelijke ambtenaren, uitzendkrachten	205	175	163	161	156	153	149
* herplaatsers	23	0	0	0	0	0	0
Totaal	1 257	1 179	1 162	1 157	1 149	1 141	1 134
Gemiddelde prijs per vte (x € 1 000)							
* ambtenaren	49	49	49	49	49	49	49
* inhuurkrachten	80	80	80	80	80	80	80

¹ Vermoedelijk beloop

Materiële lasten

(bedragen x € 1 000)	2002¹	2003²	2004	2005	2006	2007	2008
Directe kosten (uitbesteding)	3 893	5 600	4 000	3 800	3 800	3 600	3 500
Huisvestingskosten	2 954	2 900	2 900	2 900	2 900	2 900	2 900
Kantoorkosten	2 373	2 600	2 400	2 400	2 350	2 350	2 350
Verkoopkosten	0	0	0	0	0	0	0
Algemene kosten	2 927	2 800	2 800	2 800	2 750	2 750	2 750
Kosten hardware/software	3 827	3 900	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000
Totaal materiële kosten	15 974	17 800	16 100	15 900	15 800	15 600	15 500

¹ Realisatie

² Vermoedelijk beloop

Uitbesteding

De uitbesteding betreft werkzaamheden voor projecten die omwille van kwalitatieve of kwantitatieve redenen worden uitbesteed aan derden. Als gevolg van de verwachte afname van vastgoeddiensten door de defensie-onderdelen zal ook de uitbesteding afnemen.

Rentelasten

De stijging die voor 2004 en verder is voorzien, is vooral het gevolg van de te betalen rente voor de nieuwe huisvesting van de Koninklijke marechaussee te Schiphol (zie ook de toelichting bij de baten). Voor de inzichtelijkheid zijn de rentelasten separaat zichtbaar gemaakt. Tevens is voor 2003 sprake van gedeeltelijke dubbele (huisvestings)rentelasten voor de bestaande huisvesting van de Directie Zuid en de in aanbouw zijnde huisvesting te Tilburg.

Afschrijvingen

De afschrijvingslasten blijven nagenoeg gelijk. De DGW&T past de lineaire afschrijvingsmethode toe.

Afschrijvingen materiële vaste activa	2003 ¹	2004
(Bedragen x € 1 000)		
– Gebouwen	900	900
– Automatisering	1 000	1 000
– Transport	800	800
– Overige	200	200
Totaal	2 900	2 900

¹ Vermoedelijk beloop

De afschrijvingstermijnen zijn:

Materiële vaste activa	
Gebouwen	50 jaar
(Houten) opslagloodsen, verhardingen	25 jaar
Transportmiddelen	4–6 jaar
Inventaris	10 jaar
Computerapparatuur en overige	5 jaar

Dotaties voorzieningen

De dotaties hebben betrekking op de volgende voorzieningen: groot onderhoud (€ 0,1 miljoen), garantieverplichtingen (€ 0,3 miljoen) en contractrisico's (€ 0,1 miljoen). Verdere dotatie voor dubieuze debiteuren en eventuele vrijval van bestaande voorzieningen worden niet verwacht.

Resultaatbestemming

In deze begroting wordt uitgegaan van toevoeging van het resultaat aan de exploitatiereserve.

Kasstroomoverzicht

(bedragen x € 1 000)	2002 ¹	2003 ²	2004	2005	2006	2007	2008
1. Rekening courant RHB 1 januari	1 328	11 139	12 639	12 739	13 039	13 639	14 339
2. Totaal operationele kasstroom	11 328	4 200	4 300	4 300	4 200	6 100	5 900
3a. -/- totaal investeringen	- 13 914	- 32 600	- 32 400	- 29 600	- 9 000	- 1 500	- 1 500
3b. +/- totaal boekwaarde des- investeringskasstroom	485	8 500	200	200	200	200	200
3. Totaal investeringskasstroom	- 13 429	- 24 100	- 32 200	- 29 400	- 8 800	- 1 300	- 1 300
4a. -/- eenmalige uitkering aan moederdepartement			- 1 400	- 1 400	- 1 300	- 1 200	- 1 000
4b. +/- eenmalige storting door moederdepartement							
4c. -/- aflossingen op leningen	- 2 282	- 11 200	- 3 000	- 2 800	- 2 500	- 4 400	- 4 500
4d. +/- beroep op leenfaciliteit	14 194	32 600	32 400	29 600	9 000	1 500	1 500
4. Totaal financieringskasstroom	11 912	21 400	28 000	25 400	5 200	- 4 100	- 4 000
5. Rekening courant RHB 31 december	11 139	12 639	12 739	13 039	13 639	14 339	14 939

¹ Realisatie

² Vermoedelijk beloop

Toelichting bij het kasstroomoverzicht DGW&T

In het overzicht van kapitaaluitgaven staan de meerjarige verwachting omtrent de omvang en besteding van de beschikbare investeringsruimte en de liquiditeitsverwachting in het algemeen centraal.

Operationele kasstroom

De operationele kasstroom is het jaarlijkse totaal van het bedrijfsresultaat, de afschrijvingen, de mutaties in de voorzieningen en die in het netto werkkapitaal.

Investeringskasstroom

In de investeringskasstroom voor 2003 is de voorziene investeringen in de huisvesting van de Directie Zuid opgenomen. Tevens is de geplande nieuwbouw van het district Schiphol van de Koninklijke marechaussee verwerkt.

Financieringskasstroom

In de financieringskasstroom is het beroep op de leenfaciliteit uit hoofde van de geplande investeringen inclusief het district Schiphol van de Koninklijke marechaussee opgenomen. Voorts is de aflossing op de reeds afgesloten en nog af te sluiten leningen begroot.

Overzicht vermogensontwikkeling

Met ingang van deze begroting wordt het volgende overzicht dat inzage geeft in de meerjarig verwachte vermogensontwikkeling, in de begroting opgenomen.

(bedragen x € 1 000)	2002 ¹	2003 ²	2004	2005	2006	2007	2008
Eigen vermogen per 1/1	1 015	2 978	4 178	4 178	4 178	4 178	4 178
• Saldo van baten en lasten	1 963	1 200	1 400	1 400	1 300	1 200	1 000
• Directe mutaties in het eigen vermogen:							
– Uitkeringen aan moederdepartement			– 1 400	– 1 400	– 1 300	– 1 200	– 1 000
– Exploitatiebijdrage moederdepartement							
– Overige mutaties							
Eigen vermogen per 31/12	2 978	4 178	4 178	4 178	4 178	4 178	4 178

¹ Realisatie

² Vermoedelijk beloop

In verband met het verwachte structurele resultaat wordt ingaande 2004 een overschot eigen vermogen afgedragen aan het moederdepartement.

Kengetallen

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Productiviteit per directe medewerker (x € 1 000)	89	95	94	94	94	94	93
Verhouding indirect/totaal	27%	26%	26%	26%	26%	26%	26%
Flexibiliteit	19%	18%	17%	16%	16%	16%	15%

Productiviteit per directe medewerker

Dit bedrag geeft de gefactureerde omzet per directe medewerker (met inbegrip van het uitbestedingsequivalent) weer. Het uitbestedingsequivalent is de in mensjaren uitgedrukte hoeveelheid werk die de DGW&T heeft uitbesteed c.q. zal gaan uitbesteden.

De omzet voortkomend uit het project huisvesting KMar District Schiphol is hierin niet opgenomen. Een positieve of negatieve ontwikkeling van dit kengetal betekent niet zonder meer dat de productiviteit in reële termen is toe- respectievelijk afgenomen.

De omzet per directe medewerker in 2004 zal, ondanks de doorgevoerde efficiencykorting, ten opzichte van 2003 nagenoeg gelijk blijven, door een evenredige vermindering van de personele omvang.

Verhouding indirect/totaal

Dit kengetal geeft de verhouding aan tussen het aantal indirecte medewerkers en het totaal aantal medewerkers.

Flexibiliteit

Flexibiliteit is de verhouding tussen enerzijds het aantal inhuurkrachten, tijdelijke contractanten en uitbestedingsequivalenten en anderzijds de totale bestede directe capaciteit. Uit de tabel blijkt dat de flexibiliteit in de directe sector zal dalen. Dit kengetal geeft niet uitsluitend beleidsdoelstellingen van de DGW&T weer want ook knelpuntsituaties op de arbeidsmarkt beïnvloeden dit kengetal.

5. BIJLAGEN

Inleiding

De taakstellingen zoals vastgelegd in het Strategisch Akkoord (Balkenende I) en het Hoofdlijnenakkoord (Balkenende II) hebben er toe geleid dat ingrijpende maatregelen zijn genomen om te komen tot een betaalbare krijgsmacht die voor haar taken is berekend. De budgettaire gevolgen om dit te realiseren zijn in enkele grote mutaties bij de begrotingsartikelen verwerkt. Onderstaand volgt een korte algemene toelichting op deze mutaties en op de mutatie in verband met de ontvlechting van ondersteunende eenheden vanuit de beleidsartikelen van de krijgsmachtdelen naar het niet-beleidsartikel 60 Ondersteuning krijgsmacht.

Ontvlechting naar niet-beleidsartikel 60 Ondersteuning krijgsmacht

Als uitvloeisel van de rijksbrede ontwikkeling naar een lastenbegroting en de ontwikkelingen in het kader van de bestuursvernieuwing (het op termijn onderbrengen van ondersteunende eenheden in service units) zijn de geraamde uitgaven voor de ondersteunende eenheden met ingang van deze begroting ondergebracht in het niet-beleidsartikel 60.

Aandeel in taakstelling Strategisch Akkoord

De taakstelling Strategisch Akkoord (Balkende I) is bij de opstelling van de begroting 2003 voor de jaren 2004 en volgende in eerste instantie ten laste gebracht van het artikel Nominaal en Onvoorzien. Thans wordt het aandeel dat de defensieonderdelen daar in hebben verdeeld. Concrete invulling van de taakstelling heeft plaats gevonden onder de herschikkingen in het kader van het Defensie Investeringsplan en het «Nieuw Evenwicht».

Herschikking in verband met «Nieuw Evenwicht»

Om op termijn weer een betaalbare krijgsmacht te krijgen die berekend is voor haar taak zijn ingrijpende maatregelen noodzakelijk gebleken die hebben geleid tot tal van herschikkingen binnen de defensiebegroting met als uiteindelijk resultaat een «Nieuw Evenwicht». Over inhoud en consequenties van deze maatregelen wordt de Kamer afzonderlijk geïnformeerd met de zogenoemde Prinsjesdagbrief.

Aandeel enveloppe Veiligheid

In het Hoofdlijnenakkoord is budget vrij gemaakt ter verbetering van de voorbereiding van de krijgsmacht voor de inzet bij crisisbeheersingsoperaties. De Koninklijke marine realiseert hiermee onder meer de LPD Roll on Roll off steiger, NIMCIS tweede fase en de vervanging van het «all terrain vehicle» BV-206. Bij de Koninklijke landmacht betreft dit ondermeer het «Soldier Modernisation Program» en het «Battlefield Management System». Bij de Koninklijke luchtmacht wordt de verwerving van de derde DC-10 met deze gelden gefinancierd.

Opbouw verplichtingen Beleidsartikel 01 Koninklijke marine (x € 1 000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003		1 234 999	1 261 170	1 170 578	1 165 903	1 387 750	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003		6 728	36 923	36 131	33 442	30 794	
Stand 1e suppletore begroting 2003		1 241 727	1 298 093	1 206 709	1 199 345	1 418 544	
Nieuwe mutaties							
Technische mutaties							
Uitdeling loonbijstelling		24 259	19 449	19 295	19 202	19 116	
Ramingsbijstelling ontvangsten		- 3 000	- 1 250	- 2 850	- 1 750	- 750	
Beleidsmatige mutaties							
Ontvlechting naar niet-beleidsartikel 60							
Ondersteuning krijgsmacht		- 277 781	- 279 305	- 280 021	- 281 008	- 282 287	
Aandeel in Strategisch Akkoord			- 43 450	- 49 400	- 31 150	- 38 575	
Herschikking in verband met Nieuw Evenwicht		85 060	- 83 398	- 11 364	- 88 229	- 305 808	
Aandeel in enveloppe Veiligheid			1 000	2 000	15 700	21 500	
Overige mutaties		- 40 939	- 42 325	- 96 621	- 50 047	- 16 588	
Stand ontwerpbegroting 2004	1 287 144	1 029 326	868 814	787 748	782 063	815 152	789 717

Opbouw uitgaven Beleidsartikel 01 Koninklijke marine (x € 1 000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003		1 436 443	1 411 812	1 383 707	1 337 547	1 369 743	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003		1 854	36 923	36 131	33 442	30 794	
Stand 1e suppletore begroting 2003		1 438 297	1 448 735	1 419 838	1 370 989	1 400 537	
Nieuwe mutaties							
Technische mutaties							
Uitdeling loonbijstelling		24 259	19 449	19 295	19 202	19 116	
Ramingsbijstelling ontvangsten		- 3 000	- 1 250	- 2 850	- 1 750	- 750	
Beleidsmatige mutaties							
Ontvlechting naar niet-beleidsartikel 60							
Ondersteuning krijgsmacht		- 299 946	- 290 594	- 285 333	- 282 039	- 282 536	
Aandeel in taakstelling Strategisch Akkoord			- 43 450	- 49 400	- 31 150	- 38 575	
Herschikking in verband met Nieuw Evenwicht			- 70 674	- 84 900	- 113 291	- 113 757	
Aandeel in enveloppe Veiligheid			1 000	2 000	15 700	21 500	
Overige mutaties		- 2 566	- 2 409	- 2 969	- 4 378	- 4 442	
Stand ontwerpbegroting 2004	1 142 647	1 157 044	1 060 807	1 015 681	973 283	1 001 093	992 592

Opbouw ontvangsten Beleidsartikel 01 Koninklijke marine (x € 1 000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003		115 920	60 921	53 920	52 908	52 908	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003							
Stand 1e suppletore begroting 2003		115 920	60 921	53 920	52 908	52 908	
Nieuwe mutaties							
Technische mutaties							
Ontvlechting naar niet-beleidsartikel 60		- 3 607	- 3 607	- 3 607	- 3 607	- 3 607	
Ondersteuning krijgsmacht							
Beleidsmatige mutaties							
Overige mutaties		607	- 1 250	- 2 850	- 1 750	- 750	
Stand ontwerpbegroting 2004	57 078	112 920	56 064	47 463	47 551	48 551	50 593

Ramingsbijstelling ontvangsten

De bijstelling van het ontvangstenbudget wordt voornamelijk veroorzaakt door ramingsaanpassing BTW en ontvangsten van NATO Sea Sparrow Office.

Opbouw verplichtingen Beleidsartikel 02 Koninklijke landmacht (x € 1000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003		2 230 379	2 032 584	2 194 570	1 969 327	2 708 286	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003		32 322	81 529	82 490	82 817	84 516	
Stand 1e suppletore begroting 2003		2 262 701	2 114 113	2 277 060	2 052 144	2 792 802	
Nieuwe mutaties							
Technische mutaties							
Loonbijstelling		40 202	32 669	32 976	33 551	34 146	
Beleidsmatige mutaties							
Ontvlechting naar niet-beleidsartikel 60		- 539 525	- 672 981	- 668 957	- 615 450	- 601 017	
Ondersteuning Krijgsmacht							
Aandeel in Strategisch Akkoord			- 34 670	- 58 280	- 80 450	- 98 055	
Herschikking in verband met Nieuw Evenwicht		- 72 745	117 523	- 27 551	44 315	20 716	
Aandeel in enveloppe Veiligheid			5 700	20 600	48 900	61 600	
Overige mutaties		- 2 684	- 6 009	- 7 023	- 9 547	- 9 662	
Stand ontwerpbegroting 2004	1 957 587	1 687 949	1 556 345	1 568 825	1 473 463	2 200 530	1 483 115

Opbouw uitgaven Beleidsartikel 02 Koninklijke landmacht (x € 1000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003		2 229 165	2 238 065	2 176 239	2 219 693	2 206 364	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003		24 103	80 596	82 490	82 817	84 516	
Stand 1e suppletore begroting 2003		2 253 268	2 318 661	2 258 729	2 302 510	2 290 880	
Nieuwe mutaties							
Technische mutaties							
Uitdeling loonbijstelling		40 202	32 669	32 976	33 551	34 146	
Beleidsmatige mutaties							
Ontvlechting naar niet-beleidsartikel 60		597 997	- 607 280	- 618 723	- 628 854	- 617 736	
Ondersteuning krijgsmacht							
Aandeel in Strategisch Akkoord			- 34 670	- 58 280	- 80 450	- 98 055	
Herschikking in verband met Nieuw Evenwicht			61 917	116 463	71 734	82 079	
Aandeel in enveloppe Veiligheid			5 700	20 600	48 900	61 600	
Overige mutaties		- 2 684	- 15 309	- 7 023	- 9 547	- 9 662	
Stand ontwerpbegroting 2004	1 728 994	1 692 789	1 761 688	1 744 742	1 737 844	1 743 252	1 718 312

Opbouw ontvangsten Beleidsartikel 02 Koninklijke landmacht (x € 1000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003		59 493	59 516	59 516	59 516	59 516	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003							
Stand 1e suppletore begroting 2003		59 493	59 516	59 516	59 516	59 516	
Nieuwe mutaties							
Beleidsmatige mutaties							
Ontvlechting naar niet-beleidsartikel 60		- 24 795	- 24 795	- 28 645	- 28 645	- 28 645	
Ondersteuning krijgsmacht							
Stand ontwerpbegroting 2004	49 118	34 698	34 721	30 871	30 871	30 871	30 871

Opbouw verplichtingen Beleidsartikel 03 Koninklijke luchtmacht (x € 1000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003		1 467 497	1 193 458	3 749 889	1 047 311	1 382 510	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003		- 12 865	41 397	31 230	24 670	26 290	
Stand 1e suppletore begroting 2003		1 454 632	1 234 855	3 781 119	1 071 981	1 408 800	
Nieuwe mutaties							
Technische mutaties Koninklijke luchtmacht							
Uitdeling loonbijstelling		17 748	14 037	14 039	14 147	13 899	
Beleidsmatige mutaties							
Ontvlechting naar niet-beleidsartikel 60		- 345 119	- 277 028	- 178 256	- 169 707	- 169 313	
Ondersteuning Krijgsmacht							
Aandeel in Strategisch Akkoord			- 27 884	- 44 228	- 47 432	- 52 696	
Maatregelen in verband met Nieuw Evenwicht		27 752	550 321	84 605	33 233	- 214 115	
Aandeel in enveloppe Veiligheid			23 300	27 400	15 400	16 900	
Overige mutaties		- 12 659	- 15 087	- 8 713	- 1 205	- 2 465	
Stand ontwerpbegroting 2004	1 917 338	1 142 354	1 502 514	3 675 966	916 417	1 001 010	822 132

Opbouw uitgaven Beleidsartikel 03 Koninklijke luchtmacht (x € 1000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003		1 424 444	1 445 838	1 482 456	1 474 476	1 437 906	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003		- 39 865	38 397	31 230	24 670	26 290	
Stand 1e suppletore begroting 2003		1 384 579	1 484 235	1 513 686	1 499 146	1 464 196	
Nieuwe mutaties							
Technische mutaties Koninklijke luchtmacht							
Uitdeling loonbijstelling		17 748	14 037	14 039	14 147	13 899	
Beleidsmatige mutaties							
Ontvlechting naar niet-beleidsartikel 60		- 236 867	- 238 972	- 237 865	- 242 070	- 250 028	
Ondersteuning Krijgsmacht							
Aandeel in Taakstelling Strategisch Akkoord			- 27 884	- 44 228	47 432	- 52 696	
Maatregelen in verband met Nieuw Evenwicht		- 59 000	- 135 608	- 87 808	- 101 708	- 84 343	
Aandeel in enveloppe Veiligheid			23 300	27 400	15 400	16 900	
Overige mutaties		- 249	- 6 967	- 2 619	- 3 741	- 3 793	
Stand ontwerpbegroting 2004	1 209 933	1 106 211	1 112 141	1 182 605	1 133 742	1 104 135	1 155 066

Opbouw ontvangsten Beleidsartikel 03 Koninklijke luchtmacht (x € 1000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003		39 097	39 097	39 097	39 097	39 097	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003							
Stand 1e suppletore begroting 2003		39 097	39 097	39 097	39 097	39 097	
Nieuwe mutaties							
Beleidsmatige mutaties							
Ontvlechting naar niet-beleidsartikel 60		- 2 100	- 2 100	- 2 100	- 2 100	- 2 100	
Ondersteuning krijgsmacht							
Stand ontwerpbegroting 2004	37 135	36 997	36 997	36 997	36 997	36 997	36 997

Opbouw verplichtingen beleidsartikel 04 Koninklijke marechaussee (x € 1000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003 (incl. NvW)		339 289	344 004	340 793	338 593	340 513	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003		9 367	8 952	9 174	9 117	7 732	
Stand 1e suppletore begroting 2003	322 098	348 656	352 956	349 967	347 710	348 245	
Nieuwe mutaties							
Technische mutaties							
Uitdeling loonbijstelling		7 766	6 266	6 304	6 324	6 304	
Terugbetaling lening			8 500	13 500			
Beleidsmatige mutaties							
Ontvlechting naar niet-beleidsartikel 60	- 42 649	- 39 633	- 40 217	- 41 431	- 41 045	- 43 317	
Ondersteuning Krijgsmacht							
Aandeel in Strategisch Akkoord			- 2 630	- 3 320	- 4 350	- 5 195	
Herschikking in verband met Nieuw Evenwicht			6 153	7 157	1 934	4 282	
Enveloppe Veiligheid SA			4 000	9 000	13 000	13 000	
Uitdeling «Van Haak»-gelden		570	1 870	2 400	2 400	2 400	
Overige mutaties		8 664	7 269	- 2 351	- 9 710	- 17 650	
Stand ontwerpbegroting 2004	279 449	326 023	344 167	341 226	316 263	307 069	316 089

Opbouw uitgaven beleidsartikel 04 Koninklijke marechaussee (x € 1000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003 (incl. NvW)		335 553	340 243	338 053	334 866	336 786	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003		8 437	8 952	9 174	9 117	7 732	
Stand 1e suppletore begroting 2003		343 990	349 195	347 227	343 983	344 518	
Nieuwe mutaties							
Technische mutaties							
Uitdeling loonbijstelling		7 766	6 266	6 304	6 324	6 304	
Terugbetaling lening			8 500	13 500			
Beleidsmatige mutaties							
Ontvlechting naar niet-beleidsartikel 60		- 39 633	- 40 217	- 41 432	- 41 045	- 43 317	
Ondersteuning Krijgsmacht							
Aandeel in Strategisch Akkoord			- 2 630	- 3 320	- 4 350	- 5 195	
Herschikking in verband met Nieuw Evenwicht			6 153	7 157	1 934	4 282	
Envelope veiligheid SA			4 000	9 000	13 000	13 000	
Uitdeling «Van Haak»-gelden		570	1 870	2 400	2 400	2 400	
Overige mutaties		- 305	2 672	2 550	2 269	2 255	
Stand ontwerpbegroting 2004	288 630	312 388	335 909	343 386	324 515	324 247	335 187

Toelichting beleidsmatige mutaties*Envelope Veiligheid SA*

Een van de intensiveringen van het Strategisch Akkoord betrof de Enveloppe Veiligheid. Deze gelden zijn ondermeer bestemd voor de verbetering van de stelselmatige samenwerking van politie met douane en marechaussee.

Uitdeling «Van Haak»-gelden

Deze mutatie betreft het Defensie-aandeel in het budget dat naar aanleiding van de aanbevelingen van de commissie Van Haak beschikbaar is gesteld.

Opbouw ontvangsten beleidsartikel 04 Koninklijke marechaussee (x € 1000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003 (incl. NvW)		5 200	5 300	5 400	5 400	5 500	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003		1 800	1 800	1 800	1 800	1 800	
Stand 1e suppletore begroting 2003		7 000	7 100	7 200	7 200	7 300	
Nieuwe mutaties							
Beleidsmatige mutaties							
Ontvlechting naar niet-beleidsartikel 60		- 36	- 36	- 36	- 36	- 36	
Ondersteuning Krijgsmacht							
Stand ontwerpbegroting 2004	8 224	6 964	7 064	7 164	7 164	7 264	7 264

Opbouw verplichtingen en uitgaven Beleidsartikel 09 Uitvoeren crisisbeheersingsoperaties (x € 1000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003		178 401	178 401	178 401	178 401	178 401	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003		56 387					
Stand 1e suppletore begroting 2003		234 788	178 401	178 401	178 401	178 401	
Nieuwe mutaties							
Technische mutaties							
Aanvulling in verband met Irak		16 500					
Stand ontwerpbegroting 2004	172 655	251 288	178 401	178 401	178 401	178 401	178 401

Opbouw ontvangsten Beleidsartikel 09 Uitvoeren crisisbeheersingsoperaties (x € 1000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003		1 407	1 407	1 407	1 407	1 407	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003							
Stand 1e suppletore begroting 2003		1 407	1 407	1 407	1 407	1 407	
Stand ontwerpbegroting 2004	8 611	1 407	1 407	1 407	1 407	1 407	1 407

Opbouw verplichtingen Beleidsartikel 10 Civiele taken (x € 1000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003		33 026	32 371	32 446	32 452	32 449	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003		10 233	546	560	573	573	
Stand 1e suppletore begroting 2003		43 259	32 917	33 006	33 025	33 022	
Nieuwe mutaties							
Technische mutaties							
Uitdeling loonbijstelling		538	443	441	442	442	
Beleidsmatige mutaties							
Overheveling KWNA naar BZK		- 10 941	- 4 082	- 4 445	- 4 592	- 4 591	
Ramingsbijstelling ontvangsten		- 4 220	- 3 993	- 3 630	- 3 630	- 3 630	
Herschikking ivm Nieuw Evenwicht			- 6 228	- 6 228	- 6 228	- 6 228	
Overige mutaties		100	518	514	524	523	
Stand ontwerpbegroting 2004	35 894	28 736	19 575	19 658	19 541	19 538	19 538

Opbouw uitgaven Beleidsartikel 10 Civiele taken (x € 1000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003		33 026	32 371	32 446	32 452	32 449	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003		10 233	546	560	573	573	
Stand 1e suppletore begroting 2003		43 259	32 917	33 006	33 025	33 022	
Nieuwe mutaties							
Technische mutaties							
Uitdeling loonbijstelling		538	443	441	442	442	
Beleidsmatige mutaties							
Overheveling KWNAA naar BZK		- 10 941	- 4 082	- 4 445	- 4 592	- 4 591	
Ramingsbijstelling ontvangsten		- 4 220	- 3 993	- 3 630	- 3 630	- 3 630	
Herschikking ivm Nieuw Evenwicht			- 6 228	- 6 228	- 6 228	- 6 228	
Overige mutatiess		398	538	536	544	543	
Stand ontwerpbegroting 2004	36 001	29 034	19 595	19 680	19 561	19 558	19 558

Toelichting beleidsmatige verplichtingen- en uitgavenmutaties*Overheveling KWNAA naar BZK*

Als gevolg van besluitvorming in de Rijksministerraad over de verantwoordelijkheden ten aanzien van de Kustwacht Nederlandse Antillen en Aruba zijn de budgetten terzake overgeheveld naar het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Ramingsbijstelling ontvangsten

Door de bovengenoemde besluitvorming in de Rijksministerraad zullen door Defensie geen ontvangsten ten behoeve van de Kustwacht Nederlandse Antillen en Aruba worden ontvangen, zowel het ontvangstenbudget als het uitgavenbudget zijn hiervoor aangepast.

Opbouw ontvangsten Beleidsartikel 10 Civiele taken (x € 1000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003		5 292	5 065	4 702	4 702	4 702	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003							
Stand 1e suppletore begroting 2003		5 292	5 065	4 702	4 702	4 702	
Nieuwe mutaties							
Beleidsmatige mutaties							
Ramingsbijstelling ontvangsten		- 4 220	- 3 993	- 3 630	- 3 630	- 3 630	
Stand ontwerpbegroting 2004	7 959	1 072	1 072	1 072	1 072	1 072	1 072

Opbouw verplichtingen Beleidsartikel 11 Internationale samenwerking (x € 1000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003		303 005	118 967	137 176	145 924	145 924	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003		2 195	2 740	4 057	3 055	3 266	
Stand 1e suppletore begroting 2003		305 200	121 707	141 233	148 979	149 190	
Nieuwe mutaties							
Technische mutaties							
Uitdeling loonbijstelling		718	604	603	603	603	
Uitdeling prijsbijstelling		238	238	238	238	238	
Beleidsmatige mutaties							
Herschikking in verband met Nieuw Evenwicht		- 123 696	- 67 877	- 29 920	32 120	- 62 961	
Ramingsbijstelling ontvangsten			4 812	5 712	5 012	712	
Aandeel taakstelling Strategisch Akkoord			- 33 546	- 33 726	38 708	25 612	
Overige mutaties		21 909	214 158	136 783	24 012	93 982	
Stand ontwerpbegroting 2004	137 029	204 369	240 096	220 923	172 256	207 376	194 720

Opbouw uitgaven Beleidsartikel 11 Internationale samenwerking (x € 1000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003		141 085	184 827	231 069	159 537	145 924	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003		57 328	2 740	4 057	3 055	3 266	
Stand 1e suppletore begroting 2003		198 413	187 567	235 126	162 592	149 190	
Nieuwe mutaties							
Technische mutaties							
Uitdeling loonbijstelling		718	604	603	603	603	
Uitdeling prijsbijstelling		238	238	238	238	238	
Beleidsmatige mutaties							
Herschikking in verband met Nieuw Evenwicht		- 75 000	80 004	13 475	50 379	34 733	
Ramingsbijstelling ontvangsten			4 812	5 712	5 012	712	
Aandeel taakstelling Strategisch Akkoord			- 33 546	- 33 726	38 708	25 612	
Stand ontwerpbegroting 2004	116 759	124 369	239 679	221 428	180 116	211 088	195 894

Opbouw ontvangsten Beleidsartikel 11 Internationale samenwerking (x € 1000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003		14 430	14 430	14 430	14 430	14 430	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003							
Stand 1e suppletore begroting 2003		14 430	14 430	14 430	14 430	14 430	
Nieuwe mutaties							
Beleidsmatige mutaties							
Ramingsbijstelling ontvangsten			4 812	5 712	5 012	712	
Stand ontwerpbegroting 2004	7 711	14 430	19 242	20 142	19 442	15 142	12 842

Opbouw verplichtingen Niet-beleidsartikel 60 Ondersteuning krijgsmacht (x € 1000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003		231 438	234 075	232 350	234 298	230 958	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003		- 10 324	- 7 142	- 7 080	- 7 609	- 7 621	
Stand 1e suppletore begroting 2003		221 114	226 933	225 270	226 689	223 337	
Nieuwe mutaties							
Technische mutaties							
Uitdeling loonbijstelling		4 110	3 331	3 334	3 330	3 331	
Beleidsmatige mutaties							
Ontvlechting uit artikel 01 Koninklijke marine		277 781	279 305	280 021	281 008	282 287	
Ontvlechting uit artikel 02 Koninklijke landmacht		539 525	672 981	668 957	615 450	601 017	
Ontvlechting uit artikel 03 Koninklijke luchtmacht		345 119	270 028	170 256	164 707	157 313	
Ontvlechting uit artikel 04 Koninklijke marechaussee		39 633	40 217	41 432	41 045	43 317	
Aandeel taakstelling Strategisch Akkoord			- 565	- 6 410	- 11 375	- 14 348	
Herschikking in verband met Nieuw Evenwicht			30 987	41 763	41 643	43 821	
Overige mutatiess		33 491	22 331	19 986	11 322	15 013	
Stand ontwerpbegroting 2004	1 219 324	1 462 386	1 545 548	1 444 608	1 373 819	1 355 088	1 354 868

Opbouw uitgaven Niet-beleidsartikel 60 Ondersteuning krijgsmacht (x € 1000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003		236 936	230 043	228 062	231 066	231 420	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003		- 10 324	- 7 142	- 7 080	- 7 609	- 7 621	
Stand 1e suppletore begroting 2003		226 612	222 901	220 982	223 457	223 799	
Nieuwe mutaties							
Technische mutaties							
Uitdeling loonbijstelling		4 110	3 331	3 334	3 330	3 331	
Beleidsmatige mutaties							
Ontvlechting uit artikel 01 Koninklijke marine		299 946	290 594	285 332	282 040	282 537	
Ontvlechting uit artikel 02 Koninklijke landmacht		597 997	607 280	618 723	628 854	617 736	
Ontvlechting uit artikel 03 Koninklijke luchtmacht		236 867	238 972	237 865	242 070	250 028	
Ontvlechting uit artikel 04 Koninklijke marechaussee		39 633	40 217	41 432	41 045	43 317	
Aandeel taakstelling Strategisch Akkoord			- 565	- 6 410	- 11 375	- 14 348	
Herschikking in verband met Nieuw Evenwicht			30 987	41 763	41 643	43 821	
Overige mutatiess		9 272	13 412	15 218	15 185	14 788	
Stand ontwerpbegroting 2004	1 410 052	1 416 050	1 447 129	1 458 238	1 466 250	1 465 010	1 465 678

Toelichting beleidsmatige verplichtingen- en uitgavenmutaties

Overige mutaties

Deze mutaties betreffen voornamelijk het centraliseren vanuit de defensieonderdelen van de IV-budgetten, inclusief exploitatie, bij het Defensie Interservice Commando ten behoeve van de Defensie ICT-Uitvoeringsorganisatie (DICTU).

Opbouw ontvangsten Niet-beleidsartikel 60 Ondersteuning krijgsmacht (x € 1000)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003		22 501	22 282	21 390	21 352	21 352	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003		2 711	1 234	1 360	768	768	
Stand 1e suppletore begroting 2003		25 212	23 516	22 750	22 120	22 120	
Nieuwe mutaties							
Beleidsmatige mutaties							
Ontvlechting uit artikel 01 Koninklijke marine			3 607	3 607	3 607	3 607	
Ontvlechting uit artikel 02 Koninklijke landmacht		24 795	24 795	28 645	28 645	28 645	
Ontvlechting uit artikel 03 Koninklijke luchtmacht		2 100	2 100	2 100	2 100	2 100	
Ontvlechting uit artikel 04 Koninklijke marechaussee		36	36	36	36	36	
Stand ontwerpbegroting 2004	51 140	52 143	54 054	57 138	56 508	56 508	56 508

Opbouw verplichtingen en uitgaven niet-beleidsartikel 70 Geheime uitgaven (x € 1000)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003		918	918	918	918	918	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003		24	24	24	24	24	
Stand 1e suppletore begroting 2003		942	942	942	942	942	
Stand ontwerpbegroting 2004	910	942	942	942	942	942	942

Opbouw verplichtingen en uitgaven niet-beleidsartikel 80 Nominaal en Onvoorzien (x € 1000)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003		- 73 968	- 162 138	- 169 517	- 214 327	218 023	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003		265 727	58 287	47 088	42 647	37 800	
Stand 1e suppletore begroting 2003		191 759	- 103 851	- 122 429	- 171 680	- 180 223	
Uitdeling loonbijstelling		- 147 335	- 114 585	- 114 963	- 116 246	116 469	
Herschikking Strategisch Akkoord			138 686	162 746	187 412	187 768	
Aanvulling tekort ZVD			- 5 600	- 6 200	- 6 800	- 7 400	
Reservering SBK			27 546	25 133	35 017	39 800	
Ramingsaanpassing verkoopopbrengsten			65 686	129 896	124 450	177 599	
Herschikking ivm Nieuw Evenwicht			89 974	31 232	68 122	35 262	
Stand ontwerpbegroting 2004		44 424	97 856	105 415	120 275	136 337	164 616

Toelichting mutaties

Aanvulling tekort ZVD

Het beschikbare budget voor de uitkering in het kader van de Ziektekostenvoorziening Defensiepersoneel zijn structureel verhoogd. Deze verhoging is noodzakelijk in verband met de structurele (en niet in loon- en prijsbijstelling verwerkte) autonome ziektekostenstijging. Ook neemt het aantal aanvragen tot een uitkering toe. De verhoging is ten laste van de voor arbeidsvoorwaarden beschikbare gelden (artikel-onderdeel Loonbijstelling) gebracht.

Reservering SBK

De taakstellingen in het Strategisch Akkoord (volume- en efficiency-taakstelling op de omvang van het aantal burger- en militaire werknemers), maar ook de taakstellingen uit het Hoofdlijnenakkoord en de daaruit voortvloeiende ingrijpende maatregelen, maken het noodzakelijk dat gelden voor een Sociaal Beleidskader worden vrijgemaakt. Deze gelden zijn in afwachting van nader besluitvorming omtrent de inhoud van het Sociaal Beleidskader en de wijze waarop hieraan uitvoering gegeven gaat worden, gesteld op het artikel Nominaal en Onvoorzien.

Ramingsaanpassing verkoopopbrengsten

Als uitvloeisel van de genomen maatregelen om de taakstelling uit het Strategisch Akkoord en het Hoofdlijnenakkoord in te vullen, maar ook als gevolg van de nog extra genomen maatregelen in verband met «Nieuw Evenwicht» zijn grote hoeveelheden materieel overtollig geworden. Deze worden via de Directie Domeinen van het ministerie van Financiën verkocht, waarna de opbrengsten terugvloeien naar Defensie.

Opbouw verplichtingen niet-beleidsartikel 90 Algemeen (x € 1000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003		1 358 224	1 362 665	1 386 836	1 406 534	1 411 158	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003		- 46 414	- 34 241	- 40 118	- 40 426	- 40 588	
Stand 1e suppletore begroting 2003		1 311 810	1 328 424	1 346 718	1 366 108	1 370 570	
Nieuwe mutaties							
Technische mutaties							
Uitdeling loonbijstelling		51 994	37 786	37 971	38 647	38 628	
Ramingsbijstelling ZVD			5 600	6 200	6 800	7 400	
Aanpassing niet-relevante pensioenen		- 56 007	3 907	40 339	12 677	6 490	
Beleidsmatige mutaties							
Aandeel taakstelling Strategisch Akkoord			- 9 065	- 13 229	- 14 475	- 16 247	
Herschikking ivm Nieuw Evenwicht		- 104	44 136	18 900	4 924	- 4 188	
Overige mutaties			- 91	- 181	- 272	- 399	
Stand ontwerpbegroting 2004	1 442 012	1 307 693	1 410 697	1 436 718	1 414 409	1 402 254	1 390 100

Opbouw uitgaven niet-beleidsartikel 90 Algemeen (x € 1000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003		1 364 385	1 378 880	1 387 608	1 406 767	1 411 932	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003		- 50 539	- 34 241	- 40 118	- 40 426	- 40 588	
Stand 1e suppletore begroting 2003		1 313 846	1 344 639	1 347 490	1 366 341	1 371 344	
Nieuwe mutaties							
Technische mutaties							
Uitdeling loonbijstelling		51 994	37 786	37 971	38 647	38 628	
Ramingsbijstelling ZVD			5 600	6 200	6 800	7 400	
Aanpassing niet-relevante pensioenen		- 56 007	3 907	40 339	12 677	6 490	
Beleidsmatige mutaties							
Aandeel taakstelling Strategisch Akkoord			- 9 065	- 13 229	- 14 475	- 16 247	
Herschikking ivm Nieuw Evenwicht			33 115	11 910	2 137	- 10 352	
Overige mutatiess		- 5 479	- 2 190	303	2 933	3 449	
Stand ontwerpbegroting 2004	1 279 177	1 304 354	1 413 792	1 430 984	1 415 060	1 400 712	1 383 200

Opbouw ontvangsten niet-beleidsartikel 90 Algemeen (x € 1000)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stand ontwerpbegroting 2003		9 283	8 103	8 875	6 107	6 107	
Mutatie 1e suppletore begroting 2003							
Stand 1e suppletore begroting 2003		9 283	8 103	8 875	6 107	6 107	
Beleidsmatige mutaties							
Verkoopopbrengsten			161 751	192 382	157 440	204 690	
Stand ontwerpbegroting 2004	9 306	9 283	169 854	201 257	163 547	210 797	224 159

Toelichting beleidsmatige mutatie*Verkoopopbrengsten*

Met ingang van deze begroting worden de ontvangsten in verband met verkoop van overtollig materieel niet meer verantwoord op de begroting van het ministerie van Financiën, doch direct op de begroting van Defensie.

Overzicht van de door de Staten-Generaal aanvaarde moties en door de bewindslieden gedane toezeggingen in het vergaderjaar 2002–2003.

A. Door de Staten-Generaal aanvaarde moties

Omschrijving van de motie	Vindplaats	Stand van zaken
<i>Motie Kortenhorst c.s.</i> over doelmatigheid en het concentreren van ondersteunende functies En onderhoudsdiensten bij Dico of één krijgsmachtdeel	Ingediend tijdens het debat over de begroting van Defensie voor het jaar 2003, 28 600-X, nr. 21, 5 december 2002	Zie Brief «De krijgsmacht naar een nieuw evenwicht: financieerbaar, expeditionair en met ruimte voor investeringen», gelijktijdig met deze begroting aan de Kamer aangeboden.
<i>Motie Kortenhorst c.s.</i> over de paraatstelling van eenheden volgens het schema van de Defensienota	Ingediend tijdens het debat over de begroting van Defensie voor het jaar 2003, 28 600-X, nr. 22, 5 december 2002	Zie Brief «De krijgsmacht naar een nieuw evenwicht: financieerbaar, expeditionair en met ruimte voor investeringen», gelijktijdig met deze begroting aan de Kamer aangeboden.
<i>Motie Kortenhorst c.s.</i> over het ontwikkelen van voorstellen voor het gezamenlijk in beheer en onderhoud brengen van Nederlands varend materieel bij de Koninklijke marine	Ingediend tijdens het debat over de begroting van Defensie voor het jaar 2003, 28 600-X, nr. 23, 5 december 2002	Zie Brief «De krijgsmacht naar een nieuw evenwicht: financieerbaar, expeditionair en met ruimte voor investeringen», gelijktijdig met deze begroting aan de Kamer aangeboden.
<i>Motie Van den Doel c.s.</i> over de instandhouding van de reserve-eenheden van de parate gemechaniseerde brigades	Ingediend tijdens het debat over de begroting van Defensie voor het jaar 2003, 28 600-X, nr. 26, 5 december 2002	Zie Brief «Verantwoord reduceren, voortvarend innoveren», gelijktijdig met deze begroting aan de Kamer aangeboden.
<i>Motie Van den Doel c.s.</i> over de groei van het investeringspercentage van de landmacht tot 25% onder het behoud van de operationele capaciteit	Ingediend tijdens het debat over de begroting van Defensie voor het jaar 2003, 28 600-X, nr. 27, 5 december 2002	Zie Brief «De krijgsmacht naar een nieuw evenwicht: financieerbaar, expeditionair en met ruimte voor investeringen», gelijktijdig met deze begroting aan de Kamer aangeboden.
<i>Motie Van den Doel c.s.</i> over het uitstellen van het afstoten van 18 F-16's	Ingediend tijdens het debat over de begroting van Defensie voor het jaar 2003, 28 600-X, nr. 28, 5 december 2002	Zie Brief «De krijgsmacht naar een nieuw evenwicht: financieerbaar, expeditionair en met ruimte voor investeringen», gelijktijdig met deze begroting aan de Kamer aangeboden.

Omschrijving van de motie	Vindplaats	Stand van zaken
<i>Motie Herben c.s.</i> over het fuseren van KIM/KMA/IDL: oordeel aan de Kamer	Ingediend tijdens het debat over de begroting van Defensie voor het jaar 2003, 28 600-X, nr. 32, 5 december 2002	Zie Brief «De krijgsmacht naar een nieuw evenwicht: financieerbaar, expeditionair en met ruimte voor investeringen», gelijktijdig met deze begroting aan de Kamer aangeboden.
<i>Motie Van Velzen c.s.</i> over een doorstroomregeling voor het overtollig personeel naar de publieke sector	Ingediend tijdens het debat over de begroting van Defensie voor het jaar 2003, 28 600-X, nr. 29, 5 december 2002	Zie Brief «Verantwoord reduceren, voortvarend innoveren», gelijktijdig met deze begroting aan de Kamer aangeboden.
<i>Motie Slob c.s.</i> over het omzetten van het Bölkow-squadron in een opleidingseenheid voor helikopterpiloten	Ingediend tijdens het debat over de begroting van Defensie voor het jaar 2003, 28 600-X, nr. 34, 5 december 2002	Afgedaan, brief, 26 800-X, nr. 40.
<i>Motie Van Winsen c.s.</i> over het geven van aandacht aan camic bij het besluiten over deelneming aan vredesoperaties	Ingediend tijdens het debat over de begroting van Defensie voor het jaar 2003, 28 600-X, nr. 25, 5 december 2002	Afgedaan, brief, 28 600-X, nr. 45.
<i>Motie Van der Staaij</i> inzake het verzoek te bevorderen dat de inlichtingenpositie van Nederland bij deelname aan vredesmissies verder wordt versterkt en de te verwachten inlichtingenpositie uitdrukkelijker te betrekken in het toetsingskader	Ingediend tijdens het debat over het rapport van de enquêtemissie Srebrenica, d.d. 18 juni 2003. 28 506, nr. 17. Conform.	

B. Door de bewindslieden gedane toezeggingen

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Informeren over relevante ontwikkelingen in m.b.t. Ovaa-Spijkers	Brief, P/200 200 5104, 29 augustus 2002	Afgedaan brief, 26 686, nr. 4.
Informeren over asbest op vliegbasis Manas in Kirgizië indien de situatie daartoe aanleiding geeft.	Brief, 28 600-X, nr. 3	Afgedaan, brief, 28 600-X, nr. 9.
Europese Defensie-uitgaven: een financieel overzicht van de Europese defensie-uitgaven per land over de laatste vijf jaar.	Verslag AO, 21 501–28, nr. 8.	Afgedaan brief 21 501, nr. 28.
EVDB: een overzicht en een evaluatie van de Europese capaciteiten als gevolg van de uitbreiding.	Verslag AO, 21 501–28, nr. 8.	Afgedaan brief 21 501, nr. 2.

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
NH-90 omzetbelasting: overleg tussen de betrokken landen. Indien dit overleg financiële gevolgen heeft voor Defensie de Kamer nader informeren.	Brief, 25 928, nr. 11.	Het conflict over de BTW staat de afronding van de NH-90 community-MoU in de weg. De oplossing waar Frankrijk, thans voorzitter van het Steering Committee, aan werkt, zal bij effectueering het financiële effect van de BTW-kwestie voor Nederland omlaag brengen van maximaal € 9,3 miljoen tot € 2,0 miljoen
niet-uitbesteding DTO: jaarlijks rapporteren over het effect van de maatregelen	Brief, 28 044, nr. 4.	Conform.
Infanteriegevechtsvoertuig: informeren over resultaten studiefase	Brief, 26 396, nr. 15.	Over de stand van zaken is gerapporteerd in de jaarrapportage, brief 26 396, nr. 12. Over de resultaten van de studiefase wordt in het derde kwartaal 2004 gerapporteerd.
Gevechtswaarde-verbetering Leopard II: evaluatiebrief.	Brief, M200 203 886, 11 november 2002 (geen kamernummer)	De evaluatiebrief is voorzien in het derde kwartaal 2003.
Uitwerking SA: informeren over voortgang reorganisatie staven	Brief, 28 600-X, nr. 14.	Zie Brief «De krijgsmacht naar een nieuw evenwicht: financieerbaar, expeditionair en met ruimte voor investeringen», gelijktijdig met deze begroting aan de Kamer aangeboden.
Integrale vuursteunbehoefte KL: maakt deel uit van defensieplan waarover de Kamer in 2003 wordt geïnformeerd.	Brief, 28 600-X, nr. 14.	Zie Brief «De krijgsmacht naar een nieuw evenwicht: financieerbaar, expeditionair en met ruimte voor investeringen», gelijktijdig met deze begroting aan de Kamer aangeboden.
Invulling financiële taakstelling SA 2003–2006: informeren na gereedkomen defensieplan.	Brief, 28 600-X, nr. 14.	Zie deze begroting.
DMP overname Duitse patriotsystemen: ABC-brief naar Kamer voor begrotingsbehandeling. Project Battlefield management system: naar verwachting Kamer informeren over pilot en definitieve behoefte medio 2005. Brief, 27 830-X, nr. 14. Conform.	Brief, 28 600-X, nr. 14.	Afgedaan brief 27 830, nr. 13
Kosten wapensystemen/eenheden: Kamer informeren over deze kosten bij de Koninklijke marine en de Koninklijke landmacht.	Verslag wetgevingsoverleg, 28 600-X, nr. 37.	Afgedaan brief 28 600-X, nr. 18.
Personeelsvulling: schriftelijke informatie	Verslag wetgevingsoverleg, 28 600-X, nr. 37.	Afgedaan brief 28 600-X, nr. 18.
Verkoop van AP-23 mijnen aan andere landen: nadere informatie	Interpellatie, Handelingen 27, pp. 1915–1927.	Afgedaan brief 28 686, nr. 5.

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Inventarisatie behoefte civiele autoriteiten aan Defensiemiddelen (met BZK): resultaten melden aan Kamer.	Debat over de begroting 2003 (28 600-X), 5 december 2002, Handelingen 29.	Er is een formele interdepartementale regeling (berust bij DJZ). Hierbij betrokken min BZK, VROM en JUS. Afsluiting van totaal-project voorzien eind 2003, waarna rapportage aan Kamer.
Personeelsbeleid, uitgebreide informatie naar aanleiding van maatregelen Strategisch Akkoord, Hoofdlijnenakkoord en Integraal Defensieplan	Debat over de begroting 2003 (28 600-X), 5 december 2002. Handelingen 29. brief, 28 600-X, nr. 10. Zie	Brief «Verantwoord reduceren, voortvarend innoveren», gelijktijdig met deze begroting aan de Kamer aangeboden.
Reservistenbeleid: informatie over actualisering reservistenbeleid	Debat over de begroting 2003 (28 600-X), 5 december 2002. Handelingen 29.	Zie brief «Verantwoord reduceren, voortvarend innoveren», gelijktijdig met deze begroting aan de Kamer aangeboden.
Drugs: melden resultaten onderzoeken.	Debat over de begroting 2003 (28 600-X), 5 december 2002. Handelingen 29.	Zie brief «Verantwoord reduceren, voortvarend innoveren», gelijktijdig met deze begroting aan de Kamer aangeboden.
Jonge veteranen: informeren op basis van evaluatie hoe deze groep het best kan worden bereikt, met specifieke aandacht voor Libanon-gangers.	Debat over de begroting 2003 (28 600-X), 5 december 2002. Handelingen 29.	Evaluatie loopt.
Organisatiestructuur – reorganisatie – personele taakstellingen: informeren.	Debat over de begroting 2003 (28 600-X), 5 december 2002. Handelingen 29.	Zie brief «Verantwoord reduceren, voortvarend innoveren», en brief «De krijgsmacht naar een nieuw evenwicht: financieerbaar, expeditionair en met ruimte voor investeringen», beide gelijktijdig met deze begroting aan de Kamer aangeboden.
Onafhankelijke tijdelijke commissie ongevallenonderzoek: nader informeren.	Debat over de begroting 2003 (28 600-X), 5 december 2002. Handelingen 29.	Afgedaan brief, 7 maart 2003 (geen kamernummer bij afsluiten rapportage).
EUPM, informatie over opstart.	AO, 22 181, nr. 365.	Afgedaan, is ondergebracht bij jaarlijks overzicht evaluaties vredeoperaties in kader van verantwoording over 2002 (geen kamernummer bij afsluiten rapportage).
SDD fase JSF: in jaarrapportage ingaan op stand van zaken inschakeling Nederlandse bedrijfsleven	Brief, Kamervragen 2002–2003, nr. 555.	Afgedaan, brief 16 juli 2003. (geen kamernummer bij afsluiten rapportage)
Financiering Patriot-uitzending uit post vredesoperaties HGIS: schriftelijke informatie.	Plenair debat, Handelingen 43, 2992–3038.	Afgedaan brief 23 432, nr. 89
Bezuiniging op OGRV-eenheden van de Koninklijke luchtmacht: informeren of bezuiniging op OGRV verantwoord is.	Plenair debat, Handelingen 43, 2992–3038.	Afgedaan Brief, 26 800-X, nr. 40.
CIMIC-IDEA, beleidskader CIMIC toezenden aan Kamer.	Brief, 28 600-X, nr. 10.	Afgedaan brief 28 600-X, nr. 45.

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Veiligheidsmaatregelen Schiphol ivm doorvoer Amerikaans militair personeel: indien mogelijk in verband met vertrouwelijkheid nadere informatie.	Plenaire debat, 19 februari 2003	Afgedaan. Brief (vertrouwelijk), 28 februari 2003.
ISAF: informeren Kamer bij wezenlijke verandering in veiligheids-situatie.	Brief, 27 925, nr. 87.	Conform
Archieven: informeren over voortgang maatregelen documentaire informatievoorziening en archiefbeheer	Brief, 28 506, nr. 8.	Afgedaan. brief, 28 600-X, nr. 47.
Enquête Srebrenica: beantwoording vragen 3 en 4 over enquêterapport na debat met de regering.	Brief, 28 506, nr. 8.	Afgedaan, brief, 26 122, nr. 9.
Helikopters/Kaboel: informatie over rol helikopters in contingencyplan	AO, 27 925, 89,	Contingency-plannen beschreven in brief 27 925, nr 93 en behandeld tijdens AO op 26 juni 2003. Alleen in noodgevallen kan een beroep worden gedaan op Amerikaanse helikopters
CIMIC: informatie over CIMIC bij ISAF	AO, 27 925, nr. 89.	Afgedaan. brief, 27 925, nr. 92
Veteranendag: informeren Kamer na ontvangen advies commissie Van Eekelen, waarin begrepen locatie monument voor veteranen	Brief, P/200 300 1633, 28 maart 2003 (geen Kamer-nummer)	
Brief, P/200 300 2891, 26 mei 2003 (gen Kamernummer)	Afgedaan. brief, 26 juni 2003 (geen kamernummer bij afsluiten rapportage)	
LCF, D-brief naar Kamer in tweede helft 2004.	Brief, 25 800, nr. 9.	Conform
Projectgroepen Europese militaire capaciteiten: nadere informatie. AO, 21 501-02, nr. 479.	Brief, 21 501-02, nr. 484.	Afgedaan. Brief, 21 501, nr. 484.
Onderzoek prof. Niessen naar uitzending opperwachtmeester Lit: Kamer informeren na afloop onderzoek. IDP: spoedig inzicht geven.	Brief, P/200 300 2992, 28 mei 2003 (geen Kamernummer) Wetgevingsoverleg, 28 880, nr. 98.	Conform Zie Brief «De krijgsmacht naar een nieuw evenwicht: financierbaar, expeditionair en met ruimte voor investeringen», gelijktijdig met deze begroting aan de Kamer aangeboden.
Winst-verlies agentschappen: inzicht geven in hoe Defensie omgaat met winst en verlies op begrotingen agentschappen	Wetgevingsoverleg, 28 880, nr. 98.	Afgedaan. brief, 3 juli 2003 (F/200 300 4013).
Betalen rekeningen: informatie over effecten van het eerder of later of op tijd betalen van rekeningen	Wetgevingsoverleg, 28 880, nr. 98.	In het jaarverslag 2003 zal een specifiek aandacht aan dit onderwerp worden besteed.
Ordenen DMP-proces: notitie over het «ordenen» van M-aangelegenheden. niet een vraag om méér informatie, maar eerder een verzoek mee te denken over hoe de informatie over verwervingsprocedures wordt aangereikt.	Wetgevingsoverleg, 28 880, nr. 98.	Dit onderwerp zal worden meegenomen in de verbetering van de informatie, met behulp van drie brochures over de verantwoording. 1- planning en realisatie beschikbaarheid 2- voortgang materieelprojecten 3-summary jaarverslag concepten op basis jv2002 op korte termijn naar Kamer.

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Voortgangsrapportage gebruiksvergunningen: Kamer inlichten na afloop van de termijn voor prioriteitsklasse 2.	Brief, MG200 300 1089, 7 juli 2003 (geen Kamernummer).	Conform.

A. Tot stand gekomen wetgeving (periode 1 augustus 2002 tot 1 augustus 2003)

Citeertitel	Kamerstuk nummer	Staatsblad jaar, nr.	Inwerkingtreding
1. Wet van 22 mei 2003 tot wijziging van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst in verband met de kaderwet dienstplicht	25 990	Stb. 2003, 255	1 september 2003
2. Rijkswet geweldgebruik bewakers militaire objecten	27 624 (R 1677)	Stb. 2003, 134	Nader te bepalen bij Koninklijk Besluit
3. Wet van 21 november 2002 tot wijziging van de Uitkeringswet gewezen militairen	28 269	Stb. 2003, 8	1 april 2003

B. Bij het parlement aanhangige wetsvoorstellen

Wetsvoorstel	Kamerstuk	Op 1 aug. 2003 gevorderd t/m	Verwachting omtrent eerstvolgende fase	Inwerkingtreding
1. Instelling van een ongevallenraad Defensie (Rijkswet ongevallenraad Defensie)	26 110 (R 1619)	Verslag houdende een lijst met vragen en antwoorden, november 2000	Behandeling gestaakt in afwachting van wetgeving nationale ongevallenraad	

C. In voorbereiding zijnde voorstellen van wet

Wetsvoorstel	op 1 aug. 2003 gevorderd t/m	Verwachting omtrent eerstvolgende fase	Inwerkingtreding
1. Wijziging Militaire ambtenarenwet en intrekking Wet militair onderwijs landmacht 1890	in voorbereiding	behandeling ministerraad	vooralsnog niet aan te geven
2. Wijziging Uitkeringswet gewezen militairen	in voorbereiding	behandeling ministerraad	vooralsnog niet aan te geven
3. Aanpassingswet kaderwet militaire pensioenen	in voorbereiding	behandeling ministerraad	vooralsnog niet aan te geven
4. Wijziging van de Wet bijzondere regels met betrekking tot het recht op uitkering als bedoeld in de Uitkeringswet gewezen militairen	in voorbereiding	behandeling ministerraad	vooralsnog niet aan te geven

Meerjarenramingen Beleidsartikel 01 Koninklijke marine (bedragen x € 1000)								
Omschrijving	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Econ. Code
Programmauitgaven								
Commandant der Zeemacht in Nederland								
Ambtelijke burgerpersoneel	37 901	38 870	37 226	33 628	30 930	29 264	29 283	11
Militair personeel	218 205	218 229	204 473	187 808	175 989	165 720	165 926	11
Overige personele exploitatie	24 527	23 919	21 242	18 234	17 335	17 268	17 339	12
Materiele exploitatie	56 336	57 674	54 676	49 791	46 127	45 926	45 582	12
Totaal Commandant der Zeemacht in Nederland	336 969	338 692	317 617	289 461	270 381	258 178	258 130	
Commandant der Zeemacht in het Caribisch Gebied								
Ambtelijke burgerpersoneel	4 185	3 863	3 919	3 828	3 738	3 741	3 743	11
Militair personeel	45 126	42 634	42 227	42 205	42 113	41 847	41 724	11
Overige personele exploitatie	10 822	9 631	9 814	8 655	8 592	8 602	8 590	12
Materiële exploitatie	11 295	12 205	12 645	13 277	13 153	13 046	13 100	12
Totaal Commandant der Zeemacht in het Caribisch Gebied	71 428	68 333	68 605	67 965	67 596	67 236	67 157	
Commandant van het Korps mariniers								
Ambtelijke burgerpersoneel	1 510	1 547	1 492	1 423	1 391	1 392	1 393	11
Militair personeel	90 565	93 393	84 289	84 822	84 192	81 187	79 973	11
Overige personele exploitatie	9 781	9 130	9 052	8 768	8 441	8 241	8 373	12
Materiële exploitatie	14 364	18 084	17 667	17 414	16 831	16 180	16 273	12
Totaal Commandant van het Korps mariniers	116 220	122 154	112 500	112 427	110 855	107 000	106 012	
Investerings								
Schepen	216 263	199 813	140 806	125 833	89 833	49 091	49 765	13
Vliegtuigen	30 976	41 268	52 474	78 645	94 345	139 857	133 927	13
Elektronisch materieel	28 770	22 270	40 619	31 160	30 847	24 449	20 917	13
Munitie	37 323	33 692	21 587	21 546	30 108	55 827	74 944	13
Overig materieel	28 543	53 783	47 665	35 850	43 868	46 301	61 786	52
Infrastructuur	38 433	34 021	25 074	30 333	34 210	49 666	31 424	52
Totaal Investerings	380 308	384 847	328 225	323 367	323 211	365 191	372 763	
Subsidies en bijdragen								
Koninklijke Marine jachtclub	53	44	41	38	38	37	37	43F
Marine Watersportvereniging	32	28	26	25	25	24	24	43F
Marine Sanatoriumfonds								43F
Koninklijke Vereniging Marine Officieren	34	26	23	20	20	19	19	43F
Zeekadetkorps Nederland	23	28	24	22	22	20	20	43F
Stichting Militaire Tehuizen Overzee	7							43F
Bijdrage aan het ministerie van Economische Zaken ten behoeve van het Nederlands Instituut voor Maritieme Ontwikkeling (NIM)								03
Totaal Subsidies en bijdragen	149	126	114	105	105	100	100	

**Meerjarenramingen Beleidsartikel 01 Koninklijke marine
(bedragen x € 1000)**

Omschrijving	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Econ. Code
Totaal programmauitgaven	905 074	914 152	827 061	793 325	772 148	797 705	804 162	
Apparaatsuitgaven								
Admiraliteit								
Ambtelijke burgerpersoneel	34 587	31 222	29 112	25 791	22 722	20 470	20 489	11
Militair personeel	60 877	58 392	53 233	50 816	43 489	41 040	40 592	11
Overige personele exploitatie	21 223	25 072	22 622	21 993	23 325	23 351	23 383	12
Materiele exploitatie	103 805	113 152	113 925	109 937	99 193	107 805	94 351	12
Totaal Admiraliteit	220 492	227 838	218 892	208 537	188 729	192 666	178 815	
Wachtgelden en inactiviteitswedden								
Wachtgelden en inactiviteitswedden	14 084	15 054	14 854	13 819	12 406	10 722	9 615	11
Uitvoeringskosten	2 997							12
Totaal wachtgelden en inactiviteitswedden	17 081	15 054	14 854	13 819	12 406	10 722	9 615	
Totaal apparaatsuitgaven	237 573	242 892	233 746	222 356	201 135	203 388	188 430	
Totaal uitgaven	1 142 647	1 157 044	1 060 807	1 015 681	973 283	1 001 093	992 592	
Ontvangsten	57 078	112 920	56 064	47 463	47 551	48 551	50 593	16

**Meerjarenramingen Beleidsartikel 02 Koninklijke landmacht
(bedragen x € 1 000)**

Omschrijving	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Econ. code
Programmauitgaven								
Operationeel Commando								
Ambtelijk burgerpersoneel	172 902	184 423	174 903	168 605	160 995	150 730	140 309	11
Militair personeel	490 875	528 558	511 166	495 247	510 898	529 654	526 098	11
Overige personele uitgaven	61 504	63 595	62 766	58 689	58 377	58 850	58 287	12
Materiële uitgaven	208 650	184 758	198 254	177 214	175 569	175 390	174 978	12
Totaal Operationeel Commando	933 931	961 334	947 089	899 755	905 839	914 624	899 672	
Investeringen								
Automatisering	24 113	13 849	28 900	26 700	19 400	13 800	13 300	52
Logistiek	26 096	53 083	45 990	139 244	118 900	71 190	50 940	52
Commandovoering, verbindingen en gevechtsinlichtingen	33 795	25 629	16 926	14 290	17 510	22 600	25 000	13
Elektronisch materieel	10 051	9 825	4 893	6 493	5 422	1 800	1 800	13
Nucleair, biologisch en chemisch materieel (NBC)	5 348	5 844	2 400	2 200	2 725			52
Luchtverdediging	6 912	12 683	34 600	10 400	21 000	33 000	23 000	12
Manoeuvre	159 254	161 947	186 352	172 977	132 943	184 610	219 700	13
Vuursteun	4 033	4 022	33 410	31 340	98 732	104 566	83 810	13
Gevechtssteun	3 919	1 894	6 675				1 150	13
Infrastructuur	128 212	72 938	79 400	81 300	92 000	75 800	67 100	52

**Meerjarenramingen Beleidsartikel 02 Koninklijke landmacht
(bedragen x € 1 000)**

Omschrijving	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Econ. code
Totaal Investerings	401 733	361 714	439 546	484 944	508 632	507 366	485 800	
Subsidies en bijdragen								
Stichting Jeugdwerk Duitsland	195	170	158	140	140	140	140	43F
Stichting KNLW «Generaal Hoefler»	718	579	7 570	7 423	7 422	7 386	7 386	43F
Totaal Subsidies en bijdragen	913	749	7 728	7 563	7 562	7 526	7 526	
Totaal programmuitgaven	1 336 577	1 323 797	1 394 363	1 392 262	1 422 033	1 429 516	1 392 998	
Apparaatsuitgaven								
Landmachtstaf								
Ambtelijk burgerpersoneel	16 447	16 648	10 478	9 529	7 465	6 409	6 402	11
Militair personeel	19 633	18 464	13 679	13 037	11 754	10 583	10 520	11
Overige personele uitgaven	9 187	11 207	3 545	3 379	3 137	3 000	3 003	12
Materiële uitgaven	126 798	122 349	123 395	124 327	115 218	117 574	117 685	12
Totaal Landmachtstaf	172 065	168 668	151 097	150 272	137 574	137 566	137 610	
Overige Eenheden BLS, excl KMA								
Ambtelijk burgerpersoneel	36 004	34 447	28 994	24 824	21 923	19 338	19 317	11
Militair personeel	75 989	67 241	60 458	56 707	51 788	49 957	49 774	11
Overige personele uitgaven	34 639	35 058	46 039	40 255	28 062	31 687	40 989	12
Materiële uitgaven	29 558	28 057	38 993	38 756	35 697	35 572	38 008	12
Totaal Overige Eenheden BLS, excl KMA	176 190	164 803	174 484	160 542	137 470	136 554	148 088	
Wachtgelden en inactiviteitswedden								
Wachtgelden en inactiviteitswedden	31 922	35 521	41 744	41 666	40 767	39 616	39 616	11
Uitvoeringskosten	12 240							12
Totaal Wachtgelden en uitvoeringskosten	44 162	35 521	41 744	41 666	40 767	39 616	39 616	
Totaal apparaatsuitgaven	392 417	368 992	367 325	352 480	315 811	313 736	325 314	
Totaal uitgaven	1 728 994	1 692 789	1 761 688	1 744 742	1 737 844	1 743 252	1 718 312	
Ontvangsten	49 118	34 698	34 721	30 871	30 871	30 871	30 871	16

**Meerjarenramingen Beleidsartikel 03 Koninklijke luchtmacht
(bedragen x € 1000)**

Omschrijving	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Econ. code
Programmauitgaven								
Tactische luchtmacht								
Ambtelijk burgerpersoneel	22 127	18 344	17 514	15 909	14 045	13 203	13 871	11
Militair personeel	284 376	285 493	275 457	266 161	264 577	253 000	245 922	11
Overige personele uitgaven	59 297	73 498	89 220	78 794	67 164	68 372	70 303	12
Materiële uitgaven	81 881	83 375	79 700	79 300	78 626	69 500	63 700	12
Totaal Tactische luchtmacht	447 681	460 710	461 891	440 164	424 412	404 075	393 796	
Investerings								
Vliegtuigmaterieel (incl. F-16)	171 825	167 930	93 691	124 918	137 157	179 287	272 255	13
Vervoermiddelen	9 173	19 327	15 657	14 596	18 601	18 866	14 594	52
Elektrisch en elektronisch materieel	44 120	65 947	96 882	70 692	69 009	63 582	42 089	13
Bewapeningsmaterieel	7 216	7 296	15 196	45 486	36 801	35 001	37 730	13
Springstoffen en munitie	1 487	2 353	24 182	33 000	19 900	17 076	13 412	13
Overig materieel	9 063	14 446	5 961	5 912	5 668	5 600	5 121	52
Infrastructuur	61 219	59 966	34 000	75 300	55 200	39 600	54 000	51
Luchtmobiele brigade	94 404	19 802	20 228	14 784	13 605	28 468	13 000	13
Totaal investeringen	398 507	357 067	305 797	384 688	355 941	387 480	452 201	
Totaal programmauitgaven	846 188	817 777	767 688	824 852	780 353	791 555	845 997	
Apparaatsuitgaven								
Staf Bevelhebber der Luchtstrijdkrachten								
Ambtelijk burgerpersoneel	22 750	25 943	19 281	17 545	15 124	11 288	11 288	11
Militair personeel	91 220	90 657	73 046	71 894	69 683	68 143	68 142	11
Overige personele uitgaven	51 305	48 663	49 365	44 071	35 705	36 497	31 537	12
Materiële uitgaven	186 521	115 727	193 664	212 121	228 358	192 622	193 686	12
Totaal Staf Bevelhebber der Luchtstrijdkrachten	351 796	280 990	335 356	345 631	348 870	308 550	304 653	
Wachtgelden en inactiviteitswedden								
Uitvoeringskosten	7 131 4 818	7 444	9 097	12 122	4 519	4 030	4 416	11 12
Totaal Wachtgelden en inactiviteitswedden	11 949	7 444	9 097	12 122	4 519	4 030	4 416	
Totaal apparaatsuitgaven	363 745	288 434	344 453	357 753	353 389	312 580	309 069	
Totaal uitgaven	1 209 933	1 106 211	1 112 141	1 182 605	1 133 742	1 104 135	1 155 066	
Ontvangsten	37 135	36 997	36 997	36 997	36 997	36 997	36 997	16

**Meerjarenramingen Beleidsartikel 04 Koninklijke marechaussee
(bedragen x € 1 000)**

Omschrijving	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Econ- Code
Programma-uitgaven								
Ambtelijk burgerpersoneel	8 451	13 872	13 996	15 075	15 987	16 210	16 190	11
Militair personeel	114 544	152 416	152 787	149 233	146 950	142 252	141 126	11
Overige Personele exploitatie	23 945	26 580	25 740	25 248	24 799	23 806	22 647	12
Materiële exploitatie	34 005	40 124	50 074	53 015	39 224	45 003	49 564	12
Exploitatieuitgaven	180 946	232 992	242 597	242 571	226 960	227 271	229 527	
Investeringen								
Vervoermiddelen en vaartuigen	4 869	3 846	5 300	3 800	5 201	5 486	6 822	52
Elektrisch en elektronisch materieel	2 309	7 312	4 433	1 433	1 200	1 300	1 400	52
Automatiseringsmiddelen	3 076	5 341	11 012	15 395	17 870	17 700	18 118	52
Bewapeningsmaterieel	62	104	225	225	225	225	225	13
Springstoffen en munitie								
Telefooninstallaties	410	1 488	2 487	3 704	2 028	2 391	2 881	52
Overig groot materieel	1 041	5 037	10 126	6 931	2 337	875	775	52
Infrastructuur	8 207	12 123	12 094	19 597	21 129	21 039	26 676	52
Totaal investeringen	19 974	35 251	45 577	51 085	49 990	49 016	56 897	
Totaal programmauitgaven	200 920	268 243	288 274	293 656	276 950	276 287	286 424	
Apparaatsuitgaven								
Burgerpersoneel	4 051	2 583	2 706	3 044	3 298	3 367	3 387	11
Militair personeel	54 900	28 386	29 536	30 134	30 312	29 550	29 522	11
Overige personele exploitatie	11 477	4 950	4 976	5 098	5 115	4 945	4 737	12
Materiële exploitatie	16 298	7 473	9 680	10 705	8 091	9 349	10 368	12
Wachtgelden en inactiviteitswedden	985	753	737	749	749	749	749	11
Totaal apparaatsuitgaven	87 710	44 145	47 635	49 730	47 565	47 960	48 763	
Totaal uitgaven	288 630	312 388	335 909	343 386	324 515	334 247	335 187	
Ontvangsten	8 224	6 964	7 064	7 164	7 164	7 264	7 264	16

**Meerjarenramingen Beleidsartikel 09 Uitvoeren crisisbeheersingsoperaties
(bedragen x € 1000)**

Omschrijving	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Econ- Code
VN-contributies	44 630	45 000	49 500	49 500	49 500	49 500	49 500	01
SFOR	70 106	55 300	53 000	47 000	47 000	47 000	47 000	01
KFOR	1 043							01
Enduring Freedom	27 753	28 500						01
ISAF/HQ ISAF	14 264	36 100	6 000					01
Stabilisatiemacht Irak		47 700	16 500					01
UNFICYP	53							01
Task Force Fox	8 705	1 350						01
Display Deterrence		7 000						01
EUPM		2000	2000	2000				01
UNMEE	2 433							01
NAVO PSO/ EU operatie	1 984	3 200	2 900	1 900	1 900	1 900	1 900	01

**Meerjarenramingen Beleidsartikel 09 Uitvoeren crisisbeheersingsoperaties
(bedragen x € 1000)**

Omschrijving	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Econ- . Code
Overige operaties	1 684	5 400	5 900	3 700	3 700	3 700	3 700	01
Restant Voorziening crisisbeheersingsoperaties		19 738	42 601	74 301	76 301	76 301	76 301	01
Totaal uitgaven	172 655	251 288	178 401	178 401	178 401	178 401	178 401	
Ontvangsten	8 611	1 407	1 407	1 407	1 407	1 407	1 407	

**Meerjarenramingen Beleidsartikel 10 Civiele taken
(bedragen x € 1000)**

Omschrijving	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Econ. code
Kustwacht Nederlandse Antillen en Aruba								
Ambtelijk burgerpersoneel	3 547							11
Militair personeel	4 768							11
Overige uitgaven	12 387	11 479	6 472	6 472	6 472	6 472	6 472	11
Investerings	1 945							52
Totaal Kustwacht Nederlandse Antillen en Aruba	22 647	11 479	6 472	6 472	6 472	6 472	6 472	
Kustwachtcentrum Nederland								
Ambtelijk burgerpersoneel	1 891	1 866	1 889	1 920	1 839	1 839	1 839	11
Militair personeel	497	575	588	604	576	576	576	11
Overige uitgaven	2 557	4 403	2 253	2 253	2 253	2 253	2 253	12
Totaal Kustwachtcentrum Nederland	4 945	6 844	4 730	4 777	4 668	4 668	4 668	
Explosieven opruiming								
Ambtelijk burgerpersoneel	899	961	862	862	862	862	862	11
Militair personeel	5 134	4 967	5 494	5 534	5 557	5 557	5 557	11
Overige uitgaven	1 014	4 511	2 037	2 035	2 002	1 999	1 999	12
Totaal Explosievenopruiming	7 047	10 439	8 393	8 431	8 421	8 418	8 418	
Hulp aan civiele overheden	1 362	272						12
Totaal uitgaven Civiele taken	36 001	29 034	19 595	19 680	19 561	19 558	19 558	
Ontvangsten Civiele taken	7 959	1 072	1 072	1 072	1 072	1 072	1 072	16

**Meerjarenramingen Beleidsartikel 11 Internationale Samenwerking
(bedragen x € 1000)**

Omschrijving	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Econ- . Code
Bijdrage aan NAVO	77 921	65 989	86 141	87 969	85 902	81 522	79 222	43G
EVDB	16 750	33 127	128 700	108 600	69 300	104 500	91 844	43G
Attachés	20 527	23 700	23 610	23 609	23 609	23 609	23 371	11

**Meerjarenramingen Beleidsartikel 11 Internationale Samenwerking
(bedragen x € 1000)**

Omschrijving	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Econ- . Code
Overige internationale samenwerking	1 561	1 553	1 228	1 250	1 305	1 457	1 457	31
Totaal uitgaven	116 759	124 369	239 679	221 428	180 116	211 088	195 894	
Ontvangsten	7 711	14 430	19 242	20 142	19 442	15 142	12 842	16

**Meerjarencijfers niet-beleidsartikel 60 Ondersteuning krijgsmacht
(bedragen x € 1 000)**

Omschrijving	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Econ- . Code
Ondersteuning door ondersteunende eenheden Koninklijke marine								
Ondersteunende eenheden								
Ambtelijke burgerpersoneel	102 280	102 524	101 106	99 282	98 415	97 757	9 7 813	11
Militair personeel	70 470	72 727	70 983	71 844	71 905	71 208	70 637	11
Overige personele exploitatie	22 607	21 965	16 235	16 204	17 127	16 027	17 947	12
Materiele exploitatie	98 021	97 080	96 620	92 352	88 943	91 895	8 9 351	12
Totaal Ondersteunende eenheden	293 378	294 296	284 944	279 682	276 390	276 887	275 748	
Opleidingscentrum Mariniers								
Ambtelijke burgerpersoneel	0	0	0	0	0	0	0	11
Militair personeel	4 920	4 920	4 920	4 920	4 920	4 920	4 920	11
Overige personele exploitatie	550	550	550	550	550	550	550	12
Materiele exploitatie	180	180	180	180	180	180	180	12
Totaal Opleidingscentrum Mariniers	5 650	5 650	5 650	5 650	5 650	5 650	5 650	
Totaal uitgaven	299 028	299 946	290 594	285 332	282 040	282 537	281 398	
Ondersteuning door ondersteunende eenheden Koninklijke landmacht								
MatLogCo								
Ambtelijk burgerpersoneel	81 946	81 265	77 440	75 454	72 036	68 900	68 824	11
Militair personeel	21 550	20 384	17 198	15 264	12 651	10 039	10 139	11
Overige personele uitgaven	55 776	57 308	70 693	51 092	54 646	54 023	53 984	12
Materiële uitgaven	174 905	164 943	179 110	214 943	228 359	224 599	228 621	12
Totaal MatLogCo	334 177	323 900	344 441	356 753	367 692	357 561	361 568	
Koninklijke Militaire Academie								
Ambtelijk burgerpersoneel	7 386	7 560	7 475	7 414	6 940	6 461	6 454	11
Militair personeel	24 505	24 729	23 697	23 754	23 753	23 744	23 675	11
Overige personele uitgaven	2 303	2 836	2 575	2 562	2 523	2 492	2 495	12
Materiële uitgaven	3 314	3 885	3 987	3 999	3 874	3 677	3 686	12
Totaal Koninklijke Militaire Academie	37 508	39 010	37 734	37 729	37 090	36 374	36 310	
Opleidings- en Trainingscommando KL								

**Meerjarencijfers niet-beleidsartikel 60 Ondersteuning krijgsmacht
(bedragen x € 1 000)**

Omschrijving	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Econ- Code
Ambtelijk burgerpersoneel	31 549	32 778	31 573	30 570	29 809	28 821	27 333	11
Militair personeel	168 738	171 619	162 788	163 199	164 291	165 355	164 928	11
Overige personele uitgaven	19 069	19 010	18 063	17 862	17 626	17 301	17 310	12
Materiële uitgaven	9 585	11 680	12 681	12 610	12 346	12 324	12 336	12
Totaal Opleidings- en Trainingscommando KL	228 941	235 087	225 105	224 241	224 072	223 801	221 907	
Totaal uitgaven	600 626	597 997	607 280	618 723	628 854	617 736	619 785	
Ondersteuning door ondersteunende eenheden Koninklijke luchtmacht								
Logistiek Centrum Klu								
Ambtelijk burgerpersoneel	20 789	22 261	23 552	23 636	23 719	24 219	24 219	11
Militair personeel	19 015	20 239	21 022	20 954	21 127	21 117	21 117	11
Overige personele uitgaven	12 088	11 749	9 000	9 000	9 000	9 000	9 000	12
Materiële uitgaven	87 134	100 999	101 879	102 939	105 814	104 073	106 452	12
Totaal Logistiek Centrum Klu	139 026	155 248	155 453	156 529	159 660	158 409	160 788	
Koninklijke Militaire School luchtmacht								
Ambtelijk burgerpersoneel	5 389	4 754	5 814	5 737	5 626	6 329	5 329	11
Militair personeel	51 728	49 046	47 522	44 906	49 481	47 887	49 375	11
Overige personele uitgaven	17 685	15 652	20 483	21 493	18 503	29 003	28 023	12
Materiële uitgaven	12 347	12 167	9 700	9 200	8 800	8 400	8 400	12
Totaal Koninklijke Militaire School luchtmacht	87 149	81 619	83 519	81 336	82 410	91 619	91 127	
Totaal uitgaven	226 175	236 867	238 972	237 885	242 070	250 028	251 915	
Ondersteuning door ondersteunende eenheden Koninklijke marechaussee								
Opleidingscentrum KMar								
Ambtelijk burgerpersoneel	2 118	2 908	3 969	3 969	3 969	3 969	3 969	11
Militair personeel	30 253	28 762	28 943	30 308	29 927	31 875	29 405	11
Overige personele exploitatie	2 593	3 625	2 843	2 495	2 466	2 611	2 427	12
Materiële exploitatie	3 093	4 338	4 462	4 660	4 683	4 862	4 622	12
Totaal Opleidingscentrum KMar	38 057	39 633	40 217	41 432	41 045	43 317	40 423	
Ondersteuning door Defensie Interservice Commando								
Defensie Verkeers- en Vervoersorganisatie								
Ambtelijk burgerpersoneel	8 336	8 041	7 928	7 967	7 889	7 850	7 850	11
Militair personeel	13 609	13 776	14 682	14 660	14 616	14 578	14 578	11
Overige personele uitgaven	3 517	3 811	3 472	3 360	3 360	3 360	3 360	12
Materiële uitgaven	43 623	18 483	17 429	17 488	17 998	18 022	18 010	12

**Meerjarencijfers niet-beleidsartikel 60 Ondersteuning krijgsmacht
(bedragen x € 1 000)**

Omschrijving	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Econ- . Code
Totaal Defensie Verkeers- en Vervoersorganisatie	69 085	44 111	43 511	43 475	43 863	43 810	43 798	
Instituut Keuring en Selectie Defensie								
Ambtelijk burgerpersoneel	5 849	5 268	5 282	5 239	5 196	5 153	5 153	11
Militair personeel	2 794	2 577	2 433	2 385	2 338	2 338	2 338	11
Overige personele uitgaven	1 756	1 169	1 146	1 138	1 138	1 138	1 138	12
Materiële uitgaven	8 573	6 977	7 055	6 934	7 166	7 161	7 155	12
Totaal Instituut Keuring en Selectie Defensie	18 972	15 991	15 916	15 696	15 838	15 790	15 784	
Militair Geneeskundig Facilitair Bedrijf								
Ambtelijk burgerpersoneel	15 483	15 447	15 235	15 151	14 982	14 898	14 898	11
Militair personeel	17 110	19 261	20 763	20 640	20 517	20 394	20 394	11
Overige personele uitgaven	13 569	9 941	9 550	9 453	9 453	9 453	9 453	12
Materiële uitgaven	12 332	13 633	13 902	13 668	13 671	13 669	13 659	12
Totaal Militair Geneeskundig Facilitair Bedrijf	58 494	58 282	59 450	58 912	58 623	58 414	58 404	
Instituut Defensie Leergangen								
Ambtelijk burgerpersoneel	2 173	2 217	2 123	2 123	2 040	2 040	2 040	11
Militair personeel	3 218	3 475	3 435	3 407	3 407	3 407	3 407	11
Overige personele uitgaven	840	982	918	899	899	899	899	12
Materiële uitgaven	4 714	4 782	4 735	4 179	4 371	4 375	4 372	12
Totaal Instituut Defensie Leergangen	10 945	11 456	11 211	10 608	10 717	10 721	10 718	
DICTU								
Ambtelijk burgerpersoneel	0	0	5 872	7 491	7 595	7 718	7 718	11
Militair personeel	0	0	1 815	2 127	2 127	2 127	2 127	11
Overige personele uitgaven	0	0	1 115	1 269	1 269	1 269	1 269	12
Materiële uitgaven	0	0	- 2 679	- 4 704	- 6 070	- 7 139	- 7 141	12
Totaal DICTU	0	0	6 123	6 183	4 921	3 975	3 973	
Overige Interservice Diensten								
Ambtelijk burgerpersoneel	15 349	16 520	16 564	15 591	15 283	15 263	15 263	11
Militair personeel	13 288	14 640	16 154	14 880	14 853	14 805	14 805	11
Overige personele uitgaven	2 774	3 858	4 248	2 845	2 846	2 846	2 846	12
Materiële uitgaven	16 255	17 846	19 627	21 080	19 063	18 498	18 094	12
Totaal Overige Interservice Diensten	47 666	52 864	56 593	54 396	52 045	51 412	51 008	
Investeringen groot materieel en infrastructuur ten behoeve van DICO								
Groot materieel	14 603	14 802	10 531	10 907	7 235	2 960	5 483	52
Infrastructuur	3 872	12 321	6 326	5 396	6 453	12 914	11 405	52
Defensiebrede investeringen Centrale IV	0	6 135	37 050	47 650	50 650	50 000	50 000	52

**Meerjarencijfers niet-beleidsartikel 60 Ondersteuning krijgsmacht
(bedragen x € 1 000)**

Omschrijving	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Econ- .Code
Subtotaal artikelonderdeel Investerings	18 475	33 258	53 907	63 953	64 338	65 874	66 888	
Staf Defensie Interservice Commando								
Ambtelijke burgerpersoneel	3 555	4 501	4 168	3 763	3 149	2 703	2 608	11
Militair personeel	1 065	1 136	769	541	299	57	56	11
Overige personele uitgaven	2 016	1 372	1 023	945	855	830	830	12
Materiële uitgaven	10 664	14 000	12 764	11 785	12 965	13 178	13 462	12
Totaal staf Defensie Interservice Commando	17 300	21 009	18 724	17 034	17 268	16 768	16 956	
Wachtgelden in inactiviteitswedden	5 145	4 636	4 631	4 629	4 628	4 628	4 628	11
Wachtgelden in inactiviteitswedden Uitvoeringskosten	84	0	0	0	0	0	0	12
Totaal Wachtgelden in inactiviteitswedden	5 229	4 636	4 631	4 629	4 628	4 628	4 628	
Totaal uitgaven Defensie Interservice Commando	246 166	241 607	270 066	274 886	272 241	271 392	272 157	
Totaal uitgaven Ondersteuning krijgsmacht	1 410 052	1 416 050	1 447 129	1 458 238	1 466 250	1 465 010	1 465 678	
Ontvangsten	51 140	52 143	54 054	57 138	56 508	56 508	56 508	16

**Meerjarenramingen niet-beleidsartikel 70 Geheime uitgaven
(bedragen x € 1 000)**

Omschrijving	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Econ- .Code
Geheime uitgaven	910	942	942	942	942	942	942	12

**Meerjarenramingen Niet-beleidsartikel 80 Nominaal en onvoorzien
(bedragen x € 1000)**

Omschrijving	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Econ. code
Loonbijstelling		111 011	43 536	43 796	38 518	39 048	39 059	01
Prijsbijstelling		- 66 587	16 776	20 486	16 740	25 489	50 757	02
Onvoorzien								04
Reservering SBK (in brede zin)			37 544	41 133	65 017	71 800	74 800	05
Totale uitgaven		44 424	97 856	105 415	120 275	136 337	164 616	

**Meerjarenramingen niet-beleidsartikel 90 «Algemeen»
(bedragen x € 1 000)**

Omschrijving	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Econ- . Code
Apparaatsuitgaven								
Kerndepartement								
Ambtelijk burgerpersoneel	35 377	35 525	34 083	31 714	30 688	29 073	29 2 00	11
Militair personeel	14 134	12 907	13 358	13 214	12 973	12 641	12 686	11
Overige personele uitgaven	19 859	15 452	14 988	13 486	12 771	12 134	12 159	12
Materiële uitgaven	33 196	38 023	34 388	34 944	34 539	38 566	39 553	12
Totaal Kerndepartement	102 566	101 907	96 817	93 358	90 971	92 414	93 598	
Wachtgelden en inactiviteitswedden								
Wachtgelden en inactiviteitswedden	4 671	4 348	4 348	4 348	4 348	4 348	4 348	11
Uitvoeringskosten	59	100						12
Totaal wachtgelden en inactiviteitswedden	4 730	4 448	4 348	4 348	4 348	4 348	4 348	
Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst								
Ambtelijk burgerpersoneel	17 804	19 363	19 330	19 441	19 553	19 720	19 833	11
Militair personeel	14 077	15 765	15 734	15 829	15 924	16 020	16 117	11
Overige personele uitgaven	5 002	4 019	4 039	3 345	3 451	3 451	3 451	12
Materiële uitgaven	15 554	13 564	16 311	16 738	16 407	16 150	16 853	12
Totaal Inlichtingen- en Veiligheidsdienst	52 437	52 711	55 414	55 353	55 335	55 341	56 254	
Totaal apparaatsuitgaven	159 733	159 066	156 579	153 059	150 654	152 103	154 200	
Programmauitgaven								
Investerings								
Investerings door Kerndepartement	17 337	23 507	28 549	20 520	17 249	18 660	11 570	52
Investerings Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst	5 239	20 353	3 257	3 066	3 066	3 066	3 066	52
Totaal investeringen	22 576	43 860	31 806	23 586	20 315	21 726	14 636	

**Meerjarenramingen niet-beleidsartikel 90 «Algemeen»
(bedragen x € 1 000)**

Omschrijving	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Econ- Code
Milieu-uitgaven	3 250	4 023	15 123	16 864	16 788	11 698	11 698	12
Pensioenen en uitkeringen								
Militaire nabestaanden pensioenen	34 233	32 874	31 739	31 315	31 024	30 780	30 546	11
Militaire diensttijdpensioenen	335 598	340 352	334 766	332 941	331 239	330 335	324 497	11
Militaire invaliditeitspensioenen	80 321	84 357	81 483	81 034	80 615	79 790	79 000	11
Uitkeringswet gewezen militairen	401 840	422 390	441 781	436 769	424 301	413 541	405 791	11
Sociale zorg	5 851	6 007	6 007	6 007	6 007	6 007	6 007	11
Overige uitkeringen	6 185	6 643	6 643	6 643	6 643	6 643	6 643	11
Reserve-overdracht	10 393	8 719	6 173	6 273	6 360	6 385	6 504	11
Veteranenbeleid	449	733	725	719	729	725	725	11
Kapitaaldekking prepensioen								
Nominale bijdrage			15 072	15 072	15 072	15 072	15 072	11
Voorschot premietekort			59 354	59 745	60 134	60 062	59 856	11
<i>Kapitaaldekking militair ouderdomspensioen</i>								
Nominale bijdrage	64 529	23 398	46 682	48 725	50 946	53 407	56 126	62D
Lening ABP (hoofdsom)				35 341	36 495	34 628	32 799	72D
Lening ABP (rente)				574	1 896	3 207	4 499	26
Uitvoeringskosten		20 000	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000	12
Totaal uitgaven militaire pensioenen en uitkeringen	939 399	945 473	1 050 425	1 081 158	1 071 461	1 060 582	1 048 065	
waarvan niet-relevant			59 354	95 660	98 525	97 897	97 154	
Wetenschappelijk onderzoek								
Doelfinanciering TNO	52 177	51 526	51 165	51 071	50 949	50 823	50 821	31
NLR V&W	457	465	465	465	465	465	465	3
Onderzoek en technologie	13 878	10 754	12 604	12 346	12 296	12 171	12 171	31
Totaal Wetenschappelijk onderzoek	66 512	62 745	64 234	63 882	63 710	63 459	63 457	
Ziektekostenvoorziening								
Defensiepersoneel	29 467	25 457	31 003	31 605	32 208	32 808	32 808	11
Garanties								
Eurometaal								63D
Nederlandse Bond van Verzekeraars								63D
Totaal Garanties								
Subsidies en bijdragen								
Stichting Maatschappij en Krijgsmacht	253	225	177					43F
Stichting Homosexualiteit en Krijgsmacht	21	10	10	10	10	10	10	43F
Nederlandse Reservisten Federatie	45	40	32	26	24	21	21	43F
Stichting Koepelorganisatie Militaire tehuizen	1 009	908	908					43F
Multicultureel Netwerk Defensie			2					43F
Comité international de médecine et de pharmacie militaires								43F
Kon vereniging ter beoefening van de krijgswetenschap, ten behoeve van de buitengewone leerstoel aan de Universiteit van Amsterdam	22	67	55	55	56			43F

**Meerjarenramingen niet-beleidsartikel 90 «Algemeen»
(bedragen x € 1 000)**

Omschrijving	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Econ- . Code
Stichting Protestant Interkerkelijk Thuisfront	24	22	15	15	15	15	15	43F
S t. Nat. Katholiek Thuisfront	12	11	10	10	10	10	10	43F
Defensie vrouwennetwerk	40	15	14	14	14	14	14	43F
Veteranenplatform	139	136	136	136	136	136	136	43F
Bouw plaspoelpolder (verzakelijking TNO)	7 474							43F
Stichting Veteranen Instituut	5 019	4 833	3 596	3 762	3 562	3 106	3 106	43F
Subsidies	14 058	6 267	4 955	4 028	3 827	3 312	3 312	
Stichting bijzondere scholen voor onderwijs op algemene grondslag (OCW)	5 351	5 276	4 871	4 872	4 869	3 869	3 869	03
Bureau voor verbindingsbeveiliging								03
Stichting Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen «Clingendael» (BuiZa)	798	798	798	798	798	798	798	03
Het Internationaal Comité van het Rode Kruis (BuiZa)	32	32	32	32	32	32	32	03
Stichting Atlantische Commissie (BuiZa)	135	135	135	135	135	135	135	03
Collectie Visser	908							03
Adviesraad Internationale vraagstukken	74	74	74	74	74			03
Bijdrage VWS Kenniscentrum	68	68	68					03
Bijdrage ten behoeve van het Informatie- en Coördinatie-orgaan Dienstverlening Oorlogsgetroffenen (VWS)								03
Bijdragen	7 366	6 383	5 978	5 911	5 908	4 834	4 834	
Totaal Subsidies en bijdragen	21 424	12 650	10 933	9 939	9 735	8 146	8 146	
Departementsbrede uitgaven								
Voorlichting	2 982	2 898	2 967	2 968	2 970	2 970	2 970	12
Schadevergoedingen	8 340	4 200	4 391	4 391	4 391	4 391	4 391	63Z
Overige uitgaven	24 450	25 379	27 725	24 925	24 225	24 225	24 225	12
Infrastructuur	1 044							52
Additionele P-maatregelen		18 603	18 606	18 607	18 603	18 604	18 604	11
Totaal overige departementale uitgaven	36 816	51 080	53 689	50 891	50 189	50 190	50 190	
Totaal programmautgaven	1 119 444	1 145 288	1 257 213	1 277 925	1 264 406	1 248 609	1 229 000	
Totaal uitgaven	1 279 177	1 304 354	1 413 792	1 430 984	1 415 060	1 400 712	1 383 200	
Ontvangsten	9 306	9 283	169 854	201 257	163 547	210 797	224 159	16

Kengetallen en volumegegevens beleidsartikel 01 «Koninklijke marine»

Ambtelijk burgerpersoneel	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal personeelsaantal	aantal vte'n	1 861	1 734	1 682	1 519	1 384	1 293	1 293
- gemiddeld salaris	x € 1,-	42 011	43 542	42 657	42 574	42 472	42 434	42 466
Totaal ambtelijk burgerpersoneel	x € 1000,-	78 183	75 502	71 749	64 670	58 781	54 867	54 908
Militair personeel	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal personeelsaantal waarvan:	aantal vte'n	9 478	9 406	9 012	8 684	8 300	8 053	8 154
- beroeps onbepaalde tijd	aantal vte'n	5 675	5 299	4 927	4 467	3 830	3 253	2 960
- gemiddeld salaris	x € 1,-	50 956	52 121	51 495	51 595	52 302	52 824	52 924
- totale uitgaven	x € 1000,-	289 174	276 190	253 714	230 474	200 318	171 838	156 656
- beroeps bepaalde tijd	aantal vte'n	3 623	3 921	3 899	4 031	4 284	4 614	5 008
- gemiddeld salaris	x € 1,-	33 538	33 967	32 646	32 714	33 163	33 496	33 559
- totale uitgaven	x € 1000,-	121 509	133 184	127 287	131 870	142 070	154 551	168 063
- ANT-/ARUMIL	aantal vte'n	180	186	186	186	186	186	186
- gemiddeld salaris	x € 1,-	22 722	17 602	17 317	17 780	18 253	18 306	18 796
- totale uitgaven	x € 1000,-	4 090	3 274	3 221	3 307	3 395	3 405	3 496
Totaal militair personeel	x € 1000,-	414 773	412 648	384 222	365 651	345 783	329 794	328 215

Overige personele uitgaven	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	aantal							
– inhuur tijdelijk personeel	mensjaren	540,0	357,8	304,7	136,4	139,2	139,3	143,2
– gemiddelde uitgaven per mensjaar	x € 1,-	14 752	19 832	19 833	19 839	19 828	19 828	19 825
– totale uitgaven	x € 1000,-	7 966	7 096	6 043	2 706	2 760	2 762	2 839
– kleding en uitrusting	aantal vte'n (bp en mp)	11 159	10 954	10 508	10 017	9 498	9 160	9 261
– gemiddeld per vte	x € 1,-	94	143	108	114	122	127	126
– totale uitgaven	x € 1000,-	1 046	1 562	1 131	1 139	1 156	1 162	1 166
– voeding	aantal vte'n (bp en mp)	11 159	10 954	10 508	10 017	9 498	9 160	9 261
– gemiddeld per vte	x € 1,-	869	922	941	970	1 020	1 070	1 068
– totale uitgaven	x € 1000,-	9 697	10 098	9 885	9 717	9 688	9 798	9 893
– overige persoonsgebonden personele uitgaven voor de Admiraliteit	aantal vte'n (bp en mp)	1 735	1 738	1 574	1 459	1 249	1 170	1 170
– gemiddeld per vte	x € 1,-	1 954	1 701	1 610	1 751	2 030	2 166	2 167
– totale uitgaven	x € 1000,-	3 390	2 956	2 534	2 554	2 535	2 534	2 535
– overige persoonsgebonden personele uitgaven overige KM-ressorts	aantal vte'n (bp en mp)	9 424	9 216	8 934	8 558	8 249	7 990	8 091
– gemiddeld per vte	x € 1,-	3 052	2 899	2 859	2 724	2 667	2 703	2 673
– totale uitgaven	x € 1000,-	28 763	26 721	25 544	23 308	22 001	21 598	21 631
– overige persoonsgebonden personele uitgaven voor de gehele KM	aantal vte'n (bp en mp)	11 159	10 954	10 508	10 017	9 498	9 160	9 261
– gemiddeld per vte	x € 1,-	1 388	1 764	1 674	1 820	2 059	2 141	2 119
– totale uitgaven	x € 1000,-	15 491	19 319	17 593	18 226	19 553	19 608	19 621
Totaal overige personele uitgaven	x € 1000,-	66 903	68 302	62 730	57 650	57 693	57 462	57 685

Materiële uitgaven	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
– overige persoonsgebonden materiële uitgaven	aantal vte'n (bp en mp)	11 159	10 954	10 508	10 017	9 498	9 160	9 261
– gemiddeld per vte	x € 1,-	5 143	4 321	5 162	4 805	4 295	4 180	4 154
– totale uitgaven	x € 1000,-	57 393	47 337	54 247	48 131	40 792	38 286	38 468
<hr/>								
– Brandstoffen, oliën en smeermiddelen								
– gasolie schepen	1 000 m	62,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0
– kerosine patrouillevliegtuigen	1 000 m ³	7,0	7,0	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0
– helikopterbrandstof	1 000 m ³	1,6	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
– totale uitgaven	x € 1000,-	21 883	23 339	17 466	15 438	15 438	15 438	15 438
<hr/>								
Totaal toegelicht bedrag	x € 1000,-	79 276	70 676	71 713	63 569	56 230	53 724	53 906
<hr/>								
Andere volumegegevens:								
– overige materiële uitgaven	x € 1000,-	106 524	130 439	127 200	126 850	119 074	129 233	115 400
<hr/>								
Sub-totaal	x € 1000,-	106 524	130 439	127 200	126 850	119 074	129 233	115 400
<hr/>								
Totaal materiële uitgaven	x € 1000,-	185 800	201 115	198 913	190 419	175 304	182 957	169 306
<hr/>								
Totaal uitgaven		745 109	757 017	717 614	678 390	637 561	625 080	610 114
<hr/>								

Kengetallen en volumegegevens Beleidsartikel 02 Koninklijke Landmacht

Ambtelijk burgerpersoneel	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal personeelsaantal	aantal vte'n	5 784	5 676	5 254	4 917	4 614	4 274	4 016
– gemiddeld salaris	x € 1,-	38 961	41 494	40 806	41 281	41 267	41 296	41 347
Totaal ambtelijk burgerpersoneel	x € 1000,-	225 353	235 518	214 375	202 958	190 383	176 477	166 028

Militair personeel	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal personeelsaantal	aantal vte'n	15 492	16 058	15 695	15 141	15 568	16 137	16 057
waarvan:								
– beroeps onbepaalde tijd	aantal vte'n	6 611	6 278	5 898	5 646	5 562	5 575	5 506
– gemiddeld salaris	x € 1,-	48 835	50 159	49 490	49 648	49 594	49 589	49 608
– totale uitgaven	x € 1000,-	322 849	314 898	291 892	280 314	275 842	276 456	273 141
– beroeps bepaalde tijd	aantal vte'n	8 881	9 780	9 797	9 495	10 006	10 562	10 551
– gemiddeld salaris	x € 1,-	28 279	29 284	28 567	28 555	28 488	28 422	28 405
– totale uitgaven	x € 1000,-	251 148	286 402	279 868	271 133	285 054	300 193	299 706
Totaal toegelicht bedrag	x € 1000,-	573 997	601 300	571 760	551 447	560 896	576 649	572 847
Andere volumegegevens:								
– Uitgaven inzake de Nationale reserve	x € 1000,-	12 500	12 963	13 543	13 544	13 544	13 545	13 545
Totaal militair personeel	x € 1000,-	586 497	614 263	585 303	564 991	574 440	590 194	586 392

Overige personele uitgaven	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
– inhuur tijdelijk personeel	aantal mensjaren	502,0	387,4	348,3	317,4	299,8	299,1	299,5
– gemiddelde uitgaven per mensjaar	x € 1,-	50 876	50 209	50 621	50 622	50 620	50 623	50 626
– totale uitgaven	x € 1000,-	25 540	19 452	17 633	16 069	15 175	15 142	15 160
– overige persoonsgebonden personele uitgaven ressorts	aantal vte'n (bp en mp)	21 276	21 734	20 949	20 058	20 182	20 411	20 073
– gemiddeld per vte	x € 1,-	2 339	2 281	2 643	2 436	1 798	1 833	2 177
– totale uitgaven	x € 1000,-	49 759	49 570	55 363	48 863	36 283	37 405	43 706
– overige persoonsgebonden personele uitgaven KL-breed	aantal vte'n (bp en mp)	21 276	21 734	20 949	20 058	20 182	20 411	20 073
– gemiddeld per vte	x € 1,-	1 095	1 195	1 473	1 440	1 467	1 592	1 739
– totale uitgaven	x € 1000,-	23 304	25 981	30 850	28 873	29 600	32 484	34 899
Totaal toegelicht bedrag	x € 1000,-	98 603	95 003	103 846	93 805	81 058	85 031	93 765
Andere volumegegevens:								
Overige personele uitgaven	x € 1000,-	6 727	14 857	8 504	8 518	8 518	8 506	8 514
Totaal overige personele uitgaven	x € 1000,-	105 330	109 860	112 350	102 323	89 576	93 537	102 279

Materiële uitgaven	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
– uitbesteding O-, I- en A-deskundigheid	aantal mensjaren	10,0						
– gemiddeld per mensjaar	x € 1,-	52 200						
– totale uitgaven	x € 1000,-	522						
– overige persoonsgebonden materiële uitgaven	aantal vte'n (bp en mp)	21 276	21 734	20 949	20 058	20 182	20 411	20 073
– gemiddeld per vte	x € 1,-	888	423	660	613	614	612	619
– totale uitgaven	x € 1000,-	18 899	9 188	13 836	12 304	12 386	12 496	12 423
– data- en telecommunicatie	aantal vte'n (bp en mp)	21 276	21 734	20 949	20 058	20 182	20 411	20 073
– gemiddeld per vte	x € 1,-	3 528	2 745	3 117	3 080	2 749	2 853	2 904
– totale uitgaven	x € 1000,-	75 056	59 650	65 300	61 771	55 486	58 231	58 286
– groot onderhoud gebouwen en terreinen	aantal vte'n (bp en mp)	21 276	21 734	20 949	20 058	20 182	20 411	20 073
– gemiddeld per vte	x € 1,-	935	1 159	1 473	1 510	1 500	1 480	1 506
– totale uitgaven	x € 1000,-	19 894	25 181	30 849	30 277	30 263	30 209	30 238
Totaal toegelicht bedrag	x € 1000,-	114 371	94 019	109 985	104 352	98 135	100 936	100 947
Andere volumegegevens:								
– overige materiële uitgaven	x € 1000,-	250 635	241 145	250 657	235 945	228 349	227 600	229 724
Sub-totaal	x € 1000,-	250 635	241 145	250 657	235 945	228 349	227 600	229 722
Totaal materiële uitgaven	x € 1000,-	365 006	335 164	360 642	340 297	326 484	328 536	330 671

Kengetallen en volumegegevens beleidsartikel 03 Koninklijke luchtmacht

Ambtelijk burgerpersoneel	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal personeelsaantal	aantal vte'n	1 171	1 141	936	851	742	623	640
– gemiddeld salaris	x € 1,-	38 324	38 814	39 311	39 311	39 311	39 311	39 311
Totaal ambtelijk burgerpersoneel	x € 1000,-	44 877	44 287	36 795	33 454	29 169	24 491	25 159

Militair personeel	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal personeelsaantal waarvan:	aantal vte'n	8 950	8 972	8 293	8 123	8 147	7 922	7 754
– beroeps onbepaalde tijd	aantal vte'n	6 041	5 730	5 351	5 021	4 852	4 591	4 605
– gemiddeld salaris	x € 1,-	46 783	47 344	47 344	47 344	47 094	46 844	46 594
– totale uitgaven	x € 1000,-	282 616	271 283	253 340	237 716	228 502	215 063	214 567
– beroeps bepaalde tijd	aantal vte'n	2 909	3 242	2 942	3 102	3 295	3 331	3 149
– gemiddeld salaris	x € 1,-	31 963	32 346	32 346	32 347	32 097	31 846	31 596
– totale uitgaven	x € 1000,-	92 980	104 867	95 163	100 339	105 758	106 080	99 497
Totaal militair personeel	x € 1000,-	375 596	376 150	348 503	338 055	334 260	321 143	314 064

Overige personele uitgaven	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
– inhuur tijdelijk personeel	aantal mensjaren	470,0	296,0	345,0	268,0	148,0	150,0	84,0
– gemiddelde uitgaven per mensjaar	x € 1,-	57 655	64 912	66 012	67 090	67 932	69 033	69 679
– totale uitgaven	x € 1000,-	27 098	19 214	22 774	17 980	10 054	10 355	5 853
– overige persoonsgebonden personele uitgaven	aantal vte'n (bp en mp)	10 121	10 113	9 229	8 974	8 889	8 545	8 394
– gemiddeld per vte	x € 1,-	4 145	5 936	7 178	6 241	4 947	4 963	5 913
– totale uitgaven	x € 1000,-	41 949	60 030	66 242	56 008	43 978	42 406	49 630
– kleding en uitrusting t.b.v. militair personeel	aantal vte'n (mp)	8 950	8 972	8 293	8 123	8 147	7 922	7 754
– gemiddeld per vte	x € 1,-	885	760	664	666	608	689	652
– totale uitgaven	x € 1000,-	7 922	6 821	5 506	5 406	4 956	5 456	5 056
– kleding en uitrusting t.b.v. vliegers	aantal vte'n (mp)	570	494	494	494	494	494	494
– gemiddeld per vte	x € 1,-	1 539	5 789	4 858	4 049	4 049	4 049	4 049
– totale uitgaven	x € 1000,-	877	2 860	2 400	2000	2000	2000	2000
– voeding t.b.v. militair personeel	aantal vte'n (mp)	8 950	8 972	8 293	8 123	8 147	7 922	7 754
– gemiddeld per vte	x € 1,-	895	826	889	908	905	931	951
– totale uitgaven	x € 1000,-	8 009	7 409	7 376	7 376	7 376	7 376	7 376
– vliegopleidingen (initieel)	aantal vliegers in opleiding	101	22	20	18	20	20	20
– gemiddeld per vlieger in opleiding*)	x € 1,-	140 040	880 545	1 419 650	1 566 722	1 430 550	1 569 100	1 301 150
– totale uitgaven	x € 1000,-	14 144	19 372	28 393	28 201	28 611	31 382	26 023
Totaal toegelicht bedrag	x € 1000,-	99 999	115 706	132 691	116 971	96 975	98 975	95 938
Andere volumegegevens: Overige personele uitgaven	x € 1000,-	10 603	1 755	1 194	1 194	1 194	1 194	1 202
Totaal overige personele uitgaven	x € 1000,-	110 602	117 461	133 885	118 165	98 169	100 169	97 140

* de stijging van de gemiddelde uitgaven per vlieger is een gevolg van een verfijnde toerekening van de uitgaven voor initiële vliegopleidingen aan uitsluitend die vliegers die een initiële vliegopleiding volgen en niet aan alle vliegers die een vliegopleiding volgen

Materiële uitgaven	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
– overige persoonsgebonden materiële uitgaven	aantal vte'n (bp en mp)	10 121	10 113	9 229	8 974	8 889	8 545	8 394
– gemiddeld per vte	x € 1,-	7 437	8 262	7 905	7 962	7 793	7 262	6 994
– totale uitgaven	x € 1000,-	75 269	83 556	72 956	71 450	69 274	62 051	58 711
– vliegtuigbrandstoffen	aantal m	97 029	114 000	114 000	114 000	114 000	114 000	114 000
– gemiddeld per vte	x € 1,-	163	266	278	278	278	278	278
– totale uitgaven	x € 1000,-	15 839	30 335	31 737	31 737	31 737	31 737	31 737
Totaal toegelicht bedrag	x € 1000,-	91 108	113 891	104 693	103 187	101 011	93 788	90 448
Andere volumegegevens: – overige materiële uitgaven	x € 1000,-	177 294	89 911	173 371	192 934	210 673	173 034	171 638
Totaal materiële uitgaven	x 1000,-	268 402	203 802	278 064	296 121	311 684	266 822	262 086

Kengetallen en volumegegevens beleidsartikel 04 «Koninklijke marechaussee»

Ambtelijk burgerpersoneel	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal personeelsaantal	aantal vte'n	306	368	395	429	457	464	464
– gemiddeld salaris	x € 1,-	40 856	44 715	42 284	42 235	42 199	42 192	42 192
– totale uitgaven	x € 1000,-	12 502	16 455	16 702	18 119	19 285	19 577	19 577
<hr/>								
Militair personeel	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal personeelsaantal	aantal vte'n	4 584	4 869	4 969	4 926	4 928	4 821	4 932
waarvan:								
– beroeps onbepaalde tijd	aantal vte'n	2 895	2 832	2 810	2 678	2 543	2 369	2 174
– gemiddeld salaris	x € 1,-	42 150	43 472	43 305	43 309	43 417	43 321	43 330
– totale uitgaven	x € 1000,-	122 025	123 112	121 688	115 982	110 407	102 627	94 199
– beroeps bepaalde tijd	aantal vte'n	1 689	2 037	2 159	2 248	2 385	2 452	2 758
– gemiddeld salaris	x € 1,-	28 075	28 321	28 085	28 196	28 031	28 211	27 719
– totale uitgaven	x € 1000,-	47 418	57 690	60 636	63 385	66 854	69 174	76 448
Totaal militair personeel	x € 1000,-	169 443	180 802	182 324	179 367	177 261	171 801	170 647
<hr/>								
Overige personele uitgaven	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
– inhuur tijdelijk personeel	aantal mensjaren	323	310	249	208	181	149	123
– gemiddelde uitgaven per mensjaar	x € 1,-	29 424	28 420	21 913	24 293	25 149	23 724	24 698
– totale uitgaven	x € 1000,-	9 504	8 809	5 467	5 043	4 543	3 543	3 043
– overige persoonsgebonden personele uitgaven	aantal vte'n (bp en mp)	4 890	5 237	5 364	5 355	5 385	5 285	5 396
– gemiddeld per vte	x € 1,-	5 300	4 339	4 707	4 725	4 711	4 770	4 511
– totale uitgaven	x € 1000,-	25 918	22 721	25 249	25 303	25 371	25 208	24 341
Totaal overige personele uitgaven	x € 1000,-	35 422	31 530	30 716	30 346	29 914	28 751	27 384
<hr/>								
Materiële uitgaven	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
– uitbesteding O-, I- en A-deskundigheid	aantal mensjaren	19						
– gemiddeld per mensjaar	x € 1,-	109 632						
– totale uitgaven	x € 1000,-	2 083						
– overige persoonsgebonden materiële uitgaven	aantal vte'n (bp en mp)	4 890	5 237	5 364	5 355	5 385	5 285	5 396
– gemiddeld per vte	x € 1,-	6 557	3 042	3 268	3 259	3 169	3 397	3 817
– totale uitgaven	x € 1000,-	32 065	15 931	17 531	17 453	17 066	17 953	20 595
– brandstoffen, oliën en smeermiddelen	aantal m	2 320	2 398	3 218	3 218	3 218	3 218	3 218
– gemiddeld per m	x € 1,-	932	925	724	723	723	723	800
– totale uitgaven	x € 1000,-	2 163	2 219	2 330	2 325	2 325	2 325	2 575
Totaal toegelicht bedrag	x € 1000,-	36 311	18 150	19 861	19 778	19 391	20 278	23 170
Andere volumegegevens:								
– overige materiële uitgaven	x € 1000,-	13 992	29 447	39 893	43 942	27 924	34 074	36 762
Totaal materiële uitgaven	x € 1000,-	50 303	47 597	59 754	63 720	47 315	54 352	59 932

Kengetallen en volumegegevens Beleidsartikel 10 «Civiele taken»

Ambtelijk burgerpersoneel	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
– actief personeel	aantal vte'n	59	59	57	57	57	57	57
– gemiddeld salaris	x € 1,-	75 356	47 915	48 263	48 807	47 386	47 386	47 386
– totale uitgaven	x € 1000,-	4 446	2 827	2 751	2 782	2 701	2 701	2 701
Totaal ambtelijk burgerpersoneel	x € 1000,-	4 446	2 827	2 751	2 782	2 701	2 701	2 701

Militair personeel	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal personeelsaantal	aantal vte'n	157	109	127	127	127	127	127
waarvan:								
– beroeps onbepaalde tijd	aantal vte'n	139	97	113	113	113	113	113
– gemiddeld salaris	x € 1,-	56 554	53 010	49 646	50 142	50 097	50 097	50 097
– totale uitgaven	x € 1000,-	7 861	5 142	5 610	5 666	5 661	5 661	5 661
– beroeps bepaalde tijd	aantal vte'n	18	12	14	14	14	14	14
– gemiddeld salaris	x € 1,-	29 556	33 333	33 714	33 714	33 714	33 714	33 714
– totale uitgaven	x € 1000,-	532	400	472	472	472	472	472
Totaal militair personeel	x € 1000,-	8 393	5 542	6 082	6 138	6 133	6 133	6 133

Kengetallen en volumegegevens Niet-beleidsartikel 60 Ondersteuning krijgsmacht (KM)

Ambtelijk burgerpersoneel	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal personeelsaantal	aantal vte'n	2 513	2 513	2 506	2 450	2 417	2 391	2 391
– gemiddeld salaris	x € 1,-	40 700	40 797	40 346	40 523	40 718	40 885	40 909
Totaal ambtelijk burgerpersoneel	x € 1000,-	102 280	102 524	101 106	99 282	98 415	97 757	97 813

Militair personeel	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal personeelsaantal	aantal vte'n	2 327	2 327	2 186	2 220	2 232	2 232	2 232
waarvan:								
– beroeps onbepaalde tijd	aantal vte'n	1 611	1 611	1 447	1 439	1 398	1 340	1 296
– gemiddeld salaris	x € 1,-	38 873	40 737	40 755	40 874	41 152	41 341	41 465
– totale uitgaven	x € 1000,-	62 624	65 627	58 972	58 818	57 530	55 397	53 738
– beroeps bepaalde tijd	aantal vte'n	716	716	739	781	834	892	936
– gemiddeld salaris	x € 1,-	17 830	16 788	22 911	22 978	23 135	23 241	23 311
– totale uitgaven	x € 1000,-	12 766	12 020	16 931	17 946	19 295	20 731	21 819
Totaal militair personeel	x € 1000,-	75 390	77 647	75 903	76 764	76 825	76 128	75 557

Overige personele uitgaven	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
– inhuur tijdelijk personeel	aantal mensjaren	436,3	296,7	129,7	161,2	250,4	191,1	289,5
– gemiddelde uitgaven per mensjaar	x € 1,-	19 832	19 832	19 833	19 839	19 828	19 828	19 825
– totale uitgaven	x € 1000,-	8 653	5 884	2 573	3 199	4 964	3 789	5 739
– kleding en uitrusting	aantal vte'n (bp en mp)	4 840	4 840	4 692	4 670	4 649	4 623	4 623
– gemiddeld per vte	x € 1,-	47	51	56	56	55	55	55
– totale uitgaven	x € 1000,-	227	248	263	262	255	255	252
– voeding	aantal vte'n (bp en mp)	4 840	4 840	4 692	4 670	4 649	4 623	4 623
– gemiddeld per vte	x € 1,-	150	140	146	147	148	149	149
– totale uitgaven	x € 1000,-	726	679	686	686	687	687	687
– overige persoonsgebonden personele uitgaven	aantal vte'n (bp en mp)	4 840	4 840	4 692	4 670	4 649	4 623	4 623
– gemiddeld per vte	x € 1,-	2 583	2 903	2 579	2 478	2 482	2 439	2 507
– totale uitgaven	x € 1000,-	12 503	14 052	12 100	11 570	11 541	11 276	11 589
Totaal overige personele uitgaven	x € 1000,-	21 109	20 863	15 622	15 717	17 447	16 007	18 267

Materiële uitgaven	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
– overige persoonsgebonden materiële uitgaven	aantal vte'n (bp en mp)	4 840	4 840	4 692	4 670	4 649	4 623	4 623
– gemiddeld per vte	x € 1,-	7 463	8 062	7 549	7 485	7 355	7 199	7 209
– totale uitgaven	x € 1000,-	36 122	39 022	35 418	34 954	34 195	33 283	33 327
Andere volumegegevens:								
– overige materiële uitgaven	x € 1000,-	62 079	58 238	61 382	57 578	54 928	58 792	56 204
Totaal materiële uitgaven	x € 1000,-	98 201	97 260	96 800	92 532	89 123	92 075	89 531

Kengetallen en volumegegevens Niet-beleidsartikel 60 Ondersteuning krijgsmacht (KL)

Ambtelijk burgerpersoneel	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal personeelsaantal	aantal vte'n	3 066	2 882	2 758	2 669	2 556	2 446	2 411
– gemiddeld salaris	x € 1,-	39 426	42 194	42 236	42 502	42 561	42 593	42 560
Totaal ambtelijk burgerpersoneel	x € 1000,-	120 881	121 603	116 488	113 438	108 785	104 182	102 611
<hr/>								
Militair personeel	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal personeelsaantal	aantal vte'n	6 654	6 586	6 368	6 334	6 299	6 266	6 257
waarvan:								
– beroeps onbepaalde tijd	aantal vte'n	3 474	3 477	3 264	3 235	3 207	3 179	3 170
– gemiddeld salaris	x € 1,-	43 367	43 183	42 604	42 519	42 501	42 464	42 471
– totale uitgaven	x € 1000,-	150 658	150 147	139 058	137 548	136 302	134 993	134 634
– beroeps bepaalde tijd	aantal vte'n	3 180	3 109	3 104	3 099	3 092	3 087	3 087
– gemiddeld salaris	x € 1,-	20 168	21 417	20 820	20 868	20 826	20 779	20 767
– totale uitgaven	x € 1000,-	64 135	66 585	64 625	64 669	64 393	64 145	64 108
Totaal militair personeel	x € 1000,-	214 793	216 732	203 683	202 217	200 695	199 138	198 742
<hr/>								
Overige personele uitgaven	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
– inhuur tijdelijk personeel	aantal mensjaren	135,0	114,6	89,2	84,6	83,2	83,0	83,1
– gemiddelde uitgaven per mensjaar	x € 1,-	50 015	52 010	50 616	50 614	50 628	50 617	50 620
– totale uitgaven	x € 1000,-	6 752	5 960	4 517	4 281	4 213	4 203	4 208
– overige persoonsgebonden personele uitgaven ressorts	aantal vte'n (bp en mp)	9 720	9 468	9 126	9 003	8 855	8 712	8 668
– gemiddeld per vte	x € 1,-	2 392	2 178	2 287	2 291	2 269	2 247	2 260
– totale uitgaven	x € 1000,-	23 250	20 622	20 875	20 628	20 093	19 579	19 589
– overige persoonsgebonden personele uitgaven KL-breed	aantal vte'n (bp en mp)	30 996	31 202	30 075	29 061	29 037	29 123	28 741
– gemiddeld per vte	x € 1,-	752	833	1 026	994	1 019	1 115	1 214
– totale uitgaven	x € 1000,-	23 304	25 981	30 850	28 873	29 600	32 484	34 899
– kleding en uitrusting t.b.v. militair personeel	aantal vte'n (mp)	22 146	22 644	22 063	21 475	21 867	22 403	22 314
– gemiddeld per vte	x € 1,-	1 607	1 617	2 590	1 775	1 882	1 830	1 837
– totale uitgaven	x € 1000,-	35 588	36 617	57 142	38 111	41 149	41 004	40 989
– voeding	aantal vte'n (bp en mp)	30 996	31 202	30 075	29 061	29 037	29 123	28 741
– gemiddeld per vte	x € 1,-	1 157	1 117	827	851	885	879	890
– totale uitgaven	x € 1000,-	35 870	34 842	24 875	24 720	25 695	25 599	25 587
Totaal toegelicht bedrag	x € 1000,-	124 764	124 022	138 259	116 613	120 750	122 869	125 272
<hr/>								
Andere volumegegevens: Overige personele uitgaven	x € 1000,-	- 24 312	- 18 937	- 16 078	- 16 224	- 16 355	- 16 569	- 16 584
Totaal overige personele uitgaven	x € 1000,-	100 452	105 085	122 181	100 389	104 395	106 300	108 688

Materiële uitgaven	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
– overige persoonsgebonden materiële uitgaven	aantal vte'n (bp en mp)	9 720	9 468	9 126	9 003	8 855	8 712	8 668
– gemiddeld per vte	x € 1,-	655	968	1 171	1 184	1 186	1 188	1 195
– totale uitgaven	x € 1000,-	6 369	9 162	10 690	10 656	10 501	10 346	10 360
– inventarisgoederen en klein materieel KL-breed	aantal vte'n (bp en mp)	30 996	31 202	30 075	29 061	29 037	29 123	28 741
– gemiddeld per vte	x € 1,-	538	436	518	537	522	520	527
– totale uitgaven	x € 1000,-	16 667	13 596	15 564	15 596	15 170	15 144	15 158
– data- en telecommunicatie	aantal vte'n (bp en mp)	9 720	9 468	9 126	9 003	8 855	8 712	8 668
– gemiddeld per vte	x € 1,-	1 707	1 869	1 537	2 240	2 351	2 432	2 447
– totale uitgaven	x € 1000,-	16 595	17 700	14 028	20 163	20 821	21 186	21 207
Totaal toegelicht bedrag	x € 1000,-	39 631	40 458	40 282	46 415	46 492	46 676	46 725
Andere volumegegevens:								
– brandstoffen, olie, smeermiddelen en bedrijfsstoffen	x € 1000,-	20 270	19 628	22 043	22 092	24 188	24 144	24 167
– overige materiële uitgaven	x € 1000,-	127 903	120 422	133 453	163 045	173 899	169 780	173 751
Sub-totaal	x € 1000,-	148 173	140 050	155 496	185 137	198 087	193 924	197 918
Totaal materiële uitgaven	x € 1000,-	187 804	180 508	195 778	231 552	244 579	240 600	244 643

Kengetallen en volumegegevens Niet-beleidsartikel 60 Ondersteuning krijgsmacht (Klu)

Ambtelijk burgerpersoneel	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal personeelsaantal	aantal vte'n	740	721	708	708	721	735	704
– gemiddeld salaris	x € 1,-	35 376	37 469	41 477	41 487	40 700	41 562	41 972
Totaal ambtelijk burgerpersoneel	x € 1000,-	26 178	27 015	29 366	29 373	29 345	30 548	29 548
<hr/>								
Militair personeel	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal personeelsaantal waarvan:	aantal vte'n	2 377	2 269	2 139	2 069	2 239	2 220	2 252
– beroeps onbepaalde tijd	aantal vte'n	924	906	930	911	880	856	841
– gemiddeld salaris	x € 1,-	39 927	41 980	42 748	41 830	43 567	42 176	42 109
– totale uitgaven	x € 1000,-	36 893	38 034	39 756	38 107	38 339	36 103	35 414
– beroeps bepaalde tijd	aantal vte'n	1 453	1 363	1 209	1 158	1 359	1 364	1 411
– gemiddeld salaris	x € 1,-	23 297	22 928	23 811	23 966	23 745	24 121	24 860
– totale uitgaven	x € 1000,-	33 850	31 251	28 788	27 753	32 269	32 901	35 078
Totaal militair personeel	x € 1000,-	70 743	69 285	68 544	65 860	70 608	69 004	70 492
<hr/>								
Overige personele uitgaven	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
– inhuur tijdelijk personeel	aantal mensjaren	191,7	144,0	76,0	75,0	74,0	73,0	72,0
– gemiddelde uitgaven per mensjaar	x € 1,-	65 215	65 215	66 184	67 200	68 243	69 178	70 417
– totale uitgaven	x € 1000,-	12 501	9 391	5 030	5 040	5 050	5 050	5 070
– overige persoonsgebonden personele uitgaven	aantal vte'n (bp en mp)	3 117	2 990	2 847	2 777	2 960	2 955	2 956
– gemiddeld per vte	x € 1,-	4 254	4 701	7 425	7 973	6 466	10 030	9 689
– totale uitgaven	x € 1000,-	13 259	14 055	21 140	22 140	19 140	29 640	28 640
– kleding en uitrusting t.b.v. militair personeel	aantal vte'n (mp)	2 377	2 269	2 139	2 069	2 239	2 220	2 252
– gemiddeld per vte	x € 1,-	646	742	468	483	447	450	444
– totale uitgaven	x € 1000,-	1 536	1 683	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
– voeding t.b.v. militair personeel	aantal vte'n (mp)	2 377	2 269	2 139	2 069	2 239	2 220	2 252
– gemiddeld per vte	x € 1,-	819	693	754	780	720	727	716
– totale uitgaven	x € 1000,-	1 946	1 572	1 613	1 613	1 613	1 613	1 613
Totaal toegelicht bedrag	x € 1000,-	29 242	26 701	28 783	29 793	26 803	37 303	36 323
<hr/>								
Andere volumegegevens: Overige personele uitgaven	x € 1000,-	531	700	700	700	700	700	700
Totaal overige personele uitgaven	x € 1000,-	29 773	27 401	29 483	30 493	27 503	38 003	37 023

Materiële uitgaven	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
– overige persoonsgebonden materiële uitgaven	aantal vte'n (bp en mp)	3 117	2 990	2 847	2 777	2 960	2 955	2 956
– gemiddeld per vte	x € 1,-	5 433	5 881	5 520	5 480	5 006	4 880	4 810
– totale uitgaven	x € 1000,-	16 936	17 583	15 716	15 217	14 818	14 419	14 219
Totaal toegelicht bedrag	x € 1000,-	16 936	17 584	15 718	15 220	14 822	14 424	14 225
Andere volumegegevens:								
– overige materiële uitgaven	x € 1000,-	82 545	95 583	95 863	96 922	99 796	98 054	100 633
Totaal materiële uitgaven	x € 1000,-	99 481	113 167	111 581	112 142	114 618	112 478	114 858

Kengetallen en volumegegevens Niet-beleidsartikel 60 Ondersteuning krijgsmacht (KMar)

Ambtelijk burgerpersoneel	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal personeelsaantal	aantal vte'n	55	74	101	101	101	101	101
– gemiddeld salaris	x € 1,-	38 509	39 297	39 297	39 297	39 297	39 297	39 297
– totale uitgaven	x € 1000,-	2 118	2 908	3 969	3 969	3 969	3 969	3 969
<hr/>								
Militair personeel	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal personeelsaantal	aantal vte'n	1 131	1 026	1 032	1 100	1 081	1 178	1 055
waarvan:								
– beroeps onbepaalde tijd	aantal vte'n	378	356	358	358	358	358	358
– gemiddeld salaris	x € 1,-	40 513	42 562	42 561	42 561	42 561	42 561	42 561
– totale uitgaven	x € 1000,-	15 314	15 152	15 237	15 237	15 237	15 237	15 237
– beroeps bepaalde tijd	aantal vte'n	753	670	674	742	723	820	697
– gemiddeld salaris	x € 1,-	19 839	20 313	20 335	20 311	20 318	20 290	20 327
– totale uitgaven	x € 1000,-	14 939	13 610	13 706	15 071	14 690	16 638	14 168
Totaal militair personeel	x € 1000,-	30 253	28 762	28 943	30 308	29 927	31 875	29 405
<hr/>								
Overige personele uitgaven	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
– inhuur tijdelijk personeel	aantal mensjaren	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
– gemiddelde uitgaven per mensjaar	x € 1,-	29 424	28 420	21 913	24 293	25 149	23 724	24 698
– totale uitgaven	x € 1000,-	1 487	1 740	900	450	450	450	450
– overige persoonsgebonden personele uitgaven	aantal vte'n (bp en mp)	1 186	1 100	1 133	1 201	1 182	1 279	1 156
– gemiddeld per vte	x € 1,-	933	1 714	1 715	1 703	1 706	1 690	1 710
– totale uitgaven	x € 1000,-	1 106	1 885	1 943	2 045	2 016	2 161	1 977
Totaal overige personele uitgaven	x € 1000,-	2 593	3 625	2 843	2 495	2 466	2 611	2 427
<hr/>								
Materiële uitgaven	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
– overige persoonsgebonden materiële uitgaven	aantal vte'n (bp en mp)	1 186	1 100	1 133	1 201	1 182	1 279	1 156
– gemiddeld per vte	x € 1,-	1 074	1 395	1 397	1 385	1 388	1 372	1 393
– totale uitgaven	x € 1000,-	1 274	1 535	1 583	1 663	1 641	1 755	1 610
– brandstoffen, oliën en smeermiddelen	aantal m	154	178	235	242	242	242	219
– gemiddeld per m	x € 1,-	932	925	724	723	723	723	800
– totale uitgaven	x € 1000,-	144	165	170	175	175	175	175
Totaal toegelicht bedrag	x € 1000,-	1 418	1 700	1 753	1 838	1 816	1 930	1 785
Andere volumegegevens:								
– overige materiële uitgaven	x € 1000,-	1 675	2 638	2 709	2 822	2 867	2 932	2 837
Totaal materiële uitgaven	x € 1000,-	3 093	4 338	4 462	4 660	4 683	4 862	4 622

Kengetallen en volumegegevens niet-beleidsartikel 60 «Ondersteuning krijgsmacht» (Dico)

Ambtelijk burgerpersoneel	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal personeelsaantal	aantal vte'n	1 253	1 261	1 325	1 306	1 279	1 263	1 263
– gemiddeld salaris	x € 1,-	40 489	41 232	43 133	43 894	43 903	44 053	43 978
Totaal ambtelijk burgerpersoneel	x € 1000,-	50 745	51 994	57 172	57 325	56 134	55 625	55 530

Militair personeel	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal personeelsaantal	aantal vte'n	1 074	1 152	1 225	1 193	1 181	1 169	1 169
waarvan:								
– beroeps onbepaalde tijd	aantal vte'n	782	828	933	902	892	881	881
– gemiddeld salaris	x € 1,-	52 735	54 300	54 928	55 264	55 360	55 533	55 532
– totale uitgaven	x € 1000,-	41 239	44 960	51 242	49 859	49 376	48 925	48 924
– beroeps bepaalde tijd	aantal vte'n	292	324	292	291	289	288	288
– gemiddeld salaris	x € 1,-	33 716	30 571	30 168	30 206	30 384	30 468	30 468
– totale uitgaven	x € 1000,-	9 845	9 905	8 809	8 781	8 781	8 781	8 781
Totaal militair personeel	x € 1000,-	51 084	54 865	60 051	58 640	58 157	57 706	57 705

Overige personele uitgaven	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
– inhuur tijdelijk personeel	aantal mensjaren	183	177	166	154	154	154	154
– gemiddelde uitgaven per mensjaar	x € 1,-	68 563	63 844	59 183	57 725	57 433	57 142	57 142
– totale uitgaven	x € 1000,-	12 547	11 324	9 809	8 911	8 866	8 821	8 821
– overige persoonsgebonden personele uitgaven ressorts	aantal vte'n (bp en mp)	2 327	2 413	2 550	2 499	2 459	2 432	2 432
– gemiddeld per vte	x € 1,-	4 049	4 065	4 573	4 401	4 454	4 513	4 513
– totale uitgaven	x € 1000,-	9 423	9 809	11 663	10 998	10 954	10 974	10 974
Totaal toegelicht bedrag	x € 1000,-	21 970	21 133	21 472	19 909	19 820	19 795	19 795
Andere volumegegevens:								
– overige personele uitgaven	x € 1000,-	143						
Totaal overige personele uitgaven	x € 1000,-	22 113	21 133	21 472	19 909	19 820	19 795	19 795

Materiële uitgaven	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
– onderhoud voertuigen	aantal kentekens	612	616	589	583	553	553	553
– gemiddeld per kenteken	x € 1,-	3 922	4 133	4 307	4 499	4 908	5 078	5 253
– totale uitgaven	x € 1000,-	2 400	2 546	2 537	2 623	2 714	2 808	2 905
– onderhoud spoorwagons	aantal wagons	403	402	402	402	402	402	402
– gemiddeld per wagon	x € 1,-	2 035	2 040	1 480	1 545	1 622	1 704	1 704
– totale uitgaven	x € 1000,-	820	820	595	621	652	685	685
– brandstoffen, oliën en smeermiddelen (diesel)	aantal x m ³ / 1000 km	2 973	17 180	18 000	18 100	18 100	18 100	18 100
– gemiddeld per m ³ / 1000 km	x € 1,-	778	131	125	125	125	125	125
– totale uitgaven	x € 1000,-	2 313	2 255	2 255	2 255	2 255	2 255	2 255
– overige persoonsgebonden materiële uitgaven	aantal vte'n (bp en mp)	2 327	2 413	2 550	2 499	2 459	2 432	2 432
– gemiddeld per vte	x € 1,-	4 391	4 989	5 038	5 026	5 007	4 971	4 971
– totale uitgaven	x € 1000,-	10 220	12 039	12 848	12 560	12 314	12 088	12 088
Totaal toegelicht bedrag	x € 1000,-	15 753	17 660	18 235	18 059	17 935	17 836	17 933
Andere volumegegevens:								
– inhuur vervoerscapaciteit	x € 1000,-	36 127	11 523	10 372	10 339	10 468	10 485	10 478
– budget werving	x € 1000,-	3 297	3 608	3 616	3 610	3 617	3 626	3 622
– budget selectie	x € 1000,-	1 297	1 550	1 550	1 550	1 550	1 550	1 550
– overige onderwijsgerelateerde uitgaven	x € 1000,-	2 057	2 028	1 948	1 948	1 948	1 948	1 948
– uitgaven geneeskundige zorg	x € 1000,-	3 030	4 321	4 321	4 321	4 321	4 321	4 321
– onderhoud gebouwen	x € 1000,-							
– automatisering	x € 1000,-	11 030	14 725	15 584	15 663	15 867	15 878	15 878
– uitgaven Euroconversie	x € 1000,-	39						
– overige materiële uitgaven	x € 1000,-	25 888	20 306	17 207	14 940	13 458	12 120	11 881
Sub-totaal	x € 1000,-	82 765	58 061	54 598	52 371	51 229	49 928	49 678
Totaal materiële uitgaven	x € 1000,-	98 518	75 721	72 833	70 430	69 164	67 764	67 611

**Kengetallen en volumegegevens niet-beleidsartikel 90
«Algemeen» (onderdeel Kerndepartement)**

Ambtelijk burgerpersoneel	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal personeelsaantal	aantal vte'n	618	619	588	571	559	537	535
– gemiddeld salaris	x € 1,-	55 042	54 598	55 007	54 315	53 639	52 821	53 249
– totale uitgaven	x € 1000,-	34 016	33 796	32 344	31 014	29 984	28 365	28 488
– TRIP	aantal vte'n	41	50	50	20	20	20	20
– gemiddeld salaris	x € 1,-	33 195	34 580	34 780	35 000	35 200	35 400	35 600
– totale uitgaven	x € 1000,-	1 361	1 729	1 739	700	704	708	712
Totaal ambtelijk burgerpersoneel	x € 1000,-	35 377	35 525	34 083	31 714	30 688	29 073	29 200
Militair personeel	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal personeelsaantal	aantal vte'n	228	241	225	221	216	209	208
waarvan:								
– beroeps onbepaalde tijd	aantal vte'n	209	220	205	202	197	190	190
– gemiddeld salaris	x € 1,-	64 517	55 709	62 141	62 490	62 832	63 384	63 768
– totale uitgaven	x € 1000,-	13 484	12 256	12 739	12 623	12 378	12 043	12 116
– beroeps bepaalde tijd	aantal vte'n	19	21	20	19	19	19	18
– gemiddeld salaris	x € 1,-	34 211	31 000	30 950	31 105	31 316	31 474	31 667
– totale uitgaven	x € 1000,-	650	651	619	591	595	598	570
Totaal militair personeel	x € 1000,-	14 134	12 907	13 358	13 214	12 973	12 641	12 686
Overige personele uitgaven	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
– inhuur tijdelijk personeel	aantal mensjaren	45,0	40,0	46,0	40,0	30,0	33,0	30,0
– gemiddelde uitgaven per mensjaar	x € 1,-	211 378	156 750	136 978	121 875	117 933	107 909	119 533
– totale uitgaven	x € 1000,-	9 512	6 270	6 301	4 875	3 538	3 561	3 586
– overige persoonsgebonden personele uitgaven	aantal vte'n (bp en mp)	846	860	813	792	775	746	743
– gemiddeld per vte	x € 1,-	5 162	4 526	4 763	4 821	4 867	5 034	5 075
– totale uitgaven	x € 1000,-	4 367	3 892	3 872	3 818	3 772	3 755	3 771
Andere volumegegevens:								
Georganiseerd overleg	x € 1000,-	2 613	2 200	1 868	1 868	1 868	1 868	1 868
Raden en commissies	x € 1000,-	1 014	879	839	772	733	733	733
Employee benefits	x € 1000,-	5				794	112	112
TRIP	x € 1000,-	319	300	382	382	382	382	382
Overige personele zaken	x € 1000,-	2 029	1 911	1 726	1 771	1 684	1 723	1 707
Totaal overige personele uitgaven	x € 1000,-	19 859	15 452	14 988	13 486	12 771	12 134	12 159

Materiële uitgaven	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
– overige persoonsgebonden materiële uitgaven	aantal vte'n (bp en mp)	846	860	813	792	775	746	743
– gemiddeld per vte	x € 1,-	19 714	24 514	23 314	23 515	21 107	26 647	28 254
– totale uitgaven	x € 1000,-	16 678	21 082	18 954	18 624	16 358	19 879	20 993
Totaal toegelicht bedrag	x € 1000,-	16 678	21 082	18 954	18 624	16 358	19 879	20 993
Andere volumegegevens:								
– kleine bedrijfsmatige investeringen	x € 1000,-	705	322	708	720	699	699	699
– informatiesystemen	x € 1000,-	11 101	12 068	12 070	13 326	15 210	15 716	15 724
– voertuigen	x € 1000,-	768	680	615	590	590	590	605
– TRIP	x € 1000,-	22	136	136	136	136	136	136
– kennis en kunde	x € 1000,-	918	1 000	716	559	558	558	558
– overige materiële uitgaven	x € 1000,-	3 004	2 735	2 089	2 089	2 088	2 088	1 938
Sub-totaal	x € 1000,-	16 518	16 941	16 334	17 420	19 281	19 787	19 660
Totaal materiële uitgaven	x € 1000,-	33 196	38 023	35 288	36 044	35 639	39 666	40 653

**Kengetallen en volumegegevens niet-beleidsartikel 90
«Algemeen» (onderdeel MIVD)**

Ambtelijk burgerpersoneel	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal personeelsaantal	aantal vte'n	395	398	398	398	398	398	398
– gemiddeld salaris	x € 1,-	45 073	48 651	48 568	48 847	49 128	49 548	49 832
Totaal ambtelijk burgerpersoneel	x € 1000,-	17 804	19 363	19 330	19 441	19 553	19 720	19 833

Militair personeel	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal personeelsaantal waarvan:	aantal vte'n	278	300	300	300	300	300	300
– beroeps onbepaalde tijd	aantal vte'n	272	294	294	294	294	294	294
– gemiddeld salaris	x € 1,-	51 070	52 738	52 633	52 952	53 269	53 592	53 915
– totale uitgaven	x € 1000,-	13 891	15 505	15 474	15 568	15 661	15 756	15 851
– beroeps bepaalde tijd	aantal vte'n	6	6	6	6	6	6	6
– gemiddeld salaris	x € 1,-	31 000	43 333	43 333	43 500	43 833	44 000	44 333
– totale uitgaven	x € 1000,-	186	260	260	261	263	264	266
Totaal militair personeel	x € 1000,-	14 077	15 765	15 734	15 829	15 924	16 020	16 117

Overige personele uitgaven	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
– inhuur tijdelijk personeel	aantal mensjaren	26,0	17,0	11,0	4,0	5,0	5,0	5,0
– gemiddelde uitgaven per mensjaar	x € 1,-	97 192	101 412	107 545	122 500	119 200	119 200	119 200
– totale uitgaven	x € 1000,-	2 527	1 724	1 183	490	596	596	596
– overige persoonsgebonden personele uitgaven	aantal vte'n (bp en mp)	673	698	698	698	698	698	698
– gemiddeld per vte	x € 1,-	3 470	3 073	3 819	3 818	3 818	3 818	3 818
– totale uitgaven	x € 1000,-	2 335	2 145	2 666	2 665	2 665	2 665	2 665
Andere volumegegevens: Overige uitgaven	x € 1000,-	140	150	190	190	190	190	190
Totaal overige personele uitgaven	x € 1000,-	5 002	4 019	4 039	3 345	3 451	3 451	3 451

Materiële uitgaven	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
– overige persoonsgebonden materiële uitgaven	aantal vte'n (bp en mp)	673	698	698	698	698	698	698
– gemiddeld per vte	x € 1,-	6 223	2 451	2 669	2 669	2 669	2 669	2 669
– totale uitgaven	x € 1000,-	4 188	1 711	1 863	1 863	1 863	1 863	1 863
Totaal toegelicht bedrag	x € 1000,-	4 188	1 711	1 863	1 863	1 863	1 863	1 863
Andere volumegegevens: – kleine bedrijfsmatige investeringen	x € 1000,-	11 366	11 298	13 487	14 117	13 994	13 602	14 478
– overige materiële uitgaven	x € 1000,-		555	961	758	550	685	512
Sub-totaal	x € 1000,-	11 366	11 853	14 448	14 875	14 544	14 287	14 990
Totaal materiële uitgaven	x € 1000,-	15 554	13 564	16 311	16 738	16 407	16 150	16 853

**Kengetallen en volumegegevens niet-beleidsartikel 90
«Algemeen» (onderdeel Pensioenen, Uitkeringen en Wachtgelden)**

Militaire en Nabestaanden-pensioenen	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
– aantallen in uitkeringsjaren	aantal	4 096	4 792	4 733	4 673	4 633	4 600	4 568
– bedrag per uitkeringsjaar	x € 1,-	8 358	6 860	6 706	6 701	6 696	6 691	6 687
– toegelicht begrotingsbedrag	x € 1000,-	34 233	32 874	31 739	31 315	31 024	30 780	30 546
<hr/>								
Militaire diensttijd-pensioenen	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
– aantallen in uitkeringsjaren	aantal	24 994	26 813	26 656	26 627	26 689	26 798	26 959
– bedrag per uitkeringsjaar	x € 1,-	13 427	12 369	12 247	12 206	12 128	12 056	11 776
– toegelicht begrotingsbedrag	x € 1000,-	335 598	331 651	326 460	325 000	323 672	323 070	317 467
<hr/>								
Kapitaaldekking nominale bijdrage	x € 1000,-	64 529	23 398	46 682	48 725	50 946	53 407	56 126
<hr/>								
Totaal militaire diensttijd-pensioenen	x € 1000,-	400 127	355 049	373 142	373 725	374 618	376 477	373 593
<hr/>								
Militaire Invaliditeitspensioenen	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Invaliditeitspensioenen ex-dienstplichtigen < 65 jaar								
– aantallen in uitkeringsjaren	aantal	6 723	6 425	6 256	6 059	5 839	5 604	5 363
– bedrag per uitkeringsjaar	x € 1,-	5 155	6 093	5 810	5 809	5 814	5 819	5 846
– toegelicht begrotingsbedrag	x € 1000,-	34 658	39 146	36 350	35 195	33 947	32 611	31 350
<hr/>								
Invaliditeitspensioenen beroeps < 65 jaar								
– aantallen in uitkeringsjaren	aantal	909	953	971	987	1 004	1 024	1 043
– bedrag per uitkeringsjaar	x € 1,-	5 894	5 739	5 720	5 695	5 678	5 669	5 662
– toegelicht begrotingsbedrag	x € 1000,-	5 358	5 469	5 554	5 621	5 701	5 805	5 905
<hr/>								
Invaliditeitspensioenen ex-dienstplichtigen >= 65 jaar								
– aantallen in uitkeringsjaren	aantal	5 195	4 026	4 117	4 232	4 366	4 510	4 652
– bedrag per uitkeringsjaar	x € 1,-	2 966	5 031	5 027	5 024	5 019	5 014	5 011
– toegelicht begrotingsbedrag	x € 1000,-	15 406	20 253	20 697	21 260	21 914	22 614	23 310
<hr/>								
Invaliditeitspensioenen beroeps >= 65 jaar								
– aantallen in uitkeringsjaren	aantal	2 056	1 340	1 301	1 268	1 235	1 201	1 170
– bedrag per uitkeringsjaar	x € 1,-	6 899	6 849	6 856	6 860	6 865	6 869	6 874
– toegelicht begrotingsbedrag	x € 1000,-	14 185	9 178	8 920	8 699	8 478	8 250	8 042
<hr/>								
Arbeidsongeschiktheidspensioenen < 15%								
– aantallen in uitkeringsjaren	aantal	2 500	2 718	2 868	3 010	3 154	3 255	3 352
– bedrag per uitkeringsjaar	x € 1,-	798	767	766	765	765	766	766
– toegelicht begrotingsbedrag	x € 1000,-	1 994	2 084	2 197	2 303	2 414	2 493	2 568
<hr/>								
Bovenwettelijke Arbeidsongeschiktheid								
– aantallen in uitkeringsjaren	aantal	2 042	2 442	2 349	2 409	2 421	2 428	2 427
– bedrag per uitkeringsjaar	x € 1,-	2 488	2 100	2 084	2 078	2 081	2 081	2 078
– toegelicht begrotingsbedrag	x € 1000,-	5 080	5 129	4 896	5 005	5 039	5 053	5 044
<hr/>								
Suppletiereregeling								
– aantallen in uitkeringsjaren	aantal	513	323	299	308	326	309	290
– bedrag per uitkeringsjaar	x € 1,-	7 096	9 591	9 595	9 581	9 577	9 592	9 590
– toegelicht begrotingsbedrag	x € 1000,-	3 640	3 098	2 869	2 951	3 122	2 964	2 781
<hr/>								
Totaal militaire invaliditeitspensioenen		80 321	84 357	81 483	81 034	80 615	79 790	79 000

Uitkeringswet gewezen militairen	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
- aantallen in uitkeringsjaren	aantal	10 440	11 103	11 183	11 257	11 244	11 154	10 999
- bedrag per uitkeringsjaar	x € 1,-	38 490	38 043	39 505	38 800	37 736	37 076	36 893
- toegelicht begrotingsbedrag	x € 1000,-	401 840	422 390	441 781	436 769	424 301	413 541	405 791
<hr/>								
Overige artikelonderdelen								
Sociale Zorg	x € 1000,-	5 851	6 007	6 007	6 007	6 007	6 007	6 007
Overige uitkeringen	x € 1000,-	6 185	6 643	6 643	6 643	6 643	6 643	6 643
Reserve-overdracht	x € 1000,-	10 393	8 719	6 173	6 273	6 360	6 385	6 504
Veteranenbeleid	x € 1000,-	449	733	725	719	729	725	725
<hr/>								
Sub-totaal		22 878	22 102	19 548	19 642	19 739	19 760	19 879
<hr/>								

Technische toelichting toerekening uitgaven*Inleiding*

In deze begroting is de 3e W voor de defensiebegroting nader ingevuld. Omdat bij Defensie «Algemene beleidsdoelstellingen» en de «Nader geoperationaliseerde doelstellingen» niet samenvallen met de organisatieonderdelen, zijn hiervoor toerekeningen nodig. In de beleidsartikelen 1, 2, 3, 4 zijn daarom naast de budgettaire gevolgen van beleid (uitgaven door organisaties) extra-comptabele overzichten opgenomen die de uitgaven uit het betreffende beleidsartikel en het niet-beleidsartikel ondersteuning krijgsmacht samenvoegen. In het beleidsverslag over 2004 zal de realisatie nader worden verantwoord. De gehanteerde grondslagen die bij de toerekening zijn gehanteerd, worden hieronder kort toegelicht. Ten aanzien van de algemene beleidsdoelstellingen blijft hierbij de kanttekening bestaan dat de uitgaven ten behoeve van «bevordering internationale rechtsorde» en «ondersteuning civiele autoriteiten» additionele uitgaven zijn. Dit is niet hetzelfde als de integrale uitgaven van bijvoorbeeld bepaalde vredesoperaties in een bepaald jaar. De uitgaven om eenheden gereed te hebben voor alle inzet valt immers automatisch bij de uitgaven voor de algemene beleidsdoelstelling «bescherming grondgebied».

Toe te rekenen uitgaven

De toe te rekenen uitgaven omvatten drie categorieën. Allereerst bevat het de uitgaven van de operationele eenheden zelf. Daar waar die uitgaven een algemener karakter hebben, zijn deze naar rato van financieel volume of personele aantallen verdeeld over de nader geoperationaliseerde doelstellingen. De tweede categorie betreft de uitgaven aan ondersteuning uit het artikel ondersteuning krijgsmacht. Daarbij is zoveel mogelijk getracht om de producten aan de afnemers te relateren en de uitgaven aan de producten. Dit is meestal een combinatie van directe uitgaven en uren vermenigvuldigt met een tarief. Bij opleidingen zijn de uitgaven gedeeld door soorten opleidingen en dagen. De derde categorie betreft de uitgaven die Dico-eenheden ten behoeve van de diverse nader geoperationaliseerde doelstellingen hebben geraamd. Dit betreft met name een financiële vertaling van producten bij DVVO en een verdeling van uitgaven, naar rato van het personeel bij de krijgsmachtdelen.

Nog niet toe te rekenen uitgaven

In de huidige opzet is een eerste concrete stap gezet van toerekening. Er is niet voor gekozen om nu ook al indirecte toerekeningen te maken (uitgaven van ondersteunende eenheden voor andere ondersteunende eenheden). Ook is het soms nog niet goed mogelijk om bepaalde uitgaven aan de producten te relateren. Het is expliciet wel de bedoeling dat deze uitgaven in de toekomst volledig worden toegerekend.

Niet toe te rekenen uitgaven

Tot slot blijft er een viertal soorten uitgaven over die niet worden toegerekend aan de doelstellingen. In algemene zin betreffen het uitgaven die wel in een bepaald jaar worden gedaan maar niet aan de doelstelling voor dat jaar worden toegerekend. Dit betreffen ten eerste de investeringen; uitgaven voor keuringen, werving en initiële opleidingen; wachtgel-den en inactiviteitswedden en tot slot de apparaatsuitgaven. Investeringsen in nieuwe wapensystemen kunnen bijvoorbeeld niet aan de bestaande wapensystemen worden toegerekend. De wisseling van betalingen zal

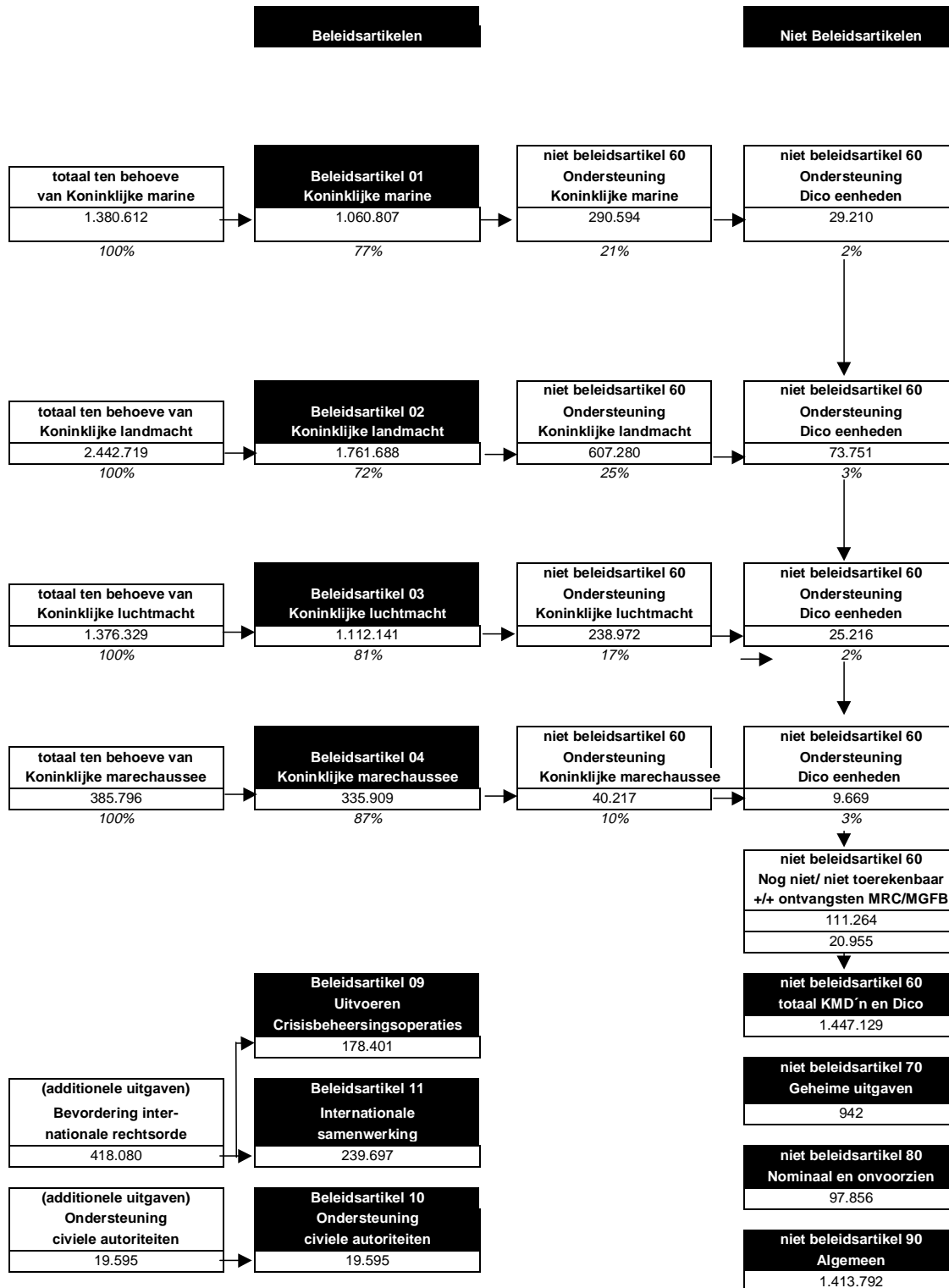
voorts te grote schommelingen veroorzaken. De uitgaven voor keuringen/werving/initiële opleidingen worden toegerekend tot het niveau van krijgsmachtdeel. Een nadere verdeling is niet goed te maken omdat bijvoorbeeld een initieel opgeleide militair over meerdere jaren wordt ingezet. De wachtgelden/inactiviteitswedden zijn ook niet toegerekend omdat het feitelijk uitgaven zijn van de realisatie van de doelstellingen uit het verleden. Tot slot zijn de uitgaven aan het apparaat van een krijgsmachtdeel (met uitzondering van directe uitgaven voor geoperationaliseerde doelstellingen) niet toegerekend maar separaat zichtbaar gehouden.

Overzicht extra comptabele toerekening uitgaven aan doelstellingen (2004)

Algemene beleidsdoelstelling	Nader geoperationaliseerde doelstellingen	uitgaven in € 1.000	relatief aandeel			
	Eskaderschepen	255.526	19%	totaal ten behoeve van Koninklijke marine 1.380.612		
	Onderzeedienst	45.939	3%			
	Mijnendienst	78.884	6%			
	Helikoptergroep	68.611	5%			
	Maritieme patrouillegroep	77.300	6%			
	Mariniersseenheden	138.861	10%			
	Caribische eenheden	72.868	5%			
	Investerings	328.225	24%			
	Niet of nog niet toerekenbaar KM	314.397	22%			
	Bescherming grondgebied (w.o. inzetbaar hebben en houden eenheden voor alle defensietaken) 5.585.456	HRF(L)HQ	32.101		1%	totaal ten behoeve van Koninklijke landmacht 2.442.719
Air Manoeuvre Brigade		162.955	7%			
Gemech. brigade 13		131.044	5%			
Gemech. brigade 41		180.989	7%			
Gemech. brigade 43		148.970	6%			
Combat Support & Support Command		134.105	5%			
Div logistiek Cdo		221.750	9%			
Exp. log ondersteuning		0	0%			
Nat.res. bataljon		20.930	1%			
NL-deel cimic group north		19.870	1%			
NL cimic support unit		0	0%			
Investerings		439.546	18%			
Niet of nog niet toerekenbaar KL		950.458	40%			
		Jachtvliegtuigen	168.971	12%	totaal ten behoeve van Koninklijke luchtmacht 1.376.329	
		Gevechtshelikopters	54.454	4%		
	Transporthelikopters	54.455	4%			
	Lutra/tankervliegtuigen	59.165	4%			
	Geleide wapens	26.040	2%			
	Air Operations control station	6.376	0,5%			
	Investerings	305.797	22%			
	Niet of nog niet toerekenbaar Klu	701.071	52%			
	Taakveld 1 Beveiliging	49.171	13%	totaal ten behoeve van Koninklijke marechaussee 385.796		
	Taakveld 2 Handhaving vreemd. Wet	119.371	31%			
	Taakveld 3 Politietaken Defensie	63.094	16%			
	Taakveld 4 Politietaken burgerluchtvt.terr.	10.954	3%			
	Taakveld 5 Ass.verlening en bijstand	5.622	1%			
	Investerings	45.677	12%			
	Niet of nog niet toerekenbaar Kmar	91.900	24%			
Additionalen uitgaven bevordering internationale rechtsorde 418.080	VN-contributie	49.500	12%	(additionalen uitgaven) Bevordering internationale rechtsorde 418.080		
	SFOR	53.000	13%			
	ISAF/HQ ISAF	6.000	1%			
	Stabilisatiemacht Irak	16.500	4%			
	EUPM	2.000	0%			
	NAVO PSO/EU operatie	2.900	1%			
	Overige operaties	5.900	1%			
	Restant voorzienig crisisbeheersingsoperaties	42.601	10%			
	Bijdrage aan NAVO	86.141	21%			
	EVDB	128.700	31%			
	Attaches	23.372	6%			
	Overige internationale samenwerking	1.228	0%			
Additionalen uitgaven Ondersteuning civiele autoriteiten 19.595	Kustwacht NA& A	5.934	31%	(additionalen uitgaven) Ondersteuning civiele autoriteiten 19.595		
	Kustwacht Nederland	4.730	25%			
	Explosievenopruiming	8.393	44%			
	Hulp aan civiele overheden	0	0%			

Overzicht herkomst extra comptabele uitgaven in beleids- en niet-beleidsartikelen (2004)

AO	=	Algemeen Overleg
AAR	=	Air to Air Refuelling
ABNL	=	Admiraal Benelux
ABP	=	Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds
AC	=	Aanmeld Centra
AGS	=	Alliance Ground Surveillance
AIVD	=	Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
AOCS	=	Air Operations Control Station
ASE	=	Aircraft Survivability Equipment
AVI	=	Afdeling Verbindingsinlichtingen
AWACS	=	Airborne Warning and Control System
BBE	=	Bijzondere Bijstands Eenheid
BDR	=	Battle Damage Repair
BDZ	=	Bevelhebber der Zeestrijdkrachten
BHMAC	=	Bosnia-Herzegovina Mine Action Centre
BIMS	=	Bureau Internationale Militaire Sport
BKAC	=	Bosnia Kosovo Air Component
BLS	=	Bevelhebber der Landstrijdkrachten
BMC4I	=	Battlefield Management Command, Control, Communication, Computerisation and Intelligence
BMS	=	Battlefield Management System
BSOA	=	Beleidsvoorbereiding, Specialistisch Onderzoek en Advies
BTW	=	Belasting Toegevoegde Waarde
BUIZA	=	(Ministerie van) Buitenlandse Zaken
BZK	=	(Ministerie van) Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
C2	=	Command and Control
C2SC	=	Command and Control Support Centre
CAMS	=	Centrum voor Automatisering van Missie-kritieke Systemen
CBMS	=	Centrale Beheersorganisatie Militair Salaris-systeem
CBRN	=	Chemisch, Biologisch, Radiologisch en Nucleair
CDV	=	Competitieve Dienst Verlening
CIMIC	=	Civil-Military Cooperation
CIS	=	Commando- en Informatiesystemen
CKMARNs	=	Commandant van het Korps Mariniers
CKW	=	Commandant Kustwacht
CMBA	=	Civiel-Militaire Bestuursafspraken
CMH	=	Centraal Militair Hospitaal
CO	=	Centrale Organisatie
COA	=	Centrale Opvang Asielzoekers
COLPRO	=	Collective Protection
CRC	=	Control and Reporting Centre
CSSC	=	Combat Support and Support Command
CTG	=	Commander Task Group
CTM	=	Centrum voor Technologie en Missie-ondersteuning
CVP	=	Concept Validation Phase
CZMCARIB	=	Commandant der Zeemacht in het Caribisch Gebied
CZMNED	=	Commandant der Zeemacht Nederland

DARIC	= Dienst Archieven Registratie- en Informatiecentrum
DBZV	= Dienst Buitenlandse Zaken Voorzieningenstelsel
DDG	= Duik- en Demonteer Groep (Koninklijke Marine)
DEMCIS	= Defensie Materieel Codificatie Informatie Systeem
DGC	= Divisie Gevechtssteun Commando
DGFC	= Directoraat-Generaal Financiën en Control
DGV	= Diensten voor Geestelijke Verzorging
DGW&T	= Dienst Gebouwen, Werken en Terreinen
DHO	= Defensie Horeca Organisatie
DICO	= Defensie Interservice Commando
DICTU	= Defensie ICT-uitvoeringsorganisatie
DJZ	= Directie Juridische Zaken
DIV	= Documentaire Informatievoorziening
DIVAB	= Deltaplan Documentaire Informatievoorziening en Archiefbeheer
DLC	= Divisie Logistiek Commando
DMC	= Defensie Materieel Codificatiecentrum
DMP	= Defensiematerieelkeuze Proces
DOC	= Defensie Operatiecentrum
DTO	= Defensie Telematica Organisatie
DVD	= Dienst Vastgoed Defensie
DVVO	= Defensie Verkeers- en Vervoersorganisatie
DWO	= Divisie Wapensysteem Ondersteuning
EBS	= Eigentijds Begrotingsstelsel
ECW	= Elektronisch Centrale Werkplaats
EOCKL	= Explosieven Opruimingscommando Koninklijke Landmacht
EOD	= Explosieven Opruimingsdienst
ERP	= Enterprise Resource Planning
ESSM	= Evolved Sea Sparrow Missile
EU	= Europese Unie
EUMM	= European Union Monitoring Mission
EUPM	= European Union Police Mission
EVDB	= Europees Veiligheids- en Defensiebeleid
FGBADS	= Future Ground Based Air Defence System
FLR	= Forces of Lower Readiness
FMW	= Faculteit Militaire Wetenschappen
GGWKLu	= Groep Geleide Wapens Koninklijke Luchtmacht
GLVD	= Grondgebonden Luchtverdediging
GOEM	= Groep Operationele Eenheden Mariniers
GPS	= Global Positioning System
GTK	= Gepantzerd Transport Kraftfahrzeug
HGIS	= Homogene Groep Internationale Samenwerking
HGL	= Headline Goal
HMA	= Hoogste Medische Autotiteit
HOV	= Hydrografische Opnemingsvaartuigen
HRF	= High Readiness Forces
HRF(L)HQ	= High Readiness Forces (Land) Headquarters
HNS	= Host Nation Support
ICT	= Informatie- en Communicatietechnologie
IDL	= Instituut Defensieleergangen
IDP	= Integraal Defensie Plan
IGV	= Infanterie Gevechtsvoertuig
IKS	= Instituut Keuring en Selectie (Defensie)

IRT	= Immediate Respons Team
ISAF	= International Security Assistance Force
ISTAR	= Intelligence Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance
IV	= Informatievoorziening
JDAM	= Joint Direct Attack Munition
JIATF	= Joint Inter Agency Task Force
JOP	= Jaarlijks Oefen Programma
JSF	= Joint Strike Fighter
JSOC	= Junior Staff Officers Course
JUS	= (Ministerie van) Justitie
KFOR	= Kosovo Force
KIM	= Koninklijk Instituut voor de Marine
KL	= Koninklijke Landmacht
KLU	= Koninklijke Luchtmacht
KM	= Koninklijke Marine
KMA	= Koninklijke Militaire Academie
KMAR	= Koninklijke Marechaussee
KMSL	= Koninklijke Militaire School Luchtmacht
KNLWM	= Koninklijk Nederlands Leger- en Wapenmuseum («Generaal Hofer»)
KSG	= Koninklijke Schelde Groep
KTOMM	= Koninklijk Tehuis voor Oud-Militairen en Museum
KWNA&A	= Kustwacht Nederlandse Antillen en Aruba
KWNED	= Kustwacht Nederland
LAS	= Landmachtstaf
LBB	= Landelijk Bevoorradingsbedrijf
LCF	= Luchtverdedigings- en Commandofregat
LCKLu	= Logistiek Centrum Koninklijke Luchtmacht
LDR	= Logistieke Divisie Rhenen
LDW	= Logistieke Divisie Woensdrecht
LO/S	= Lichamelijke Oefening- en Sportorganisatie
LPD	= Landing Platform Dock
LTBF	= Long Term Build-up Forces
LVB	= Licht Verkenning- en Bewakingsvoertuig
MALE	= Medium Altitude Long Endurance
MAP	= Membership Action Plan
MARNSBAT	= Mariniersbataljon
MASS	= Military Approach and Surveillance System
MATLOGCO	= Materieel-Logistiek Commando
MB	= Marinebedrijf
MCW	= Mechanisch Centrale Werkplaats
MDD	= Maatschappelijke Dienst Defensie
ME	= Mobiele Eenheid
MEDEVAC	= Medische Evacuatie
MGFB	= Militair Geneeskundig Facilitair Bedrijf
MGLC	= Militair Geneeskundig Logistiek Centrum
MILATCC	= Military Air Traffic Control Centre
MILSATCOM	= Militaire Satelliet Communicatie
MIVD	= Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
MJO	= Meerjaarlijks Onderhoud
MLU	= Midlife Update
MNB	= Multinationale Brigade
MOB	= Main Operating Base
MOC	= Mariniersopleidingscentrum

MOE	= Midden- en Oost-Europese (landen)
MOU	= Memorandum of Understanding
MPA	= Maritiem Patrouillevliegtuig
MPO	= Materieel Projecten Overzicht
MRAT	= Medium and Short Range Anti-Tank
MRC	= Militair Revalidatie Centrum
MTADS	= Modernized Target Acquisition and Designation Sight
MTRP	= Mid Term Modernization Program
MTV	= Mobiel Toezicht Vreemdelingen
NAFIN	= Netherlands Armed Forces Integrated Network
NATINADS	= Nato Integrated Air Defence System
NATO	= North Atlantic Treaty Organisation
NATCO	= Nationaal Commando
NATRES	= Nationale Reserve
NAVO	= Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
NBC	= Nucleair Biologisch Chemisch
NCB	= Nationaal Codificatie Bureau
NIMCIS	= Nieuwe Generatie Mariniers Communicatie- en Informatiesysteem
NLR	= Nationaal Lucht- en Ruimtevaart Laboratorium
NRF	= Nato Response Force
NSE	= Nationaal Support Element
NTM	= Notice to Move
NVIP	= Navo Veiligheids- en Investeringsprogramma
OB	= Ontwerpbegroting
OC	= Opleidingscentrum
OCMGD	= Opleidingscentrum Militair Geneeskundige Diensten
OCW	= (Ministerie van) Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
OGRV	= Object Grondverdediging
OGS	= Operationele Gereedheidsstatus
OI&A	= Organisatie Informatie & Automatisering
OID	= Overige Interservice Diensten
OKLU	= Opleidingen Koninklijke Luchtmacht
OKM	= Opleidingen Koninklijke Marine
OPCO	= Operationeel Commando
OPEVAL	= Operational Evaluation
OTCO	= Opleidings- en Trainingscommando
OVSE	= Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa
P&O	= Personeel en Organisatie
PAM	= Project Aanpassing Mijnenbestrijdingscapaciteit
PCC	= Prague Capabilities Commitment
PERSCO	= Personeels Commando
PfP	= Partnership for Peace
PPS	= Publiekprivate Samenwerking
PRTL	= Pantserbataljons tegen Luchtdoelen
PSA	= Dienst Personeels- en Salarisadministratie
PSO	= Peace Support Operations
PvV	= Partnerschap voor de Vrede
RCC	= Redding Coördinatie Centrum
RPE	= Regeling Prestatiegegevens en Evaluatie-onderzoek Rijksoverheid
RSOM	= Reception, Staging and Onward Movement

RVE	=	Resultaat Verantwoordelijke Eenheid
SAR	=	Search and Rescue
SBK	=	Sociaal Beleidskader
SFIR	=	Stabilization Force Iraque
SFOR	=	Stabilization Force
SHORAD	=	Short Range Air Defence
SM	=	Standard Missile
SMART	=	Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden
SMP	=	Soldier Modernization Programme
SOSTAR	=	Stand-Off Surveillance Target Acquisition Radar (Equipment)
SRAT	=	Short Range Antitank
SSM	=	Single Service Management
SSP	=	Single Service Procurement
STOAG	=	Stichting Bijzondere Scholen op Algemene Grondslag
TACTIS	=	Tactische Indoor Simulatie
TBMD	=	Theater Ballistic Missile Defence (System)
TDN	=	Topografische Dienst
TGP	=	Target Pods
THG/KLU	=	Tactische Helikoptergroep Koninklijke Luchtmacht
TITAAN	=	Theatre Independent Tactical Army and Airforce Network
TL	=	Tactische Luchtmacht
TNO-DO	=	(Nederlandse organisatie voor) Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek – Defensie Onderzoek
TROPICO	=	Trekkeropleggercombinatie
TTO	=	Tussentijds Onderhoud
UKW	=	Uitkeringswet Gewezen Militairen
UNIFIL	=	United Nations Interim Force in Lebanon
UNTSO	=	United Nations Truce Supervision Organisation
URAV	=	Unmanned Reconnaissance Aerial Vehicle
VBTB	=	Van Beleidsbegroting tot Beleidsverantwoording
VLB	=	Vliegbasis
VN	=	Verenigde Naties
VOA	=	Verhaalswet Ongevallen Ambtenaren
VROM	=	(Ministerie van) Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
VT	=	Veldtenue
VTE	=	Volletijdsequivalenten
VWS	=	(Ministerie van) Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WLS	=	Wissellaadsystemen
WOO	=	Wetenschappelijk Onderzoek en Ontwikkeling
WW	=	Werkloosheidswet
ZBO	=	Zelfstandig Bestuursorgaan
ZVD	=	Ziektekostenvoorziening Defensiepersoneel